

**KÜRESELLEŞME KARŞITI HAREKETLERİN
SANAL İLETİŞİM ORTAMLARINI
KULLANIMI
ŞERMİN TAĞ KALAFATOĞLU
DOKTORA TEZİ
ESKİŞEHİR, 2010**

**KÜRESELLEŞME KARŞITI HAREKETLERİN
SANAL İLETİŞİM ORTAMLARINI KULLANIMI**

Şermin TAĞ KALAFATOĞLU

DOKTORA TEZİ

İletişim Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Ali ŞİMŞEK

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Nisan, 2010

DOKTORA TEZ ÖZÜ**KÜRESELLEŞME KARŞITI HAREKETLERİN SANAL İLETİŞİM
ORTAMLARINI KULLANIMI****Şermin TAĞ KALAFATOĞLU****İletişim Anabilim Dalı****Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nisan 2010****Danışman: Prof.Dr. Ali ŞİMŞEK**

Bu çalışma küreselleşme karşıtı hareketlerin sanal iletişim ortamlarını kullanım biçimlerinin tanımlanmasını amaçlamaktadır. Eleştirel perspektifin medyanın toplumun her kesiminden olanlara içeriğinde yer vermekte gücünü eşit kullanmadığına yönelik değerlendirmeleri, toplumsal hareketler, küreselleşme sürecini ele alan farklı yaklaşımlar ve sanal iletişim ortamlarının kullanımı üzerine yapılan çalışmalar tezin kuramsal çerçevesini oluşturmaktadır.

Anaakım medyanın temsilinde çeşitli vurgulamalara, dışlamalara yer vermesi ve anlamlandırma çerçevelerini kullanması karşısında sanal iletişim ortamlarının kullanımına yönelen küreselleşme karşıtı hareketlerin, bu iletişim ortamlarının olanaklarını değerlendirilme biçimleri üzerine odaklanılmaktadır. Çalışmanın alt amaçları küreselleşme karşıtı hareketlerin sanal iletişim ortamlarından hangilerini nasıl kullandığını; hareketlere sağladığı avantajların neler olduğu ve bu avantajlardan hangilerinden ne şekilde yararlandığını; bu ortamlara yönelik herhangi bir eleştirel tutumun olup olmadığını, varsa bu eleştirilerin neden kaynaklandığını; hareketlerin üzerinde bu ortamların kullanımıyla meydana gelen dönüşümler ve bunların kullanımlarına ilişkin yapılan gelecek planlarının neleri kapsadığını ortaya koymaktır. Çalışmada bu soruların yanıtlanabilmesi için küreselleşme karşıtı hareketlerin içerisinde 30 Kasım 1999'da Seattle'daki gösterileri düzenleyen örgütler amaçlı olarak seçilmiştir. Bu amaçla üç ayrı araştırma yönteminden

yararlanılmıştır. Veriler 25 örgütten oluşan örneklemdaki yer alan örgütlerin web sitelerinden içerik çözümlemesiyle, iletişim sorumlularından yarı yapılandırılmış görüşmeyle ve düzenledikleri etkinliklerden de gözlemlerle toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesi sonucunda, küreselleşme karşıtı hareketlerin anaakım medyada yaşadıkları sorunları aşmak açısından sanal iletişim ortamlarını kullanımlarının bazı engellere takıldığı belirlenmiştir. Bu ortamlar her ne kadar demokratik anlatı için açık bir iletişim sistemini sunmakta olsalar da hareketlerin yaşadıkları ekonomik sıkıntılar ve çalışan yetersizlikleri nedeniyle, küreselleşme karşıtı hareketlerin yenilikçi yönlerinden ve örgütler için avantajlı duran özelliklerinden yeterince yararlanılamamaktadırlar.

Anahtar Sözcükler: Küreselleşme, yeni toplumsal hareketler, sanal iletişim ortamları, küreselleşme karşıtı hareketler, içerik çözümlemesi, yarı yapılandırılmış görüşme, gözlem.

ABSTRACT**THE UTILIZATION OF VIRTUAL COMMUNICATION ENVIRONMENTS BY
ANTI GLOBALIZATION MOVEMENTS****Sermin TAG KALAFATOGLU****Department of Communication****Anadolu University Graduate School of Social Sciences, April 2010****Adviser: Prof. Dr. Ali SIMSEK**

The study describes the methods of utilization of virtual communication environments used by anti-globalization movements. The study uses critical theory's critique of mainstream media that do not provide equal opportunity to accommodate every segment of the society, researches on social movements, different approaches to globalization and studies on utilization of virtual communication environments, as a theoretical framework.

The study focuses on anti-globalization movements, which incline to utilize means of virtual communication as a result of representation of mainstream media in an exclusive manner with various emphasis and interpretative framework. The purposes of the study are to identify the types of virtual communication environments used by anti-globalization movements, how they are used, the advantages they provide to the movements, how these benefits are utilized, whether there is any critical attitude towards these environments, if there is, what the main reasons are behind these criticisms, transformation over the movements and the content of future plans regarding them. In order to achieve these goals, among various anti-globalization movements, organizations that organized demonstrations in Seattle in November 30th 1999 are chosen. Data is collected from the sample that consists of 25 organizations through the content analysis of their web sites, semi-structured

interviews with the communication representatives of the organizations, and observations received during their activities. Based on the results of the analysis, it is found out that the organizations that choose virtual communication environments in order to avoid the problems they encounter with the mainstream media face some difficulties in their utilization of these environments. Even though these virtual environments provide an open communication system for a democratic expression, due to the economic problems and staff shortages that the movements face, it can be concluded that they are not able to employ the environments' potential advantages and innovative aspects.

Key Words: Globalization, social movements, virtual communication environments, anti globalization movements, content analysis, semi structured interview, observation.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Şermin Tağ Kalafatoğlu'nun "Küreselleşme Karşıtı Hareketlerin Sanal İletişim Ortamlarını Kullanımı" başlıklı tezi tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, İletişim Anabilim dalında Doktora tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı) :	Prof. Dr. Ali ŞİMŞEK	
Üye :	Doç. Dr. Erkan YÜKSEL	
Üye :	Doç. Dr. N. Aysun YÜKSEL	
Üye :	Prof. Dr. Nejdet ATABEK	
Üye :	Prof. Dr. Yasemin İNCEOĞLU	

Prof. Dr. Ramazan GEYLAN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın hazırlanışı farklı şehirleri, insanları, ülkeleri, kültürleri ve hayatları içine alan uzun bir yolculuğun öyküsüdür. Bu yola çıkışında üniversite yıllarımda öğrenci hareketlerinin haberlerde yer alışları üzerine olan ilgimin farklı toplumsal hareketlere doğru genişlemesinin etkisi büyük. İnsanların “bir kitap okudum hayatım değişti” ibaresi bende “doktora tezimi yazmaya başladım...” ile karşılık buluyor. Bu şekilde yolum Eskişehir’den geçerken Boston’a kadar uzandı. Tez konusuna karar verdikten sonra kaynakların ağırlıklı olarak İngilizce olması ve bunları daha verimli bir şekilde değerlendirebilmek üzere İngilizcemi ilerletmem gerekliliği karşısında; eşimin de cesaretlendirmesiyle Amerika’nın Boston kentindeki bir dil okuluna yazıldım. Dil okulunun bitirilmesi, literatür kısmı için kaynakların derlenmesi, okunması, örneklerden verilerin toplanması derken dört yılı aşkın bir zamanım Boston’da geçti ve hala geçiyor. Farklı bir ülkede, kültürde, farklı bir dili konuşan insanlarla birlikte yaşamak ve tezi bitirme noktasına getirmek üzere çalışmak kendi içinde pek çok zorluğu barındırıyordu. Bu zorluklar daha deneyimli bir araştırmacı olmam yolunda önemli katkıda bulundu.

Deneyimsizliklerim, yaptığım hatalar ve uykusuz geceler geçirmeme neden olan bazı kararsızlıklarımı şu anda sisli bir camın arkasında görmem; sanırım sona yaklaştığının habercisi. Ancak tezle birlikte çıktığım bu yolculuğa hiçbir zaman nokta koyamayacağımı düşünüyorum. Her zaman bir şeylerin peşinde araştırmaya, öğrenmeye, yaşadıklarımı ve yaşananları anlamaya yönelik bir merakın içerisinde olacağım.

Bu yolculukta bana yardım eden, dost elini uzatan, sıkıntılara anlayışla kulak kabartan insanlara buradan teşekkürlerimi sunmak minnettarlığımın küçük bir göstergesi olacaktır. En başta bu yolculuğa çıkmamda beni cesaretlendiren, konuyu şekillendirmemde ve tezin yazımı boyunca yaşadığım zorlukları aşmamda yardımlarını esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. Ali Şimşek’e; eleştirileri ve değerli katkılarıyla düzeltmelere yardım eden,

önerileriyle bana yol gösteren tez komitesindeki jüri üyelerim Doç. Dr. Erkan Yüksel ve Doç. Dr. N. Aysun Yüksel'e çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans tezimi birlikte yürüttüğüm ve doktora yaparken de sohbetlerimiz sırasında yapmam gerekenler konusunda yol gösterici tavsiyelerde bulunan Prof. Dr. Nazmi Ulutak'a; hem akademik anlamda danıştığım hem de sıcak ilgilerine ihtiyaç duyduğumda bunu esirgemeyen, verdikleri değerli fikirler ve gösterdikleri yakın ilgiyle bana destek olan Jale Balaban Salı, İlke Özgür Şanlıer Yüksel ve Gülsüm Çalışır'a; tezin başından beri Chicago'da olmasına rağmen yardım elini uzatan Esra Özbek'e; hiçbir konuda yardımlarını esirgemeyen Özkan Öz ve Çağlar Kılıçvuran'a; daha yeni tanıştığım ancak güneylilere has sıcaklığıyla beni ailesinden biri olarak gören, tezle ilgili aydınlatıcı fikirler veren ve yol gösteren Christine Maristany'e ve ailesine; teknik konularda danıştığım Candaş Esin'e ve dostluğuyla hep yanımda olan Işıl Işık'a teşekkür ederim.

Tez yazım sürecinde yaşadığım sıkıntıları hafifleten ve her zaman yanımda olan sevgili annem Hanife Tağ ve babam Hayrettin Tağ'a; kapısı bana her zaman açık olan, özveriyle tezin yazımından basımına her türlü yardımlarını benden esirgemeyen sevgili ablam Şenay Tağ Gürler ve sevgili eniştem Gürkan Gürler'e ve harç paramı yatırmak için zahmetlere katlanan minik yeğenim Melis Gürler'e teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmanın her aşamasında yanımdan seven kalbini eksik etmeyen sevgili dostum, hayat arkadaşım, sevgili eşim Mert Kalafatoğlu'na ise tezimi ithaf ederek teşekkürlerimi sunmak istiyorum.

ÖZGEÇMİŞ

Şermin TAĞ KALAFATOĞLU

İletişim Anabilim Dalı

Doktora

Eğitim

Y.Ls.	2003	Anadolu Üniversitesi, Sinema-Televizyon Anabilim Dalı
Ls.	1999	Ankara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo-Televizyon ve Sinema Bölümü
Lise	1995	Kılıçoğlu Lisesi

İş

2002-2005	Anadolu Üniversitesi, TV Yapım Merkezi Senaryo Bölümü, Eskişehir
2001-2005	Köşe Yazarlığı, Sakarya Gazetesi, Eskişehir
1998	Kamera-Kurgu Asistanı, Flash TV, Ankara
1995-1996	Yönetmen Asistanlığı, Eskişehir Tiyatrosu Kumpanyası, Eskişehir

Çalışmalar

- 1998 İki Gün İki Gece, Belgesel, 20' 18" (1999 Ankara Film Festivalinde Öğrenci Belgeselleri Dalında Üçüncülük Ödülü Almıştır)
- 1999 Adam, Belgesel, 14' 30"
- 1998 İşçi Pazarı, Belgesel, 11' 46"
- 1998 Düşsel Penç ü Se, Kısa Film, 3' 56"

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı: Eskişehir, 1979

Cinsiyet: Kadın

Yabancı Dili: İngilizce

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	vii
ÖZGEÇMİŞ	ix
ÇİZELGELER LİSTESİ	xiv
RESİMLER LİSTESİ	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç	9
1.3. Önem	10
1.4. Sayıtlar	10
1.5. Sınırlılıklar	11
1.6. Tanımlar	11
2. LİTERATÜR TARAMASI	13
2.1. Medyada Temsil	13
2.2. Toplumsal Hareketler	22
2.2.1. Yeni Toplumsal Hareketler	26
2.2.2. Kadın Hareketi	28
2.2.3. Savaş Karşıtı Hareket ve Barış Hareketi	30
2.2.4. Çevre Hareketi.....	31
2.2.5. Çiftçi Hareketi	32
2.2.6. Nükleer Enerji Karşıtı Hareket	33
2.2.7. Düşük Ücretle İşçi Çalıştıran İşyerlerine Karşı Hareket	34
2.2.8. İşçi Hareketi.....	35
2.2.9. AIDS Hareketi	36
2.3. Küreselleşme Kavramı.....	38
2.3.1. Küreselleşmenin Boyutları	40
2.3.2. Küreselleşmeye Yönelik Yaklaşımlar	50
2.4. Küreselleşme Karşıtı Hareketler	52
2.4.1. Küreselleşme Karşıtı Hareketlerin Kökleri.....	54
2.4.2. Küreselleşme Karşıtı Hareketlerin Küreselleşmesi	56
2.4.3. Küreselleşme Karşıtı Hareketleri Oluşturanlar	59
2.4.5. Küreselleşme Karşıtı Hareketlerin İçerisindeki Çatışmalar.....	63
2.4.6. Küreselleşme Karşıtı Hareketlerin Hedefleri	65
2.4.7. Küreselleşme Karşıtı Hareketlerin Eylemlerdeki Örgüt Yapısı.....	67
2.4.8. Küreselleşme Karşıtı Hareketlerin Eylem Biçimleri	69

2.4.8.1. Protestolar	70
2.4.8.2. Kültürel Bozgun	72
2.4.8.3. Kampanyalar ve Boykotlar	73
2.4.8.4. Karşıt Zirveler	74
2.4.9. Küreselleşme Karşıtı Hareketlerin Etkileri.....	75
2.5. Sanal İletişim Ortamları.....	79
2.5.1. Sanal İletişim Teknolojileri	83
2.5.2. Sanal İletişim Ortamlarını Destekleyici Teknolojiler	89
2.6. Sanal Ortamlarda İletişim.....	90
2.7. Küreselleşme Karşıtı Hareketler ve Sanal İletişim Ortamları.....	93
2.7.1. Sanal Ortamlarda Sivil İtiaatsızlık Yöntemleri.....	95
2.7.1.1. Korsanlar	95
2.7.1.2. Solucanlar ve Virüsler	96
2.7.1.3. Sanal Oturma Eylemleri.....	96
2.7.1.4. Sahte Web Siteleri	98
2.7.1.5. E-Posta Bombardımanı.....	98
2.7.1.6. Çevrimiçi İmza Kampanyaları	99
3. YÖNTEM.....	100
3.1. Araştırma Modeli	100
3.2. Evren ve Örneklem	101
3.2.1. İçerik Çözümlemesinin Örnekleme.....	110
3.2.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşmenin Örnekleme	111
3.2.3. Gözlemin Örnekleme	112
3.3. Verilerin Toplanması	114
3.3.1. İçerik Çözümlemesiyle Verilerin Toplanması	115
3.3.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Verilerinin Toplanması	117
3.3.3. Gözlem Verilerinin Toplanması.....	123
3.4. Verilerin Çözümlemesi	125
3.4.1. İçerik Çözümlemesi Verilerinin Çözümlemesi.....	125
3.4.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Verilerinin Çözümlemesi	126
3.4.3. Gözlem Verilerinin Çözümlemesi.....	129
4. BULGULAR VE YORUM.....	131
4.1. Hedef Kitleyle İletişimde Sanal İletişim Ortamları.....	131
4.1.1. Bilgi Sağlamak ve Eğitim.....	133
4.1.1.1. Hayvan Öyküleri Webinarı.....	148
4.1.1.2. Humane Society'nin Eğitim Paketi.....	152
4.1.2. Örgütlerin Tanıtımını Yapmak.....	155
4.1.3. Örgütlemek	158
4.1.3.1. Yerel Örgütlenme	159
4.1.3.2. Örgüte Ekonomik Destek	163

4.1.3.3. Eylem ve Harekete Geçirme.....	168
4.1.4. Diyalog Kurmak	199
4.2. Örgüt Dışı İletişimde Sanal İletişim Ortamları.....	206
4.3. Örgüt İçi İletişimde Sanal İletişim Ortamları	209
4.4. Sanal İletişim Ortamlarından Sağlanan Avantajlar.....	215
4.4.1. Ekonomik Boyut.....	216
4.4.2. Teknolojik Boyut	218
4.4.3. Görsellik Boyutu.....	224
4.4.4. Etkileşim Boyutu	233
4.4.4.1. Erişilebilirlik	235
4.4.4.2. Hız	238
4.4.4.3. Kullanıcı Kontrolü	240
4.4.4.3. Bilgi Toplamak	246
4.4.4.3. Kişiselleştirme.....	248
4.4.4.4. Karşılıklı İletişim.....	250
4.4.4.5. Oyunsallık	253
4.4.5. Siyasal Aktivizm Boyutu.....	255
4.5 Sanal İletişim Ortamlarına Eleştirel Yaklaşımlar	258
4.6. Sanal İletişim Ortamlarının Etkileri ve Gelecek Planları	263
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	267
5.1. Sonuçlar.....	267
5.2. Öneriler	276
EKLER.....	279
KAYNAKÇA	285

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1. Örgütlerin Etkinlik Alanlarına Göre Dağılımı	110
Çizelge 2. İçerik Çözümlemesinin Örneklemi	111
Çizelge 3. Görüşmenin Örneklemi	114
Çizelge 4. Görüşmeye Katılanlar	121
Çizelge 5. Bilgi Sağlama ve Eğitsel Özellikler.....	134
Çizelge 6. Örgütsel Tanıtım Yolları.....	155
Çizelge 7. Örgütlerin Yerel Örgütlenme Yolları	159
Çizelge 8. Örgütsel Yapının Ekonomik Olarak Güçlendirilmesi	164
Çizelge 9. Eylem ve Harekete Geçirmek İçin Kullanılan Yollar	169
Çizelge 10. Diyalog İçin Kullanılan Yollar.....	200
Çizelge 11. Medya Zenginliğini Kullanım Yolları.....	220
Çizelge 12. Renk ve Arkaplan Özellikleri	225
Çizelge 13. Erişilebilirlik Boyutunun Kullanımı	235
Çizelge 14. Hız Boyutu	238
Çizelge 15. Kullanıcı Kontrolü Boyutunun Kullanımı	241
Çizelge 16. Bilgi Toplama Boyutunun Kullanımı.....	246
Çizelge 17. Kişiselleştirme Boyutunun Kullanımı.....	248
Çizelge 18. Karşılıklı İletişim Boyutunun Kullanımı.....	251
Çizelge 19. Oyunsallık Boyutunun Kullanımı	254

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1. Ekonomik Rapor.....	136
Resim 2. Humane Society Üniversitesi'nin Web Sitesi	137
Resim 3. Jubilee Coffee Tasting Toplantısı.....	139
Resim 4. Jubilee'nin Toplantısında Katılımcılara Dağıtılan Materyaller	140
Resim 5. Irak Savaşı.....	143
Resim 6. USW'de Kişisel Deneyimlerin Paylaşıldığı Sayfa	145
Resim 7. Humane Society'nin Hayvan Öyküleri Webinarı.....	149
Resim 8. Webinar'da Kullanılan Bağlantılar	150
Resim 9. Çizelgeler	152
Resim 10. Video Kaset ve CD-ROMlar	152
Resim 11. CD-ROM'daki Parçalara Ayırma Bölümü	154
Resim 12. GAN Gelecek Hedefleri.....	157
Resim 13 FOE'nin Örgütsel Başarıları	158
Resim 14. Greenpeace'den Enerji Tasarrufu Yolları.....	160
Resim 15. NFU'nun Üyelik Sayfası.....	162
Resim 16. Pankart Yapımı.....	163
Resim 17. Global Exchange'in Çevrimiçi Satış Sayfası	165
Resim 18. Bağış Butonları	166
Resim 19. United for a Fair Economy'nin İş İlanı	167
Resim 20. Obama'ya Teşekkür E-postası	170
Resim 21. Sierra Club Çevrimiçi İmza Kampanyası.....	172
Resim 22. AFL-CIO Etkinlik Takvimi.....	172

Resim 23. Peace Action'ın Posta Kartı.....	173
Resim 24. Capital Climate Action Yönergesi.....	175
Resim 25. Ulaşımın Koordine Edilmesi.....	176
Resim 26. Cep Telefonlarıyla Mesajlaşma	178
Resim 27. Cakalak Thunder.....	180
Resim 28. Carnival Band	181
Resim 29. Greenpeace Gönüllüleri Honk Festivalin'de.....	181
Resim 30. WILPF'nin Eylemdeki Masası	182
Resim 31. Gösteriye Katılanların Kıyafetleri ve Taşıdıkları Pankartlar.....	183
Resim 32. Gösteride Kullanılan Slogan Örneği.....	184
Resim 33. Barış Güvercini Maketisi.....	184
Resim 34. Savaş Karşıtı Gösterideki Greenpeace Gönüllüleri	185
Resim 35. Greenpeace Eylem Kitapçığı	187
Resim 36. Greenpeace Eylem Videosu	187
Resim 37. Greenpeace El Duyurusu	189
Resim 38. Greenpeace Pankart Yapımı ve Örnek Pankart	189
Resim 39. Sahil Duvarı.....	190
Resim 40. Sel Fotoğrafı	190
Resim 41. Aktivizm Merkezi	192
Resim 42. Plaj Oyunları.....	193
Resim 43. Katılımcı Tiyatro Etkinlikleri.....	193
Resim 44. Eğitsel Merkez.....	194
Resim 45. Toplu Fotoğraf Çektiren Eylemciler.....	194
Resim 46. Toplu Fotoğraf Çekimi.....	195

Resim 47. Etkinliğe Katılanlar	196
Resim 48. Ocean River Institute'un Masası.....	197
Resim 49. Bağış Masası.....	197
Resim 50. Milyonerler	198
Resim 51. Greenpeace'in Blog Sayfası	201
Resim 52. United for a Fair Economy'nin Delicious Sayfası.....	203
Resim 53. Greenpeace TV	221
Resim 54. Greenpeace'in Elektronik Gazetesi	222
Resim 55. RAN'ın Web Sitesindeki Canlandırma Bölümü.....	223
Resim 56. RAN'ın Web Sitesinde Renk Kullanımı	228
Resim 57. Public Citizen'ın Sitesinde Beyaz ve Mavi Kullanımı.....	228
Resim 58. 50 Years Is Enough'ın Web Sitesinde Renklerin Kullanımı	229
Resim 59. The Ruckus Society'nin Eski Web Sitesinde Renk Kullanımı	229
Resim 60. The Ruckus Society'nin Yeni Web Sitesinde Renk Kullanımı.....	230
Resim 61. Earth First'ün Web Sitesinde Renk Kullanımı	231
Resim 62. AWI'nin Yazı Tipi Kullanımı.....	232
Resim 63. Gerekli Yazılıma Uzantı.....	236
Resim 64. UFE'nin Terimler Sözlüğü	237
Resim 65. Eğitsel Malzemeye Erişimde Kısıtlılık.....	237
Resim 66. IFG Etkinlikler Arşivi.....	242
Resim 67. GAN'ın Sitesindeki Bağlantılar.....	243
Resim 68. UFE'nin Site Haritası.....	244
Resim 69. Greenpeace'in Arama İşlevi	245
Resim 70. Earth First'ün Ziyaretçi Sayacı.....	247

Resim 71. RAN'ın Web Sitesinde Kişiselleştirme Özelliği	249
Resim 72. AFL-CIO'nun Facebook Kullanımı.....	252
Resim 73. Greenpeace Oyunlar.....	254

1. GİRİŞ

Bu bölümde çalışmanın problemi, amacı, önemi, sayıtları, sınırlılıkları ve çalışmada kullanılan önemli kavramların tanımları yer almaktadır.

1.1. Problem

Medya toplumsal yapıda önemli görevler üstlenmektedir. Bunlar haber vermek, eğitmek, eğlendirmek, kültür iletmek ve reklam yapmak gibi genel başlıklar altında toplanabilir. Bu görevler içerisinde demokratik işleyiş açısından önem taşıyanlardan biri olarak temsil etme işlevi gösterilebilir. Medyanın temsil rolü, alternatif görüşlerin ve bakış açılarının tümüyle yer alabildiği koşulların yaratılmasına yardım etmeyi kapsamaktadır. Medya, farklı toplumsal grupların ve örgütlerin alternatif görüş açılarını ifade edebilmelerine olanak sağlayacak biçimde düzenlendiği ölçüde temsil etme rolünü yerine getirebilmektedir (Curran, 1997, s.177).

İnsanların, grupların, görüşlerin medyada temsil edilmeleri, onlara basitçe içerikte yer verilmesi demek değildir. Temsil, gerçekliği yorumlamakta işe koşulan anlamlandırma pratiklerinin oluşturulmasına ve sürdürülmesine yardımcı olmaktır. Medya temsil rolünü yerine getirirken, hedef kitlesini “biz kimiz” ile bağlantılı olarak “kim değiliz”, “biz-onlar”, “içeride-dışarıda”, “yurttaş-yabancı”, “normal-sapkın”, “dost-düşman” şeklinde anlamlar oluşturmaya yönelmektedir (Burton, 1995, s.111; Cottle, 2000, s.2).

Medyanın toplumdaki çok çeşitli düşünce ortamını yansıtması ve bu farklılıkları özendirilmesi ölçüsünde demokratik katılım da artacaktır. Ancak özellikle anaakım medya, farklı düşünceleri ve bu düşünceleri temsil edenleri aktarmakta gücünü eşit kullanmadığı yönünde eleştirilere hedef olmaktadır. Anaakım medyanın temsil sürecinde toplumsal

uzlaşımın dışında olarak konumlandırılan muhalif değer, fikir ve kişilerin bu durumlarının altını çizerek içeriğinde yer verdiği ifade edilmektedir (Cottle, 2000).

Eleştirel perspektifte yer alan araştırmacılar çalışmalarında bazı kesimlerin iletişim araçlarında yer alırken “adil” olarak temsil edilmelerinin önünde belirli engellerin bulunduğunu ifade etmektedirler. Curan, Garnham, Golding, Murdoch, Hall, Herman ve Chomsky gibi eleştirel kuramcılar medyanın bazı yapısal özelliklerinin sorunlara kaynaklık ettiğini belirtmektedirler. Bu özellikler genel hatlarıyla şu şekilde sıralanabilir: Gündem belirleme, tekelleşme, iletilerin üretim aşaması ve medyanın güç çevreleriyle olan ilişkileri.

Gündem belirlemede medyanın seçicilik gücü ortaya çıkmaktadır. Medya bazı olayları ve sorunları sunmakta, diğerlerini ise göz ardı etmektedir. Ele alınan bu konuların genellikle toplumdaki egemen kesimle ilgili olduğuna ilişkin çeşitli araştırma sonuçları ortaya konulmuştur (McCullagh, 2002, s.14).

Medyanın gündem belirleme gücünün iletilerin nasıl anlaşılması gerektiğine de etkisi bulunmaktadır. Eleştirel perspektif, seçilen iletilerin gerçeği olduğundan farklı hale getirebildiği ya da dönüştürebildiğini ifade etmektedir. Karşımızda basitçe neyin sunulacağına ilişkin bir seçim değil, seçilen iletilerin nasıl anlaşılması gerektiğine ilişkin çeşitli yorumlayıcı çerçevelerin de yer aldığı karmaşık bir süreç bulunmaktadır. Olayın nasıl anlaşılması gerektiği konusunda çeşitli yorumlayıcı çerçeveler sunulmaktadır. Bu durum, sembol üreticisi olarak medyanın seçme, vurgulama, dışlama yaparken; anlama ve yorumlama konusunda da etkili olduğunu göstermektedir (McCullagh, 2002, s.22).

Sektörde yaşanan tekelleşmenin temsil üzerinde olumsuz etkide bulunduğu da sıkça tartışılmaktadır. Ekonomi politikçi kuramcılar kültürün endüstrileşmedeki aşamasının verimliliği arttırmak için girişilen şiddetli mücadele ile tanımlandığını belirtmektedir. Büyük iletişim firmaları sektör dışı şirketler tarafından satın alınmakta, yaygın ağlar düzeyinde işten çıkarmalar yaşanmakta, çoğu gazete ve televizyon istasyonlarında reklam servisleri ve haber servisleri arasındaki sınır ortadan kalkmaktadır. Kitle iletişim alanını

başka endüstri kollarından ayırmayan sermayenin daha fazla kar mantığı ile gerçekleştirdiği yatırımlar sonucunda kültür ürünleri metaya dönüşmüş; alımlayıcılar (izleyiciler, okuyucular, dinleyiciler vs...) müşteriye indirgenmiştir (Shoemaker ve Reese, 1997, s.110; Postman, 1994, s.119).

İletilerin üretimi aşamasında; iletilerin niteliği ve kullanılan dil ele alınmaktadır. Birbirine benzer olan medya çıktıları içeriğin basitleştirildiği ve eğlenceye kaydığı bir içerik sunmaktadır. Bu türde iletilerden dünyaya ilişkin bir çıkarımda bulunmak ve var olan olaylar arasında analitik değerlendirmeler gerçekleştirmenin güç olduğu ifade edilmektedir. Eleştirellikleri yüksek olan kesimlere ilişkin medya içeriğinin bazı kalıplar doğrultusunda oluşturulması sonucunda bu kesimlerin temsilinde ortaya çıkacak sorunlar açıktır (Bourdieu, 1997; Ergül, 2000; İnal, 1995).

Kullanılan dilin temsil sorununa etkisi konusunda; toplumdaki iktidar ilişkilerinin dil aracılığıyla yansıtılması üzerinde durulmaktadır. Eleştirel paradigma içerisinde dil aracılığıyla egemenlik ilişkilerinin yansıtılmakla kalınmadığı, var olan toplumsal yapının başat kültürün ilkeleri doğrultusunda yeniden üretildiği iddiası sıklıkla yinelenmektedir. Özellikle sözcük seçimlerinin, toplumdaki iktidar ilişkilerinin yeniden üretiminde taşıdığı önem vurgulanmaktadır (Ergül, 2000, s.67; İnal, 1995, s.119).

Temsil açısından sorunlu duran bir başka konu ise medyanın güç çevreleriyle yaşadığı ilişkilerdir. Eleştirel kuramcılar medyanın askeri, siyasi ve ekonomik çevrelerin çıkarlarını gözetken iletileri üretmek durumunda olduğunu ifade etmektedir. Medyanın sürekli olarak yönetilen sınıfların tahakküm altına alınmalarına kendi rızalarıyla katılmaları için toplumsal yapıyı haklılaştıran bir dizi ortak duyuşal değerler ve mekanizmalar üreterek hegemonyacı bir işlev gördüğü belirtilmektedir. Medya bunu yaparken yarışan tüm gerçeklik tanımlarının içinde mücadele edeceği alanın sınırlarını belirlemektedir. Çoğunlukla, olaylar üzerinde resmi görevliler tarafından dayatılan çerçeveleri benimsemekte ve egemen seçkinler çerçevesinin dışında kalan sesleri marjinalleştirmekte ve gayri meşrulaştırmaktadır (Shoemaker ve Reese, 1997, s.116).

Güç çevreleriyle olan ilişkilerde kaynak olarak askeri, ekonomik ve siyasi çevrelerin önde gelenleri gibi zaten günlük eylemleriyle iletişim kanallarının dikkatini çeken kesimlerin alınması bunların durum tanımlarının aktarılmasına da neden olmaktadır. Daha az güçlü olanlar ise iletişim kanallarında temsil edilmekte ve seslerini tüm topluma duyurmakta sorunlar yaşamaktadırlar. Ayrıca iletişim araçlarında kaynak olarak uluslararası haber ajanslarına başvurulması da temsil açısından sorunlara yol açabilen bir konudur. Haber ajanslarının haberleri alınıp satılan bir meta olarak görüp, ticari bir yaklaşım taşıyabildikleri ve dünyanın resmini yanlış çizebildikleri ortaya konulmuştur (McCullagh, 2002, s.14; Rigel, 2000, s.80).

Medyada temsil edilmelerinde sorun yaşayanların içerisinde muhalif değerlere sahip kişiler, gruplar ve toplumsal hareketler yer almaktadır. Heberle'nin dikkatleri çektiği gibi, toplumsal hareketlerin "toplumsal düzende değişiklikler oluşturmayı" ve Bernstein ifade ettiği gibi "baskın kültürel normlara meydan okumak ve ilişkilerin demokratikleşmesine çabalamayı" amaçladıkları göz önünde bulundurulduğunda neden temsil sorunuyla karşı karşıya kaldıkları açıklık kazanmaktadır (Heberle, 1951, s.7; Bernstein, 2002, s.86).

Bu çerçevede toplumsal hareketler tarihine bakıldığında dinsel hareketler, köylü hareketleri, işçi hareketleri, kadınlar, ırksal azınlıklar, etnik azınlıklar, cinsel tercihlerinden dolayı ayrımcılığa maruz kalanlar, öğrenciler ve savaş karşıtları tarihsel süreçte ortaya çıkan belli başlı hareketler olarak dikkatleri çekmektedir. Bu hareketlerden farklı olarak, harekete katılan kişilerin başka insanların çıkarlarını gözettikleri çevrenin korunması, barış, silahsızlanma, alternatif sağlık, yaşam tarzlarının korunması ve hayvan hakları gibi konulara odaklanan hareketler de bulunmaktadır (Jasper, 2002, s.31).

Yirminci yüzyıl boyunca ulusal sınırlar içerisinde gelişen toplumsal hareketler kapitalist sistemin işleyişinde karşılaşılan sorunlar karşısında mücadele ederek çevreyle ilgili yasalardan, işçi sendikalarına, kamu yatırımından vergi oranlarına kadar çeşitli alanlarda düzenlemeler yapılması yönünde etkili olmuştur. Küreselleşmenin etkisini ekonomiden, ulus devlete, çevreden insan haklarına, küresel örgütlerle ulusötesi şirketlerin artan

gücünden teknolojiye kadar farklı alanlarda göstermesiyle hareketlerin mücadele alanları da yeniden şekillenmiş ve mücadele ettikleri sorunların boyutunda değişim yaşanmıştır (Brecher, Costello ve Smith, 2000, s.30).

Bu durumun küreselleşmeye karşı olan hareketlerin gelişimine ön ayak olduğu söylenebilir. Küreselleşme karşıtı hareketler, genel hatlarıyla küreselleşmenin siyaset, toplum, kültür ve çevre açılarından getirdiği olumsuzluklara ve yetersiz kaldığı alanlara gösterilen tepkinin ortak adı olarak ifade edilmektedir. Ancak küreselleşme karşıtı hareketlerin net bir tanımını yapmak son derece güçtür. Bunun nedeni küreselleşmeye karşıt olan kesimlerin çeşitliliği ve küreselleşmeye karşı önerdikleri alternatiflerin taşıdığı farklılıklardır (Tuna, 2005, s.105).

Hareketlerin içinde yer alanlar; standart sivil toplum örgütlerinden *Sierra Club* gibi çevreci örgütlere, *Public Citizen* gibi tüketici gruplarından *Teamsters* gibi işçi sendikalarına ve inanç temelli *Jubilee 2000* gibi örgütlere kadar çok farklı oluşumları içermektedir. Eski olanlar çok üyeli, büyük ve bürokratik kuruluşlardır; yeniler ise esnek, dağınık ağlara yönelmekte olan genç eylemcilerden oluşmaktadır. Hareketlerin omurgası, koalisyon içerisinde çalışan binlerce taban örgütünü içermektedir. Kimisi bağımsız ve militan anarşist grubuyken (*Black Bloc* gibi) bir örgüt ya da örgüt grubuyla bağlantılı olanlar da bulunmaktadır. İdeolojik olarak bazı gruplar, daha geleneksel Marksist örgütlerle birlikte kendilerini “sol” gruplar olarak kimisi de “sol özgürlükçüler” olarak ifade etmektedir. Kendisini “ilerici” ve hatta “liberal” olarak belirtenler de vardır. *Public Citizen* ve *Sierra Club* gibi sivil toplum örgütleri bu gruba girmektedir. Çoğu kendisini “köktenci” olarak nitелеmektedir. Gençlik temelli, doğrudan eylem yönelimli gruplar kendilerini “anarşist” olarak ifade etmektedir (Hayduk, 2003, s.25).

Tek bir lidere ya da mesaja sahip olmayan hareketler bir kampanyadan ötekine değişmektedir. Geri çekilmiş ve neredeyse ortadan kaybolmuş görünmekte ve daha sonra yeniden ortaya çıkıp belirlenen bir hedefi (Dünya Ticaret Örgütü, Uluslararası Para Fonu ya da Dünya Bankası'nın toplantıları gibi) protesto etmektedir. Grup üyeleri yalnızca bu

eylemlerde yüz yüze karşılaşmaktayken genelde İnternet’te ya da liderlerin toplantılarında iletişime geçmektedirler (Hayduk, 2003, s.24).

Taktiklerinde ve amaçlarında çok çeşitli olan hareketlerin sınırlarında, şiddet ve devrimcilik, temelinde barış yanlılığı ve reformistlik yatmaktadır. Hareketler aynı zamanda şirket karşıtı, girişimci, anarşist, nostalgik, teknofobik, fütürist, devrimci ve tutucu olmalarıyla karşıt taraflara doğru yönelmektedirler (Harding, 2004, s.421).

Küreselleşme karşıtı hareketler, kıtalar arasında, farklı amaçlara ve geçmişlere sahip hareketler arasında ortak bir amaç etrafında yaratılan koalisyonla eylemlerde bulunmakta ve kamuoyunun dikkatini daha öncesinde üzerinde durulmayan konulara çekmektedir. Hareketler eylemleriyle, küreselleşmenin hızlı bir şekilde toplumsal eleştirinin odak noktası, -finansal dengesizlik, ekonomik bunalımlar, küresel eşitsizlik, derinleşen yoksulluk ve toplumsal mahrumiyet, iş kayıpları, Amerikanlaşma ve çevresel bozulmadan dolayı- toplu bir memnuniyetsizliğin hedefi haline gelmesini sağlamıştır. Küreselleşme, ortak bir birleştiren güç ve düşman olmuştur (Pieterse, 2001, s.28).

Bağımsız bir güç haline gelen küreselleşme karşıtı hareketler artan bir şekilde uluslararası örgütleri savunmacı bir konuma itmekte, siyasal uygulamaları etkilemekte başarılı olmaya başlamıştır (Hayduk, 2003, s.23). Örneğin Çok Taraflı Yatırım Anlaşması’nın (Multilateral Agreement On Investment-MAI) görüşmelerini durduracak, Dünya Ticaret Örgütü’nün Milenyum Round’unu engelleyecek ve genetik olarak değiştirilmiş yiyeceklere ilişkin anlaşmanın uygulanmasını zorlayacak güçtedir. Temel stratejisini güç sahiplerine “Bu kurallar çerçevesinde hareket etmeyi kabul edene kadar, amaçlarınızın gerçekleştirilmesini engelleyecek ve gücünüzün altını oyacak olan tehditlerle yüzleşeceksiniz” olarak ifade etmektedir (Brecher, Costello ve Smith, 2000, s.26).

Hareketlerin resmi kurumlara yönelik eylemlerine bakıldığında bunların özel ve amaçlı olarak desteğin çekilmesi şeklinde olduğu görülmektedir. Örneğin, düşük ücretle işçi çalıştıran iş yerlerini protesto edenler, buralarda yapılmış ve üniversitelerin logolarını

taşıyan ürünlerin kullanımı yasaklanana kadar, kampüslerde oturma eylemlerine devam etmişlerdir (Brecher, Costello ve Smith, 2000, s.26).

Karşı zirveler düzenleyen, renkli festival havasında geçen büyük protestolar gerçekleştiren, resmi kurumlara karşı desteğin geri çekilmesini kullanan ve kültürel bozgun gibi farklı eylem repertuarına sahip olan küreselleşme karşıtı hareketler kitle iletişim araçlarındaki temsillerinde, başka muhalif oluşumlar ve toplumsal hareketler gibi sorunlar yaşamaktadırlar. Seattle'dan beri hem Birleşik Devletler'de hem de Avrupa'da gerçekleştirilen gösterilerin medya içeriğinde, tanıdık basın örüntülerinin ortaya konulduğu belirtilmektedir. Protestocular genel olarak şiddet dolu ve anarşist olarak ifade edilmekte ve hatta bazı Avrupa ülkelerindeki futbol holiganlarıyla eş tutulmaktadırlar. Örneğin 1999'da küreselleşme karşıtlarının gösterileri sırasında İngiliz basınının olayları aktarışını ele alan çalışmalar, protestoların ne amaçla gerçekleştirildiğinin tartışılmadığını ortaya çıkartmıştır. Protestocular kaos yaratmaktan zevk alan topluluklar olarak ifade edilmektedir. Ayrıca haberlerde; kamuoyunca tanınan bir figürün öne çıkarıldığı, olayın gerçek boyutları ve hareketin amaçlarının unutturulduğu ya da protesto gösterilerinde eleştirilen konuların değil de şiddet unsurlarının öne çıkartıldığı gözlenmiştir. Cenova'daki G8 zirvesininin medyada sunumunu ele alan bir çalışma da, alternatif küreselleşmeye içerikte az yer verildiği, güvenlik ve kamu düzeni üzerinde ise ağırlıklı olarak durulduğunu ortaya koymuştur (Bennet, 2003; della Porta ve diğerleri 2006; Karadeli, 2005, s.132).

Hareketler amaçlarını yanıstmayan, kimliği konusunda çeşitli kalıplar etrafında hareket eden, eleştirel oldukları konulara değinmeden geçen ve düzenledikleri gösterilerin asıl önemli noktasını kaçırarak anaakım medyaya karşı çeşitli alternatif iletişim kanallarına yönelmektedir. Bunların içerisinde bağımsız gazeteler, dergiler, e-posta listeleri, sesli ve görüntülü İnternet siteleri ve mikroradyo vericiler yer almaktadır. Hareketler bu kanalları kullanarak, verilen mücadelenin arkasında yatan asıl öyküyü aracıya gerek kalmadan anlatmaya çabalamaktadır (Korten, 2001, s. 313).

Hareketlerin kullandığı bu iletişim kanallarının içerisinde geleneksel kitle iletişim araçlarından ayrılan yönleriyle öne çıkan sanal iletişim ortamları dikkatleri çekmektedir. Telefon hatları, kablosuz araçlar, kablo hattı, yerel alan ağı, uydu iletişimi gibi destekleyici teknolojileri kullanan sanal iletişim ortamları farklı iletişim ortamlarını çatısı altında barındıran bir kavramdır. Bu kavram, İnternet, web, e-posta, anında mesajlaşma, sohbet, tartışma panelleri, haber grupları ve portallar gibi İnternet temelli teknolojilerin yanı sıra takım, grup ve işbirliği yazılımları ile CD gibi teknolojileri kapsamaktadır (<http://www.doncio.navy.mil/iltoolkit/kezult.htm>).

Bu teknolojiler iletişim akışının üretici ve alıcı arasında karşılıklı olduğu ve mesajların yayılmasında zaman ve mekan sınırlılığının ortadan kalktığı bir ortam sağlamaktadır. İsteyenin istediği bilgiye istediği zaman ulaşabildiği sanal iletişim ortamlarında, hem genel ilgiye hem de daha dar ilgi alanlarına yönelik içerik sağlanabilmektedir. Araştırmacılar sanal iletişim ortamlarının kaynak açısından yoksul ya da geleneksel medyaya erişimi kolay olmayan kesimlerin siyasal iletişimi için yeni, çoğulcu ve geniş bir alan yarattığını ifade etmektedir (della Porta ve diğerleri 2006; Slevin, 2000).

Toplumsal uzlaşımın dışında bırakılan kesimlerin temsilinde gücünü eşit kullanmadığı yönünde eleştirilen anaakım medya karşısında alternatif iletişim ortamlarının sağladığı avantajların değerlendirilmesi kaçınılmazdır. Çalışmada temsilinde sorun yaşayan kesimlerden biri olduğu ifade edilen küreselleşme karşıtı hareketlerin bu alternatiflerden biri olan sanal iletişim ortamlarının olanaklarını nasıl değerlendirdiğine odaklanılmakta, yaşanan temsil sorununa çözüm arayışları ve bulunan çözümler ele alınmaktadır. Sonuç olarak çalışmanın temel sorunu; küreselleşme karşıtı hareketlerin sözü edilen temsil sorununu aşabilmek için sanal iletişim ortamlarını nasıl kullandığının ortaya konulmasıdır.

1.2. Amaç

Çalışmanın temel amacı, küreselleşme karşıtı hareketlerin sanal iletişim ortamlarını kullanım yollarını belirlemek ve bu ortamların sağladığı olanaklardan yararlanma biçimlerini saptamaktır. Bu doğrultuda çalışmanın alt amaçları şunlardır:

1. Küreselleşme karşıtı hareketler hangi amaçlar doğrultusunda sanal iletişim ortamlarının kullanımına yönelmektedirler?
2. Küreselleşme karşıtı hareketler amaçlarını gerçekleştirebilmek adına sanal iletişim ortamlarından nelerin kullanımına ağırlık vermektedirler?
3. Sanal iletişim ortamlarının küreselleşme karşıtı hareketlere sağladığı avantajlar nelerdir?
4. Küreselleşme karşıtı hareketler sanal iletişim ortamlarının avantajlarını nasıl değerlendirmektedirler?
5. Küreselleşme karşıtı hareketler içerisinde sanal iletişim ortamlarının kullanımına yönelik eleştirel yaklaşımlar var mıdır? Eğer varsa ne neden ötürü eleştirilmektedir?
6. Sanal iletişim teknolojilerinin küreselleşme karşıtı hareketlerin üzerinde etkisi var mıdır? Varsa bu etkiler nelerdir?
7. Küreselleşme karşıtı hareketlerin sanal iletişim ortamlarına ilişkin gelecek planları ve beklentileri nelerdir?

Böylelikle küreselleşme karşıtı hareketlerin örgütsel amaçlarını gerçekleştirmekte sanal iletişim ortamlarından yararlanışları, kullanımına ağırlık verilen sanal iletişim ortamları, sağlanan avantajlar ile bunların değerlendirilmesi, hareketlerin bu ortamlara yönelik eleştirileri, sanal iletişim ortamlarının kullanımıyla hareketlerde yaşanan dönüşümler ve bu ortamlar için yapılan planların neler olduğu aydınlatılmaya çalışılmaktadır.

1.3. Önem

Bu çalışma öncelikle anaakım medya tarafından sunumları engellenerek, meşrulukları zayıflatılarak ya da mesajlarının içeriğini boşaltan çerçeveler kullanılarak ele alınan toplumsal hareketlere alternatif bir iletişim kanalının sahip olduğu avantajları göstermek açısından önemlidir.

Çalışmada küreselleşme karşıtı hareketin temsil sorununu aşmak amacıyla geliştirdiği çözüm yolları ele alındığından, bunların ortaya konulması benzer sorunları yaşayan kesimler için yol gösterici olabilecek niteliktedir. Bu açıdan sanal iletişim ortamlarının sahip olduğu avantajların yanı sıra kullanım biçimlerini göstermek hem alternatif iletişim kanalı arayışında olan kesimlere katkıda bulunabilir hem de bu kesimlerce yeni kullanım biçimlerinin geliştirilmesine ön ayak olabilir.

Çalışma, küreselleşme karşıtı hareketlerin sanal iletişim ortamlarını kullanmalarını sonucunda örgütsel yapılarında gözlemledikleri dönüşümleri ortaya çıkarmakla, bu ortamlardan yararlanmak isteyen öteki hareketlerin örgütsel yapılarında benzer dönüşümlere hazırlıklı olmaları konusunda yol gösterici olabilir. Ayrıca küreselleşme karşıtı hareketlerin bu ortamları kullanırken yaşadıkları sorunların karşısında geliştirdikleri eleştirilerin ele alınması, öteki örgütlerin benzer sorunlarla karşılaşmalarının önüne geçmede yararlı olabilir.

1.4. Sayıtlar

Çalışma aşağıdaki sayıtların üzerine temellenmiştir.

1. Medyanın demokratik işleyiş açısından önem taşıyan görevlerinden biri de temsil etme işlevidir.

2. Medya toplumdaki farklı kesimlerin temsil edilmesinde gücünü eşit olarak kullanmamaktadır.
3. Küreselleşme karşıtı hareketler medyada temsil sorunu yaşayan hareketlerden biridir.
4. Küreselleşme karşıtı hareketler çok farklı hareketleri altında toplayan şemsiye bir kavramdır.
5. Küreselleşme karşıtı hareketlerin sanal iletişim ortamlarını kullanımı temsil sorununu aşmaya yöneliktir.

1.5. Sınırlılıklar

Çalışmada aşağıda belirtilen sınırlılıkların varlığı kabul edilmektedir:

1. Çalışma toplumsal hareketlerden küreselleşme karşıtı olanı ele almaktadır.
2. Çalışma 30 Kasım 1999'da Seattle'daki gösterileri gerçekleştiren küreselleşme karşıtı hareketlere odaklanmaktadır.
3. Seattle'daki gösterileri düzenleyen örgütlerin sanal iletişim ortamlarını kullanımları üzerinde durulmaktadır.
4. Ele alınan örgütlerin web sitelerinde üç aşamalı bir çözümleme yapılmış ve bu örgütlerin iletişim sorumluları araştırmaya dahil edilmiştir.
5. Ele alınan örgütlerin Massachusetts eyaletinde Şubat 2009-Kasım 2009 tarihleri arasında sanal iletişim ortamlarını kullanarak gerçekleştirdikleri etkinlikler çalışmanın sınırları içerisinde incelenmiştir.

1.6. Tanımlar

Bu çalışmada açıklık getirilmesi gereken bazı kavramlar kullanılmaktadır. Bunlar aşağıdaki anlamlarıyla kullanılmışlardır:

Anaakım medya: Kitle iletişim araçlarının büyük bir çoğunluğuna sahip olan büyük şirketler tarafından kontrol edilen ve eşgüdümü sağlanan; standartlaştırılmış mesajların kitlelere iletilmesini sağlayan, bunu gerçekleştirirken de hegemonyacı bir işlev gören medya kuruluşlarıdır.

Küreselleşme: Gelişme ve değişimin sistematik sürecine ya da küresel düzeyde sosyal sistemin oluşturulmasının yeni sürecine atıfta bulunan kavram; dünyanın sıkıştırılması ve küresel bilinç; uluslararası şirketler aracılığıyla uluslararası uygulamalar; medya aracılığıyla tüketiciliğin kültür ideolojisini beslemesi; uluslararası örgütlerin ortaya çıkışı; dünya çapında sosyal ilişkilerin zaman-mekan yakınsaması aracılığıyla güçlendirilmesi ve etkileşimli bilgi ağları gibi yapıları ifade etmektedir.

Küreselleşme karşıtı hareketler: “Hareketlerin hareketi” olarak da ifade edilen küreselleşme karşıtı hareketler, küreselleşmenin siyaset, toplum, kültür ve çevre alanlarında ortaya çıkardığı sorunlara farklı alanlardan yöneltilmiş olan tepkilerin bütünüdür.

Sanal iletişim ortamları: Sanal iletişim, bilginin ve/ya da içeriğin transferi, biçimin ya da eylemde bulunanların var olmadığı, değiştirildiği, yerine başkalarının konulduğu ya da başka bir biçimde yaratıldığı uzak mesafelerde, bilgi teknolojilerinin avantajlarından yararlanıldığı modern teknolojik olgudur.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde araştırmanın yer aldığı kuramsal çerçeve, alanda yapılmış olan çalışmalarla birlikte aydınlatılmaya çalışılmaktadır. Bu alan medyada eleştirel kuramcılarının çalışmalarından, sosyolojideki yeni toplumsal hareketlere, oradan da küreselleşme karşıtı hareketin köklerine ve sanal iletişim ortamlarına kadar uzanmaktadır.

2.1. Medyada Temsil

Kitle iletişim araçları toplumlar üzerinde önemli görevler üstlenmektedirler. Lasswell (1948) bu görevleri şu şekilde ortaya koymaktadır: Haber ve bilgi sağlamak; bu bilgiye seçme ve yorumlama işleminden geçirdikten sonra içeriğinde yer vermek; kültürün bir kuşaktan diğerine aktarılması ve boş zamanların değerlendirilmesini içeren eğlendirme işlevi. Bu görevler içerisinde özellikle altının çizilmesi gereken haber ve bilgi sağlamak ile ilişkili olan kamuoyunun oluşturulmasına katkıda bulunma özelliğidir. Demokratik toplumların vazgeçilmez bir ögesi olarak çok sesliliğin oluşması gösterilebilir. Burada çok seslilik ile ifade edilmek istenen; herkesin düşündüğünü özgürce ifade edebilmesi, gerektiğinde yöneticileri eleştirebilmesi ve sivil toplum örgütlerinin bu yöndeki faaliyetleridir. Bir toplumdaki bu tür gelişmişlik o toplumdaki siyaset yapma geleneğini yansıtanın yanı sıra, kitle iletişim araçlarının bu konudaki tutumunu da göstermektedir.

Medyanın içeriğinde toplumdaki farklılıkları ele alması ve teşviki ölçüsünde demokratik katılım da artacaktır. Ancak; liberal çoğulcu anlayışa göre yasama, yürütme ve yargının yanı sıra dördüncü güç olarak nitelenen medya, farklı düşünceleri ve bunların temsilcilerini aktarmada adil davranmadığı yönünde eleştirilmektedir. Bu konuda yapılan araştırmalar, toplumsal uzlaşımın dışında yer alan fikir ve insanların bu durumlarının altının çizilerek medyada yer aldığına dair çeşitli araştırma sonuçları ortaya koymuşlardır. Bunlara

Milliband'ın değişiyle “ciddi ve mantıklı insanların önemsiz görerek dikkate almadıkları konu dışı tuhafliklar” olarak yaklaşılmaktadır (Swingewood, 1996, s.118).

Toplumsal denetimin bir aktörü olan kitle iletişim araçları herkesin sisteme top yekun ve tutucu bir şekilde ayak uydurmasını sağlayamaz; zaten bunu hiçbir şey sağlayamaz. Ama çatlak sesleri tümüyle bastırarak değil, uylaşımın dışına düşen fikirleri garip sapkınlıklar olarak temsil ederek bir tür mutabakat iklimi oluşturulmasına katkıda bulunabilirler (Swingewood, 1996, s.118).

Shoomaker ve Reese (1997) medyanın kültürdeki sınırları korumak amacıyla toplumsal çıkarları bütünleştirmeye çalıştığını ifade etmektedir. Bunun için bazı görüş ve değerleri kabul edilebilirlik sınırları içerisinde konumlandırmakta, bazılarını da meşru olmayanlar biçiminde tanımlamaktadır. Medya sürekli yeni fikirlerle uğraşmakta, toplumsal kuralları yeniden onaylamakta, sınırları yeniden çizmekte ve tanımlamaktadır. Toplumsal denetim aktörü olarak ifade edilen medya ilk önce statükoya yapılan tehditleri belirlemekte, daha sonra da statükoya tehdit olarak algılanan, yeni fikirler ya da muhalif sesleri medyada yer alırken kabul edilmiş olan uylaşım sınırları içerisinde çekmeye çalışmaktadır.

Medyada toplumda yer alan her düşüncenin temsil olanağına sahip olacağına yönelik iyimser liberal görüş, eleştirel kuramcılarının ele aldıkları konularla, muhalif kesimlerin medyada temsiline ilişkin araştırmalarıyla ve haber medyasının taraflılığına ilişkin gözlemleriyle sarsılmıştır. Bu eleştirel tavırda medyanın bazı özelliklerinin temsil sorununa yol açabildiğı ifade edilmiştir. Bu özellikler şu şekilde sıralanabilir: Gündem belirleme, tekelleşme, iletilerin üretim aşaması ve medyanın güç çevreleriyle olan ilişkileri.

Gündem belirleme: Medyanın gündem belirleyiciliğinin özünde ne hakkında konuşulacağı konusundaki etkililiği yatmaktadır. Medyanın izler kitlesine sunduğı bilgi üzerine çeşitli tartışmalar söz konusudur. Bunlardan biri, medyanın dünyaya açılan bir pencere olduğunu varsaymaktadır. Bu metafora göre medya dünyada olup bitenleri çarpıtmadan herhangi bir

değişikliğe uğratmadan aktarmaktadır. Ancak, medyanın zamansal ve mekansal açıdan sınırlılıklarından dolayı bunun olanaklı olmadığı açıktır (McCullagh, 2002, s.14).

Dünyaya ilişkin bildiklerimizin çoğunluğunun medyanın bize göstermeye karar verdiklerinden oluştuğu ifade edilmektedir. Bu dolayımlanmış dünyada, medyanın öncelik verdikleri, kamunun öncelik verdiklerini yönlendirmektedir. Medyanın gündem belirleme gücünün, kamunun ilgisini belirli bir konuya çekmenin yanı sıra iletişim sürecine etkisinden de söz edilmektedir. Bir konunun nasıl anlaşılacağı ve buna ilişkin geliştirilecek bakış açıları medyanın gündem belirleme işlevinden etkilenmektedir (McCombs, 2010).

Medyanın sağladığı bilgiler üzerine yürütülen tartışmalardan bir diğeri de medyanın yaptığı seçimler üzerinde durmaktadır. Medya bazı olayları ve sorunları sunmaktadır bazıları ise göz ardı etmektedir. Ele alınan bu konuların genellikle toplumdaki güçlülerin bulunduğu kesimle ilgili olduğuna ilişkin çeşitli araştırma sonuçları ortaya konulmuştur. Bu kesimin dışında kalanlar ise medya içeriğinde yer almakta ve seslerini duyurmakta sorunlar yaşamaktadırlar (McCullagh, 2002, s.15).

Medyanın gündem belirleme gücünün temsil konusuyla bir başka ilişkisi de, medyanın sunduğu olayların içeriğinin gerçekte olduğundan farklı olabilmesidir. Bu açıdan medya, toplumsal ve siyasal dünyadaki olayları sunmakta uygun ve tam bir rehber olmamakla eleştirilmektedir. Medyanın basitçe neyin haber olacağını seçmediği, sunduğu olayın nasıl anlaşılması gerektiği konusunda çeşitli yorumlayıcı çerçeveler de sağladığı belirtilmektedir (McCullagh, 2002, s.22).

Tekelleşme: Kâra odaklanmak, insanların istediği ve ihtiyaç duydukları haberlerin yaratımı ve medyanın kültürel içeriğinin oluşturulmasında sınırlayıcı bir etkiye sahiptir. Ayrıca kâr yönelimi büyük medya şirketleri arasında uç noktadadır (Baker, 2007, s.28). Herman ve Chomsky *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media* (1988) isimli çalışmalarında propaganda modeli ile medyanın iş kolu gibi hareket ederek, iletilerinin kalitesindense ürünlerini (okuyucularını, izleyicilerini vb...) başka iş kollarına

(reklamcılara) satmasını ele almaktadırlar. Ekonomik politik yaklaşımda geliştirdikleri propaganda modelinde, zenginlik ve gücün eşitsizliği ve bunun medyanın çıkarları ve seçimleri üzerindeki etkileri üzerine odaklanmaktadır. Model; para ve gücün basılacak haberleri süzgeçten geçirmesi, muhaliflerin marjinalleştirilmesi ve hükümetle baskın özel çıkarların mesajlarının kamuya iletilmesinin izini sürmektedir. Modelde kuramcılar tarafından haber medyasındaki iletileri süzgeçten geçiren beş unsur ortaya konulmuştur. Bunlar sahiplik, finansman, kaynak, eleştiri ve karşı ideolojidir (Herman ve Chomsky, 1988, s.27).

Bu süzgeçler içerisinden sahiplik ve finansman süzgeçleri tekelleşme olgusu çerçevesinde; kaynak, eleştiri ve karşı ideoloji ise medyanın güç çevreleriyle ilişkisi kapsamında ele alınmaktadır. Sahiplik, medyanın büyük şirketlerin ya da konglemeraların bir parçası olmasıyla bağlantılıdır. Bu şekilde bir sahiplik ilişkisi içinde olan medyada sunulan bilgiler de bu kesimlerin çıkarlarını gözetecek nitelikte olmaktadır (Herman ve Chomsky, 1988).

Bagdikian *Medya Monopoly*'nin (1983) ilk baskısını yayımladığında Amerikan medyası 50 şirket tarafından kontrol edilmektedir ve en büyük şirket birleşmesi 340 milyon dolarlıktır. 1987'de bu şirketlerin sayısı 29'a, 1997'de 10'a düşmüş ve en büyük birleşme 19 milyon dolarlık Disney ve ABC'nin birleşmesi olmuştur. Üç yıl içerisinde şirket sayısı 5'e düşerken, en büyük birleşme 350 milyon dolarla AOL ve Time Warner'in arasında gerçekleşmiştir. Senatör John McCain, Federal İletişim Komisyonu (Federal Communications Commission-FCC) verilerini göz önünde bulundurarak, beş şirketin medya kaynaklarının yüzde 85'ini kontrol ettiğine işaret etmiştir (Ostertag, 2006, s.16).

Tekelleşen medya çok ince bir sansür uygulamaktadır. Bu ince ve daha güçlü sansür şekli, haberlerin çerçevelenmesine, eğlenceye ve reklamlara kadar uzanmaktadır. Bu türde sansür kendi kendini destekleyici niteliktedir. Medyanın kontrolü altındaki herhangi bir kitle iletişim aracında, kendisine ilişkin bir tartışmaya rastlanılması olanaklı değildir. Ortalama bir Amerikalı 65 yaşına kadar iki milyon reklâm izlemektedir. Bu geniş yelpazedeki ürünlerin hepsinin ortak bir düşüncesi vardır: "Mutluluğa giden yol, herhangi bir çeşit

topluluk ya da toplu eyleme katılmaktan ziyade daha iyi bir yaşam satın almaktan geçmektedir” (Ostertag, 2006, s.17).

Medya tarafından sansürlenene, çarpıtılan ya da basitçe görmezden gelinen hikâyeler içerisinde en çok toplumsal hareketler yer almaktadır. Binlerce insanın gösterileri ve grevleri medyanın ilgisini çekmekte başarısız olurken, medyada bunlara yer verildiğinde genellikle şiddet, tutuklamalar, örgütlerin mali sorunları öne çıkarılmakta ve hareketin özü genelde göz ardı edilmektedir. Hareketin bir parçası olmanın deneyimi, kişisel dönüşüm, umut ve tarihe katılımın doyumunu ise daha da görünmezdir (Ostertag, 2006, s.17).

Medyanın küreselleşmesinin kaçınılmaz sonucu olarak ortaya çıkan özel şirketler ve bunların sermayesinin yayıncılık konusunda hızlı bir şekilde tekelleşmesi kamu yayıncılık anlayışında dönüşümler yaşanması sonucunu da ortaya çıkarmıştır. Yayıncılık alanındaki deregülasyon ile devlet tekelindeki bu alan özel sektöre açılmıştır. Bu aynı zamanda yayıncılık anlayışındaki değişimi de göstermektedir. Kamu yayıncılığında “hizmet” etmek amacı ön plandayken, özel sektör için bu alan yatırım yaptığı “iş” kollarından biridir.

Finansman süzgecinde medyanın reklam gelirlerini göz önünde bulundurarak içeriğini düzenlenlediği ifade edilmektedir. Önemli bir gelir kaynağı olan reklâmı arttırabilmek için denenmiş ve başarılı olmuş kalıplar kullanılarak bunların dışına çıkılmamıştır. Böylelikle izlenme kaygısı ile medya içeriği tekdüzeleşmiştir. Bu tek düzelikte de alternatif sesler kolay kolay yer bulamamaktadır. Kültür ürünlerinin meta olarak algılanması, medyanın endüstriyel üretim mantığı çerçevesinde bunların tektipleştirilmesinin yanı sıra seri olarak üretim ve dağıtımını da beraberinde getirmektedir. Böyle bir seri üretimde de, kültür ürünlerinin içeriğinde bir sığlaşma, bilgide dezenformasyon ve yayıncılık içeriğinin eğlenceye kayması söz konusu olmaktadır (dezenformasyon; yetersiz, ilgisiz, parçalı, yüzeysel enformasyon yani insana bir şey hakkında bilgi sahibi olma yanılsaması yaratan, oysa insanı bilgilendirmekten uzaklaştıran bilgi demektir) (Postman, 1994 s.119).

İletilerin Üretimi Aşaması: İletilerin üretim aşamasında eleştirilen konular medya iletilerinin niteliği ile kullanılan dile odaklanmaktadır. Tekelleşmenin etkilerinde değinilmiş olan metaya indirgenmiş medya içeriği denenmiş ve başarılı olmuş biçimler çerçevesinde medya iletilerinin üretilmesine yol açmaktadır. Bu denenmiş biçimlerin tekrarı alternatif yokluğunu ortaya çıkarmaktadır. Görünürde sayıca fazla, ancak içerik olarak birbirlerinden farksız olan medya içeriği ortaya konulmaktadır. Bu gelişmelerin yaşandığı medyada, haberin pazara uyarlanma sürecinin sonucunda geçirdiği dönüşüme bakılırsa, içeriğin giderek magazinleştiği, dramatize edilmiş, basitleştirilmiş ve eğlence ağırlıklı bir niteliğe büründürülmüş olduğu ortaya çıkmaktadır (Bourdieu, 1997, s.57; Ergül, 2000, s.135).

Piyasanın rekabetçi ortamında haber yapmak, haber içeriğinde konuyla ilgili çıkarsamalarda bulunmak için gereksinim duyulan ayrıntıların yerini toplumun geneli tarafından beğenilecek ve kolaylıkla tüketilebilecek öğeler almasına neden olmuştur. Bu öğeler; kişiselleştirmeye başvurmak, olayların dramatize edilmesi, skandala ve sansasyona önem verilmesi, anlatının bağlamından koparılarak aktarılması ve gerçekliğin parçalanması olarak sıralanabilir. Böylesi bir haberden elde edilen bilgi, toplumsal bir soruna ilişkin olayı tanımlayan çeşitli bağlantıları ortaya koyan bütünü algılama olanağını ortadan kaldırmaktadır. Haber olan olayın bağlamından koparılarak verilmesine örnek olarak, arka plan bilgisine yer verilmemesi gösterilebilir. Burada liberal habercilik anlayışının temelinde yatan 5N 1K; başka bir deyişle ne, nerde, ne zaman, nasıl, neden ve kim sorularından en çok nasıl ve neden soruları göz ardı edilmektedir. Haber olan olayın nasıl ve neden olduğu belirli bir bağlam ve arka plan bilgisini habere taşıyacak sorularken, bunlar bir kenara itilmektedir. Haberciler bu eksikliği kısıtlı bir zamana sahip olmalarına bağlamaktadırlar. Arka plan ve olayın bağlamına ilişkin bilgilerin yokluğu ya da çok az oluşu haber olan olayı bağlamından kopararak, tektipleştirmekte ve benzer olayların daha önce sunumu sırasında içine oturtuldukları çerçevelerin çağrıştırılarak yeniden kullanılmasına neden olmaktadır. Gösteri yürüyüşleri, grevler, olayın aktörleri amaçlarından yalıtılıp, tipleştirilmekte ve “Gösteriler ve çatışma”, “Grevler ve yaşamın aksaması” gibi çerçeveler kolayca her yeni olaya uyarlanmaktadır. Ayrıca arka plan

bilgisinin yokluğu, daha çok ana olay ve sonuçlarına ilişkin bilgilere ve haber kaynaklarının olaya ilişkin yorumlarına daha çok yer verilmesine neden olmaktadır (İnal, 1994, s.143; İnal, 1995, s.119).

İletilerin üretim aşamasında temsil sorununa etki etmesi açısından önemli olan bir başka konu da kullanılan dildir. Eleştirel paradigma içerisinde dil aracılığıyla egemenlik ilişkilerinin yansıtılmakla kalınmadığı, var olan toplumsal yapının başat kültürün ilkeleri doğrultusunda yeniden üretildiği savı sıklıkla yinelenmektedir (Ergül, 2000, s.67). Özellikle sözcük seçimlerinin, toplumdaki iktidar ilişkilerinin yeniden üretiminde taşıdığı önemi vurgulamaya yönelik pek çok araştırma gerçekleştirilmiştir. Örneğin van Dijk'ın bu çerçevede yaptığı araştırma, Hollanda basınının etnik ayrımcılık konusundaki haberlerde güç ve iktidar ilişkilerinin yeniden üretiminde, sözcük seçiminin önemini ortaya koymuştur (İnal, 1995, s.119)

Üzerinde yaşanan dünya hakkında söylenen her söz, her düşünce dilin dolayımıyla gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla, medya da bir prizmadan ışığın geçmesinde olduğu gibi üzerinde haber yazılan olayları kırmakta, başka bir deyişle de yeniden kurmaktadır. (İnal, 1995, s.114). Ayrıca kullanılan çekim ölçekleri, kamera açıları da taraflar arasında yan tutar bir tavır sergilenmesine neden olabilmektedir. Kameranın çekim yaptığı yer de bu açıdan önemlidir. Eylemlerde polis, genellikle televizyon çekim ekiplerinin, fotoğrafçıların ve muhabirlerin polisin güvenlik hattının gerisinde kalmaları konusunda ısrarcıdır. Bunun arkasında, medya mensuplarının fiziksel açıdan korunması yatsa da, bu açıdan yapılan çekimler izleyiciyi “durumu polisin gözünden görme ve olaylara ilişkin polisin perspektifini paylaşma” konusunda etkilemektedir (McCullagh, 2002, s.24).

Medyanın Güç Çevreleriyle Olan İlişkileri: Medyanın güç çevreleriyle ilişkilerinde Herman ve Chomsky'nin propaganda modelinde ortaya koydukları kaynak, eleştiri ve karşı ideoloji süzgeçleri etkilidir (Herman ve Chomsky, 1988). Haber metninde kaynak olarak birincil kişilere, akredite haber kaynaklarına; başka bir deyişle askeri, ekonomik ve siyasal çevrelerin önde gelenlerine başvurmak temsil sorununa neden olabilmektedir. Haberde bu

çevrelerin olaylara ilişkin durum tanımları aktarılmaktadır. Birincil tanımlayıcılar günlük eylemleriyle brifinglerle ve toplantılarla medyanın ilgisini üzerlerine çekmektedirler. Bir de haberlere bunların durum tanımlarının taşınmasının çok sesliliğe olabilecek etkileri açıktır (İnal, 1994, s.149).

Haber medyasının kaynak olarak başvurduğu uluslararası haber ajansları konusuna da değinmek gerekmektedir. Haber toplamak ve geniş alanlara yaymak oldukça masraflı bir çalışmadır. Her basın yayın organının dünyanın çeşitli yerlerinde meydana gelen olaylar için ayrı ayrı muhabir ya da çekim ekibi göndermesi masrafını ajanslar ortadan kaldırmıştır. Uluslararası haber akışında ortaya çıkan gerginlikler, haber ajansları tanımının 1953'te UNESCO tarafından yapılan tanım doğrultusunda yorumlanmasını gerektirmiştir. Buna göre haber ajansları herkesi ilgilendiren ilgi çekici olaylar hakkındaki bilgilerin basit toplayıcısı değildir. Aynı zamanda olayı her yönüyle aydınlatmayı hedeflemekte ve etkin gazeteci sorumluluğunda meydana gelen olaylara partiler üstü bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Ancak bu kuruluşlara çeşitli eleştiriler getirilmektedir. Haberi ticari bir malzeme olarak gördükleri, batılı ülkelerin kuruluşları oldukları için haber toplama ve yayma işinde, bağlı oldukları ülkelerin görüşleri ve talepleri doğrultusunda çalıştıkları konusunda eleştirilmektedirler. Örneğin, Belçikalı baş redaktör R. Clausse, "dünyanın resminin uluslararası haber ajansları tarafından bazen yanlış çizildiğini" ifade etmektedir. Ayrıca uluslararası haber ajanslarının eleştirilen bir başka yönü de, isimlerini tüm dünyaya duyurabilmek amacıyla sansasyonel haberlere ilgi göstermeleri ve haber kaynaklarının büyük kentlerde toplanmasıdır. Bu nedenlerle pek çok gerçeğin ajanslar tarafından göz ardı edildiği ifade edilmektedir (Rigel, 2000, s.80).

Medya içeriğine yönelik askeri, siyasi ve ekonomik kesimlerin önde gelenlerinin yaptığı eleştiriler de içerik üzerinde etkili olan süzgeçlerdendir (Herman ve Chomsky, 1988). Güçlü kurumlarca uygulanan baskıya çok bilinen bir örnek, Fox TV muhabirleri Steve Wilson ve Jane Akre'nin Tampa'daki WTVY'de, Monsanto'nun hayvanlarda büyüme hormonu (bovine growth hormone rBGH) kullanmasının tehlikeleri üzerine yaptıkları haberi değiştirmemeleri sonucunda işlerinden kovulmaları gösterilebilir. Monsanto sütün

güvenli olduğunu iddia etse de bilimsel kanıtlar bunun tam tersini ortaya koymaktadır. Monsanto WTVT'nin ana şirketi olan New York'taki Fox televizyonuna haberin yayınlanmaması konusunda baskı yapmıştır. Fox genel müdürünün bu istasyonlara “3 milyar para ödedik, neyin haber olduğuna biz karar vereceğiz. Haber size ne söylersek olur” dediği kaydedilmiştir (Peter ve Project Censored, 2004, s.222).

Bir başka örnek, CNN'in Birleşik Devletler ordusunun 1970'de Vietnam Savaşı sırasında Laos'ta sarin gazı kullandığına ilişkin haberidir. CNN yapımcıları April Oliver ve Jack Smith'in 8 aylık bir araştırmanın sonucunda hazırladıkları haber, 7 Temmuz 1998'de CNN'de yayınlanmış sonrasında da Time dergisinde basılmıştır. Araştırmacılar haberlerini tanıkların anlattıkları üzerine temellendirmişlerdir. Ancak haber CNN tarafından yayımlandıktan sonra büyük tepki çekmiştir. Pentagon, Henry Kissinger, Colin Powell, Rihard Helms ve medya CNN'i haberi geri çekmesi için yayılım ateşine tutmuşlar ve haber “halkla ilişkiler” sorununa dönüşmüştür. Ted Turner 10 Temmuz 1998'de bu öykünün yayınlanmasından dolayı özür dilemiş ve CNN Oliver Smith'i kovmuştur (Peter ve Project Censored, 2004, s.222).

Karşı ideoloji medya içeriğine yönelik kullanılan bir başka süzgeçtir. Halkın korkularından yararlanan bu süzgeçte, toplumun önde gelen kesimlerini eleştirmeye kalkanlar karşı ideolojide yer alan taraflar olarak ifade edilmektedirler. Bu süzgecin kullanımına soğuk savaş zamanında eleştirel kesimlerin komünistlikle, günümüzde küreselleşme karşıtı gösterilerde göstericilerin teröristlikle suçlanması ya da çevrecilerin eko-teröristler olarak ifade edilmesi örnek olarak verilebilir (Herman ve Chomsky, 1988).

Temsil konusunda gündem belirleme, tekelleşme olgusu, iletilerin üretimi ve medyanın güç çevreleriyle olan ilişkileri eleştirel kuramcıların perspektifinden ele alınmıştır. Medyada temsil edilmelerinde sorun yaşayanların içerisinde özellikle muhalif kesimler yer almaktadır. Bu muhalif kesimlerin içerisinde toplumsal düzende değişiklikler oluşturmaya çalışan, baskın kültürel normlara meydan okuyan ve toplumsal süreçlerin demokratikleştirilmesi için mücadele eden toplumsal hareketler de bulunmaktadır.

2.2. Toplumsal Hareketler

Alman sosyolog Lorenz von Stein, “*History of the French Social Movements from 1789 to the Present (1850)*” ile akademik tartışmalara, ‘toplumsal hareket’ terimini sokmuştur. Terim ilk olarak bütün çalışan sınıfın öz bilinçlilik ve güç kazanmasıyla, süreklilik, bütünlük süreci fikrini taşımaktadır. Von Strein bunları yazdığında, Marx ve Engels’in *Komünist Manifesto*’su (1848) yeni olarak böyle bir ifadeyi deklare etmiştir. Daha önceden var olmuş bütün tarihi hareketler azınlıkların ya da azınlıklara yönelik hareketlerdir. İşçi hareketi, öz bilinçli, bağımsız, büyük çoğunluğa yönelik bir hareket olarak ilk kez ifade edilmektedir. (Tilly, 2004, s.5).

Bununla birlikte siyasal çözümlemeciler toplumsal hareketten çoğul olarak da söz etmektedirler. 1848’de Alman gazetesi Die Gegenwart toplumsal hareketlerin genelde sağlam tarihi sonuç arayışından başka bir şey olmadığını ifade etmektedir. Engels de manifestonun 1888 İngilizce baskısının ön sözünde toplumsal hareketlerden çoğul olarak bahsetmiştir; “bağımsız işçi hareketleri her nerede yaşam ışığı göstermeye devam etse, insafsızca peşini bırakmamışlardır”. On dokuzuncu yüzyılın sonlarından itibaren, siyasal analistler yalnızca düzenli olarak toplumsal hareketleri çoğul olarak ifade etmekle kalmamışlar, ayrıca örgütlenmiş işçilerin ötesinde çiftçilere, kadınlara ve yaygın olarak çeşitli haklarını arayanlara kadar genişletmişlerdir (aktaran: Tilly, 2004, s.5; Marks ve Engels, 1958, s.26).

Tarrow’un (1994) tanımlamasına göre toplumsal hareketler, kalabalık toplumsal ağlara dayanan; kültürel ve eyleme dönük sembollerle canlandırılmış; muhalifler arasındaki etkileşimi desteğe yönelten; ihtilafli politikalarla uğraşan insanlardan meydana gelmektedir (aktaran Berg, 2003, s.5; Tarrow, 1994, s.2). Touraine ise toplumsal hareketi klasik tipolojisine göre üç ilkeyle tanımlamaktadır: Hareketin kimliği, hareketin karşı olduğu düşman ve hareketin vizyonu ya da hedefi. Castells bu ilkeleri yorumlarken, kimlikle hareketin kendisini ne olarak tanımladığına; düşmanlıkla hareketin açıkça belirttiği temel düşmanına; hedefle de hareketin toplumsal düzene ilişkin vizyonuna gönderme

yapmaktadır (Castells, 1998, s.71). Tilly'e göre ise toplumsal hareketler, çeşitli çıkar gruplarını içerisine alan kapsayıcı yapılardır. Toplumsal hareketler, işçiler, kadın grupları, öğrenciler, gençler ve entelektüeller gibi toplumdaki çeşitli önemli sosyo-ekonomik grupları içine almaktadır. Toplumdaki bu çeşitli ilgi grupları bir şikâyet sebebiyle bir araya gelmektedir. Çoğu durumda da bu şikâyet sebebi belirli bir siyasal düzende demokrasi eksikliğidir (Tilly, 2004, s.1).

Zamanla var olan toplumsal ilişkilerle ilgili sorunlar birikebilmekte ve değişim sürecini başlatabilmektedir. Bu türden sorunlar genellikle belirli toplumsal grupları etkilemektedir. Örneğin, dinsel gruplar, siyasal gruplar ve benzerleri gibi. Süreç, bazılarının statükonun bazı yönlerini sorgulamaları ya da reddiyle başlayabilmektedir. Bu insanların başkalarının da aynı sorunlara sahip olduğunu, aynı soruları sordukları, aynı reddedişlere eğilimli olduklarını keşfetmeleriyle toplumsal bir sürece dönüşmektedir. İnsanların ötekilerle etkileşime geçmesiyle süreç, bireysel ve yalnız bir aşamadan toplumsal bir hale dönüşmektedir (Brecher, Costello ve Smith, 2000, s.20).

Başkalarını da aynı durumda görmek, yeni olanakların önünü açabilmektedir. Toplu olarak hareket etme yolları, bireylerin tek başlarına hayal bile edemeyecekleri bir etkiye sahip olabilmektedir. “Eğer biz böyle hissediyorsak başkaları da aynı şekilde hissedebilir” diye düşünmektedirler. Bu grup oluşum süreci yeni birlikler oluşturmaktadır. Birlik olma ihtiyacı bilinçliliği geliştirdikten sonra, katılımcıların güdeleri fedakar ya da bencil olsa da bireysel ve toplu çıkarlar çatışmadığından bir olarak algılanmaktadır. Bu süreç yalnızca bireylerde değil, gruplarda ve örgütlerde de ortaya çıkmaktadır. Böylelikle toplumsal hareketleri biçimlendirmektedir (Brecher, Costello ve Smith, 2000, s. 20).

Toplumsal hareketler özellikle on sekizinci yüzyılın sonlarına doğru İngiltere’de gelişmeye başlamış, on dokuzuncu yüzyıl boyunca özellikle Avrupa’da ve Kuzey Amerika’da köklenmişlerdir. Bunun nedenini anlamak için pek çok bağlantılı değişkeni göz önünde bulundurmak gerekmektedir: Güçlenen bir hükümet, zayıflayan bir kral, bu hükümette hak iddia etmek üzere örgütlenen insanlar, insanlık adına yönettiklerini iddia etmeye eğilimli

olan siyasal seçkinler, ulaşımdaki gelişmeler, uzaktaki insanları birbirlerine bağlayan ticari ilişkiler, yaygın olarak okuryazarlığın başlaması ve yeni iletişim medyasının dağınık haldeki insanları ortak bir ritme doğru ilerlediklerini hissetmeye yöneltmesi gibi (Tilly, 2004, s.9).

Tilly'e (2004) göre batıda 1750'den sonra gelişen toplumsal hareketler yenilikçi ve önemli üç ögenin sentezinden ortaya çıkmıştır:

- Hedeflenen otoritelere yönelik, sürekli ve örgütlü halk çabası,
- Siyasal eylemler arasından çeşitli birleşimlerin kullanımı,
- Katılımcıların birlikte düzenledikleri UBSB'un -uygunluk, birlik, sayılar ve bağlılık- sunumu (Tilly, 2004, s. 3).

Toplumsal hareketlerin ortaya çıktıkları tarihten bu yana otoriteyle olan ilişkilerinde etkileyici değişiklikler meydana gelmiştir. Yasal çevre önceki yüzyıllara göre büyük değişiklikler taşımaktadır. Geçtiğimiz yüzyıllarda toplumsal hareketlerin ortaya çıktıkları yerlerde otoriteler mitingler ve gösteriler için izin talep etmektedirler. Bu istekle, şüpheli örgütler gözetim altında tutulmakta, kayıt edilmekte, takip edilmekte, haklarında çeşitli soruşturmalar yapılmakta ve medyaya erişimleri sınırlanmaktadır. Göstericilerin vurulması, hareketin eylemcilerinin yıkıcı etkinliklerden hapsedilmesi ve muhalif örgütlerin tamamen yasaklanmasıyla yirminci yüzyıldaki uygulamalar karşılaştırıldığında, eylemcilerle yönetim arasındaki ilişkilerde artan bir yumuşama gözlenmektedir (Tilly, 2004, s.82).

Toplumsal hareketlerin tarihsel gelişimlerinde otoriteyle aralarındaki ilişkilerde gözlenen değişimin yanı sıra dikkat çeken bir başka nokta da etkinlik alanlarının giderek ulus ötesileşmesidir. Uluslararası toplumsal hareket örgütlerinin (UTHÖ) sayısı son 30 yılda hızlı bir şekilde artmıştır. 1970'lerde iki yüz olan bu sayı günümüzde neredeyse binli sayılara ulaşmıştır. İnsan hakları UTHÖ'leri genel UTHÖ'ler içerisinde en geniş yere sahiptir ve kırk yıl boyunca genel UTHÖ'lerin içerisindeki yüzde yirmi beşlik oranlarını

korumuşlardır. Çevre ve ekonomik adalet odaklı hareketlerin genel içindeki oranı son yıllarda hızlı bir şekilde artış göstermiştir. UTHÖ'lerin sayılarındaki artışın yanı sıra gözlenen bir başka gelişme de giderek daha farklı konulara odaklanmalarıdır. Çevre ve gelişme ya da insan hakları ve gelişme gibi. Bu şekilde çoklu sorunlarla ilgilenen grupların sayısı 1990'lı yıllarda iki kat artmıştır (Davis, 2005, s.232).

1990'ların ortasında ve sonlarında sınır ötesi hareketlere doğru bir eğilim dünyanın birçok yerinde görünür hale gelmiştir. Bu önemli girişimler, önemli sonuçları olan yeni türde bir siyasal eylemi temsil etmektedir. Ulusal sınırlar tarafından yaratılan ve tarihsel süreçte öteki toplumsal hareketlerle olan eylemleri kısıtlamış olan sınırlılıklar tartışılmaktadır. Daha da önemlisi, bu girişimlere katılan grupların çoğu modernitenin epistemolojik temelini paylaşmadıklarından, farklı dünya görüşlerini karşılamak zorundadırlar. Bu durumda modern epistemolojinin baskınlığı ve hegemonyası sorgulanabilmektedir (Pollack, 2001, s.183).

Çeşitli örgüt ve ağların son zamanlardaki güçlerinde, kapasitelerinde, ortaklıklar oluşturmalarında ve ulusal sınırların ötesinde hareket etmelerinde görülen artış daha hızlı bilgi transferine olanak sağlayan teknoloji ile olanaklı hale gelmiştir. Bu değişim, '70'ler, '80'ler ve '90'larda ilk farkı daha sonra da e-postayı kendi aralarında bilgi aktarmada, somut ve acil eylemler planlamada, devlet ve devletlerarası aktörler üzerinde baskı kurmada kullanan dayanışma ve insan hakları hareketlerinde gözlenebilmektedir. Bu teknolojik yenilikler, özellikle de devlet uygulamalarını değiştirmek konusundaki halk tepkilerinin olanaklarını büyük oranda değiştirmiştir. Sivil toplum örgütleri ve başka örgütler arasında bilginin hızlı bir şekilde gönderilmesi, lobicilik amaçları için ortak görev tanımını basitleştirmektedir. Ayrıca yeni teknolojiler anaakım haber servislerinde yanlış bilgilendirme ya da bilgilerin noksanlığına karşı bilginin dağıtım hızını arttırmıştır (Pollack, 2001, s.184).

Son yıllarda uluslararası örgütler arasında gözlenmekte olan giderek artan eşgüdümün bir nedeni teknolojik gelişmeler ise öteki nedeni de küresel ekonomik yeniden

yapılandırmadır. Uluslararası örgütler bu sürece karşı tepkilidir. Bu girişimler içerisinde sivil toplum örgütlerinin öncülüğünü yaptığı hareketlerle işçi örgütleri yer almaktadır. Bu yakınsamanın ana nedenleri, dünya nüfusunun büyük bir bölümünün devam eden küresel neo-liberal yeniden yapılanma ile marjinalleşmesi, sivil toplum örgütlerinin yeni ve çelişik rolleri nedeniyle artan bıkkınlıkları ve tek başlarına ulusal düzeyde organize olan işçi sendikalarının zayıf pazarlık güçleridir (Pollack, 2001, s.183).

Küreselleşme, toplumsal hareketleri sınırların ötesinde, çokuluslu bir kamusal alanda bir araya getirmektedir. Bu alan kavramsal olduğu kadar gerçek olup burada hareketler etkileşime geçmekte, tartışmakta ve birbirlerinden bir şeyler öğrenmektedirler (Moghadam, 2005, s.4).

Teknolojik gelişmeler ve küreselleşmenin toplumsal hareketlerin etkinlik alanlarını uluslararası alana taşımalarında etkileri büyükken, bunda yeni toplumsal hareketlerin de payı bulunmaktadır.

2.2.1. Yeni Toplumsal Hareketler

Yeni toplumsal hareketler, kaynakların toplum içinde ve toplumlar arasında yeniden dağıtımı gibi sınıf temelli istekleri reddetmeleriyle toplumsal hareketlerin daha önceki biçimlerinden ayrılmakta ve yaşam biçiminden doğan çatışmalara yönelik ilgileriyle nitelenmektedirler. Hareketin kimliği, toplumsal sınıf birliğine değil; evrensel ilkeler, hayvan hakları, çevrecilik, cinsellik, cinsiyet farklılıkları, insan hakları ve onuru gibi ahlaki değerlere yöneliktir (Bell, Loader, Pleace ve Schuler, 2004, s.144).

Metin mesajlarıyla birbirlerine bağlanan akıllı kalabalıkların yirminci yüzyılın geleneksel toplumsal hareketlerinden idareyi devraldığı ileri sürülmektedir. Aşağıdaki örnekler de kanıt olarak sunulmaktadır (Tilly, 2004, s.97):

- 1992'den “critical mass-eleştirel kitle” gösterileri için San Francisco'da bir araya gelmiş olan; gevşekçe birbirine bağlanmış birimlerle etkinliklerde bulunmakta olan, cep telefonları ve e-postalarla uyarılarda bulunan eleştirel kitlenin gösterileri,
- Eylül 2000'de binlerce Britanyalı vatandaşın benzin fiyatlarının aniden artışı, cep telefonları, e-posta ve taksilerdeki telsizlerle dağınık haldeki grupları koordine ederek protesto etmeleri,
- 2000 baharında Toronto'da gördükleri her şeyi video kameralara kayıt eden ve web ortamında yayınlayan gezici araştırmacı gazetecilerin siyasal gösterileri,
- 30 Kasım 1999'da Seattle gösterileri sırasında, göstericilerin, cep telefonları, web siteleri, diz üstü bilgisayarlar ve el bilgisayarlarını kullanmaları.

Yeni toplumsal hareketler ilgilerini yönelttikleri alanlar ve kimliklerinin yanı sıra yeni iletişim teknolojilerinden gün geçtikçe daha çok yararlanmalarıyla toplumsal hareketlerin önceki biçimlerinden ayrılmaktadırlar. Hareketlerini örgütlemeye ve ses getiren eylemler düzenlemeye bu iletişim ortamlarından giderek daha fazla yararlanmaktadırlar.

Sayısal medyanın çeşitli önemli yollardan uluslararası aktivizmi etkilemesi maddeler halinde şu şekilde sıralanabilir (Tilly, 2004, s.106).

- Daha önceki hareketlerin görece olarak daha yoğun ağ yapısından ziyade, gevşekçe yapılandırılmış ağların oluşturulması, eylemciler arasında iletişimin ve eşgüdümün önemli hale gelmesi,
- Hareketin söylemi içerisinde yerel sorunların daha geniş kapsamda sunumuna izin verilerek, yerel eylemcilerin kimliklerinin, bir bütün olan hareket içerisinde zayıflatılması,
- Toplumsal hareketlerde kişisel bağlılık üzerinde ideolojinin etkisinin azaltılması,
- Toplumsal hareketlerde, kaynakça yoksul örgütlerin stratejik avantajlarının artması,
- Var olan hedeflerin hızlıca değiştirilmesiyle kalıcı kampanyaların yaratımının ilerlemesi (küreselleşme karşıtlığı ya da çevrenin korunması gibi),
- Sanal çalışmalarla yüz yüze çalışmaların birleşimi.

Yeni toplumsal hareketlerin çeşitli karakteristik özellikleri özet olarak ortaya konulduktan sonra, tarihsel süreçte ortaya çıkmış ve günümüzde de hala etkinliklerini sürdüren ve kısmen de küreselleşme karşıtı hareketlere dahil olmuş çeşitli toplumsal hareketler kısaca ele alınabilir. Bu hareketler; kadın hareketi, savaş karşıtı hareket ve barış hareketi, çevre hareketi, çiftçi hareketi, nükleer enerji karşıtı hareket, düşük ücretle işçi çalıştıran iş yerlerine karşı hareket, işçi hareketi ve AIDS hareketidir.

2.2.2 Kadın Hareketi

Kadın hareketi, 1960'larda doruk noktasına ulaşan ve farklı alanlarda etkisini gösteren tek toplumsal hareket olarak ifade edilmektedir. 1960'larda yükselen kadınların yeni aktivizmi yalnızca farklı toplumsal kesimlerden gelmekle kalmayıp pek çok farklı biçim de almıştır. Bazı hareket tarihçileri bu biçimleri liberal feminizm, kökten, sosyalist ve kültürel feminizm gibi kategorilere ayırmıştır. Gerçekte ise çok daha çeşitli düşünce, örgüt ve yaklaşım vardır (Reed, 2005, s.75).

Feminizmin nasıl bir aktivizm olduğuna açıklık getirmek için kadın hareketinden ayırım yapmak yararlı olacaktır. Kadınları açıkça kadın olarak, toplumsal değişiklik yapmak üzere örgütlemek kadın hareketinin temel öğelerindendir. Bu şekilde tanımlama nedeni katılımcıların organize edilmişidir. Hareket örgütsel bir strateji olarak katılımcılarına kadın, anne ve kız kardeş olarak hitap etmektedir. Cinsiyet dilini kullanmakla kadınları ayırt edici çıkar grubu olarak inşa etmektedir. Katılımcıları 'kadın' olarak adlandırmakla özellikle onları ilgilendiren sorunlar etrafında örgüt oluşturulabilmekte, strateji ve politika geliştirilebilmektedir. Bunlar kadın hareketini kadın hareketi yapan etmenlerdendir (Ferree, 2006, s.6).

Kadınların erkeklere boyun eğmesine karşı çıkma ve bunu değiştirme amacındaki aktivizm 'feminizm'i tanımlayan şeydir. Feminizm toplumsal değişim için amaç ve hedef olup, strateji değildir. Feminist örgütlenme; feminist kuram, inanış ve pratikçe beslenmektedir.

Kadın hareketlerinden hükümet içindeki pozisyonlara kadar çeşitli örgütsel bağlamlarda yer alabilmektedir (Ferree, 2006, s.6).

Uluslararası feminist grupları ilgi duydukları konuların çerçevelerini genişletmişlerdir. Bölgesel, ülkesel ya da küresel düzeyde çalışmalarına bakmaksızın yeni içerikleri ilgi alanlarına katmışlardır. Bunların içinde; kadınların ekonomik sorunları, kadın hakları-insan hakları, cinsiyet adaleti, ekonomik adalet ve müslüman yasaların egemenliğinde yaşayan kadınlar gibi konular yer almaktadır. Bunların pek çoğu, Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası gibi büyük uluslararası örgütlerin toplantılarından uyarlanmıştır. Küreselleşme, giderek artan oranda getirdiği sorunlarla birlikte tartışmaların odak noktası haline gelmektedir. Küreselleşmenin yeniden keşfi temalı içerik, 2002’de iki uluslararası feminist örgütün konferansında odaklanılan konu olmuştur. Bunlar, *Association for Women’s Rights in Development (AWID)* ile *Association of Women of the Mediterranean Region’dır (AWMR)* (Moghadam, 2005, s.17).

Küreselleşmenin getirdiği sorunlardan özellikle işgücünün yaşadığı sorunlarla kadınların ekonomik sorunları üzerinde durulmaktadır. Burada çokuluslu şirketlerin ihraç ürünlerini işleme bölgelerinde çalışan genç kadınlar vurgulanmaktadır. Çoğu kişi bu yeni işgücü türünün ekonomik önemini vurgulamakla birlikte çalışmak zorunda oldukları ağır koşullara da dikkatleri çekmektedir (Sklair, 2002, s. 128).

Çokuluslu şirketlerin yayılması Üçüncü Dünya’da işgücünün cinsel bölümünde önemli değişiklikler getirmiştir. İhraç ürünleri işleme bölgelerinde çalışanların çoğu evlenmemiş genç kadınlardır. Çokuluslu şirketler ve yerel ajanslar onlar için yaygın olarak bir öncelik göstermektedir. Meksika-Amerika sınırındaki düşük ücretle işçi çalıştıran atölyelerden (maquilas), Güney-Doğu Asya’daki elektronik ve giyim fabrikalarına kadar yabancıların sahipliği ellerinde tuttuğu sektörlerde, işlerin yüzde yetmiş beşi genç kadınlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Ancak 1980’lerden beri bazı bölgelerde, Meksika ve Doğu Asya gibi, erkek çalışanların sayısı artmaktadır (Sklair, 2002, s. 129).

Yeni bin yılın başlangıcında küresel feminist gündemi çokuluslu şirketleri, Dünya Bankası'nı (World Bank), Uluslararası Para Fonunu (International Monetary Found-IMF), Çok Yönlü Yatırım Anlaşmalarını (Multileteral Agreement Investment-MAI), Dünya Ticaret Örgütünü (World Trade Organization-WTO) ve Birleşik Devletler'in siyasi duruşunu açıkça eleştirmeye devam etmiştir. Kadın grupları; *Jubilee 2000*, işçi, dinsel, çevreci ve insan hakları gruplarının bulunduğu, şirket kapitalizmine ve küresel eşitsizliklere meydan okuyan koalisyonlara katılmışlardır. Dünya Bankası'nı ve IMF'yi şirket yanlılığı, işçilerin, ve yoksulların refahını tehlikeye atan uygulamalarından; DTÖ'yü müzakerelerini gizlilik içinde yürüterek bunları daha açık hale getirmeye yanaşmamasından dolayı eleştirmektedirler (Moghadam, 2005, s.13).

2.2.3. Savaş Karştı Hareket ve Barış Hareketi

Savaş karşıtı hareket ve barış hareketi; belirli bir savaşın (ya da savaşların) sona erdirilmesini, belirli bir yerdeki insanlararası şiddetin ortadan kaldırılmasını ve dünya barışının gerçekleştirmesini amaçlayan toplumsal hareketlerdir. Bu hareketler içlerinde farklı grupları barındırmaktadır. Örneğin, şiddeti kabul edilmez olarak gören ve herhangi bir çatışma anında toplumların savaşa hazır olmalarına karşı olan pasifistler gibi.

Mahatma Gandhi ve Marthin Luther King Jr. gibi liderlerin düşüncelerinin ve eylem yöntemlerinin öğretilmesiyle savaş karşıtı hareket ve sivil haklar hareketi birbirine yaklaşmıştır. İki tarafın da amaçları birbirine yakındır: Dünyanın barış içerisinde varlığını devam ettirmesi (Scherer, 2004, s.22).

Yirmi birinci yüzyılın başlangıcıyla barış hareketi ve savaş karşıtı hareketin liderleri İnternet ile yeni güçlü bir iletişim aracına sahip olmuşlardır. 11 Eylül saldırılarından sonra hareketin liderleri ve saldırılarda yakınlarını kaybedenler, İnternet üzerinden barışçıl bir yol izlenmesi gerektiği, askeri bir karşılığın yalnızca gelecek yıllarda daha çok şiddet yaratacağı fikirlerini savunmuştur (Scherer, 2004, s.23).

Bush hükümetinin Irak'a karşı askeri müdahale için destek toplama çalışmaları barış yanlısı hareketleri harekete geçirmiştir. 15–16 Şubat 2003'de İnterneti kullanarak tarihin en büyük gösterisini düzenlemişlerdir. Yaklaşık 10 milyon protestocu Birleşik Devletlerin çeşitli eyaletlerinde bir araya gelirken; dünyanın farklı kentlerinden protestocular bu gösterilere katılmıştır. New York Times savaş karşıtı liderleri ve göstericileri “başka süper güç” olarak adlandırmıştır. Tarihteki bu en büyük barış hareketi için işçi sendikaları, kadın grupları, çevreciler, sanatçılar, müzisyenler gibi çok farklı kesimlerden insanlar bir araya gelmiştir. Ancak bu gösteriler savaşı engellemekte yeterli olamamıştır (Scherer, 2004, s.23).

2.2.4. Çevre Hareketi

Toplumsal hareketlere tarihi verimlilikleri açısından bir değer biçilirse, bu yüzyılın son çeyreğindeki çevre hareketi, kültürel değerler ve toplumsal kurumlar üzerindeki etkileri sayesinde ayırt edici bir yere sahip olacaktır. 1990'larda Amerikalıların yüzde sekseni Avrupalıların üçte ikisi kendilerini çevreci olarak ifade etmektedir. Partiler ve adaylar çevreye atıfta bulunmadan seçimlerde başarılı olamamakta; hükümetler ve uluslararası kurumlar benzer programlar, özel araçlar ve yasalarla doğayı korumak, yaşam kalitesini arttırmak konusunda; uzun vadede dünyayı, kısa dönemde ise kendilerini kurtarmak için çabalamaktadırlar. Şirketler, çevreyi kirletme konusunda tepki çeken uygulamaları olanlar da dahil, gündemlerine umut vaat eden yeni pazarların yanı sıra çevreciliği de eklemektedirler (Castells, 1998, s.110).

Çevre hareketinin başarısının büyük kısmı kendilerini eyleme hazırlamalarından ve yeni iletişim teknolojisi paradigması koşullarına en iyi şekilde adapte olmalarından gelmektedir. Hareketin büyük kısmı tabandaki grupların medyanın dikkatini çekecek çevre eylemlerini düzenlemesine bel bağlamaktadır. Medyayı kalın bir rapordansa ilgi çekici eylemlerin görüntüleriyle beslemektedirler. Bunu gerçekleştirmek adına bazı çevreci gruplar,

dünyanın çeşitli yerlerindeki gruplarına kameralar dağıtmaktadırlar. Böylelikle dünyanın dört bir yanındaki çevre ihlalleri filme alınabilmektedir (Castells, 1998, s.129).

Çevreciler ayrıca İnterneti organize olmak ve güçlerini eyleme hazır hale getirmek için araç olarak kullanmaktadır. Örneğin, *FOE, Sierra Club, Greenpeace, Defenders of Wildlife, Canadian Environmental Law Association* ve öteki Kuzey Amerika Serbest Ticaret Antlaşmasına (North American Free Trade Agreement-NAFTA) karşı olan gruplar eylemlerinin eşgüdümünü sağlamada, bilgiye erişimde ve kalıcı bir örgüt oluşturmada İnterneti kullanmaktadır (Castells, 1998, s.129).

2.2.5. Çiftçi Hareketi

Büyük şirketler ve küresel anlaşmalar, binlerce küçük çiftçinin etkinlik gösterdiği ve yiyeceklerini ürettikleri toprakları, tek şirketin idaresinde ve tek tipte ürünün yetiştirilmesine doğru dönüştürmektedirler. Bu şirketler yerel halkın beslenmesi için yiyecek yetiştirmemekte, kar marjı yüksek ürünleri yetiştirmeyi –çiçek, saksı bitkisi, karides, pamuk, kahve gibi- ve bunları satmayı tercih etmektedirler. Bu topraklarda yaşayan kendi yiyeceklerini yetiştiren insanlar ise topraklarını terketmekte, büyük kentlere göç etmekte ve buralarda iş bulamamaktadırlar. Bu nedenle bir zamanlar kendi kendilerini besleyen insanlar topraksız, parasız, evsiz, bağımlı ve aç duruma düşmüştür. Bu durum Birleşik Devletler’de de aynıdır. Çok az aile çiftliği kalmıştır. Bir zamanların çiftçileri kentlerde buldukları, düşük ücretli işlerle yaşamlarını devam ettirmeye çalışırken, kendilerini besler konumdan toplumun yükü pozisyonuna düşmüşlerdir. Bu topraksız hale gelen insanların bazıları sınırları geçmekte ve göçmen işçilik yapmaktadır (Mander, 2003, s.119).

Dünyanın çeşitli yerlerindeki milyonlarca çiftçi küresel şirketlerin tarım sisteminden memnuniyetsizliklerini protestolarla göstermektedirler. Dünyanın pek çok yerinde küreselleşmeye uluslararası karşı koyuşta çiftçilerin lider oldukları söylenebilir. Japonya,

Tayland ve Filipinler pirinç çiftçilerinin kitlesel protestolarına tanık olmuştur. Milyonlarca insan Hindistan'da Cargill, Kentucky Fried Chiken ve Monsanto'yu protesto etmiştir. Fransa'da Fransız çiftçi José Bové traktörüyle bir McDonalds'a girmiştir. Bové, fast food tarzı yiyeceğin yanı sıra Fransa'daki endüstriyel tarım sistemini, şirketlerin küçük çiftçilerin işlerini ellerinden almasını, Fransa'daki geleneksel tarımın yok olmasını protesto etmiştir (Mander, 2003, s. 121).

2.2.6. Nükleer Enerji Karşıtı Hareket

Leo Szilard, 1942'de ordularının kontrolünde atom bombası olan ve bu orduların bir savaşı yirmi dört saatte kazanabilecek ulusların olduğu bir dünyada barışın olamayacağı konusunda uyarıda bulunmuştur (Smith, 2003, s.10).

Nükleer enerji karşıtı hareket, Szilard gibi endişeli bilim adamlarının ve atom bombasının kullanılmasını protesto eden eylemcilerin eylemlerinden ortaya çıkmıştır. Bertrand Russel on ülkeden yirmi iki bilim adamını; Pugwash Konferansı'nda (Ağustos 2002'de 52. toplantısını gerçekleştirmiştir) nükleer silahların kontrolünü tartışmak üzere bir araya getirmiştir. Hareket, nükleer silahlanmanın dondurulması ve azaltılması yönünde başarılar elde etmiştir. *Union of Concerned Scientists* (UCS) 1969'dan beri nükleer gücün riskini azaltmak, nükleer enerjiye alternatif enerjileri araştırmak ve dünyanın nükleer silahlardan arındırılması üzerine çalışmakta olup, bu konulara kamuoyunun ilgisini çekmeyi başarmıştır (Smith, 2003, s.15).

Bulletin, Nuclear Age of Peace Foundation, Project Abolition, Peace Action, Physicians for Social Responsibility, Union of Concerned Scientists, Nuclear Policy, Women's Action for New Directions ve *Coalition to Reduce Nuclear Dangers* bir araya gelmiştir. Bu son zamanlardaki uluslararası silahlanmanın kontrolü ve bunun durdurulması konusunda oluşturulmuş olan en büyük ittifaktır. *Nuclear Age Peace Foundation*'ın kurucusu David Krieger'e göre hareketin dikkatini yöneltmesi gereken, nükleer silahların terörist grupların

eline geçmesini önlemek gibi, yeni sorunlar ortaya çıkmıştır. Mücadelenin sürdürülmesinin, yeni bin yılın yeni sorunlarına çözüm üretmekle bağlantılı olduğu belirtilmektedir (Smith, 2003, s.20).

2.2.7. Düşük Ücretle İşçi Çalıştıran İşyerlerine Karşı Hareket

Düşük ücretle işçi çalıştıran işyerleri (sweatshop) terimi yaklaşık yüzyıllıktır. Terleme sisteminden çıkmıştır. Bu sistem, taşeronluk sözleşmesi altındaki atölyelerde uzun çalışma saatleri sonunda parça başı hesabıyla düşük ücret ödenmesine ve kötü çalışma koşullarında ortaya konulan alın terinden kar elde edilmesi üzerine yaslanmaktadır. Giyim şirketleri ve bazı ekonomistler kelimeyi duygusal ve tahrik edici bulduklarından dolayı reddetme eğilimindedirler. Pek çok gözlemci ise, işçilerin çalıştıkları saate göre değil de üretim düzeyine göre para kazandıkları, düşük ücretler, kötü koşullar ve davranışların yaygın olduğu endüstri koşulları için çok doğru bir tanımlama olduğunu düşünmektedir (Featherstone, 2002, s.3).

“Ne giyiyorsanız o’sunuz” diyen giyim endüstrisine karşı, 1990’larda milyonlarca tüketici, sömürü ürünlerini giymemeye başlamıştır. Düşük ücretle işçi çalıştıran işyerlerine karşı (anti sweatshop) hareket, bu bilincin oluşmasına yardımcı olmuştur. Bu hareket, insanlara etiketin ardındaki gerçeği göstermeye çalışmaktadır (Prokosch, 2002, s.189).

Hareketin dikkat çekiciliği, büyük oranda Kuzey Amerika’daki kolunun çabalarıyla gerçekleşmiştir. Bu hareket, üniversite öğrencilerince yönlendirilmektedir. Öğrenciler 1997’den beri giyim endüstrilerindeki koşulları protesto etmektedirler. Okullarının logolarını taşıyan giysiler ve şapkalar yapan işçiler için daha iyi maaş ve çalışma koşulları talep etmektedirler. Hareketin eylemcileri; kampüslerdeki sivil haklar hareketinden beri en güçlü ve gözle görünür hareketi oluşturmuşlardır (Featherstone, 2002, s.1). Hareketin gelişmesinde Orta Amerika işçi hareketinin de katkıları olmuştur (Coats, 2002, s.201).

Bu hareketin ilk örgütü *United Students Against Sweatshops*'tur (*USAS*). Düşük ücretle işçi çalıştıran işyerlerine karşı olan *USAS*, 180'den fazla kampüste örgütlenmiştir. 1998'de kurulmasına karşın, *USAS*'ın kampüslerin ticarileşmesine karşı ve çokuluslu şirketler üzerinde önemli etkileri olmuştur. Nike gibi firmalar genç müşterilerinin rızası olmadan etkinliklerde bulunamamakta ve bu nedenle onların isteklerine önem vermektedirler (Featherstone, 2002, s.2).

2.2.8. İşçi Hareketi

İşçi hareketi, işverenlerinden ve hükümetlerden işçi haklarını düzenleyen yasaların iyileştirilmesini talep eden insanların örgütleri için kullanılan yaygın bir terimdir. Sendikalar bu örgütler içindeki bildik oluşumlardandır. Bunlar, çalışan kesimin çıkarlarını temsil etmek üzere oluşturulmuşlardır. Pek çok farklı kesimden insan ve politik grup da sendikalarda etkin rol alabilmektedir. Birleşik Krallık ve Avustralya'yı da içine alan bazı ülkelerde, terim yaygın olarak siyasal ve endüstriyel kesimi ifade etmekte kullanılmaktadır (<http://www.labornotes.org/node/1116>).

Avrupa'da işçi hareketi, tarımsal işlerin azaldığı ve işgücünün daha çok endüstriyel alanlara kaymaya başladığı zaman olan endüstri devrimi sırasında başlamıştır. 18. ve 19. yüzyılda Tolpuddle Martyrs of Tolpuddle ve Dorset gibi gruplar, zamanın yasalarına göre yasak olan sendikal etkinliklerinden dolayı cezalandırılmışlardır (<http://www.labornotes.org/node/1116>).

Dünya çapında işçi hareketi, 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında büyük gücünü, Papa Leo XII'in "*Rerum Novarum-Çalışan Sınıfın Koşulları Üzerine*" olarak bilinen yapının basılmasıyla, 1891'de başlayan Katolik Toplumsal Eğitim geleneğinden kazanmıştır. Kitapta, çalışma gününün kısaltılması, yaşamları sürdürmeye yetecek maaş ödenmesi, çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması, işçilere örgütlenme hakkı tanınması ve işçilerin koşullarının iyileştirilmesi konularında çeşitli reformlar önerilmektedir. Böylelikle

daha öncesinde ufak tefek baş veren işçi hareketi önce Avrupa'da sonra da Kuzey Amerika'da hızlı bir şekilde yayılmıştır (<http://www.labornotes.org/node/1116>).

İşçi hareketinin tüm dünyadaki girişimleri sayesinde, işçi hakları geliştirilmiştir. Tarihte, zamanına göre devrim sayılan (örneğin, haftasonu iki gün tatil, ücretli izinler ve pek çok çalışan için günlük sekiz saat çalışma gibi), günümüzde ise temel olarak görülen değişikliklerin gerçekleşmesine ön ayak olmuş, pek çok önemli eylemci ve grup bulunmaktadır. Örneğin, Mary Harris Jones ya da daha bilinen adıyla Mother Jones ve National Catholic Welfare Council Jones ve Council, 20. yüzyılın başında Birleşik Devletler'de çocuk işçiliğine son verilmesi için mücadele etmiştir. Pek çoğuna göre etkin ve özgür bir işçi hareketi, demokrasinin devamı ve ekonomi için önemli bir öğedir (<http://www.labornotes.org/node/1116>).

2.2.9. AIDS Hareketi

Hareket, 1980'lerin sonunda ve 1990'ların başında biçimlenmiştir. Gereksinimleri hükümetler, tıbbi kurumlar ve ilaç şirketleri gibi var olan kurumlar tarafından karşılanmayan farklı kesimlerden insanların bir araya gelmesinden oluşmuştur (Boff, 2006)

İnsanlık tarihinde başka hiçbir hastalık, toplumsal ve siyasal aktivizmle ortak değildir. Hastalığın ilk ortaya çıktığı dönemlerde, HIV taşıyıcısı olan pek çok insan, siyasal güçten yoksun ve toplumsal olarak marjinal gruptaki kişilerdir. AIDS'e gösterilen ilginin eksikliği, insanları çeşitli eylemci grupları oluşturmaya yöneltmiştir. Böylelikle hastalıkla ilgili kamuya bilgi sunmuşlar ve hastalığa yönelik kamuoyunu şekillendirmek yönünde etkinlikte bulunmaya başlamışlardır. Bu gruplardan en çok dikkatleri çekenlerden birisi de *ACT-UP* olup, AIDS aktivizminin tarihinde önemli bir yere sahiptir (www.tcnj.edu/~boff3/cassy2.htm - 25k).

AIDS Coalition to Unleash Power ya da *ACT UP* olarak bilinen oluşum, Afrikan Amerikan Sivil Haklar Hareketi'nden etkilenmiştir. Şiddet dışı sivil itiaatsızlık yollarını kullanan oluşum, hastalığa karşı toplumun ilgisiz oluşundan dolayı protestolar düzenlemektedir. Hareketin kökleri, oyun yazarı ve AIDS eylemcisi olan Larry Kramer'e kadar uzanmaktadır. Kramer, New York'ta Lezbiyen ve Gay Topluluğu Merkezinde, yalnızca siyasal eyleme adanmış yeni bir örgüt başlatılması çağrısıyla başka bir toplantıya esin kaynağı olmuştur. New York merkezinde birkaç gün sonra, 300'ün üzerinde insan bu toplantıya katılmıştır. Bu *ACT UP*'in başlangıcı olarak değerlendirilmektedir. Bu tarihten sonra, *ACT UP New York*, her hafta katılımcı sayısının 800'ün üzerinde olduğu haftalık toplantılar düzenlemeye başlamıştır. 1988'e gelindiğinde ülkenin başka yerlerinde bu oluşum yayılmıştır. 1990'da *ACT UP*'in tüm dünyadaki üye örgüt sayısı 100'ü geçmiştir (www.tcnj.edu/~boff3/cassy2.htm - 25k).

Oluşumun ana hedefi, AIDS'in ortadan kaldırılması adına bireyleri bir araya getirmektir. Zamanla örgüt ana hedefini geliştirmiştir. U.S Food and Drug Administration (FDA)'dan AIDS ilaçlarını onaylama sürecini kısaltmasını ve özel sağlık sigortalarından hastalığın tedavisindeki deneysel yöntemleri karşılamalarını talep etmektedir. Hareket ayrıca, AIDS ilaçlarından inanılmaz kârlar yaptıklarını öne sürdüğü ilaç şirketlerinden, her kesimden insanın bu ilaçları alabilmesi adına fiyatları düşürmesini de istemektedir (www.tcnj.edu/~boff3/cassy2.htm - 25k).

Eylemciler sloganlarında sıkça *SESSİZLİK=ÖLÜM* ifadesini kullanmaktadırlar. Böylelikle AIDS'le ilgili mesajların yayılmaması halinde daha fazla insanın öleceğine dikkatleri çekmeyi umut etmektedirler. *People With AIDS (PWA)*, *Self Empowerment Group*, *United for AIDS Action (UAA)*, ve *Women's Health Action and Mobilization (WHAM!)* gibi gruplarla birlikte çalışan *ACT UP* amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmaktadır (History of AIDS Activism, www.tcnj.edu/~boff3/cassy2.htm - 25k).

Özetlemek gerekirse; kadın hareketi düşük ücretle kadınların çalıştırılmasına karşı; barış hareketi ve savaş karşıtı hareket silah üreticisi şirketlere karşı; çevre hareketi yüksek karlar

elde etmek adına küresel yarışta geri kalmamak için çevreyi kirleten ve canlıların ölümüne yol açanlara karşı; çiftçi hareketi küresel şirketlerin tarım sistemine karşı; nükleer enerji karşıtı hareket çevreyi hiçe sayan uygulamalarıyla öne çıkanlara karşı; düşük ücretle işçi çalıştıran işyerlerine karşı hareket, çalışanlarına insani koşullar sağlaması için büyük şirketlere karşı; işçi hareketi işçilere adil koşulların sağlanması için; AIDS hareketi yüksek fiyatlarla ilaç satan büyük ilaç şirketlerine karşı mücadele etmektedir.

Farklı konularda yoğunlaşan ve eleştirel bakış açıları geliştiren bu hareketlerin ortak noktası, küreselleşmeyle birlikte ilgi alanlarının yakınlaşmasıdır. Eleştirileri giderek bir konu üzerine yoğunlaşmaktadır: Küreselleşme.

2.3. Küreselleşme Kavramı

Küreselleşme terimi muhtemelen ilk defa Amerikan Ekspres reklamında 1970'li yılların ortasında kullanılmış, daha sonra pazarların devlet kontrolünden çıkarılıp, küreselleşen neoliberalizmin yeni dünyasıyla bağlantılı kullanımı yaygınlık kazanmıştır (Niezen, 2004, s.47).

Küreselleşmeye karşı merkezi tartışmalardan biri kelimenin kullanımına ilişkindir. Politikacıları da içeren çoğunluk küreselleşmeyi, 21. yüzyıla girerken dünyanın doğasının değişimini ifade etmekte kullanmaktadır. Kavram, dünya politikasında, küresel ekonomide, ticarete, endüstride, suç ve terörizmde, çevresel tehditlerde ve çözümlerde, sosyal davranış ve tutumlarda bile ortaya çıkan değişimi açıklamakta kullanılmaktadır (Bowden, 2004, s.5).

Kavrama daha eleştirel yaklaşanlar bunun yeni bir dünyayı hiçbir şekilde tanımladığını ya da açıklamadığını ifade etmektedirler. Onlara göre küreselleşme; sömürgeleştirme, göçmenlik ve uluslararası ticaret gibi belki de yüzyıllardır meydana gelen süreçler için ortaya atılan yeni moda kavramdır (Bowden, 2004, s.5).

Küreselleşme üzerine çok farklı görüş açıları olduğundan kavramı tanımlamak zor bir iştir. Bununla birlikte yapılan tanımlamalarda bazı ortak özellikler bulunmaktadır.

- *Bağlantılılık*: Daha önceden uzak ve bilinmeyen yerlere ya da insanlara bağlantılı hale gelinmiştir.
- *Mekanın küçülmesi*: Mesafeler daha az önemliken, uzak yerler kolay ulaşılabilir hale gelmiştir.
- *Zamanın hızlanması*: Hareketler, para, fikirler, bilgi ve insanlar artan hızda hareket etmektedirler.
- *Teknoloji*: Jet uçakları, telefonlar, internet, uydu vb... teknolojik gelişmeler küreselleşmeyi olanaklı hale getirmiştir.
- *Sermaye*: Dünyanın dört bir yanından para ve yatırım akışı küreselleşme sürecinin itkisidir (Bowden, 2004, s.6).

Küreselleşme üzerine kavramsal olarak sürdürülen tartışmalar, tartışmacı tarafın durduğu yere göre biçimlenmekte ve konuyla ilgili pek çok farklı görüş bulunmaktadır. Bu görüşler arasında çeşitli ortaklıklar bulunmakla birlikte kesin bir kavramsal uzlaşım sağlanması zor görünmektedir. Kavramsal tartışmaların yanı sıra küreselleşme sürecinin başlangıcı konusuna bakıldığında, bu konuda da farklı görüşlerin ve tartışmaların olduğu görülmektedir.

Küreselleşme sürecinin tanımlanması ve belirlenmesinde bütünleşme temel ölçüt olarak kullanıldığında; sürecin tam olarak ne zaman başladığını söylemek olanaksızlaşmaktadır. Örneğin, Avrupa'nın 15. ve 16. yüzyıllarda yaptığı keşiflere bakıldığında, bunların küresel bütünleşmeye işaret ettiği görülmektedir. Herhangi bir yeni ulaşım ya da iletişim teknolojisi; siyasal birleşme ya da yayılma bütünleşmeye doğru bir adımdır. Bu nedenle dünya son bin yılda toplumların ticari yayılmalar, birleşmeler ve zorlama yollarıyla küresel birleşmeye doğru büyük değişimler görmüştür. Ulaşım ve iletişim teknolojilerinde eski zamanlardan beri olan devrimler; kayıtlı tarihten önce farklı insanları yakınlaşmaya zorlamış olan siyasal emperyalizm ve derin tarihsel köklere sahip küresel düzen fikri;

küreselleşmenin şu andaki içeriğinin daha önce olanlardan farklı olarak ortaya ne koyduğu konusunda soruların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu, doğrudan ya da dolaylı olarak yersizleşme (delocalization) kavramına gönderme yapılarak yanıtlanmaktadır. Hareketlilikteki dramatik artış, insanların dünya üzerindeki yerlerini düşünme tarzlarını; uzamsal ve zamansal mekan ile bir mekana aidiyet hissini dönüştürmektedir. Gerçi insanlar önceden de ticaret, savaş ve yabancılarla evlilik yoluyla hareketliliği sürdürmektedirler. Ancak yeni olan küresel erişimin, ithal düşünce ve objelerin artmasıdır. Bir başka yenilik de yerel uzamın uzak toplumsal güçler ve süreçler tarafından değişikliğe uğratılmasıdır. Kültürel içerik bağlamından kopartılmaktadır. Kültür ve mekan arasındaki ilişki soyut ve doğal olmayan bir hale gelmektedir (Niezen, 2004, s.36).

Küreselleşme üzerine kavramsal olarak ve başlangıcına yönelik sürdürülen tartışmalar bir yana bırakılırsa sürecin çok yaygın bir alanda etkilerinin olduğu ortadadır. İnsanlık tarihi kadar eski olsun ya da olmasın net olarak vurgulanabilecek konu, küreselleşmenin başlatılıp durdurabilecek, hızlandırılıp yavaşlatabilecek ya da katılmak istenilen yönlerinin seçilebileceği bir süreç olmadığıdır (Thurow, 2003, s.11).

2.3.1. Küreselleşmenin Boyutları

Bu geri dönüşü olmayan süreç farklı alanları etkisi altına almaktadır. Bu alanlar genel olarak ekonomi, siyaset, askeri, teknoloji, iletişim, kültür ve çevre olarak ifade edilebilir.

Ekonomik boyut: Ekonominin daha fazla ticarete açık hale gelmesini İnternet ve ulaşım tekniklerindeki teknolojik gelişmeler olanaklı hale getirmiştir. Ekonomilerin açık hale gelmesi hükümetlerin uluslararası ticaret için engelleri kaldırması anlamına da gelmektedir. Bu, yabancı şirketler için yatırım ve ticareti kolaylaştırmaktadır. Ticaretteki engeller hükümetlerin vergi, işçi ya da çevre üzerindeki kontrollerini içerebilmektedir. Bunların kaldırılıp ticaretin daha serbest hale getirilmesiyle rekabetin teşvik edilmesi amaçlanmaktadır (Bowden, 2004, s.15).

Bunun ardındaki düşünce serbest ticaret sistemi olarak ifade edilmektedir. Bu sistemde uluslararası yatırımcılar düşük gider olanaklarını seçerek karlarını maksimize edebilmektedirler. Bu yüksek karlar gelecek projelerde değerlendirilmek üzere daha da arttırılabilmekte ve bu döngü bu şekilde devam etmektedir. Sistemin işleyiş mantığına göre daha fazla iş olanağı yaratılacak ve bu zenginleşmenin yolu açılacaktır. Bununla birlikte serbest ticarete eleştirel yaklaşanlar, bu sistemin iş güvenliğinin azalmasına ve fakirliğin artmasına neden olacağını ileri sürmektedirler (Bowden, 2004, s.15).

Küreselleşmenin ekonomik boyutu ele alınırken serbest ticaretin yanı sıra üzerinde sıkça durulan bir diğer konu da çokuluslu şirketler ve bunların etki alanlarında yaşanan artıştır. Faaliyetlerinin çoğunu ülke dışında gösteren şirket sayısında bir fazlalık olmasa da dikkat çeken konu, bu şirketlerin ulus devlet üzerinde sahip oldukları baskı gücüdür. Çokuluslu şirketler ulus devletin politikaları üzerinde belirleyici olabilirken, faaliyet gösterdikleri ülkelerde insan hakları ve çevresel açıdan bazı ciddi sorunlara yol açabilmektedirler. Eleştirilen yönlerinden birini de enformasyon teknolojilerindeki gelişmelerin, finans piyasalarındaki küresel iletişim ve kambiyo rejimlerindeki liberizasyonla birlikte ekonomide ciddi krizlere neden olabilmeleri oluşturmaktadır. Uluslarüstü sermaye, sayılan gelişmelerle birlikte dünya finans piyasalarına kısa süreli giriş çıkışlar yaparak, ulusal ve küresel çapta ekonomik krizler yaşanmasına neden olabilmektedir. 1997 Tayland, 1998 Endonezya ve daha sonra Rusya ve Brezilya'da başlayıp küresel nitelik kazanan krizler buna örnek olarak verilebilir. Uluslarüstü sermayenin ve çokuluslu şirketlerin hareketliliğinin artması, bu şirketlerin kendilerine en cazip imkanları sunan ülkelerde faaliyet göstermelerine yol açmaktadır. Uluslarüstü sermayeye yapılan kısıtlamalar ülkeden çokuluslu şirket ve sermayenin kaçmasına neden olabilmektedir (www.isguc.org/memet2.htm).

Destekleyenler ve karşı olanlarca, ülkelerin ticarete daha açık hale gelmesine ve pazarların deregülasyonlarla yabancı yatırımcılara açılmasının etkileri üzerine farklı yönde görüşler ortaya konulmaktadır. Destekleyenler ticaretin önünde var olan engellerin kaldırılmasıyla zenginliğin yaygın bir şekilde artacağını öne sürmekte; eleştirenler ise çokuluslu şirketlerin

insan hakları ve çevreye ilişkin uygulamalarındaki ihlallere ve uluslararası hareketi kolaylaşan sermayenin ekonomik krizlere neden olmasına dikkatleri çekmektedir.

Siyasal boyut: Son yıllarda küreselleşmeyle yaşanan ekonomik ve teknolojik temelli hızlı dönüşümler sonucunda devletin temel işlevleri tartışılmaya, bu tartışmalarda varlık nedenleri sorgulanmaya başlanmıştır. Önemli toplumsal dönüşümlerin yaşandığı dönemlerde devletin temel işlevleri en başta sorgulanan konulardan biri olmuştur. Örneğin, 1929 ekonomik bunalımı sonrasında ve de 2. Dünya Savaşı'nın etkisinde böyle bir durum yaşanmıştır. Var olan koşullar çerçevesinde devletin yapılanması gözden geçirilerek refah devleti anlayışına ulaşılmıştır. Buna göre devletin temel işlevi olarak, mal ve hizmetlerin adil ve eşitlikçi bir biçimde paylaşımının sağlanması belirlenmiştir. 1970'li yıllarda yaşanan ekonomik bunalımın sonucunda ise devletin temel işlevleri tekrar gözden geçirilmiştir. Refah devleti anlayışından uzaklaşarak, "küçülen devlet" ifadeleri çerçevesinde devletin rolü ve işlevlerinde kapsamlı bir değişim yaşanmıştır. Bu değişim çerçevesinde özelleştirmeler ile devletin küçültülmesi gündeme gelmiştir (Şaylan, 1994, s.60).

Bu perspektiften hareketle, küreselleşen dünyada ulus devletin sonunun geldiğini iddia edenlerin çıkış noktalarını maddeleştirmek mümkün.

- Devletin iktidar alanı sınırlanmaktadır. Çokuluslu şirketler, uluslararası örgütler, uluslararası antlaşmalar ve bölgesel bütünleşmeler ile ulus devletin egemenlik alanına müdahaleler artmıştır.
- Ulusal ekonomiler de bu çerçevede tehdit altındadır. Devlet ekonomi üzerindeki egemenliğini, yeni aktörlerle paylaşmak zorunda kalmıştır. Bu konuda özellikle uluslararası örgütlerin (Uluslararası Para Fonu gibi) ve çokuluslu şirketlerin etkisi büyüktür. Aşırı küreselleşmeciler bu konuda ulusal hükümetlere küresel sistemin belediyeleri gibi bakmaktadırlar (Hirst ve Thompson, 1998, s.220)
- Ulus devletin önemli unsurlarından biri olan ulusal kimlikler de küreselleşme süreciyle tehdit altındadır. Bu tehdit küreselleşme ile birlikte insanların

hareketliliğinde yaşanan artış, gelişen iletişim teknolojileri sayesinde farklı kültürlerle yakınlaşma, teknoloji ve küresel tüketim kültürüyle birlikte küresel kültürün yaygınlaştırılmasının yanı sıra postmodern söylemin, modernitenin evrensel bir kimlik duygusuna karşı, özgün kimlik duygusunu desteklemesinin etkisi de bulunmaktadır (Morley ve Robins, 1997, s.161).

- Yaşanan teknolojik gelişmelerle birlikte ulus devletin sınırları geçirgen hale gelmiştir.
- Ulus devlete duyulan ihtiyacın artmasına neden olan savaş tehdidi ortadan kalkmıştır.

Bu tartışmalarda gözden kaçırılmaması gereken konu yaşanan değişimle birlikte ulus devletin kapasitesinde ve bazı temel işlevlerinde yaşanan dönüşümdür. Bu konuda özellikle devletin yönetim erkini ortaya çıkan ve giderek güçlenmiş olan bazı aktörlerle paylaşması dikkatleri çekmektedir. Bu aktörlerin içerisinde uluslararası örgütlerin yanı sıra (Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler gibi) sivil toplum örgütleri de yer almaktadır.

Askeri boyut: Küreselleşmenin etki ettiği alanlardan birisi de dünya askeri düzenidir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra, uluslararası ilişkilerde militarizmin ağırlığının ortadan kaldırılabilmesi adına yeni yaklaşımlar geliştirilmeye çalışılmıştır. Soğuk Savaş dönemindeki rekabet askeri bütçeleri beslerken, yeni silah teknolojilerinin geliştirilmesine ve çatışmalara askeri çözümler bulunmasına neden olmuştur. Ancak bu dönemin sona ermesiyle birlikte uluslararası uyum ve güvenliğin sağlanmasında yeni politikaların uygulanması gündeme gelmiştir. Bu uygulamaların içerisinde küresel uyumun sağlanması açısından önem taşıyan uygulamalardan biri, silahsızlanma konusunda imzalanan uluslararası antlaşmalardır. Bu antlaşmalar silahsızlanma konusunda önemli adımların atılması ve kısa vadede uluslararası güvenlik sorunlarının çözülmesinde önem taşımaktadır (<http://ekutup.dpt.gov.tr/dunya/oik560.pdf>).

Bu antlaşmaların yanı sıra küreselleşmenin askeri boyutunda dikkatleri çeken uygulamalardan bir diğeri de ülkelerin buldukları bölgelerdeki güvenliği sağlamak amacıyla uluslararası askeri birlikler oluşturmalarıdır (NATO gibi). Ortak savunma politikaları yoluyla birden fazla ülkenin güçlerini birleştirmesi küreselleşmenin askeri boyutunun önemli öğelerindendir. Bir bölgede olan çatışmalar o bölgede bulunun devletlerin bağlı olduğu uluslararası askeri örgütleri harekete geçirmekte ve yerel çatışmalar tüm dünyanın dikkatlerini çeken küresel sorunlara dönüşebilmektedir.

Küresel uyumun sağlanması amacıyla bu türdeki askeri birliklerden olan NATO'nun Doğru Avrupa ülkelerini de içine alacak bir şekilde genişlediği görülmektedir. Bu türde gelişmeler uluslararası işbirliklerini arttırmakta, askeri güçlerin hareketliliği, esnekliği ve hızlı karşılık verebilme özelliklerini geliştirmektedir (<http://ekutup.dpt.gov.tr/dunya/oik560.pdf>).

Teknoloji boyutu: Küreselleşmenin en çok üzerinde durulan boyutlarından birisi de teknolojik olandır. Küreselleşme ile teknolojik yeniliklerin başa baş ilerlediği ifade edilmektedir. Küreselleşme teknolojinin önünü açmakta, teknoloji de bunun sonucunda şirketleri küresel çapta üretim, satış ve planlamaya yöneltmektedir. Teknoloji yapılan işlerin niteliğini değiştirmekte ve bu işler artık daha fazla eğitim ve uzmanlık gerektirmektedir. Yapılan işlerin yürütülüşü de yaşanan bu dönüşümden etkilenmekte ve tedarikçiler, üreticiler, toptancılar ile müşteriler arasındaki ilişkilerde değişim yaşanmaktadır (<http://workinfonet.bc.ca/lmisi/making/CHAPTER2/TANDG1.HTM>).

Yaşanan bu teknolojik gelişmeler çeşitli aşamalarla gerçekleşmiştir. Endüstri devrimiyle yaşanan teknolojik gelişmeler birinci teknolojik devrim olarak ifade edilmektedir. Bu devrimin özelliği organik enerjiden inorganik olana geçilmesidir. Metalden inşa edilen buharlı gemiler ve demiryolları söz konusu devrimin itici gücünü oluşturmaktadır (Şaylan, 1995, s.108).

İkinci teknolojik devrim 19. yüzyılın sonlarında elektrik enerjisinin kullanılmasıyla gerçekleştirilmiştir. Elektrik enerjisiyle üretime uygulanan güç olağanüstü boyutlarda artmış ve bu enerjiyi kolaylıkla nakletmek sanayileşmeyi yaygınlaştırıp, gelişimini hızlandırmıştır. Elektrik aynı zamanda iletişim alanındaki önemli icatlara ön ayak olmuştur. Telgraf, telefon ve radio, bilgi ve mesajları anında çok uzak mesafelere ulaştırma konusunda önemli gelişmelerdir (Şaylan, 1995, s.109).

1970'li ve 1980'li yıllarda gerçekleştirilen üçüncü teknolojik devrim, dünyanın halen içinde bulunduğu dönüşümü ifade etmektedir. 1940'lı yılların sonunda transistörün icadıyla başlayan süreç içinde, entegre devreler ve yarı iletken çipler insan yaşamının her alanını olağanüstü boyutlarda etkileyerek değiştirmiştir (Şaylan, 1995, s.109).

Üçüncü teknolojik devrim mekanik ve elektromekanik sistemlerin elektronik sistemlere dönüşümü olarak tanımlanmaktadır. Elektronikteki büyük atılım ya da bir başka deyişle entegre devreler ile yarı iletken maddelerin bulunuşu bilgisayar çağının kapılarını açmıştır. Üçüncü teknolojik devrim ile mikroelektronik ve bilgisayarların üretime uygulanışı gerçekleştirilmiştir. Bilgiyi iletmek, bilgi toplamayı ve uygulamayı otomatikleştirmek hem doğrudan üretim alanına hem de yönetim ve karar verme sürecine sokulmuştur (Şaylan, 1995, s.110).

Bilgisayarların ve elektronik mekanizmaların kullanılması hem tasarım hem de doğrudan üretimi otomatikleştirmiştir. Birinci ve ikinci teknolojik devrimlerin belirleyici ögesi üretimde kullanılan enerji türü ve özellikleri iken, üçüncü teknolojik devrimin belirleyici ögesi bilgi ve bilgiyi iletmek olmuştur. Böylelikle yeni bir üretim anlayışı bilgisel üretim modu, geçerlilik kazanmıştır (Şaylan, 1995, s.110). Artık bilgi ekonomisinden bahsedilmeye başlanmıştır. Bilgi ekonomisinin dört temel özelliği vurgulanmaktadır; dijitalleşme (internet ekonomisi, elektronik ticaret), artan araştırma geliştirme faaliyetleri, küreselleşme ve insan kaynakları profilinde yaşanan köklü değişim (http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=182,).

Bir taraftan iletişim alanında yaşanan teknolojik gelişmeler diğer taraftan uzak mesafelerin hızla kat edilmesini sağlayan ulaşım teknolojileri dünyanın farklı bölgelerinin birbirine bağlanması konusunda önemli adımlar olup, küreselleşmenin özelliklerinden olan bağlantılılık, mekanın küçülmesi, zamanın hızlanması ve sermayenin akışını olanaklı hale getirmektedir.

İletişim boyutu: Teknolojinin iletişim alanında yarattığı gelişmelerin yanı sıra üzerinde durulan ve küreselleşmenin etkilerinden biri olarak görülen bir diğer konu da alanda var olan çokuluslu medya şirketleridir. Time Warner, Disney, NBC, CBS, News Corp., Bertelsmann, CBS, NBC, Viacom ile farklı medya holdinglerinin sahibi olan büyük İnternet şirketleri Google, Microsoft, Yahoo! ve Apple günümüzde küresel ölçekte etkinlik gösteren, ekonomik, siyasal ve kültürel açıdan son derece güçlü olan medya şirketleri arasında yer almaktadır

(<http://annenbergs.usc.edu/Faculty/Communication/~media/GlobalMultimediaBusinessNetworks.ashx>).

Çokuluslu medya devlerinin olduğu sistemin ortaya çıkışı deregülasyon ve şirketleşmeyle bağlantılıdır. Deregülasyon, liberalleşme ve özelleştirme politikaları medyanın görünümünü dünyanın büyük bir bölümünde değiştirmiştir. Bunda 1995 yılında DTÖ'nün kurulması ve Uluslararası Para Fonu aracılığıyla medya alanında özelleşmeyi zorlamasının ve diğer uluslararası düzenleyici oluşumların medya üretim ve dağıtım süreçlerinin özelleştirilmesine olan yardımlarının etkileri bulunmaktadır. Ulusal medya düzenleyici kurumlarının da bu sürece katkıları olmuştur. Medya sahipliği konusunda var olan düzenlemelerin gevşetilmesi, medya monopollerinin ortaya çıkmasını engellemek üzere oluşturulmuş olan engellerin azaltılması, küresel konglomeraların ortaya çıkması ve güçlenmesine olanak sağlamıştır

(<http://annenbergs.usc.edu/Faculty/Communication/~media/GlobalMultimediaBusinessNetworks.ashx>).

Bütün bu şirketlerin kökleri batı kaynaklıyken, yerel ortaklarını içeriği izleyiciye göre uyarlayabilmek üzere takip etmektedirler. Para ve üretim küreselleşirken, medya içeriği yerel kültürlerle ve hedeflenen kitlenin çeşitliliğine göre şekillenmektedir. Küreselleşme ve çeşitlendirme birlikte hareket etmektedir. Yalnızca küresel medya kuruluşları küresel medya üretimini idare edebilmektedir. Bu şirketlerin pazardan aldıkları pay, içeriklerini yerelleştirebilmelerine, ulusal ve yerel dağıtım kanallarıyla olan bağlantılarına bağlıdır ([http://annenberg.usc.edu/Faculty/Communication/~media/GlobalMultimediaBusinessNetworks.ashx](http://annenberg.usc.edu/Faculty/Communication/~/media/GlobalMultimediaBusinessNetworks.ashx)).

Medya alanında gerçekleşen sermaye yoğunlaşması, bu alanda var olan düzenlemelerin azaltılması sonucunda gerçekleşirken, bunun sonucunda ortaya çıkan konglomeralar medya ürünlerini farklı kültürlerin özelliklerine göre şekillendirmeye çalışmaktadır. Ürünlerinde yerel unsurların yer almasına özen gösteren büyük medya şirketleri küresel pazardan daha fazla pay almak için rekabet etmektedirler (<http://annenberg.usc.edu/Faculty/Communication/~media/GlobalMultimediaBusinessNetworks.ashx>).

Kültürel boyut: Yeni iletişim ve bilgi teknolojilerinde anında gözlenen etkilerinin ötesinde, küreselleşme farklı dilleri konuşan, farklı yaşam tarzları olan insanların daha geniş bir kültürel çerçevede bir araya getirilmesini de içermektedir. Bu süreç sosyal özerkliğin ve bireysel ifadenin değişen olanaklarının temsil kapasitesi olarak sınırsızdır. Küreselleşme bu durumda teknolojinin birleşen güçlerinin yanı sıra kültür ulusüstülüğün ve kozmopolitan hayat tarzlarının yaratımı anlamına gelmektedir (Niezen, 2004, s.35).

Küreselleşme, dünyayı küresel bir köy haline getirmek iddiasında olan veya böyle yorumlanan bir süreçtir. Küreselleşmenin meydana getirdiği “küresel köy”de tüketim kalıpları, kurumlar, gruplar birbirine benzeşmektedir. Yemekten giyime, eğlenceden dinlenmeye kadar bir çok alanda tektipleşme yaşanmaktadır. Homojenleşen toplumlar birbirine benzemenin ötesinde kendileri olmaktan çıkarak, etkilerine girdikleri hakim kültürün kötü kopyaları olmaktadır (<http://www.turkiyevesiyaset.com/sayi13/13-10.htm>).

Küreselleşmenin insanların toplum halinde yaşamalarında temel esas olan değerleri tehdit ettiği; dayanışmadan çok rekabeti, sosyalleşmeden çok aşırı bireycilik ve yalnızlığı, normlardan çok ölçsüzlüğü, toplumsal kurumlara bağlılık ve inancın kopması sonucunda toplumsal birliğin dağılması tehlikesini gündeme getirdiği ifade edilmektedir. Sunulan küresel kültürün tamamıyla tüketim esasına göre üretilen, insanlar arasındaki toplumsal bağları düzenleyici olmayan bir yapı olduğu belirtilmektedir (<http://www.turkiyevesiyaset.com/sayi13/13-10.htm>). 20. Yüzyılın ikinci yarısından sonra gelişen yeni iletişim teknolojileri ve çokuluslu medya holdingleri, önceki dönemlere göre daha yoğun, geniş ve hızla yayılan bir küresel kültür akışına yol açmaktadır (Hall, 1998, s.47).

Çevresel boyut: Küreselleşmenin etkilediği alanlardan birisi de çevredir. Bu, üretim ve tüketimin boyutlarında yaşanan dönüşümle ilgili olup etkilerini havadan, suya, toprağa, canlılara ve bitki örtüsüne kadar hissettirmektedir.

Hava kirliliği; insanların faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan atıklarla hava tabakası kirlenerek, yeryüzündeki canlı hayatını tehdit eder bir konuma gelmiştir. Yeryüzündeki canlı hayatın sürmesi için vazgeçilmez bir yere ve öneme sahip olan hava tüm hayatı etkileyecek biçimde endüstriyel atıklarla değişik yollardan kirlenmektedir. Bu kirlenme ilk kez 1940-1950'li yıllarda gelişen sanayileşmenin bir sonucu olarak dünyanın çeşitli şehirlerinde havanın aşırı kirlenmesiyle görülmeye başlanmıştır. Hava kirliliği ya doğrudan fabrika bacalarından, egzoz gazlarından kaynaklanmakta ya da atmosfere salınan gazların havadaki diğer gazlarla birleşmesiyle meydana gelmektedir. Ayrıca sanayi işletmelerinin çıkardığı baca gazları havadaki oksijen ve su buharı ile birleşerek, bir dizi kimyasal tepkime sonucu asit yağmurlarına dönüşmektedir. Asit yağmurları toprağın yavaş yavaş asitlenmesine yol açarak, ağaçların ve bitkilerin topraktan beslenmesine engel olmaktadır. Asit yağmurları ayrıca çeşitli yollardan sulara karışarak, sulardaki canlıların hayatını da etkilemektedir

(http://www.kimyaokulu.com/merak%20ediyorsaniz/html/temel_cevre_sorunlari.htm).

Suların kirlenmesi; su kaynaklarının kullanılmasını bozacak veya zarar verecek derecede niteliğini düşürecek biçimde suyun içerisinde organik, inorganik, radyoaktif ve biyolojik herhangi bir maddenin bulunmasına su kaynaklarının kirlenmesi denilmektedir. Suyun kalitesi, rengi ve kokusunun değişimi sulardaki canlı hayatı etkilemektedir. Bunun sonucu olarak da sularda yaşayan canlıların türü ve sayısı her gün giderek azalmaktadır. Su kirlenmesinde sanayi kuruluşlarının etkisi büyüktür. Sanayi işletmeleri üretim teknolojisinin bir gereği olduğu kadar, üretimdeki maliyetleri de minimuma indirebilmek için, su kaynaklarına ve kentlere yakın yerlerde kurulmaktadır. Ancak sanayi işletmelerinin denizlerin ve göllerin yakınında kurulmasının bir sonucu olarak denizler ve göller hızla kirlenmekte, ayrıca bu sularda yaşayan canlı sayısı da hızla azalmaktadır (http://www.kimyaokulu.com/merak%20ediyorsaniz/html/temel_cevre_sorunlari.htm).

Toprak kirlenmesi; toprak kirliliğiyle, çevrenin bir bileşeni olan toprağın, insanlar tarafından özümleme kapasitesinin üzerindeki miktarlarda, çeşitli bileşikler ve toksik maddeler ile yüklenmesi sonucunda anormal fonksiyonlar göstermesi ifade edilmektedir (http://www.kimyaokulu.com/merak%20ediyorsaniz/html/temel_cevre_sorunlari.htm).

Ormanlar; tarihin hiçbir döneminde, son yüzyıl içinde yaşandığı gibi bir yok olma sürecine tanık olmamıştır. Bu yok olma sürecinin en önemli sebepleri insan kaynaklıdır. Bunlar arasında sürdürülebilir olmayan odun üretimi, yapılaşma, yangınlar ve amaç dışı kullanım sayılabilir. Ormanlar bu süreçten iki şekilde etkilenmektedir (<http://www.wwf.org.tr/tr/dogadakiayakizleri.asp>). Bunlar:

- Ormansızlaşma: Bugün, 3 milyar hektar orman alanı yeryüzünden silinmiştir.
- Nitelik kaybı: Son yıllarda dünya genelinde ormanların sağlık durumu bozulmuş ve biyolojik çeşitlilikte önemli kayıplar yaşanmıştır.

Kimyasal atıklar; insan yapımı kimyasal maddeler, 20. yüzyılın en büyük yenilikleri arasındadır. 1930 yılında, tüm dünyada 1 milyon ton olan kimyasal madde üretimi, bugün 400 milyon tona çıkmıştır. İnsan yapımı kimyasal maddelerin büyük miktarlarda üretimi,

yeryüzünde son 70 yıldır var olmasına karşın, bu süre içinde dünyanın uygarlıktan en uzak noktaları bile kimyasal maddelere maruz kalmıştır. Yapılan testler insan vücudunda 300'den fazla kimyasal madde bulunduğunu ortaya koymaktadır (<http://www.wwf.org.tr/tr/dogadakiayakizleri.asp>).

Bilgisayar ve ofis gereçleri; sürekli gelişen bilgisayar teknolojisinin hem iş yerinde, hem de evde yaşama kattığı kolaylıklar tartışma götürmemektedir. Yaşamın ayrılmaz bir parçası olan bilgisayarların doğa üzerindeki etkileriye, birçok insan tarafından hiç bilinmemektedir. Bilgisayar endüstrisindeki hızlı gelişmelerden dolayı, bilgisayarlar en hızlı tüketilen, yaşam çevrimi en kısa ömürlü olan, dayanıklı tüketim malları sınıfında bulunmaktadır. Bilgisayar üretiminin ve kullanılmayan bilgisayarların yarattığı kirlilik azımsanacak gibi değildir. Evde ve iş yerinde bilgisayar başında geçirilen saatlerse, enerji tüketimini doğrudan artırıcı bir etki yaratmaktadır (<http://www.wwf.org.tr/tr/dogadakiayakizleri.asp>).

Ekonomiden siyasete, askeriden teknolojiye, iletişim alanından kültüre, yaşadığımız çevrenin farklı bileşenlerine kadar etkisi olan küreselleşme sürecine yönelik farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bunlar küreselleşmenin farklı alanlara olan etkilerini farklı biçimlerde yorumlamaktadır.

2.3.2. Küreselleşmeye Yönelik Yaklaşımlar

Küreselleşmeye yönelik yaklaşımlar aşırı küreselleşmeciler, dönüşümcüler ve kuşkucular olarak gruplandırılmaktadır.

Aşırı küreselleşmecilere göre ulus devlet önemini yitirmiş ve küresel piyasa, politikanın yerini almaktadır. Bunun nedeni olarak piyasa mekanizmasının hükümetlerden daha rasyonel bir işleyişe sahip olması gösterilmektedir. Bu grup içinde yer alanlar devlet kurumlarının otoritelerindeki aşınmaların, uluslararası örgütlerin, yerel ve bölgesel

otoritelerinin artarak yaygınlaşmasında gözlemlenebileceğini belirtmektedir. Dönüşümcülere göre ise aşırı küreselleşmecilerin ifade ettiği gibi ulus devletin sonu gelmemiştir. Ulusal hükümetler otoritelerini ve güçlerini yaşanan dönüşümlerle gözden geçirmekte ve yeniden yapılandırmaktadır. Küreselleşme modern toplumları ve dünya düzenini yeniden şekillendiren siyasal, sosyal ve ekonomik değişmelerin arkasındaki güç olarak görülmektedir. Önceki pazarlardan çok daha bütünleşik küresel bir pazar oluşmuştur. Ekonominin giderek daha fazla hizmet sektörüne bağlı hale geldiğini belirten dönüşümcülere göre, bilgi, eğlence, iletişim, elektronik ve finans ekonomisi içeren hizmetler en önemli sektör haline gelmektedir. Küreselleşmeye yönelik yaklaşımların içerisinde yer alan kuşkucular, küreselleşme karşıtları olarak da ifade edilmektedir. Aşırı küreselleşmecilerin karşısında yer alan bu gruba göre yaşadığımız dünyada hiçbir şey yeni değildir. Küreselleşmenin yeni bir süreç olduğunu kabul etmeyen kuşkucular küreselleşmenin ekonomik ya da teknolojik gelişmelerin sonucunda ortaya çıkan bir olgudan çok ideolojik bir tutum olduğunu ifade etmektedir. Bunlara göre küreselleşme, küresel bir uygarlık yerine farklı kültürler, farklı uygarlıklar ve bölgeler arasında yeni çatışmaları beraberinde getirecektir (<http://www.genbilim.com/content/view/1659/86/>).

Küreselleşmeye yöneltilen eleştiriler maddeler halinde sıralanabilir (Wolf, 2004, s.8).

- Devletlerin ulusal ekonomilerini kontrollerine; vergileri toplamak, halkın çıkarı ve toplumsal refah yolunda para sarfetmek konularına zarar vermesi,
- Demokrasinin yerine eylemlerinden sorumlu tutulamayan bürokratların, şirketlerin ve pazarların kurallarını dayatması,
- Demokratik hükümetlerin güçlerini küresel şirketlerin yararına azaltması,
- Kitleselel yoksulluğa neden olması, uluslararası ve ülkeler içinde eşitsizliği arttırması,
- Küçük çiftçilerin geçimlerine zarar vermesi,
- Ekonomik açıdan zor durumda olanları ucuz ilaçlardan mahrum bırakması,

- Ücretleri ve çalışma standartlarını düşürmesi ve ekonomik güvensizliği her yerde arttırması,
- Çevreye, hayvanlara zarar vermesi, ve türlerin azalmasına neden olması,
- Dibe doğru küresel yarışa neden olarak düşük vergileri, standartları ve ücretleri her ülkeye dayatması,
- Küresel finansal marketlerin bunalımlar yaratmasına izin vermesi ve bunun özellikle az gelişmiş ülkeler için ağır bedellere neden olması ve
- Kültürlerin çeşitliliğine zarar vermesidir.

Bu eleştiriler toplumdaki farklı kesimleri bir araya getirerek çözüm arayışlarına yöneltmiştir. Küreselleşme karşısında takındıkları ortak tutum onları birbirine yaklaştırmakta ve ortak bir “düşmana” karşı hareket etmelerinde etkili olmaktadır.

2.4. Küreselleşme Karşıtı Hareketler

Küreselleşmenin farklı kesimler üzerinde giderek artan etkisi, bu kesimlerin sorunlarının ortak bir nedenden kaynaklandığını keşfetmelerinin yolunu da açmıştır. Bu farklı çıkar grupları haklarını korumak adına uluslararası çapta birlik oluşturma yoluna yönelmektedir. Bu da insanlık tarihinin en büyük hareketlerinden birinin doğuşuna ön ayak olmuştur.

Uluslararası birlik ve küresel çapta protestolar düzenlemek yeni bir şey değildir. 1848 Avrupa Devrimleri’nden Rusya’nın 1917-1918’deki devrimine ve 1968 hareketlerine mücadele uzun zamandır küresel çaptadır. Ancak zamanımıza özgülük; iletişim hızı ve kolaylığının, küreselleşmenin dünyanın farklı yerlerinde ve farklı kültürlerinde yaşayan insanların ortak bir düşmanı paylaşmaları anlamına gelmesidir (Jordan, 2004, s.10).

Hareketlerin bazı karakteristik özellikleri ayırt edilebilir. Bunlardan ilki, hareket ağlarının yerel kökleri olsa da bunların küresel çapta olmasıdır. Örneğin, MAI’lerle mücadele, yoksul ülkelerin borçlarının silinmesini içeren kampanyalar, kurumsal stratejiler, küresel

eylem günleri, uluslararası forumlar ve sınır ötesi bilgi paylaşımı gibi (Juris, 2005, s.195). İkincisi küreselleşme karşıtı hareketlerin bilgisel olmasıdır. Her bir gösteri sırasında seminerler, çalışma grupları düzenlenmekte ve bunlarda insanlar birbirlerini sorunlar üzerine eğitmekte ve değişim için örgütlemektedir (Korten, 2001, s. 313). Karakteristik özelliklerden bir diğeri eylemcilerce kullanılan protesto taktikleridir. Bunlar farklı kültürel bağlamlarda ortaya çıksalar da yüksek oranda dikkat çekicidirler. Tiyatrovari görüntüler kitlesel tüketim içindir.

Son olarak küreselleşme karşıtı hareketler çok çeşitli sanal ve fiziksel ağ biçimleri etrafında örgütlenmektedirler (Juris, 2005, s.195).

Küreselleşme karşıtı hareketlere katılanlar pek çok farklı sorundan harekete geçmektedirler. Genetik olarak değiştirilmiş yiyecek, yapısal uyum programları, demokratik olmayan DTÖ kararları, çevresel yağma ve özelleştirme gibi. Bu çeşitliliğin karşısında bazı yorumcular, birleştirici neden ya da kapsayıcı siyasal strateji yokluğunu eleştirmektedirler. Bazı araştırmacılar ise bu “hareketlerin hareketinin” ardında gerçek bir demokrasi ruhunun beslendiğini görmüşlerdir (Ross, 2004, s.15). Çok farklı alanlardan olan insanlar ortak bir “düşmana” karşı bir araya gelirken aralarındaki iletişimi ve eşgüdümü sağlamakta yeni iletişim teknolojilerini kullanmaktadır. Özellikle de İnternet, örgütlenmelerinde çok büyük kolaylık sağlamaktadır.

Akademisyenler dünyanın dört bir yanında şirket küreselleşmesine karşı eylemler düzenleyen oluşumlara; küresel aktivizm, dayanışma ya da sistem karşıtı ve hegemonya karşıtı hareketler olarak; bir kısmı da bunlara çokuluslu kamusal alan oluşturulmasının bir parçası olarak göndermede bulunmaktadır. Öte yandan sol görüştekiler ve eylemciler ise küresel ekonomik adalet hareketi ya da antikapitalist/alternatif küreselleşme hareketi olarak hareketi ifade etmektedir (Moghadam, 2005, s.32). Ayrıca harekete, anti şirket küreselleşmesi, anti küreselleşme, alternatif küreselleşme, aşağıdan küreselleşme ya da küresel adalet hareketi gibi çeşitli adlar da verilmektedir (Bichlbaum, Bonanno ve Spunkmeyer, 2004, s.51).

2.4.1. Küreselleşme Karştı Hareketlerin Kökleri

Yaşayan bir demokrasi için küresel hareketler dünyaya varlıklarını 30 Kasım 1999'da Seattle'da duyurmuştur. Hareketlerin tarihi kökleri 16 Aralık 1773'te bir grup cesur yurtseverin Boston limanında bir geminin çay yükünü denize boşaltmasına kadar uzatılabilir. Bu eylemle herhangi bir bilgi verilmeden vergilendirme ve güçlü İngiliz Doğu Hindistan Şirketinin tekelci ticareti protesto edilmektedir. Bu protesto Boston Tea Parti'sine öncülük etmiştir. Bu sivil itaatsizlik 13 Kuzey Amerikalı yerleşkenin bağımsızlığını sağlayan Amerikan Devrimi'ne öncülük etmiştir (Korten, 2001, s. 307).

Yaygın bir tarihi anlayışa göre öteki tarihi öncüler; kültürlerarası ticaret ve göçe, uluslararası dinsel oluşumlara, Rönesans hümanizmi ve çeşitli uluslararası siyasal müttefiklere ve akrabalıklara kadar uzanmaktadır. Daha sonra, uluslararası kolektif eylem, 18. yüzyılın aydınlanması ve 19. yüzyılın uluslararasıılığının eşlik ettiği fikir sistematiğinde ifadesini bulmuştur. Örnekler, Beethoven'ın "Alle Menschen Werden Bruder-Herkes Kardeş Olacak"ında, Kant'ın kozmopolitizminde, Quakerların kölelik karşıtlıklarında yaygın olarak görülmektedir (Billington, 1980; Pieterse, 2001, 25). Uluslararası kolektif eylem Jacobinizmde, işçi sınıfının uluslararasılaşmasında ve kadın hareketlerinde şekillenmiştir (Pieterse, 2001, s.25).

Yüzyılın sonunda antiemperyalist ve anti koloniyel hareketler açığa çıkmıştır. Uluslararası kolektif eylemin örneklerine, o dönemde Afrika'da Etiyopyanizm, Ortadoğu'da Nahda, 1905'te Japonya'nın Rusya'daki zaferine karşılık Asya'da yayılan dalga dalga tepkiler gösterilebilmektedir. Anti-emperyalizm, birçok bakımdan uluslararası örgütleri ve dayanışmaları uyandıran uluslararası bir mücadeledir. Bu deneyim, sömürgeciliğin son bulduğu dönemdeki bir yükseliştir. Kültürel enternasyonalizm Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra hızlı bir şekilde yükselmiştir (Pieterse, 2001, s.26).

Uluslararası toplumsal hareketlerin bağlantılarının en yüksek olduğu zaman 1968 yılıdır. 1968, sömürge sonrası mücadeleleri arasında çapraz bağlantı sağlamaktadır. Bu dönemden

sonra adalet ve barış, teknolojinin özgürleşmesi, teoloji, dayanışma ve insan hakları, küresel çapta köleliğin kaldırılması ve çevreci hareketlerle sivil toplum örgütlerinin sayısında artış ve bunların uluslararası ağları su yüzüne çıkmıştır. 1980'lerle birlikte gezegenle ilgili toplumsal hareketler düşüncesi geçerli olan temadır. Doğu Avrupa'daki sivil toplum aktivizmi kadife devrimine yol açarken, Sovyet Bloğunun dağılması sivil toplumun önem kazanmasına yol açmıştır. 1990'lardaki küresel olarak ifade edilen çeşitli BM konferansları uluslararası toplumsal eylem için buluşma yeri olarak hizmet etmiştir (Pieterse, 2001, s.26).

1990'larda uluslararası kolektif eylem, bilgi ve iletişim teknolojilerine vurgu yapılarak yeniden yorumlanmıştır. 1990'ların başlarında neo-liberalizmin yarattığı sorunlara karşı dünyanın her yerinde giderek artan bir hoşnutsuzluk dalgası ortaya çıkmıştır. 1995'te Fransa'da kamu sektöründe çalışanlar bütçe ve haklarında yapılan kesintilerden dolayı gösterilerde bulunmuşlardır. Güney Koreli işçiler işçi hareketlerini gözden geçirmeye ve hükümet uygulamalarına doğrudan meydan okumaya başlamıştır. Zapatistalar 1 Ocak 1995'te, Kuzey Amerika'da NAFTA'nın yürürlüğe girdiği gün ayaklanmışlardır. Çevreciler, köylüler ve işçiler Dünya Bankası, IMF ve DTÖ'ye karşı mücadele etmeye başlamışlardır. Dünya çapında küreselleşme karşıtı bir hareket gelişmeye başlamıştır (Yates, 2003, s.233).

Küreselleşme karşıtı hareketlerin soyağacı; antikapitalizmi (kapitalizmin yaşamın kolonileştirilmesi olarak görülmesi), çevreyle ilgili kaygıları, Amerikanizm karşıtlığını, kimlik siyasetleri ve siyasal yerelciliği içine almaktadır (Pieterse, 2001, s.28).

Küreselleşme karşıtı hareketler kendisinden önce var olan toplumsal hareketlerden ve onların aksaklıklarından gelişmiştir. Yeni eylemciler, daha önceki toplumsal protesto hareketlerinin, -şiddet dışı, sivil itaatsizlikten militan doğrudan eylem stratejilerine kadar- çeşitli siyasal taktiklerini ve yeteneklerini transfer etmekte ve uyarlamaktadır. Benzer şekilde, önceki hareketlerin ahlaki ve demokratik tartışmaları, yeni eylemciler için, kendi amaçları doğrultusunda kullanacakları model olarak hizmet etmektedir. Küresel adalet

eylemcileri giderek büyüyen küresel güçlere karşı mücadelede –hem eski hem de yeni-stratejileri kullanmaktadır (Hayduk, 2003, s.22).

Eylemcilerin kapitalizmin sınırlandırılması ya da yerinden edilmesi için yüzyıllardır süre gelen mücadele geleneğinden öğrendikleri çok şey bulunmaktadır. Bugünün eylemcileri sıklıkla geçmiş değerleri sürdürmekte ve kendilerinininkileri şekillendirmekte kullanmaktadır. Ancak, bu yeni hareketi daha öncekilerin basit bir şekilde devamı olarak düşünmek ya da onların kalıntılarıyla ilişkilendirmek de hata olacaktır. Küreselleşme eski hareketlerin bir şeyler yapmakta başarısız oldukları, bu nedenle taraftarlarını kaybettikleri, bütün yönleriyle yeni olan sorunları gözler önüne sermiştir (Brecher, Costello ve Smith, 2000, s.17).

2.4.2. Küreselleşme Karşıtı Hareketlerin Küreselleşmesi

Küreselleşme karşıtı hareketler hem anlayış hem de ilerleyiş anlamında uluslararasıdır. Bu durum kısmen zorunluluktan (uluslararası şirketler ve Bretton Woods kurumları küresel ölçekte etkinlik göstermektedirler, hareketler de bunlara karşı mücadelede bulunmaktadır) kısmen de koşullardan (telefon, faks ve İnternet teknolojisinde son zamanlarda yaşanan gelişmeler küresel örgütlenmeyi ve yüksek oranda merkezsizleşmeyi olanaklı hale getirmiştir) kaynaklanmaktadır (Korten, 2001, s. 308).

Küreselleşme karşıtı hareketlerin görünürlüğünü sağlayan 1999'da Seattle'deki protestolar büyük bir buz dağının yalnızca su yüzeyinde görünen küçük bir kısmıdır. Aşağıda sıralanan gösteriler Seattle'a giden yolu hazırlamıştır (Korten, 2001, s.308):

- 13 Temmuz 1993'te Hindistanlı çiftçiler Cargill'in Hindistan'dan ayrılması için gösterilerde bulunmuşlardır.
- 1 Ocak 1994'te NAFTA'nın yürürlüğe girdiği gün, Meksika'nın Chiapas eyaletinde 4000 yerli, şirket küreselleşmesine karşı silahlı bir isyan başlatmıştır. Meksikalı

siyasal analist Gustava Estava'ya göre bu "21.yüzyılın ilk devrimidir" çünkü bu hareket mücadeleyi yeniden tanımlamaktadır.

- Temmuz 1995'te on bin Papua Yeni Gine'li ülkelere Dünya Bankası tarafından bastırılan yapısal uyum reçetelerine karşı protestolar düzenlenmiştir.
- 15 Aralık 1995'te on beş binden fazla çevreci, sendikacı, Üçüncü Dünya birliği üyeleri, ırkçılık karşıtları ve kadın grupları şirket kurallarına karşı Madrid'de Avrupa devlet başkanlarının yıllık zirvesinde gösterilerde bulunmuştur.
- On üç bin Taylandlı çiftçi başbakanın ofisinin dışında kamp kurmuştur. Protesto ettikleri konu ise barajlar ve okaliptüs çiftlikleri için topraklarına yabancı şirketlerce el konulmasıdır.
- 23–25 Şubat 1998'de çeşitli kıtalardan hareketler Cenova'da bir araya gelerek, serbest ticarete ve DTÖ'ye karşı ulusal ve uluslararası protestoların eşgüdümünü sağlamak üzere, PGA adı altında (Hakların Küresel Eylemi-People' Global Action) gevşekçe örgütlenmiş küresel bir ittifak oluşturmuştur.
- 1998 Mayıs'ında PGA ilk eylemlerini başlatmıştır. Bu G-8'lerin dışişleri ve ekonomi bakanlarının Londra'da 8–9 Mayıs'taki toplantısına denk gelmektedir. 15–17 Mayıs'ta G-8'lerin Birmingham'daki ve 18–20 Mayıs'ta DTÖ'nün Cenova'daki ikinci bakanlar konferansı hedef alınmıştır. 28 Nisan'da Delhi'de ve 2 Mayıs'ta Haydarabat'ta yüz binler sokaklara dökülmüştür ve DTÖ'nün reddi için çağrıda bulunmuştur. Mayıs ayı boyunca serbest ticaret ve DTÖ'ye karşı eylem günleri yirmi altıdan fazla ülkede gerçekleştirilmiştir.
- 3 Haziran 1998 gecesi eylemciler Birleşik Krallıkta genetik olarak değiştirilmiş ürün deneme arazilerini yıkıma uğratmışlardır. Amaçları bu ürünlerin Avrupa'ya girişini engellemektir.
- 28 Kasım 1998'de Karnataka Çiftçiler Birliği'nin on milyon üyesi Monsanto'nun Hindistan'daki genetik olarak değişikliğe uğratılmış pamuk tarlalarını tahrip etmiştir. Karnataka ve Andha Pradesh'deki başka üç deneme alanı da tahrip edilmiştir. On bin Hintli "Hindistan'ı terk et" yazan kartları Monsanto'nun merkezine postalamıştır.

- 18 Haziran 1998'de Karnaval Sermayeye Karşı olarak adlandırılmış küresel eylem günü G-8'lerin Almanya'nın Köln kentindeki toplantılarına denk getirilmiştir. Odak noktası, finansal merkezler, banka bölgesi ve büyük uluslararası şirketlerin merkezleridir. Londra'daki gösteriler finansal bölgeyi savaş alanına çevirmiştir. Nijerya'nın Port Harcourt'unda on bin kişi Owens Wiwa tarafından gerçekleştirilecek olan –Owens Wiwa, Shell'in Ogoni topraklarındaki yıkımına karşı düzenlenen protestolardaki rolü yüzünden asılarak idam edilen resmi Ogoni lideri olan Ken Saro-Wiwa'nin kardeşidir- konuşma için Shell'in kapısına yığılmıştır. Sokak gösterileri Minsk, Montevideo, Toronto, Los Angeles, Madrid, Prag, Zürih, Amsterdam, Barselona ve New York gibi kentlerde gerçekleştirilmiştir.
- Seattle olaylarından bir hafta önce, protestocular DTÖ'nün Cenova'daki merkezini işgal etmiştir. Yeni Delhi'de üç yüz kişi yerel Dünya Bankası'nın temsilciliğini işgal etmiş ve burayı posterler ve sloganlarla kaplamıştır.

Küreselleşen güçlerin hâkimiyeti sürpriz olmayan bir şekilde, küreselleşme karşıtı hareketlerin büyümesini ateşlemiştir. Daha önceki toplumsal protesto hareketlerinin yükselişini sağlayan ya da sınırlayan koşullar son 20 yılda oldukça değişmiştir ve bu değişikliklerden bazıları yeni toplumsal hareketler için verimli bir zemin sağlamaktadır. Ayrıca daha az sayıda olan ve daha güçlü olan çokuluslu şirketler, ulusüstü kuruluşlar, uluslararası ticaret anlaşmaları, ulus ve devlet bağımsızlığını zorla ele geçiren (NAFTA, DTÖ, IMF gibi) yeni güçler ortaya çıkmıştır. Bu değişiklikler hareket eylemcileri için saptanabilir hedefler sağlamaktadır (Danaher, 1996; Danaher ve Burbach, 2000; Brecher, Costello ve Smith, 2000). Ayrıca köklü protesto örgütleri, -işçi, sivil haklar, feminist, geleneksel sol, gelişmekte olan dünyadaki ulusal özgürlük hareketleri- küreselleşme karşıtı hareketlerin altında birleşmektedir (Hayduk, 2003, s.22).

2.4.3. Küreselleşme Karşıtı Hareketleri Oluşturanlar

Küreselleşme karşıtı hareketler pek çok grubu içine almaktadır. Gerçekte hareketler birbirine gevşekçe bağlı olan bir dizi koalisyonudur. Bu oldukça farklı olan gruplar aynı eylemlerde sıklıkla boy göstermekte ve bunlara hareket olarak atıfta bulunmaktadır (Hayduk, 2003, s.25). Üniversitelerin amblemlerini taşıyan ürünleri üreten işçilerin çalışma koşullarını protesto eden öğrencilerden, tarım alanları ve tohumları üzerinde ulusötesi şirketlerin kontrollerine karşı çıkan çiftçilere, ormanlarını korumaya çalışan yerel gruplardan, yoksul ülkelerin borç yüklerinin azaltılması yönünde çabalayan dinsel liderlere, serbest ticaretin etkileri üzerine yoğunlaşan işçi sendikalarından, genç kadınların ticaretine karşı çıkan feministlere kadar farklı gruplar harekette yer almaktadır (Lechner ve Boli, 2004, s.407).

Küreselleşme karşıtı hareketler, içerisinde çatışmalar barındıran bir harekettir. Üyelerin birbirine karşı pek çok ilgi alanı bulunmaktadır. Pek çok grup kendisini birbirinin karşıtı olarak tanımlamaktadır. Hareket bu farklılıkların örtülmesine yardım edecek yolları geliştirmektedir. Farklılık hareketin merkezi özelliklerinden biri olarak kabul edilmekte ve işbirliğinin tek tipliliğe gereksinim duymadığı iddia edilmektedir (Brecher, Costello ve Smith, 2000, s.16).

Küreselleşme karşıtı hareketler içinde bazen çatışan ancak aynı hedefler etrafında bir araya gelmiş gruplar maddeler halinde ele alınabilir:

- *Hareket içerisinde çokuluslu şirketlerin yıkıcı rolü üzerinde duran kesim:* Bu kesime girenler, şirketlerin ücretleri aşağıya çektiği, yıkıcı bir tüketiciliğin içine bizi hipnoz ettikleri ve çevresel standartları düşürdüklerini savunmaktadır (Wall, 2005, s.18).
- *Marksistler:* Neo-liberal küreselleşmeye karşı çıkmaktadırlar ve protestolarda yerlerini almışlardır (Wall, 2005, s.19).

- *Anarşistler:* Küreselleşme karşıtı gösterilerde en militan olan katılım anarşistlerinkidir. Çoğu, şiddet dışılıktan yanadır. Ancak aralarında *Black Bloc* olarak adlandırılan grup, sokak kavgaları ve mülkiyete zarar verilmesi gibi olaylara karışmaktadır. Anarşistler ‘otonomist’ olan Harry Cleaver, Michael Hardt ve Toni Negri gibi akademisyenlerden etkilenmektedir. Marks gibi, küreselleşmenin kapitalizmin en yıkıcı eğiliminin ürünü olduğunu ileri sürmektedirler. Onlara göre pazar, işçileri hapsetmek üzere kullanılan bir silah anlamına gelmektedir. Çalışma yerini hapisane olarak görmektedirler (Wall, 2005, s.19, s.20).
- *Eko sosyalistler, yeşil partiler ve çevreciler:* Eko sosyalistler, kapitalist büyüme konusunda şiddetli şekilde eleştireldir. Onlara göre kapitalizm, içme suyunu kirletmekte, toprağın verimliliğini azaltmakta ve toksin zehrin solunması nedeniyle işçiler ve doğa için gelişmenin devamını güçleştirmektedir. Çevresel sorunların üstesinden gelmek üzere, kapitalizm yeni teknolojiler ortaya koymakta, ancak bunlar da eski sorunların yerine yenilerini yaratmaktadır. Örneğin nükleer enerji, sera gazı üreten fosil yakıtlarına bir alternatif olarak sunulmuştur. Ancak nükleer atıklar ayrı bir sorun oluşturmaktadır (O’Connor, 1998, s.181; Wall, 2005, s.157).

Yeşil partilerin kuruluşları yeni olmakla birlikte çevreye yönelik ilgi yeni değildir. Çevre ve hayvan hakları baskı gruplarının bazıları, var olanların içinde en eskileridirler. *The Vegetarian Society* 1847’de kurulmuştur. Open Spaces Society’nin kökleri 1850’lere gitmektedir. *Sierra Club* 1800’lü yıllarında ortasında oluşturulmuştur ve el değmemiş bölgeleri korumak amacı gütmektedir. *Friends of the Earth* ve *Greenpeace* gibi küresel çevreci baskı grupları, 1960’ların sonunda doğmuşlar ve 1970’lerde Avustralya, Britanya, Fransa ve Yeni Zelanda’da yaygınlık kazanmışlardır (Wall, 2005, s.65).

Yeşil Partiler, *Earth First!* gibi yeşilci doğrudan eylem ağları, çevreci baskı grupları ve hayvan özgürlükçüleri, ekolojik ve toplumsal zeminde küreselleşmeye karşıdır. Yeşiller sıklıkla beyaz orta sınıfın lüks olarak algılanan post materyal

politikalarını savunan bir hareket olarak görülmektedir. Bununla birlikte pek çok yeşil anti-kapitalist olup, köylü ve çiftçilerin hareketlerinde etkin olarak yer almaktadır (Wall, 2005, s.65).

Yeşil antikapitalizmin belki de en yıkıcı ve sıra dışı ögesi ekonomik büyümeye olan karşıtlığıdır 1970'lerin başlarında bilim adamları sürekli ekonomik büyümenin çevreye vereceği zarar üzerinde durmaktadır. Her yıl daha fazla ürün ve hizmet üretilmesi düşüncesi çevresel açıdan şüphelidir. Petrol gibi kıt kaynaklar, ne zaman olacağının hesaplanması güç olmakla birlikte, er geç tükenecektir. Daha fazla ürünün üretilmesi daha fazla enerji üretimini gerektirmektedir. Bu da sera gazı etkisini arttırmaktadır. Alternatif enerji seçeneği olarak ortaya atılan nükleer enerjinin seçilmesi durumunda ise radyoaktif atık sorunları ortaya çıkmaktadır. Daha fazla tüketirsek, bu daha fazla iş olanakları ortaya çıkartmaktadır. Ancak çöp dağlarının büyümesini de beraberinde getirmektedir (Meadows, 1974; Wall, 2005, s.68).

- *Küçük çiftçiler:* Küçük çiftçiler sürekli olarak fiyatları düşürmeye ve Cargill gibi dev şirketlere çiftliklerini satışa zorlanmaktadırlar. Korten'e (2001) göre 1935 ile 1989 arasında Amerika'daki çiftçilerin sayısı 6,8 milyondan 2,1 milyonun altına düşmüştür. Yerel çiftçilere hizmet veren küçük işletmeler ve araç gereç sağlayanlar da işi bırakmak zorunda kalmışlardır.

Aile çiftliklerinin tehlike altında olduğunu ifade eden çiftçiler topraklarını elden çıkartmaya zorlandıklarını belirtmektedirler. Ürünleri yetiştirmek üzere harcadıkları paranın, pazar satışlarında elde ettikleri paradan fazla olmasından dolayı işlerinin tehdit altında olduğunu vurgulamaktadırlar. Ayrıca Birleşik Devletler hükümeti ve National Farm Bureau'ya (Ulusal Tarım Bürosu) göre, yüksek oranda sübvans edilen yurt dışındaki çiftçilerin rekabeti de çiftçiler açısından önemli bir sorundur. Ancak çiftçiler rakip oldukları söylenen çiftçilerle bir araya gelerek, aslında gerçeğin bu şekilde olmadığını, onların durumunun da

kendi durumlarından farksız olduğunu görmüşlerdir. Gelişmeci çiftlik hareketi duyulur olmak ve yaşadıkları sorunlara kamusal alanda dikkatleri çekebilmek amacıyla başka hareketlerle ittifak yapmaları gerektiğini fark etmiştir (O'Brien, 2002, s.19, s.24). Çiftçiler tüm dünyadaki küçük üreticilerin sorunlarının küreselleşmeyle birlikte giderek ortak hale gelmesinden dolayı güçlerini birleştirmeye ve küreselleşme karşıtı hareketlerin altında haklarını savunmaya devam etmektedir.

- *Sivil toplum örgütleri:* Küreselleşme karşıtı hareketlerin içerisinde önemli bir katkı da sivil toplum örgütlerinden gelmektedir. Genel olarak sivil toplum örgütleri ağlar oluşturmakta, borçların affedilmesini de içeren alternatif gündemler geliştirmekte, gelişmekte olan ülkelere yardımları arttırmakta ve IMF, Dünya Bankası ve de BM'in karar alımlarını demokratikleştirmeye çabalamaktadır (Hayduk, 2003, s.27). Yukarıda sayılan öteki küreselleşme karşıtı gruplarla da birlikte çalışan sivil toplum örgütleri, önemli gösterilerin düzenlenmesinde ve kamunun ilgisinin çekilmesinde başarılı katkılarda bulunmaktadır.

Sivil toplum örgütlerinin tanımları belirsiz ve değişkendir. Genel olarak hükümetten bağımsız olan, kâr amacı gütmeyen örgütler olarak tanımlanmaktadırlar (Bhagwati, 2004, s.36). Uluslararası sivil toplum örgütlerinin 1870'ler ve 1880'lerde iki ya da üç tanesi her yıl ortaya çıkmaktayken, 1890'larda bu rakam altıdır. Birinci Dünya Savaşı'ndan önce sayıları otuz civarındayken, savaş zamanında ve sonrasında ise bu sayı azalmıştır. 1920'ler, 1940'lar ve İkinci Dünya Savaşı süresince azalış devam etmiş, daha sonra 1980'lerde artışa geçmiştir (Tilly, 2004, s.5). 1999'da DTÖ'nün Kasım ve Aralık ayındaki toplantılarını sekteye uğratan Seattle gösterilerinin etkisinden sonra The Economist'in raporuna göre sivil toplum örgütlerinin dünya çapındaki sayısı iki milyona ulaşmıştır (Bhagwati, 2004, s.36).

Küreselleşme karşıtı hareketler içerisindeki sivil toplum örgütleri, küreselleşmeyi ana hedef olarak alsalar da, uluslararası örgütleri ve ulus ötesi şirketleri de hedeflemektedirler. Örneğin *Jubilee 2000* geliştirmekte olan ülkelerin borç yüklerinin hafifletilmesi için geliştirmekte olan ülkelere baskı yapmaktadır. Fransa temelli *ATTAC (Vatandaşların yararı için finansal para aktarımlarının vergilendirilmesi üzerine birlik-Action pour une Taxe Tobin d'Aide aux Citoyens)* grubu kısa vadeli sınır ötesi para hareketleri için ülkelerin Tobin vergisi uygulaması konusunda etkinliklerini örgütlemektedir. Bu örnekler ayrıca küreselleşme karşıtı hareketlerin siyasal sembolizmle sınırlandırılmayacağını göstermektedir (Lechner ve Boli, 2004, s.408).

Küreselleşme karşıtı hareketler kendi aralarında çeşitliliği kucaklamakta ve buna hareketin demokratik yönü olarak işaret etmektedirler. Bazı hareket analistleri farklılıkların olumsuzluklarını vurgulasa bile, ortak hedeflere odaklanıldığında son derece güçlü hale geldiğini savunmaktadır. Daha birleşik ortak bir program arayanlar ise hareketin çeşitliliğini, üstesinden gelinmesi gereken bir engel olarak görmektedir (Hathaway ve Meyer, 1997; Hayduk, 2003, s.24).

2.4.5. Küreselleşme Karşıtı Hareketlerin İçerisindeki Çatışmalar

Küreselleşme karşıtı hareketlerin çok farklı kesimleri bir araya getirmesi çeşitli çatışmaları da ortaya çıkarmaktadır. Grupların farklı geçmişlerinden ve başarmaya çalıştıkları farklı hedeflerden kaynaklanan çatışmalar aşılmaya çalışılmaktadır. Örneğin kuzey ve güneydeki gruplar küreselleşmeyi eleştirmekte olsa da hareketleri arasında çatışmalar kroniktir. Kuzeyli işçiler DTÖ'nün kuralları içerisinde işçi ve çevre koşullarını güçlü bir şekilde desteklemektedirler. Hâlbuki bunlara güneyde yalnızca ülkelerin yönetimleri değil sivil toplum örgütleri de yaygın olarak karşı durmaktadır (Brecher, Costello ve Smith, 2000, s.53).

Küreselleşme karşıtı hareketlerde yer alan gruplar arasındaki büyük anlaşmazlıklara bir başka örnek de ticaret konusunda verilebilir. *Oxfam* gibi gruplar, ticaret konusunda ve başka alanlardaki engellerin kaldırılmasının geliştirmekte olan ülkelere yardım edeceğini iddia etmektedirler. Onların perspektifinden ticarete engellerin kalkması, güney yarı küredeki üreticilerin daha fazla tarım ürününü zengin ülkelere satması demektir (Wall, 2005, s.17).

Küreselleşme karşıtı hareketlerdeki çoğu kesim, güney yarı küredeki çiftçiler de dahil, serbest ticaretin gerçekte yoksulluğu arttırdığına ve topraklarının ellerinden alınmasına neden olduğuna inanmaktadır. Serbest ticaretin ve büyük batılı çiftçilerin; orta batı Amerika'daki ve geliştirmekte olan ülkelerdeki küçük üreticileri baltalayacağını düşünmektedirler (Wall, 2005, s.17).

Serbest ticareti savunanlar ile korumacıların aynı hareketin parçası olmaları şaşırtıcıdır. Ancak bu ikilik yapaydır. Küreselleşme karşıtları korumacılığı güneye yardımı dokunduğunda ve serbest ticareti de yarar sağlamaya başladığında destekleyebilmektedirler (Wall, 2005, s.17).

Küreselleşme karşıtı gruplar bazen strateji ve taktik konusunda da birbirleriyle çatışmaktadırlar. Hareketin içerisindeki kimi gruplar yeni türde bir kapitalist küreselleşme tasarlamaktadır. Bu tasarıda dünya kaynakları ve gelirin daha adil yeniden dağıtımını amaçlanmaktadır. IMF, Dünya Bankası ve DTÖ'nün tüzüklerine işçi ve çevre dostu eklemeler yapılmasıyla reform gerçekleştirilebileceğini düşünenler de vardır. Kimisi de uluslararası ticaretin önemini azaltmayı ve yerel olarak kendi kendine yetmeyi tasarlamaktadır.

Hareket içerisinde küreselleşme karşıtlığı terimine karşı çıkanlar da bulunmaktadır. Bu kesim eşitsizliğin, işsizliğin, düşük ücretin, fazla mesainin, çocuk işçiliğinin ve başka pek çok kötülüğün nedeninin kapitalizmde yattığında ısrar etmektedirler. "Sermayenin 30 yılı aşkın bir zamandır dünya çevresindeki dolaşım hızını arttırdığı bir gerçektir. Ancak bu

küreselleşme olarak adlandırılmaz. Bu nedenle aynı zamanda kapitalizme karşı olunmadığı sürece küreselleşmeye karşı olmanın hiçbir anlamı yoktur” sözleriyle bunu ifade etmektedirler (Yates, 2003, s.248).

Küreselleşme karşıtı hareketlerde yer alan farklılıkların çoğu içerisinde barındırdığı farklı hareketlerden kaynaklanmaktadır. Ancak bunlar, yaygın bir şekilde hareket tarafından özümsemiştir. Örneğin çevrenin korunmasına yönelik vurgu, şimdi yalnızca kendilerini çevreci olarak tanımlayan eylemciler arasında değil, ayrıca sendika eylemcileri ve insan hakları savunucuları arasında da vardır. İşçilerin sefalet sınırlarındaki ücretlerle çalıştırılmalarına karşı duruş yalnızca işçi hareketiyle sınırlı değildir. (Brecher, Costello ve Smith, 2000, s.63). Hareketin içerisinde yer alan farklılıklar ortak hedeflere yönelmeyle birlikte azalmaktadır.

2.4.6. Küreselleşme Karşıtı Hareketlerin Hedefleri

Küreselleşme karşıtı hareketlerin en önemli hedef ve stratejilerinden biri, “küreselleşme” kelimesinin anlamını yeniden belirlemektir. Küreselleşme karşıtı gruplar, küreselleşmenin ekonomik değerlere öncelik verirken toplumsal, siyasal ve ekolojik değerleri ikinci plana ittiğini açığa çıkartmıştır (Hayduk, 2003, s.25).

Hareket özellikle, küresel kapitalizmi destekleyen, yöneten, özel ve kamu kuruluşları ile – DTÖ, IMF ve Dünya Bankası’nı da içine alacak şekilde- yoksul ve zengin arasındaki ayrımın devamını sağlayan–NAFTA, MAI, GATT (Ticaret ve Gümrük Tarifeleri Genel Anlaşması-General Agreement on Tariffs and Trade) ve beklemedeki FTAA (Amerika’nın Serbest Ticaret Bölgeleri-Free Trade Area of the Americas) gibi- ticari anlaşmaları hedef almaktadır. Benzer şekilde çokuluslu şirketler ve uygulamaları da artan bir şekilde eleştirilmektedir. Örneğin düşük ücretle işçi çalıştıran iş yerlerine karşı olan gruplar etkili bir şekilde Nike, Gap ve Starbucks’ı; çevreciler genetik olarak değiştirilmiş yiyecek satmasından dolayı Monsanto’yu hedef almaktadırlar (Hayduk, 2003, s.28).

Hareket küreselleşmeyi milyonlarca insanın yerlerinden edilmesi, yoksulluğun ve toplumsal mücadelelerin artışı, yaygın hastalık, mahkum oranlarındaki artış, ekolojik yıkım, kültürel hegemonya, düşük ücretle işçi çalıştıran iş yerleri, işten çıkartmalar ve zenginliğin küçük bir seçkin azınlığın elinde toplanmasıyla bağlantılandırmaktadır. İronik olarak, küreselleşmenin kültürel farkları yıkıma uğrattırken, aynı zamanda etnik çatışmanın alevini körüklediği vurgulanmaktadır. Sermayenin küresel akışının, tarımsal toplumlardaki toprakların ticarileşmesini beraberinde getirdiği, bunun da kitlesel göçleri, muazzam kentleşmeyi, ormansızlaşmayı ve çölleşmeyi ortaya çıkardığı belirtilmektedir. Sermayenin hızlı ve özgür olarak hareket etmesiyle, insanlar ve kaynakların da hareket ettiği; sonuç olarak, toplumsal ve ekonomik eşitsizliklerin insanlık tarihinde en yüksek düzeyde olduğu küreselleşme karşıtı hareketlerce ifade edilmektedir (Hayduk, 2003, s.26).

Küreselleşme karşıtı hareketler, küreselleşmenin bu hoş olmayan yönlerini açığa çıkartmak üzere hareket etmektedir. Bir dizi yenilikçi uygulamayla birlikte hareket halkın ilgisini ve siyasal bilinçliliğini arttırmıştır. Gelişmiş ülkelerde ücretler büyük çoğunluk için sabitken, yaşam masrafları giderek artmaktadır. Hareket küreselleşmenin insanlara olan etkisini daha az soyut ve daha çok somut hale getirmektedir. İnsanlar küreselleşmenin yarattığı acımasız koşullarda yaşayan ve çalışan insanları görerek, küresel ekonominin iç yüzünü deneyimlemiştir. Örneğin *Global Exchange*'in "Reality Tours"ları buna olanak sağlamaktadır. Bu türde deneyimler pek çok insanın harekete katılmasını sağlamaktadır (Hayduk, 2003, s.26).

Hareketin içinde yer alan pek çok sivil toplum örgütü bilgi yaymakta önemli bir rol oynamaktadır. Bazıları medyanın ve halkın ilgisini çekmekte oldukça başarılıdır. Örneğin *Global Exchange*, küreselleşmenin acı gerçeklerine ilişkin bilgiler içeren eğitim materyalleri hazırlamaktadır. Benzer sivil toplum örgütleri insanların eylemlere mobilize olmalarına yardım etmektedir. Halk onlardan, beş yüzden az milyarderin dünyanın yarısından fazla insanın sahip olduğundan daha büyük bir zenginliğe sahip olduğunu, en zengin ve yoksul ülkeler arasındaki farkın otuz yılda ikiye katlandığını, dünyanın en

zengin iki yüz insanının dört yılda servetlerinde iki katından daha fazla bir artış gerçekleştirdiğini öğrenmektedir (Hayduk, 2003, s.27).

Küreselleşme karşıtı eylemciler DTÖ'nün Seattle'daki görüşmelerini engelledikten sonra DTÖ, Dünya Bankası ve IMF'nin izleyen toplantılarını da bölmeye devam etmeleriyle küreselleşmenin anlamını ve yönünü değiştirmişlerdir. Seattle'da protestocuların hedefi, görece yeni olan, kamuoyunca bilinmeyen, çok güçlü olan ve uygulamalarıyla demokratik olmayan DTÖ'dür. Ancak daha büyük hedef demokratik olmayan küresel kapitalizmin doğasıdır. Bu türde büyük gösteriler; yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası eylemcileri ve örgütleri bir araya getirerek, küresel örgütlerin ve şirketlerin hedeflerini ve uygulamalarını etkileyebilmektedir (Hayduk, 2003, s.28). Gösterilerden sonra hareket kamuoyunun ilgisini çekmeyi başarmış ve küreselleşme üzerine ortaya attıkları olumsuz eleştirilerin gelişmesi için elverişli bir ortam sağlamıştır.

Hareketin yaygın hedefi özet olarak şirketlerin, insanların yaşamları ve de topraklar üzerindeki egemenliğine son vermek; özellikle yerel düzeyde insanları özgürleştirmek; var olan eşitsizlikleri gidermek ve bunları uluslararası ölçekte başarmak olarak ifade edilebilir. Hareket, demokratik bir proje olarak ifade edilmekte olup, bir grup liderce ya da parti tarafından yönetilmemekte ve bu yönde bir isteği de bulunmamaktadır. Hareket çok farklı insan karışımının kendi yaşamları üzerindeki kontrolü geri almak üzere olan savaşı olarak ifade edilmektedir (Hayduk, 2003, s.28).

2.4.7. Küreselleşme Karşıtı Hareketlerin Eylemlerdeki Örgüt Yapısı

Küreselleşme karşıtı hareketlerde gücün merkezsiz olduğu ve liderliğin tüm gruba ait olduğu belirtilmektedir. Esnek olan yapıda insanlar kendi kararlarını almak konusunda yetkiye sahip olup, merkezi yapı, kontrol için değil, eşgüdüm için kullanılmaktadır. İnsanlar harekete geçmek konusunda cesaretlendirilmekte ve bu konuda emir almamaktadırlar (Starhawk, 2002, s.135).

Hareketin örgüt modelinin bazı anahtar yönleri şunlardır:

- *Eğitim ve hazırlık:* Eylemlerden günler, haftalar öncesinde binlerce insan şiddetten uzak durma eğitimi almaktadır. Bu üç saatlik kurs; şiddet dışılığın felsefi ve tarihi yönlerinin gerçek yaşamdaki uygulamaları olan gergin durumda sakin olma, şiddet dışı taktiklerin kullanımı, şiddete karşılık verme ve hep birlikte karar alma üzerinedir. Binlerce kişi ayrıca hapisane hazırlığı, birlik stratejileri, taktikleri ve yasal konularda ikinci düzeyde bir eğitim almaktadır. İlk yardım, abluka altına alma, sokak tiyatrosu ve başka beceriler konusunda da eğitim verilmektedir. Bu eğitimlerin hiçbirini almamış olan binlerce insan da ablukalarda yerlerini alırken; polis şiddetiyle yüzleşmeye hazırlanmış, direnmenin ve gücün esasını sağlayacak olan çekirdek bir grup da bulunmaktadır (Starhawk, 2002, s.135).
- *Yönerge:* Eylemdeki her bir katılımcıdan yönergeye uymaları istenmektedir. Fiziksel ya da sözel şiddetten kaçınmak, silah taşımamak, yasa dışı uyuşturucuların ve alkolün kullanılmaması ile mülke zarar verilmemesi bu yönergenin koşullarındandır (Starhawk, 2002, s.135).
- *Yaratıcı sivil itiaatsızlık:* Sokak tiyatrosu yapan gruplar, kendilerini yapılar zincirleyenler, dev kuklaları, pankartlılar ve kol kola girerek şiddetten uzak bir şekilde delegelerin toplantı yerlerine ulaşmalarını engelleyenler de gösterilerde bulunmaktadır (Starhawk, 2002, s.136).
- *İlgi grupları:* Bunlar doğrudan eylemin temel bileşenidirler. Tek başlarına eylemler geliştirebildikleri gibi büyük bir eylemde ortak bir hedefe doğru başka gruplarla da birlikte çalışabilmektedirler. En etkili gruplar 5 ile 15 arasında kişiden oluşmaktadır. Son zamanlarda bu gruplar göze çarpan bir başarıyla kitlesel eylemlerde kullanılmışlardır. Seattle, Prag ve Quebec'te açık olarak bu grupların özerk eylemler düzenleyebileceği bir çerçeve yaratılmıştır (Temporary Anti-Capitalist Teams, 2003, s.88).

- *Sözcüler meclisi*: Hareket demokratik karar almanın yenilikçi biçimlerini geliştirmiştir. Ana mekanizmalardan biri de sözcüler meclisidir. Sözcüler meclisi grupların koalisyonlarının uyum merkezlerinde, eylemlerin stratejilerini yapmalarına ve eşgüdümelerini gerçekleştirmelerine olanak sağlamaktadır. Sözcüler meclisi diyaloglara devam etmek ve yeni bilgileri gruplara iletmek üzere sıklıkla yeni iletişim teknolojileri aracılığıyla toplanabilmektedir. Bu yöntem kararların alınmasını, hızlı ve etkili eylemi hem desteklemekte hem de kolaylaştırmaktadır. 1960'lar ve '70'lerdeki uzlaşma modellerinden farklı olarak, sözcüler meclisi modeli eylem koşullarının değişmesi sırasında hızlı karar alınması için daha iyi bir şekilde tasarlanmıştır (Hayduk, 2003, s.30, s.31).

Şiddetten uzak eylem biçimlerini benimsemiş olan küreselleşme karşıtı hareketler, organize olurken merkezsiz bir yapıyı tercih etmekle dikkatleri çekmektedir. Herkesin özgürce karar alabilmesini sağlayan bu yapı, eylem biçimlerinde de çeşitliliği beraberinde getirmektedir.

2.4.8. Küreselleşme Karşıtı Hareketlerin Eylem Biçimleri

Var olan toplumsal yapıya ilişkin rızanın geri çekilmesi, pek çok şekilde olabilmektedir. Grevler, boykotlar ve sivil itaatsizlik gibi. Gene Sharp (1973), *The Methods of Nonviolent Action*'da, 198'e yakın eylem yöntemi sıralamıştır. Kitap yazıldığından bu yana bunlara yenilerinin eklendiğine şüphe yoktur. Belirli toplumsal ilişkiler belirli türde protesto şekillerini oluşturmaktadır. Örneğin Massachusetts eyaleti, Burma'daki insan hakları ihlallerinden dolayı burada yatırımları olan şirketlerden ürün alımını yasaklayan bir yasa çıkartmıştır. Bu türden yasa yapımı DTÖ'nün uygulamalarından rızanın geri çekilmesidir ve bu protesto şekli yönetsel sivil itaatsizliktir (Brecher, Costello ve Smith, 2000, s.22).

Küreselleşme karşıtı hareketlerin kullandığı eylem biçimlerinin neler olduğuna bakıldığında bunların; doğrudan protesto eylemleri, kültürel bozgunlar, kampanyalar-boykotlar ve karşı zirveler olduğu görülmektedir (Juris, 2005, s.194).

Aşağıda hareket tarafından kullanılan bu eylem biçimleri açıklanmaktadır.

2.4.8.1. Protestolar

Çoğu kapitalizm karşıtı küresel eylem günleri, merkezi talimatlar sonucunda değil de, basit olarak küçük bir grubun öneri göndermesiyle gerçekleşmektedir. Eğer öneri başka grupların da ilgisini çekerse, bu e-posta listelerinde yayılmakta, toplantılarda tartışılmakta, yayınlarda öneriden bahsedilmekte, web sayfalarında buna değinilmektedir. Bu katlanarak büyümekte ve kısa sürede her yere yayılmaktadır. Hiç kimse düzenlenen eylemde doğrudan sorumluluk almamakta, ancak elde edilen başarı herkesçe paylaşılmaktadır (Notes From Nowhere, 2003, s.70).

1998'de MAI'yi, 1999'da Seattle'da DTÖ'yü ve 2000'de Washington DC'de Dünya Bankası ile IMF'yi protesto eden eylemler dünya çapındaki küreselleşme karşıtlığının doğrudan protesto örnekleridir. 2000 ve 2001 yıllarında protesto dalgaları devam etmiştir. Londra'da kapitalizm karşıtı, Melbourne ve Prag'daki küreselleşme karşıtı, Montreal'de ve Zürich'te benzer nitelikte protestolar gerçekleştirilmiştir. Dünya Ekonomik Forumu Şubat 2001'de Davos'ta toplandığında protestolar da bunları takip etmiştir. Protesto dalgası Kanada Quebec'te ve Avrupa Birliği zirvesi sırasında İsveç'in Göteborg kentinde ve 2002'de G-8 toplantılarının gerçekleştirildiği İtalya'nın Cenova kentinde devam etmiştir (Moghadam, 2005, s.31).

11 Eylül olayları, küreselleşme karşıtı protestoları geçici olarak durdurmuştur. 2001'in sonbaharında yapılacak olan IMF ve Dünya Bankası toplantıları ve bunlara karşı planlanmış olan gösteriler iptal edilmiştir. 11 Eylül, Birleşik Devletler ve dünya güçlerinin savaş zamanı ekonomisine doğru hızlı bir değişim gerçekleştirmelerine ve yeni dünya düzeni için çabalarını yenilemelerine neden olurken; küreselleşme karşıtı hareketin eylemcileri bu iki durumu da eleştirmelerinden dolayı yurtsever olmamakla suçlanmışlardır (Hayduk, 2003, s.44).

11 Eylül saldırılarından sonra harekete bakış ve tavırlarda değişiklik gözlenmektedir. Amerika’da Patriot Act’la birlikte küreselleşme karşıtı hareketlerin eylemcileri El Kaide ile aralarında uçurum olmasına karşın teröristlikle suçlanmışlardır. Bu dönemde dünyanın farklı yerlerinde düzenlenen protestolar şiddetle bastırılmıştır. Örneğin 2001 yazında Cenova’da düzenlenen gösterilerde bir eylemci ölmüş ve binlercesi yaralanmıştır. Bu durumda eylemciler de protestolarını gözden geçirerek, şiddet içermediğini, 2002’de Porto Alegre gerçekleştirilen Toplumsal Forum’da belirtmişlerdir. Eylemlerini tekrar gözden geçirmeleri sonucunda eski festival havasını kazanmanın, hareketin içerisine oturtulmaya çalışıldığı, polisle çatışan imajından kurtulmakta işe yarayabileceğini düşünmüşlerdir. Böylelikle Starbucks’ın camlarını kırmaktansa önünde uzun kuyruklar oluşturarak da eleştirilerini ifade edebileceklerdir. Aynı şekilde, tekstil sektöründe kölelik koşullarında çalışan işçilerin durumlarını protesto etmenin de farklı yollarını keşfetmişlerdir: Soyunarak “GAP giymektense çıplak olmayı tercih ederim” yazılı pankartları taşımak gibi (Reed, 2005, s.282).

2002’de New York’ta toplanan Dünya Ekonomik Forumu’nu yaklaşık bin kadar küreselleşme karşıtı insan protesto etmiştir. Aynı yılın Mayıs ayında İspanya’da gerçekleştirilen Avrupa Birliği zirvesini yaklaşık beş yüz bin kişi Barselona’da protesto ederken aynı zamanda İsrail’in Filistin’deki uygulamaları ve Birleşik Devletlerin Irak’a saldırı planları da eleştirilmiştir. 2002’nin geri kalanında küreselleşme karşıtı hareketler büyüyen savaş karşıtı hareketle birlikte güçlerini birleştirerek; Floransa’da büyük bir gösteri düzenlemiştir. Avrupa’nın çeşitli yerlerinden gelen yarım milyonun üzerindeki insan, kapitalizmi ve savaşı protesto etmiştir. Milyonlar 2003’ün başında dünyanın dört bir yanında savaş karşıtı protestolar düzenlemiştir. Haziran ayında G-8 ülkelerine karşı protestolarla birlikte alternatif bir zirve İsviçre’nin Cenevre şehrinde düzenlenmiştir (Moghadam, 2005, s.32).

Küreselleşme karşıtı hareketler eylemlerini düzenlerken, gösterilerde çok renkli bir hava egemendir. Dev kuklalar, kostümler, açılan pankartlar, sokak tiyatroları gösterilerin tanıdık manzaraları ola gelmiştir. Bu şekilde görsel olarak dikkatleri çeken sembollerin siyasal

eylemlerde kullanım kaynağı çok çeşitlidir. 1980'lerde ve 1990'larda *ACT UP*, *Women's Action Coalition* ve *Lesbian Avengers* gibi gruplar, hem kimliksel olarak onaylayıcı hem de görsel olarak dikkat çekici gösteriler düzenlemek konusunda esin verici olmuşlardır. 1994'te Zapatistalar Chiapas ormanlarından çıkmışlar ve dünya çevresindeki eylemcilerin siyasal imgelemine girmişlerdir (Boyd, 2002, s.154).

Küreselleşme karşıtlarının eylem biçimlerini zenginleştirici yeni fikirler Avrupa'dan da alınmıştır. *Reclaim the Streets (RTS)* Londra'da 1990'ların başında başlayan; sanatçıları, araba karşıtlarını ve çılgınca dans eden insanları gevşekçe bir araya getiren bir harekettir. *RTS* eylemi, bir yönüyle protesto, bir yönüyle sokak partisi ve bir yönüyle de sokakları arabaların kullanımını ayrıcalığından kurtarıp, genel kullanıma açmaya çalışan bir eylemdir. Bu çılgınca dans edenlerin, sanatçıların, ateş hokkabazlarının ve başka performansçıların düzenlediği kitlesel bir sivil itaatsizliktir. Seattle'da DTÖ gösterilerinde *RTS* tarzı protestolar eylemcilerin hayal güçlerini ele geçirmiştir (Boyd, 2002, s.155).

Doğrudan eylemler tüm dünyanın dikkatini küreselleşme karşıtı hareketlere çekmeyi sağlaması açısından önem taşımaktadır (Armond, 2001, s.234). Ses getiren büyük protestoların yanı sıra hareket farklı sivil itaatsizlik yöntemlerini de amaçlarını kamuya duyurmakta kullanmaktadır.

2.4.8.2. Kültürel Bozgun

Küreselleşme karşıtı hareketler tarafından kullanılan eylem türlerinden biri de culture jamming/kültürel bozundur. Bu bazen medya korsanlığı (hacking), bilgi savaşı ya da şiirsel terörizm olarak da adlandırılmaktadır (Notes From Nowhere, 2003, s.244). Kültürel bozgun terimi ilk kez 1984'te San Francisco'lu Ses Kolaj grubu Negativland tarafından ortaya atılmıştır. Grup üyelerinden biri Jamcon '84 isimli albümde, beceriklice yeniden yapılan bir reklâm panosunun, şirketlerin gerçek stratejisini göz önünde bulundurmaya

yöneltiğini ifade etmektedir. İyi bir “jam”in, kampanyanın bilinçaltının bir röntgeni olduğu belirtilmektedir (Klein, 2002, s.281).

Kültürel bozgun; reklam panolarının spreyle boyanması, benzer karakterler kullanılarak kolajlanması, şirket logolarının yeniden tasarlanması, benzer isim taşıyan gazetelerin basılması, The Financial Crimes gibi, web sayfalarına korsan saldırılar düzenlenmesi ve karmaşık basın muhtıplıklarını içermektedir. Örneğin, bu türde düzenlenen eylemlerden birinde San Francisco tren istasyonunda trenlerin istikametini gösteren monitörde “Kapitalizm Hiçbir Yerde Durur” mesajı yazılmıştır (Notes From Nowhere, 2003, s.244). Bir başka kültürel bozgun eyleminde Levi’s’in San Francisco’daki en büyük reklâm panosundaki reklamına bozguncular seri katil Charles Monson’un yüzünü yapıştırmışlardır. Bozguncular bu eylemleriyle Levi’s’in giyim ürünlerini yapan işçilerin kötü çalışma koşullarına dikkat çekmek istemişlerdir (Klein, 2002, s.281).

Kültürel bozgununda kullanılan teknik ve araç çeşitliliğine karşın karakteristik bir anahtar olduğu belirtilmektedir. Bu da: Üretilen kopya gerçek olarak hissedilmeli ve gerçek gibi durmalıdır. Ayrıntıya gösterilecek olan dikkatin esas olduğu ve daha yakından yapılan bozgunun medyayı iyi bir biçimde taklit edip, daha başarılı bir eylem gerçekleştirebileceği ifade edilmektedir (Notes From Nowhere, 2003, s.245).

2.4.8.3. Kampanyalar ve Boykotlar

Kampanyalar, belirli sorunlar üzerine düzenlenen protesto eylemlerinin kombinasyonunu, uluslararası bağlantıların ortaya çıkmasını ve çeşitli sorunlar üzerine etkin olan gruplar arasında bağlantıları oluşturmaya yönelen harekete geçirme stratejisini ifade etmektedir. Boykotlar da kampanyalarla birlikte kullanılmakta olup, sıklıkla kampanyaların hedef aldığı konularda insanların örgütlenmesinde ve eyleme geçilmesinde etkilidir.

Küresel hareketlerin yapılarının temelinde daha az görünür, ancak önemli olan sivil toplum örgütlerince oluşturulmuş kampanyalar yer almaktadır. Bu kampanyalar çevresel sorunlara, barışa, istihdama, kadın haklarına, yerli halkın haklarına yöneliktir. Bunlar ve öteki kampanyalar –kara mayınlarına, büyük ölçekli baraj yapımına, Amazon ormanlarının yıkımına, çocuk askerlere, savaş suçlarına, soykırıma, insanlığa karşı suçlara yönelik olanlar- belirli bir ölçüde başarı elde etmiştir. Bu uluslararası eşgüdümün kapasitesi sayesinde gerçekleştirilmiştir (della Porta ve diğerleri. 2006, s.126).

Bu kampanyaların ardında yatan mantık isimlerin açığa çıkartılması ve utandırmadır. Özellikle de çokuluslu şirketlere karşı yürütülen kampanyalarda, insan hakları ihlallerine yönelik uygulamalarına ilişkin bilgiler yayılmakta ve insanlardan bu şirketleri cezalandırmak için ürünlerini boykot etmeleri istenmektedir. Nike çocuk işçileri kullandığı ve çalışanlarına sefalet ücretleri ödediğinden; Monsanto gelişmekte olan ülkelerde çocuk ölümlerine neden olan satışlarından; Unilever genetik olarak değiştirilmiş olan soya fasulyelerini pazara sürmesinden; Del Monte tuna balığı avlanırken katledilen yunuslara ilişkin görüntüleri yayınlamasından; McDonald's kullandığı etlerdeki kimyasallardan; Pfizer AIDS ilaçları üzerinde patent iddia etmesinden ve Shell çevreye zarar vermesinden dolayı boykot edilmiştir (della Porta, ve diğerleri. 2006, s.127).

2.4.8.4. Karşıt Zirveler

Kampanyaların yanı sıra karşıt zirvelerden de eşit şekilde etkili örgütlenme sonuçları ortaya çıkmaktadır. Resmi zirvelere karşı düzenlenen zirveler, büyük uluslararası örgütlerce gerçekleştirilmektedir. Bu protesto kültüründe 1980'lerden beri yer almaktadır (della Porta ve diğerleri. 2006, s. 129).

Karşıt zirveler, resmi zirveler devam ederken eleştirel bir bakışla aynı konular üzerine düzenlenen, farkındalığın arttırıldığı uluslararası düzeylerdeki girişimlerdir. Bunlar farklı

ülkelerden olan eylemciler arasında bağlantıları gittikçe ilerleten yapılardır (della Porta ve diğerleri. 2006, s. 131).

1980'lerdeki ilk deneyimlerden sonra karşıt zirveler izleyen on yılda artmıştır. Bu artış geniş ölçekte BM konferanslarıyla ve sivil toplum örgütleri etkinlikleriyle gerçekleştirilmiştir. 1992'de Rio de Janeiro'da çevre ve gelişmeyle; 1993'te Viyana'da insan haklarıyla, 1994'te Kahire'de dünya nüfusuyla, 1995'te Kopenhag'da toplumsal gelişmeyle ve 1975, '80, '85 ve '95'te kadın haklarıyla ilgili karşıt zirveler düzenlenmiştir (della Porta ve diğerleri. 2006, s. 131).

Karşıt zirveler iki ana tema çevresinde düzenlenmektedir. Sivil haklar (barış, insan hakları, çevre ve demokrasi) ve giderek artan vurguyla toplumsal haklar (ekonomik politikalar, gelişme, iş yerinde güvenlik) üzerinde odaklanmaktadır. Düzenlenen karşıt zirveler uluslararası ve sorunlararası bağları güçlendirmektedir. Karşıt zirveler harekte geçmeyi yeni coğrafi alanlara genişletmekte ve tek bir devletin sınırları ötesinde örgütlenmeyi kolaylaştırmaktadır (della Porta ve diğerleri. 2006, s. 133).

2.4.9. Küreselleşme Karşıtı Hareketlerin Etkileri

Küreselleşme karşıtı hareketler düzenledikleri protestolar, kültürel bozgunlar, kampanyalar-boykotlar ve karşıt zirvelerin sonucunda büyük bir etkide bulunmuş ve öncelikli hedeflerinin pek çoğunu başarmıştır. Hareket, küreselleşmenin doğasına ve bunu destekleyen kurumlar ve uygulamalarına ilişkin halk bilincini arttırmıştır. Milyonlarca insan hareketin su yüzüne çıkardığı sorunların farkına varmıştır (Hayduk, 2003, s.31).

Hareket, neo-liberalizme dönüşü yavaşlatmış, dünyanın finansal kurumları ve şirketlerini savunmacılığa itmiş ve toplumsal demokrasinin erozyona uğramasını yavaşlatmıştır. Washington konsensüsü –sermayenin daha özgürce akışını, daha az düzenlenmiş pazarları ve küçülen hükümetleri savunmaktadır- son yirmi yıldır Cumhuriyetçilerin ve

Demokratların kontrolü altında baskındır. Ancak yok olma sinyalleri vermektedir. Küresel seçkinler artık “yeni küresel finans altyapısı” retoriğini kullanmakta ve yeni dünya düzeninde miras alınmış olan üstesinden gelinmesi gereken sorunlara ve dengesizliklere değinmektedirler. Örneğin Dünya Bankası, artan bir şekilde pazarın başarısızlıklarına ve gelişmekte olan ülkelerde yoksulların artan oranına World Development Reports-Dünya Gelişme Raporları’nda değinmektedir. Küreselleşme karşıtı hareketler, tartışmanın terimlerini değiştirmiştir (Hayduk, 2003, s.31).

Küreselleşme karşıtı hareketlerin eleştirileri sonucunda Dünya Bankası, IMF, DTÖ, şirket liderleri ve devlet başkanlarının politikaları ve uygulamalarında değişikliklere tanık olunmaktadır. Bu değişiklikler daha çok, sembolik olsalar da doğru yönde değişim göstermektedir. 1999’ların sonunda Dünya Bankası yoksulluğa karşı yeni bir önlem dizisi almaya başlamıştır. Bu, borçlu ülkelerde yoksulluğun azaltılması için atılması gereken adımlara ilişkindir. Bir başka örnek de küreselleşme karşıtı hareketlerin önde gelenlerinin – *AFL-CIO* başkanı John Sweeney, çevreci Jeremy Rifkin ve Lori Wallach’ı (*Public Citizen*’ın *Global Trade Watch*’ından) da içine alacak şekilde bir grubun- 2001’deki İsviçre’nin Davos şehrinde düzenlenen World Economic Forum/Dünya Ekonomik Forumu’na davet edilmesidir –normalde yalnızca şirket ve hükümet liderleri davetlidir- (Hayduk, 2003, s.32).

Öteki gelişmeler kısaca maddeler halinde ele alınabilir:

- 2000 yılının sonunda yüz elli devlet başkanının katıldığı, BM’nin Milenyum Zirvesinde ‘küreselleşme’ tartışmaların odak noktasındadır. Devlet başkanları küreselleşmenin şimdiye kadar olan gidiş yönünü değiştirme gereksinimini oybirliği ile kabul etmişlerdir. Eleştiriler özellikle güney yarı kürenin devlet başkanlarından gelmiştir. BM, bir forum ve web sitesi oluşturmuştur. Böylelikle yaklaşık elli çokuluslu şirketi ve bankayı, çeşitli işçi federasyonları ve sivil toplum örgütlerini, insanların ihtiyaçlarının daha iyi karşılandığı, işçi haklarının gözetildiği

ve çevresel koşulların korunduğu bir dünya için çalışmak üzere bir araya getirmektedir.

- Organization for Economic Corporation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü-OECD), “Guidelines for Multinational Enterprises”i (Çokuluslu Girişimler İçin Yönergeleri) gözden geçirmiştir.
- Dünya Bankası ve International Youth Foundation (Uluslararası Gençlik Vakfı) “Global Alliance For Workers and Communities” (Topluluklar ve İşçiler İçin Küresel İttifak) oluşturmuştur.
- DTÖ direktörü Michael Moore ve Birleşik Devletler Merkez Bankası Başkanı Greenspan, protestoların daha ileriki ticaret anlaşmalarında gelişmeyi durduğunu kabul etmiştir (Hayduk, 2003, s.32).
- Birleşik Devletler’de Bill Clinton, düşük ücretle işçi çalıştıran iş yerlerine karşı olan eylemcilerin isteklerini karşılamak ve Birleşik Devletler firmalarının arasında arabuluculuğu sağlamak üzere The Fair Labor Association’ı (Adil Emek Birliğini) başlatmıştır.
- Clinton’ın başkan olarak gerçekleştirdiği son eylemlerden biri de Üçüncü Dünya ülkelerinden en yoksul 41’ine borç yükünü azaltma çerçevesinde finansal yardımda bulunmak olmuş ve 435 milyon dolarlık bir yardım sağlamıştır (Hayduk, 2003, s.32).
- Ayrıca, Nisan 2000’de Washington’da yirmi bin kişinin IMF ve Dünya Bankası’nın uygulamalarını protesto etmesinden altı ay sonra Kongre, iki kurumun borçlu ülkelere dayattıkları koşullardan bazılarını değiştirmeleri için oylama yapmıştır. Kongrenin iki kanadı da Birleşik Devletler temsilcilerinin, Dünya Bankası ve IMF’nin ‘kullanıcı ücretleri’nin borçlu ülkelere dayatılmasına karşı çıkmıştır. Bu kural, Dünya Bankası ve IMF’nin borçlu ülkelerin vatandaşlarını temel sağlık ve eğitim hizmetleri için, bütçelerini dengede tutmak amacıyla, ödeme yapmaya zorlamayacakları anlamına gelmektedir. Bu durum, dünyanın en yoksul ülkelerinde yaşayan insanların yaşamlarında büyük değişiklik yaratmaktadır. Kullanıcı ücreti protestocuların küresel ekonomiyi yöneten kurumları değişiklikler yapmak üzere

etkilemelerinin bir başka örneğidir. Kullanıcı ücreti, küreselleşme karşıtı hareketlerin daha büyük hedeflerinin olduğu listede küçük bir yer kapsamaktadır. Bununla birlikte hareketin uygulamayı etkilediğine ilişkin kanıt sağlamaktadır.

- Bu türde zaferler küreselleşme karşıtı hareketlerin başka kampanyalar için, borç yükünün hafifletilmesi gibi, teşvik edici olmuştur.
- *RAN* (Yağmur Ormanları Eylem Ağı) Brezilya'nın çevre uygulamalarını değiştirmiştir.
- Düşük ücretle işçi çalıştıran iş yerlerine karşı olan eylemciler Nike, Gap ve Starbucks gibi şirketlerin işçilerinin koşullarını değiştirmelerini sağlamışlardır.

Kazanımların yetersiz ve bazı durumlarda da sembolik olmasına karşın eylemciler, bunlardan cesaretle daha büyük kazanımlar elde etmek için mücadele etmektedirler (Hayduk, 2003, s.32).

Bu mücadelelerinde halka ulaşmak ve hedeflerini açıklamak önemli bir yere sahiptir. Küreselleşme karşıtı hareketler bunu başarabilmek adına farklı iletişim kanallarının kullanımına yönelmektedir. Bu yöneltte anaakım medyada istedikleri yeri ve ilgiyi göremeyen hareketler, önlerindeki alternatifleri değerlendirmektedirler. Bu alternatiflerin içerisinde sanal iletişim ortamları dikkatleri çekmektedir.

Sanal iletişim ortamları farklı teknolojilerin farklı amaçlar doğrultusunda kullanımına olanak sağlamaktadır. Bu ortamlar küreselleşme karşıtı hareketlerin mesajlarını doğrudan herhangi bir aracıya gerek kalmadan hedefledikleri kitleye ulaştırmalarında önem taşımaktadır. Ayrıca sanal iletişim ortamları harekete mücadelelerini tüm yönleriyle anlatmaları için sınırsız bir ortam sağlamaktadır. Bu ortamlara ilişkin bilgi aşağıda yer almaktadır.

2.5. Sanal İletişim Ortamları

Sanal teknolojiler, bilgisayarları, telefon sistemlerini, ses cihazlarını ve görüntü ekipmanlarını kapsamaktadır. Bu teknolojiler bilginin paylaşımı, işbirliği-takım çalışması, karar alma, belge paylaşımı, proje yönetimi, planlama ve elektronik eğitim alanlarında kullanılmaktadır. İşlevsel oldukları alanlar ve buralarda kullanılan teknolojilerin neler olduğu aşağıda açıklanmaktadır:

- *Bilginin paylaşımı:* Duyurular, haber paylaşımı, değişiklikleri haber vermeyi, uygulamalar hakkında fikir alışverişlerini, referans kaynaklar konusunda bilgi sağlamayı ya da belirli bir alanda gereksinim duyulan bilgiyi vermeyi kapsamaktadır. Bilgi paylaşımı için sayısız teknoloji olmakla birlikte sıklıkla kullanılanlar şunlardır: Elektronik posta, sohbet (online chat), anında mesajlaşma (instant messaging), tartışma forumu (discussion board), İnternet habergrupları (Internet newsgroup), e-posta listesi (listserv), bloglar, elektronik beyaz pano ya da etkileşimli pano (electronic whiteboard&interactive whiteboard), İnternet, intranet, ekstranet, web, intraweb, portallar, telefon, cep telefonları ve İnternet telefon (internet telephony-IP telephony-Voice over the Internet ya da Voice over Internet Protocol).
- *İşbirliği ve takım çalışması:* Takım çalışmasını ve işbirliğini arttırmaya yönelik olan teknolojiler, bir grup tarafından yerine getirilen işlerin kalitesini arttırmak amacıyla geliştirilmişlerdir. Takım ve işbirliği yazılımları (collaborative software), web tabanlı takım yazılımları (teamware), web üzerinden erişilebilir tartışma siteleri, peer to peer (P2p) takım yazılımı uygulamaları, video konferans ve telekonferans kullanılan teknolojiler içinde yer almaktadır.
- *Karar alma/oylama:* Üzerinde tartışmalar yürütülen bir konuda fikir birliğine varılması yönünde yardımcı olan, karmaşık olan pek çok süreci basitleştiren araçlar bulunmaktadır. Örneğin bu araçlar anket oluşturma, bunu basma, doldurma,

gönderme ve yanıtlarını bekleme sürecinde işlemlerin elle yapılmasını ortadan kaldırmaktadır. Karar alımını destekleme araçları; İnternet anketleri, çevrimiçi oylama (on-line voting) sürecin kısaltılması konusunda ve grubun karar almasını kolaylaştırma anlamında etkilidirler. Bu araçlar içerisinde karar alımını destekleyici yazılımlar (decision support software), web temelli anket araçları, risk yönetimi uygulamaları ve grup yazılımları yer almaktadır.

- *Belge paylaşımı:* Grupların İnternet üzerinden belge ve sunumlarını paylaşabilmeleri için çeşitli yazılım uygulamaları bulunmaktadır. Örneğin bu sayede otomobil üreticileri tasarımlarını farklı yerlerde bulunan başka ekip üyelerine göndermede ekspres kurye kullanmak yerine, bu görüntüleri gerçek zamanlı olarak İnternet üzerinden paylaşabilmektedirler. Belge paylaşımı, belge yönetimi, grup yazılımları (grupware), web tabanlı belge paylaşımı yazılımları bu amaçlarla kullanılan araçlar arasında yer almaktadır.
- *Proje yönetimi:* Bu araçlar gruplara proje bilgilerini zaman, mekan ve uzam arasında saklama, örgütlenme konusunda yardımcı olmaktadır. Proje yönetimi yazılımları, sistemleri ve grup yazılımları bu araçlardandır.
- *Planlama:* Ortak bir hedefi gerçekleştirmek üzere bir araya gelmiş olan bir takımda, planlama son derece önemlidir. Planlama programlarının bir çoğu GroupWise ve Outlook gibi mesajlaşma uygulamalarıyla bütünleşiktir, ancak bireylere ve gruplara birbirlerinin takvimlerine ve randevularına planlama amacıyla göz atabilmelerine olanak sağlayan ayrı web uygulamalarında bir artış vardır. Pek çok bilgi portalı aracılığıyla erişilebilir olan grup takvimleri, planlama yazılımları, kişisel planlama araçları (personal digital asistant ya da PDA), şebeke takvimleri, takvim yazılımları planlama için kullanılan araçlara örnek olarak verilebilir.
- *E-Eğitim:* Günümüzde örgütler çalışanlarını yeni teknolojileri kullanmalarını, pek çok farklı görevi yerine getirebilmeleri ve başka çalışanları yönetebilmeleri için

sanal ya da elektronik eğitimden yararlanmaktadır. Bu araçlar eğitim için, standart şablonlar sağlamaktadır. Bunlar çalışanlara nerede olduklarına bakmaksızın kısa zamanda ulaştırılabilmektedir. Elektronik eğitim için kullanılan araçlar şunlardır:

Sıkıştırılmış video, Sayısal teknolojileri video görüntülerini sıkıştırmakta kullanan sıkıştırılmış video (compressed video) teknolojiyle telefon hatları üzerinden video konferanslar gerçekleştirilebilmektedir.

Uydu aktarımı, dünyadaki bir terminalden uyduya yayın sinyallerinin aktarımı ve uydunun da bu sinyalleri dünyadaki istasyona geri göndermesidir.

Ses konferansı, sesin aktarımında telefon hatlarını kullanmaktadır. Bu teknoloji sayesinde telekonferans kullanımıyla pek çok insan iletişime katılabilmektedir.

CD-ROM (Compact Disk Read Only Memory), öğrencilere bilgisayarlarındaki CD-ROM okuyucularını kullanarak, eğitsel malzemeyle etkileşime geçmelerine olanak sağlayan teknolojidir. CD-ROM; metin, görüntü, ses, müzik, grafik, resim, canlandırma ve çoklu ortamları destekleyen bir teknolojidir (<http://www.doncio.navy.mil/iltoolkit/kezult.htm>).

Sanal ortamlardaki iletişimde sanal teknolojilerin işlevlerinin yanı sıra iletişim ortamına katılan katılımcıların sayısı da önemlidir. Sanal ortamlarda iletişime geçen insanların sayısı açısından iletişim sürecine bakıldığında, bu sürece bireylerin farklı düzenlemelerle ve teknolojilerle katıldıkları ortaya çıkmaktadır. Aşağıda bu farklı düzenlemeler ve bunların gerçekleşmesini sağlayan teknolojiler yer almaktadır:

- *Teke tek iletişim*: Bir bireyin başkasıyla iletişime geçmesidir. Bilgi paylaşımında ve işbirliğinde engellerin az olmasından iletişimin en kolay biçimi olarak değerlendirilebilir. Elektronik posta, planlama, İnternet telefonu, telefonlar, anında

mesajlaşma, takım yazılımı, belge paylaşımı ve çevrimiçi sohbet gibi teknolojilerle kolaylıkla gerçekleştirilebilmektedir.

- *Tekten çoka iletişim:* Bir kişinin birden çok kimseyle iletişime geçmesidir. Bu; haberlerin, annosların gönderilmesini ve başka planlama etkinliklerini içermektedir. İletişim sürecinde tek kişi gönderici rolünde olup, bu kişi bir grup tarafından teknolojiyi belirli etkinlikleri gerçekleştirmek üzere kullanmak konusunda görevlendirilmiştir. Bilginin paylaşımı e-posta, tartışma paneli, portallar, telekonferansla gerçekleştirilebilmektedir. Başka amaçlarla gerçekleştirilen tekten çoka iletişimde takım yazılımı ve işbirliği araçları da kullanılabilir.
- *Küçük gruptan küçük gruba iletişim:* Bu tür iletişim dinamik ve yüksek oranda verimli iletişim biçimi olabilmektedir. Küçük grubun kaç kişiden oluştuğu konusunda farklı görüşler olmakla birlikte, bu tür iletişim için en uygun olan teknolojiler, takım yazılımı, web temelli tartışma grupları, karar alma sürecini destekleyen sistemler ve proje yönetimi uygulamalarıdır.
- *Büyük grup iletişimi:* Büyük grup 25 ve daha fazla kişiden meydana gelmektedir. Bu tür iletişimde sürecin dikkatli bir şekilde planlanması gerekmektedir. Büyük grup iletişimde uygun zamanın ve yerin planlanması en büyük sorunlar arasında yer almaktadır. Bu nedenle İnternet Webcastleri giderek yaygınlaşmaktadır. Bunlar İnternet üzerinden ses ve görüntü aktarımını olanaklı hale getirmektedir. İnternet üzerinden yayın olarak ifade edilebilen bu teknoloji, büyük grubun katılımını zamana ya da yere bakmaksızın (iletişim oturumu süreklidir) olanaklı hale getirmektedir (<http://www.doncio.navy.mil/iltoolkit/kezult.htm>).

Sanal iletişim ortamlarında kullanılan teknolojilerin işlevleri ve sürece katılan kişiler ele alındıktan sonra, bu teknolojilere ilişkin biraz daha bilgi verilebilir.

2.5.1. Sanal İletişim Teknolojileri

Sanal iletişim ortamları çok farklı teknolojileri kullanıcılarının farklı amaçları doğrultusunda kullanmalarına olanak sağlamakla birlikte bunların içinden bazıları diğerlerine göre daha çok kullanılmaktadır. Bu teknolojiler şunlardır:

- *Anında mesajlaşma (Instant messaging-IM)*: Bu, insanların küresel çapta anında bağlantı kurmasına olanak sağlayan bir teknolojidir. Bu servislere örnek olarak, Meebo, AIM Google Talk, Yahoo IM ve Windows Live verilebilir. Bu servisler kullanıcılarının, iletişim kurmak, paylaşmak ve ortaklaşa bir şeyler yapmalarını kolaylaştırmaktadır.
- *Belge paylaşımı (Document sharing)*: Bu yazılım, kullanıcılarının dosyaları paylaşımına olanak sağlamaktadır. Paylaşılacak olan belgeler bu yazılım sayesinde yüklenmekte, istenirse bu belgelere kontak yöneticisi ve grup takvimi gibi uygulamalar da eklenebilmektedir.
- *Belge yönetimi (Document management)*: Belgelerin ne zaman oluşturulduğu, yeniden gözden geçirildiği, yayınlandığı, kullanıldığı, ve silindiği gibi bilgileri içeren, var olan belgeler içerisinde aranılanın kolaylıkla bulunması ve paylaşılmasını sağlayan yazılımlardır.
- *CD (Compact disc)*: Bilgisayar verisinin metin, grafik ve ses olarak saklayan bir teknolojidir. Hem çoklu medya hem de webin olanaklarından yararlanabilen bu teknoloji etkileşimli bir ortam yaratarak kullanıcıya ele aldığı konularda derinlemesine bilgi sağlamaktadır.
- *Cep telefonları ve İnternet telefonu (İnternet telephony-VoIP)*: Kolayca taşınabilen, kapsama alanı geniş cep telefonları, telefon teknolojisinde devrim niteliğindedir. Cep telefonları içerisinde bilgisayar benzeri işlevleri yerine getiren akıllı telefonlar,

(smartphone) minyatür bir bilgisayarı telefon özelliklerine sahip olarak kullanıcıya sağlamaktadır.

İnternet telefon ya da İnternet protokolleri üzerinden ses aktarımı (VoIP) kişiye telefon hatlarının yerine İnternet bağlantısını kullanarak telefon görüşmesi yapmaya olanak sağlamaktadır. Bu türde servislerin bazıları, kullanıcılarına aynı servisi kullanan başka kişileri aramalarına bazıları ise her türlü telefon numarasını aramalarına (bölgesel ya da uluslararası vb...) olanak sağlamaktadır (<http://www.loc.gov/rr/scitech/tracer-bullets/voiptb.html>).

- *Çevrimiçi oylama (Web based-Internet-Online voting)*: İstenilen konuda insanların görüşlerini, tutumlarını ya da deneyimlerini öğrenmek amacıyla özel yazılımlar aracılığıyla düzenlenmektedir. Sonuçların belirlenmesinde de bu yazılımlar kullanılmaktadır.
- *Çevrimiçi sohbet (Online chat)*: İnternet üzerinden gerçekleştirilen iletişim biçimlerinden biri de sanal ortamda sohbettir. Genel olarak –pek çok sohbet türü ve ortamı vardır- iki ya da daha fazla kişinin metin tabanlı mesajları, gerçek zamanlı olarak değiştirmesine olanak sağlamaktadır. Bu değiş tokuşu anında mesajlaşma, İnternet Relay Chat (IRC) ve talker gibi sohbet sistemleriyle gerçekleştirilmektedir (Okin, 2005, s.254).
- *Ekstranet (Extranet)*: İnternet üzerinde ya da başka iletişim sistemlerinde yer alan ancak genel kamuya kapalı olan ve birden fazla şirket, müşteri, ortak ya da girişimci tarafından kullanılan intranet olarak ifade edilmektedir (<http://www.intoweb.com/articles/article3.php>).
- *Elektronik beyaz pano (Electronic whiteboard-interactive whiteboard)*: Toplantılarda, sınıflarda, tartışmalarda kullanılan, etkileşimli olanlarında bilgisayarın göstericiyle bağlantılı olduğu bir araçtır. Bilgisayarda yüklü olan her

türlü programla kullanılabilir. Panoya yazılan notları elektronik ortamda saklamaya olanak sağlamaktadır. Ayrıca etkileşimli beyaz pano, bir sunum esnasında izleyenlerden gelen geribildirimleri saklayacak sistemlerle bütünleşik olabilmektedir.

- *Elektronik posta (e-mail)*: E-posta, İnternetin en görünen özelliğidir ve web iletişiminin merkezindedir. E-posta çok kullanıcıya da adapte edilebilecek olan iki taraflı bir uygulamadır. Masaüstü bilgisayarlar, el ve kablosuz cihazlarla erişimi olanaklı olan esnek bir araçtır. E-posta metin dosyaları, görüntü, ses, video ya da veritabanı materyallerini listedeki bireylere ve çok sayıdaki alıcıya iletmektedir (Dartnell, 2006, s.23).
- *Grup takvimi, Şebeke takvimi, Takvim yazılımı (Group calender, network calendar, Calender software)*: Gruplar ya da bireyler etkinliklerini planlamada, yönetmede ve etkinlik bilgilerini paylaşmada bu yazılımlardan yararlanmaktadır.
- *Haber grubu (News group)*: E-postadan daha karmaşık olan haber grubu insanların belirli konuları tartışmalarına olanak sağlayan yazılım uygulamasıdır. Mesajlar genellikle, konulara ve alt konulara göre sınıflandırılmıştır. Bazı konu başlıklarının altında mesaj olmadığı kapalıdır ve grup üyeleri ihtiyaç duyduğunda açılmaktadır. Bir elektronik haber grubunda mesajlar bireylere değil konulara yöneliktir. Bu durum, mesajlar imzalandığı sürece bireyleri ötekilerinin mesajlarını yanıtlamaktan alı koymamaktadır. Haber grubu içinde bağlantıya geçen bireyler genellikle geleneksel e-posta aracılığıyla iletişim kurmaktadır (Lévy, 2001, s.81).
- *İnternet*: İnternet yalnızca tek bir iletişim teknolojisi değildir. İletişim için farklı teknolojilerin bir toplamıdır. Bu nedenle İnternet, pek çok alt sistemin kapsamı olan bir sistemdir ve her bir alt sistem de kendi iletişim türüne sahiptir. Teknolojik ve

toplumsal değişikliklere yanıt olarak, İnternette yeni iletişim çeşitleri ortaya çıkmaktadır (Thurlow, Lengel ve Tomic, 2004, s.32).

- *Intranet*: İnternet protokol teknolojilerini kullanan özel bir bilgisayar ağıdır. Bu ağda güvenli bir şekilde belirli bir kuruluş içindeki bilgi paylaşılabilir (Callaghan, 2002).
- *Intraweb*: Belirli bir gruptaki, örgütteki ya da topluluktaki insanların erişebildiği web siteleridir. Pek çok büyük şirket, bilgi sistemlerinin bir parçası olarak intraweb'lere sahiptir. Bunlarda; çalışanlara, örgütsel yapı, şirket sözleşmeleri, insan kaynakları belgeleri, begeler, gündem, düzenlemeler, haberler, uygulamalar, kurallar ve yardım dosyaları türünde bilgiler sağlanmaktadır.
- *Listserv (Electronic mailing list-elektronik posta listesi)*: Teknik olarak belirli bir posta listesi yazılım paketi türünün adıdır. Kullanıcı gönderdiği elektronik postanın farklı insanlara ulaşmasını bu yazılımla sağlamaktadır. Lyris ListManager, Sympa ve GNU Mailman gibi farklı liste yönetim yazılımları 1986'dan beri geliştirilmiştir (Crumlish, 2004, s.76).
- *Karar alımı destekleyici sistemler (Decision support systems-DDS)*: Etkileşimli olan bu yazılım sistemleri, karar alımı etkinliklerini desteklemek üzere tasarlanmıştır. Bunlar, ham veriden yararlı bilgiyi çekip alarak karar alınmasına yardım etmektedir.
- *Kişisel sayısal asistanlar (Personal digital assistants)*: Bunlar avuçiçi bilgisayarlar olarak da bilinmektedir. Dokunmatik ekranları, İnternet, intranet, ekstaranet bağlantıları vardır. Ayrıca ses özellikleri telefon (akıllı telefonlar) olarak kullanılmalarını sağlamaktadır.

- *Peer to peer (P2p)*: İki bilgisayar arasında verilerin kopyalanmasını sağlayan program protokolüdür.
- *Planlama yazılımı (Scheduling software)*: Zaman yönetiminde, çalışanların çalışma programlarını ayarlamalarında ve randevuları düzenlemelerinde kullanılan bir yazılımdır. Tüm çalışanların girip bilgileri kontrol edebileceği şekilde kurum içi olarak düzenlenebilmektedir.
- *Portallar (Web portal-public portal)*: E-posta, forumlar, arama motorları ve çevrimiçi alış-veriş gibi hizmetleri kullanıcılarına sağlayan web siteleridir.
- *Takım yazılımları, Grup yazılımları, İşbirliği yazılımları (Teamware, Groupware, Collaborative software)*: Bu yazılımlar ortak bir hedefi gerçekleştirmek amacıyla bir araya gelmiş insanların işbirliği içerisinde çalışmalarını için geliştirilmişlerdir. İnternet üzerinden ücretsiz olarak indirilebilenleri olduğu gibi ücretli olarak satın alınanları da bulunmaktadır.
- *Tartışma panosu (Discussion board)*: Senkronize olmayan bir iletişim aracı olan tartışma panosu, bireylerin çevrimiçi bir soru ya da yorum göndermelerine olanak sağlamaktadır. Aynı tartışma panosuna üye olanlar bunları okuyarak yorumda bulunabilmektedirler. Tartışma forumları; tartışma panelleri, bülten panosu (bulletin board) ve mesaj panolarıyla aynı sisteme göndermede bulunmaktadırlar (<http://www.edtech.vt.edu/edtech/id/ocs/discuss.html>).
- *Telekonferans (Teleconference)*: Telefon ya da İnternet aracılığıyla bir toplantının gerçekleştirilmesidir. İnternet üzerinden gerçekleştirilende taraflar konuşmanın ötesinde, uygulamaları paylaşabilmektedirler. Telekonferansın bir türü olan videokonferans (Video-conference-videoteleconference) iki ya da daha fazla yerin, anlık görüntü ve ses aktarımıyla iletişim kurmasını sağlayan telekomünikasyon

teknolojilerini ifade etmektedir. AT&T 1970'lerde Amerika'nın bazı büyük kentlerindeki konferans odalarını birbirine bağlayan Picturephone Meeting Service adı altında bu teknolojiyi hizmete sokmuştur. Cisco da video konferans sağlayan pek çok şirketten biridir (Noll, 2001, s.196).

- *Web*: 1990'larda bilimsel bilginin değişimi için web geliştirilmiştir. Web, İnternet aracılığıyla birbirine bağlanan bilgisayar sunucularının sistemidir. Bu sistem, HTML (hypertext markup language) dosyalarının değişimini desteklemektedir. Web tarayıcılarının (browser-Netscape, Navigator ve Internet Explorer gibi) yardımıyla bu dosyalar sade metinden renkli zengin metne çevrilmiştir (Thurlow, Lengel ve Tomic, 2004, s.28).

Akademik araştırmacıların sürekli vurguladıkları üzere, İnternet ve web teknik olarak eş anlamlı değildir. Kelimenin tam anlamıyla web teknoloji içinde bir teknolojidir. İnternetin yalnızca bir parçasıdır. Belgelerin, dosyaların transfer edildiği bir teknolojidir. Ancak dil iletişim için neyse web de İnternet için odur. Web, yapılan her şey olarak sayılmasa da daha büyük bir sistemde ana öğedir. Web tarafından ev sahipliği yapılmamış, giderek daha az iletişim türü İnternette yer almaktadır. E-posta, sohbet, forumlar, duyuru panoları, gruplar ve daha pek çok iletişim türü web tabanlıdır (Thurlow, Lengel ve Tomic, 2004, s.29).

- *Web anketleri (Web survey)*: Web anketler özel yazılımların kullanılması sonucunda oluşturulmaktadır. Verilerin toplanması ve çözümlemesi aşaması bu yazılımlar sayesinde hızlanmaktadır.
- *Web Günlüğü (blog-weblog)*: Web günlüğü ilk olarak 1990'ların sonunda İnternet aracılığıyla başlamış ve giderek popüler olan kendini ifade etmenin bir yolu olmuştur. Bir çeşit web sitesi olan web günlüğünde günlük kayıtlardan, tartışmalı sorunlara ve bazen de haber olan olayların raporlarına kadar çeşitli yazılar yer almaktadır. Yazım stili gündelik ve kişiselden daha resmi gazeteciliğe kadar

çeşitlenmektedir. Kişisel ya da genel web günlüğü elektronik yayıncılığın giderek artan popülariteye sahip olan bir biçimidir (Bell Bery, Roekel, Hoffman ve Crissy, 2004, s.10).

- *Webinar*: Video konferans teknolojisinin desteğiyle gerçekleştirilen webinar isimli program, web konferanslarının özel bir türüdür. Genellikle eğitsel amaçlarla kullanılmakta olan webinarlardan web temelli olan seminer, sunum, ders ya da çalıştaylar için yararlanılmaktadır. Webinarlar tek yönlü olabildiği gibi izleyicilerin katılımına daha açık olarak da düzenlenebilmektedir. Bu program sayesinde sayısı binlere ulaşabilen izleyiciye sunum gerçekleştirilebilmektedir.

Sanal iletişim ortamlarında yukarıda belirtilen teknolojilerin kullanılabilmesi için bazı destekleyici teknolojilere gereksinim duyulmaktadır. Bu teknolojilerin neler olduğu aşağıda açıklanmaktadır.

2.5.2. Sanal İletişim Ortamlarını Destekleyici Teknolojiler

Sanal iletişim ortamları çok farklı teknolojileri çatısı altında bulundurmakla birlikte farklı teknolojilerin kullanımını da gerektirmektedir. Bu teknolojiler sanal iletişim ortamlarını destekleyici nitelikte olup, bunların varlığıyla sanal ortamlarda iletişim olanaklı hale gelmektedir. Destekleyici teknolojiler şunlardır:

- *Telefon hatları*, sanal ortamda bilgi transferinde en yaygın olarak kullanılan ve kolaylıkla erişilebilir olan teknolojidir. Ancak telefon altyapısının olmadığı durumlarda, örneğin uçuşlarda ya da deniz altında bilginin bu yolla transferi gerçekleştirilememektedir. Ayrıca bant genişliği (transfer edilebilecek veri miktarı) ve hızı kaliteyi etkileyen faktörler arasında yer almaktadır.

- *Kablosuz araçlar*, bilginin ve sesin aktarımında ve iletişimde kullanılmaktadır. Veri aktarımının kalitesi, sinyalin gücü ve bant genişliğinden etkilenmektedir. Tünel gibi fiziksel engellerin olduğu yerlerde sinyal kesildiğinden iletişim kesintilidir.
- *Kablo hattı*, kablolu yayın ve İnternet servisiyle veri naklini sağlamaktadır. En yaygın kablolu iletişim, televizyonla gerçekleştirilmektedir. Band genişliği genellikle büyük, iletişimin hızı da yüksektir.
- *Yerel alan ağı (Local area networks)*, dar bir coğrafi alandaki bilgisayarları birbirlerine bağlayan bir ağıdır. Bilgi aktarımında kullanılmakla birlikte bunun için, bu ağa bağlı olmak gerekmektedir. Aktarım hızı ve kalitesi band genişliği ve sunucu bilgisayarına bağlıdır. Kablosuz LAN olarak da bilinmekte olan Wi-Fi (IEEE 802.11 olarak da bilinen), kablo ya da fiber temelli teknolojinin yerini almaktadır. Wi-Fi kullanımının rahatlığı nedeniyle ethernet'e tercih edilmektedir (http://praxagora.com/andy/ar/communications_cornucopia.html).
- *Uydu iletişimi*, aktarımın kalitesini azaltabilecek olan engellerle karşılaşmadığı için veri transferinde en etkili teknolojidir. Ancak bu en pahalı iletişim biçimidir (<http://www.doncio.navy.mil/iltoolkit/kezult.htm>).

Sanal iletişim ortamları farklı teknolojileri ve alt yapıları bir araya getirmektedir. Bu teknolojilerin kullanımıyla gerçekleştirilen iletişimsel eylemler geleneksel iletişim araçlarında gerçekleştirilenlerden farklılıklar taşımaktadır. Bu farklılıklar bir yandan bu sanal ortamların avantajlarını öte yandan da kullanımlarının neden tercih edildiğini ortaya koymaktadır.

2.6. Sanal Ortamlarda İletişim

Sanal iletişim ortamlarında iletişimin artışı bilgi çağının önemli bir unsurudur. Sanal ortamlar iletişim teknolojisinde yenilik dalgasını tetiklemiştir. Yalnızca bilgisayarlar değil,

cep telefonları, kişisel sayısal yardımcılar ve hatta arabalar bu ortamlara bağlanabilmektedir (Torr, 2003, s.13).

Eski ve yeni iletişim teknolojileri bu ortamlar sayesinde bir araya gelmektedir (Thurlow, Lengel ve Tomic, 2004, s.32). Binlerce radyo kanalı, web üzerinden yayın yapmaktadır. Artan sayıda televizyon, İnternet üzerinden program dağıtımına başlamaktadır. Web televizyon, radyo ve gazete uygulamaları iletişimin daha geleneksel anlamının yerini almaktadır. Eski iletişim teknolojileri (radyo, televizyon ve gazete gibi) daha etkileşimli hale gelmektedir (Slevin, 2000, s.38).

Thompson'ın (1995) üzerinde durduğu kitle iletişiminin dört karakteristiğinden, sanal iletişim ortamlarının ve bu ortamlarda gerçekleştirilen iletişimin özellikleri, geleneksel iletişim araçlarından ayrılan yönleriyle ortaya konulabilir.

- *Kurumsal üretim ve sembolik ürünlerin yayılması:* Kitle iletişimi genellikle simgesel ürünlerin üretilmesi ve yayılmasını üstlenen geniş ölçekli kurumları içermektedir. Bu açıdan, büyük yayın kurumları, BBC, CNN ve MTV düşünülebilir. Televizyon pahalı ekipman, stüdyolar ve deneyim gerektirmektedir. Sanal iletişim ortamları ise tam tersine göreceli olarak açık bir iletişim sistemidir. Üretim için uzmanlık gerekmemektedir.

Büyük ölçekteki kurumlar, genellikle yazılımın satılmasını, tasarımını, erişimin sağlanmasını, bilginin saklanmasını ya da nakledilmesini yerine getirmektedir. Alt yapısı bu şekilde sağlanan sanal iletişim ortamları üzerine uzmanlaşmış kurumlar ve yalnızca bunların altından kalkabileceği karmaşık özel ağlar da bulunmaktadır. Ancak amatörlerce düzenlenmiş ve diğerlerinden ayırt edilemeyenlerin de bulunduğu ve bunlarla da etkili bir şekilde iletişimsel amaçların gerçekleştirilebildiği unutulmamalıdır. Buna örnek olarak öğrencilerce, düşük bütçelerle oluşturulmuş olan ve çokuluslu şirketlere ait web sayfalarından ayırt edilemeyen web siteleri gösterilebilir (Thompson, 1995; Slevin, 2000, s.73).

- *Üretim ve mesajın alınması arasındaki kurumsal kırılma:* Thompson'un kitle iletişimine ilişkin ortaya koyduğu ikinci karakteristik özellik, gönderici ve alıcı arasındaki ikiliktir. Bütün dolayimli iletişim kurumları üretim ve mesajın alınması arasında bir çeşit kırılmadır. Kitle iletişimi genellikle tek yönlü bir bilgi akışı içermektedir. Alıcılar araya girmek için çok az bir olanağa sahiptir. Öte yandan sanal iletişim ortamları geleneksel üretici alıcı ayrımını bulanıklaştırmaktadır. Bilgi akışı iki yönlüdür. Örneğin, İnternet kullanıcıları bilginin alıcıları oldukları gibi üreticileri de olabilmektedirler. İnternetin etkileşimli kapasitesi kullanıcılarına büyük ölçüde kontrol olanağı sağlamaktadır (Thompson, 1995; Slevin, 2000, s.74).
- *Zamanda ve mekanda uygunluğun yaygınlaştırılması:* Kitle iletişiminin üçüncü karakteristiği zaman ve mekanda elverişliliğin başarılmasıdır. Kitle iletişimi nakledeken yüksek oranda zaman ve mekân ayrımı içermektedir. Bilginin zaman ve mekânda yayılması ayrıca kurumsal düzenlemelere de bağlıdır. Örneğin, televizyonu kullanarak iletinin yayılmasında, iletinin televizyonda yayınlanabilir özellikte olması gerekmektedir. Reklâmcıların durumunda, yapımcının iletinin yayılması için ödeme yapmaya hazırlıklı olması gerekmektedir. Bu koşullara karşı görünürlük oranı, yayınlama zamanının potansiyel alıcıların her günkü etkinlikleriyle örtüşmesine bağlıdır.

Sanal iletişim ortamları, bu yöndeki elverişliliğin kurulu modellerini değiştirmektedir. Örgütler birçok bilgiyi web sitelerinde saklayabilmektedir. Bu anlamda zaman açısından bir sınırlılıkları yoktur. Potansiyel alıcılara ulaşmak açısından şansları daha fazladır (Thompson, 1995; Slevin, 2000, s.75).

- *Simgesel biçimlerin kamusal dolaşımı:* Kitle iletişiminin ürünleri genel bir yapıda olup belirsiz ya da en azından geniş bir yelpazedeki potansiyel alıcılara yöneliktir. Bununla birlikte yeni türdeki uydu ve kablo teknolojisi ile –örneğin kablolu televizyon- daha dar bir izler kitleye yönelebilmektedir. Sanal iletişim ortamları

sembolik biçimlerin kamusal dolaşımının doğasını daha kökten bir biçimde dönüştürmektedir. (Thompson, 1995; Slevin, 2000, s.75).

İletişim pazarı hızlı bir şekilde ütopyik bir resme doğru ilerlemektedir. Pek çok gazete, okuyucularına kişiselleştirilmiş elektronik baskılar düzenlemelerine olanak sağlamaktadır. Bunlar okuyucuların istediklerini içermekte istemedikleri bölümleri ise dışarıda bırakmaktadır. Eğer okuyucu tamamen kişiselleştirilmiş bir gazete hazırlamak için yardım alma isteğindeyse, bunun için başvurabileceği çeşitli web siteleri de bulunmaktadır (Sunstein, 2001, s.5).

Sanal iletişim ortamları, sınırsızca düşünmenin öncü kaynağı haline gelmiştir. Bu iletişim ortamları; düşünce, ses ve görüntüyü anında küresel izlerkitle için hazır hale getirebilmektedir. Bunlarda anaakım medyadaki iletileri kontrol eden süzgeçlerin engellemeleri bulunmamaktadır. Bu türde engellerin olmaması, küreselleşme karşıtı hareketlerin hem hedeflerini gerçekleştirmek hem de geniş kitlelere mesajlarını yayabilmek amacıyla bu ortamlara yönelmesini arttırmaktadır.

2.7. Küreselleşme Karşıtı Hareketler ve Sanal İletişim Ortamları

Sanal iletişim ortamları; mesajları çoktan çoğa yayması, düşük maliyetli olması ve çok uzak köşelere rahat erişim sağlaması gibi özellikleri sayesinde uluslararası boyutta etkinlik gösteren toplumsal hareketlere büyük avantajlar sağlamaktadır. Bu hareketler geleneksel medya ile yayamadıkları mesajlarını bu ortamları kullanarak gerçekleştirme şansı yakalamışlardır. E-postalar, web siteleri, elektronik forumlar ve öteki çevrimiçi uygulamalar, fiziksel olarak dağınık haldeki eylemcileri örgütlemekte güçlü medya araçları sağlamaktadır. Ayrıca toplumsal hareketlere kolektif kimliğin şekillendirilmesi ve var olan siyasal eğilimlerin iddialarına karşı konulmasında yardımcı olabilmektedirler (Bell, Loader, Pleace ve Schuler, 2004, s.142).

Sanal iletişim ortamları geliştirmekte olan alternatiflerin potansiyelini arttırmış ve hem içeriye hem de dışarıya dönük iletişimi daha geçirgen yapmıştır. Özellikle kaynak açısından yoksul olan hareketlere kolaylık sağlamaktadırlar. Böylelikle hareketler, kendilerini genel kamuoyuna düşük ücretlerle sunabilmektedirler. Bazı gözlemciler, bu ortamların, geleneksel medyaya erişimleri kolay olmayan toplumsal aktörlere siyasal iletişim için yeni, çoğulcu ve geniş bir alan yarattığını ifade etmektedirler (della Porta ve diğerleri, 2006, s.93). Bu anlamda küreselleşme karşıtı hareketlere bakıldığında; hem hareketin mesajlarını kamuya yaymakta hem de ses getiren protestolar düzenlemekte sanal ortamlardan yaygın bir şekilde yararlandığı görülmektedir.

Küreselleşme karşıtı eylemciler, Seattle'da DTÖ'ye karşı düzenledikleri protestolardan bu yana bu türde küresel çapta etkinlik gösteren kurumlara karşı dünyanın farklı kentlerinde gerçekleştirdikleri eylemlerinde; örgütlenmekte, bilgiyi paylaşmakta, ortaklaşa belge üretmekte ve uzaktan eşgüdümü sağlamakta; e-posta listeleri, web sayfaları ve çeşitli yazılımları kullanmışlardır. Bu sayısal işbirliğinde genel bir gelişmeyi yansıtmaktadır (Juris, 2005, s.192).

Tabandaki eylemciler, bilgisayar dolayımı alternatif medyanın sivil itiaatsizlikte kullanımında çeşitli biçimler geliştirmişlerdir. Bu uygulamalar baskın iletişim döngüsü içerisinde, esnek müdahaleler için yaratıcı düzenekler sağlarken, küresel çapta örgütlenmiş olan çokuluslu karşıt toplulukların ortaya çıkışını kolaylaştırmaktadır. Eylemciler bilgi ütöplerinin uygulamaları, yeni teknolojilerle denemeler ve açık katılım ile yatay işbirliğini içeren ütöplik ideallerin tasarımı aracılığıyla yeni bir sayısal medya kültürü oluşturmaktadırlar (Juris, 2005, s.204).

Elektronik sivil itiaatsizlik yöntemleri bu sayısal medya kültürünün önemli bir parçasıdır. Sanal iletişim ortamlarının kullanımıyla gerçekleştirilen bu protesto yöntemleri tek başlarına ya da çevrimdışı olan protesto yöntemleriyle birlikte kullanılarak, eleştirilen konulara kamuoyunun ilgisini çekmekte eylemcilere yeni olanaklar sağlamaktadır.

2.7.1. Sanal Ortamlarda Sivil İtiaatsizlik Yöntemleri

Sanal iletişim ortamları hem alternatif bir iletişim ağı özelliğine sahiptir hem de yeni türde eylemlere konu olmaktadır. Bu eylemlerin içerisinde kullanım sıklığı açısından; korsanlık, virüs ve solucanlar, sanal oturma eylemleri, sahte web siteleri, e-posta bombardımanı ve çevrimiçi imza kampanyaları dikkatleri çekmektedir.

2.7.1.1. Korsanlar

Sanal ortamdaki eylemleri düzenleyenler genellikle korsanlar-hacker olarak adlandırılan kişilerdir. Himanen (2001) korsanları “hevesli bir şekilde program yapan” ve “bilgi paylaşımının güçlü pozitif bir doğru” olduğuna inanan insanlar olarak tanımlamaktadır. Bir başka tanımlamaya göre; bilgilerini, korunmakta olan bilgisayar sistemlerini ihlal etmekte kullanan bireyler korsan olarak adlandırılmaktadır. Korsan ve eylemci sözcüklerinden hacktivist üretilmiştir. Hacktivist, eylemci amaçları için İnternet yazılımı geliştiren ve kullanan bir kişiyi tarif etmektedir (Bell, Loader, Pleace ve Schuler, 2004, s.103).

Korsanlar İnternet üzerinden elektronik dergiler yayınlamakta ve yazılım araçlarını içeren web siteleri kurmaktadır. Bu sitelerde korsan saldırıya ilişkin bilgiler, popüler sistemlerdeki zayıf noktalar ve bunlardan nasıl yararlanılacağı, şifre kırmak için programlar yer almaktadır. Bilgisayar virüsleri oluşturmak için yazılım paketleri, bilgisayar ağlarına ve web sitelerine zarar vermeye ilişkin ayrıntıları da içerecek şekilde verilmektedir. The New York Times'daki bir makalede, korsan saldırılarda bulunmaya ilişkin ipuçları ve araçları sağlayan yaklaşık 1900 web sitesi ve 30 kadar korsan yayın olduğu belirtilmektedir (Denning, 2001, s.251).

Medya korsanların web sitelerine girerek içerikten bir kısmını kendilerinininkileriyle değiştirdiklerine ilişkin haberlerle doludur. Örneğin, kendilerini MilwOrm olarak adlandıran uluslararası korsanlar, Hindistan'ın nükleer silah denemelerini Hindistan'ın

Bhabba Atomic Research Center'in web sitesine saldırıda bulunarak protesto etmişlerdir. Oluşturdukları web sayfasında, bir mantar bulutu resmiyle birlikte "Eğer bir nükleer savaş başlarsa, ilk çığlık atan siz olacaksınız" yazılıdır. Korsanların hedefleri içerisinde hükümet web sitelerinin yanı sıra ticari ve eğitsel siteler de bulunmaktadır. Information Security dergisinin 1999 yılı endüstri araştırması, şirketlerin bilgisayar sistemlerine sızmaların 1997'de %12, 1998'de ise %23 oranında arttığını belirtmektedir (Denning, 2001, s.272).

2.7.1.2. Solucanlar ve Virüsler

Hactivistler bilgisayar virüslerini ve solucanları protesto mesajlarını yaymak ve hedeflenen bilgisayar sistemlerine zarar vermekte kullanmaktadırlar. Bunların ikisi de bilgisayarları etkileyen ve bilgisayar ağında yayılan zarar verici kodlardır. Aralarındaki fark; solucanın kendi başına yayılabilen bağımsız bir yazılım olması; virüslerinse başka dosyalar ve kod parçalarında ekli olması ve bunlarla yayılmasıdır. Bu genellikle, e-posta ile gelen ekli dosyanın açılması gibi, kullanıcıların eylemleri sonucunda olmaktadır. Ancak aralarındaki sınırın belirsiz olduğu ifade edilmektedir (Denning, 2001, s.278).

İlk kez bir solucanın protesto için kullanımı 1989'da gerçekleşmiştir. Anti-nükleer korsanlar, U.S. National Aeronautics and Space Administration'ın (NASA) ağına solucan yaymışlardır. 16 Ekim 1989'da bilim adamları NASA'nın Goddard Space Flight Merkezi'nde bilgisayarlarına giriş yaptıklarında WANK solucanı tarafından yayılmış olan büyük bir başlıkla karşılaşmışlardır: "Solucanlar Nükleer Katillere Karşı," "Sisteminiz Resmi Olarak WANKlandı" (Denning, 2001, s.278).

2.7.1.3. Sanal Oturma Eylemleri

Sanal oturma (virtual sit-in) eylemleri sanal ortamda düzenlenen protesto çeşitlerinden biridir. Britanyalı *Electronic Hippies Collective* (Elektronik Hippilerin Topluluğu) tarafından koordine edilen ve dünyanın çeşitli yerlerinden korsanlarca desteklenen bu yeni

protesto şekli, DTÖ'nün resmi web sitesinin binlerce kez ziyaret edilmesiyle kilitlenmesine neden olmuştur. Bu protesto şekli klasik oturma eylemiyle ortak bir noktaya sahiptir. Klasik oturma eylemlerinde, bir girişin kapatılması ya da bir kişinin ofisinin işgal edilmesi söz konusudur. Sanal oturma eylemleri de buna benzer bir işlev görmekte olup, işgal edilen yer iletişime ve erişime kapatılmaktadır. *Electronic Disturbance Theater (EDT- Elektronik Kargaşa Tiyatrosu)* gibi grupların öncülüğünü yaptığı sanal oturma eylemleri başka elektronik sivil itaatsizlik türleriyle pek çok hareketi birleştiren bir konuma gelmiştir (Reed, 2005, s.272).

Strano Network isimli grup bu türde ilk gösterilerden birini Fransız hükümetinin nükleer ve toplumsal konulardaki siyasal tutumunu protesto etmekte kullanmıştır. 21 Aralık 1995'te hükümet makamına ait olan çeşitli web sitelerine bir saatlik net grevi düzenlemiştir. Belirlenen saatte dünyanın çeşitli yerlerinden olan katılımcılar hükümet web sitelerini ziyaret etmiştir. Raporlara göre, sitelerden bazıları etkili bir şekilde belirlenen periyotta devre dışı kalmıştır (Denning, 2001, s.264).

1998'de *EDT* elektronik sivil itaatsizlik konseptini bir adım öteye taşımıştır. White House, Pentagon, School of Americas, Frankfurt Stock Exchange ve Mexican Exchange'in web sitelerine yönelik eylemlerde bulunmuştur. Eylemlerin amacı Meksika'daki Zapatistalarla dayanışma içinde olduğunu göstermektir. *EDT*'den Brett Stalbaum'a göre Pentagon'un seçilme nedeni "Birleşik Devletler ordusunun, insan hakları ihlallerini gerçekleştiren askerleri eğitmesidir." Aynı nedenler School of Americas'ın seçiminde etkili olmuştur. Frankfurt Stock Exchange ise "soykırım ve etnik temizlikte kapitalizmin rolünü temsil ettiği" gerekçesiyle seçilmiştir (Denning, 2001, s.264).

Web oturma eylemlerinin yasal olup olmadığı çok açık değildir. Department of Justice'in bilgisayar suç biriminin başı Mark Rasch, bu türde saldırıların federal yasayı ihlal etme riski taşıdığını, bir başka siteye zarar vermek amacındaki bir programı, yazılım kodunu ya da emri yaymanın suç teşkil ettiğini ifade etmektedir. "Bu bir elektronik oturma eylemi

olabilir, ancak insanlar oturma eylemlerinde tutuklanmaktalar” demektedir (Denning, 2001, s.267).

2.7.1.4. Sahte Web Siteleri

Eylemciler özgün sitelerin içeriklerini değiştirerek sahte ya da ‘gölge’ web siteleri oluşturmaktadırlar. Bu siteler özgün sitelerin taklitleri olup, adları <http://www.worldbunk.org>, <http://www.whirledbank.org>, <http://www.gatt.org>, <http://www.seattleWTO.org> ve <http://www.genoa-g8.org> gibidir. Bu siteler, uluslararası örgütleri ve etkinliklerini taklit etmektedir (della Porta ve diğerleri. 2006, s. 105).

Bu uygulama sıklıkla eylemlerine karşı olunan şirketler için de kullanılmaktadır. Örneğin Nike’ın logosunun üstüne tıklanığında şirketin düşük ücretli işçileri çalıştırmalarına yönelik eleştirilerin yer aldığı web sitelerine bağlantı konulmaktadır. Ancak sahte web siteleriyle ilgili sorun, küresel şirketlerle ilgili bilgilerin bozulmasının, protestocuların kendileriyle ilgili bilgilerin güvenilirliğini de etkileyebilecek olmasıdır (Reed, 2005, s.273).

2.7.1.5. E-Posta Bombardımanı

Sanal ablukanın bir başka eylem çeşidi de e-posta bombardımanıdır. E-posta bombardımanı, belirlenen adrese yoğun bir şekilde e-posta gönderilmesini içermektedir. Alıcının gelen kutusunu posta ile doldurmak e-posta bombardımanın etkisi olup, bu eylem sanal ablukanın bir başka biçimidir. E-posta bombardımanları sıklıkla oç almak ve rahatsız etmek amacıyla kullanılırken, hükümetin yönetim uygulamalarının protestolarında da kullanılmaktadır (Denning, 2001, s.268). Bu çevrimiçi eylem türü eleştirilere de konu olmaktadır. Bunun nedeni başarısının çatışmaların şiddetine değil de saldırganlarla kurbanlarının bilgisayarlarının band genişliğinin üstünlüğüne bağlı olmasıdır (della Porta ve diğerleri. 2006, s. 106).

2.7.1.6. Çevrimiçi İmza Kampanyaları

Sanal iletişim ortamlarında kullanılan bir başka protesto yöntemi de çevrimiçi imza toplamaktır. Bilgisayar dolayımı ile iletişim sınırların ötesinde çokuluslu şirketlere karşı - DeBeers, Microsoft, Monsanto, Nike gibi- özellikle çevrimiçi imza kampanyaları aracılığıyla tepkilerin ortaya konulmasına olanak sağlamaktadır. Çevrimiçi imza toplamayla gerçekleştirilen uluslararası mobilizasyon insan hakları ihlallerini ve ölüm cezalarını ihbar etmekte ve hükümetleri baskı altına almaktadır (della Porta ve diğerleri. 2006, s. 105).

Özet olarak, sanal ortamlarda gerçekleştirilen elektronik sivil itiaatsilik yöntemleri arasında korsanlık, solucanlar-virüsler, sanal oturma eylemleri, sahte web siteleri, e-posta bombardımanı ve çevrimiçi imza kampanyaları yer almaktadır. Siyasal tutumların değiştirilmesi amacıyla sorunlara dikkat çekmeye çalışan eylemciler, sanal iletişim ortamlarının kullanımına yönelebilmektedirler (Denning, 2001, s.288).

Sanal iletişim ortamları, küreselleşme karşıtı hareketlere neo-liberal uygulamaların demokratikleştirilmesi ve küreselleşmenin aşağıdan gerçekleştirilmesi yönünde sürdürdükleri mücadelelerinde yeni iletişim yolları sağlamaktadır. Bu iletişim ortamlarında hem örgütlenmeleri ve eşgüdümü gerçekleştirmeleri hem de yeni eylem türleri geliştirmeleri kolaylaşmaktadır. İzleyen bölümlerde sanal iletişim ortamlarının küreselleşme karşıtı hareketler tarafından nasıl kullanıldığı ve bunlardan sağladıkları avantajların neler olduğu; hareketlerin web sitelerinden, harekette yer alan örgütlerin iletişim sorumlularıyla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden ve hareketin gerçekleştirdiği çeşitli etkinliklerde yapılan gözlemlerden elde edilen verilerle aydınlatılmaya çalışılmaktadır.

3. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde çalışmanın modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesi konuları ayrı başlıklar altında ele alınmaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Çalışma, var olan durumu betimlemeye yönelik olduğundan genel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modelleri geçmişte ya da halen var olan durumları var olduğu şekliyle betimlemek konusunda araştırmacıya yardımcı olmaktadır. Burada araştırmaya konu olan olayın, bireyin ya da nesnenin kendi koşulları içinde var olduğu gibi tanımlanmaya çalışılması söz konusudur. Bunları herhangi bir şekilde değiştirme ya da etkileme çabası yoktur (Karasar, 1995, s.79).

Çalışmaya yönetsel açıdan toplumsal hareketler ve internet üzerine yapılmış çalışmalar rehberlik etmektedir. İnternet ve modern toplum arasındaki ilişkiyi inceleyen bu çalışmalar, bunların birbiri üzerindeki teknolojik ve sosyolojik etkisi üzerine dikkatlerini yoğunlaştırmaktadır.

Kullanımının giderek yaygınlık kazanması akademik açıdan dikkatlerin İnternet üzerinde yoğunlaşmasını ve bu alanın farklı konulara odaklanmış çalışmalara ev sahipliği yapmasını ortaya çıkartmıştır. Bazı yazarlar web çalışmaları ve İnternet çalışmalarını birbirinden ayırsa da günümüzde bu ikisi genellikle eş anlamlı olarak kullanılmaktadır (Thurlow, Lengel ve Tomic, 2004, s.21) .

Bu çalışmalar İnternetin teknolojik özellikleri, bilgisayar dolayımıli iletişim, güvenlik, çevrimiçi toplulukları, kültürü, sosyolojisi, sayısal haklar, çevrimiçi aktivizmi ve İnternetin kamusal alan olma özelliği gibi çeşitli konu alanlarında gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmalarda veri toplama aracı olarak sanal ortamlara yönelik içerik çözümlemesi kullanımının yanı sıra elde edilen veriyi tamamlamak üzere gözlem ve görüşme gibi nitel araştırma tekniklerine de başvurulabilmektedir.

Toplumsal hareketler ve İnternet üzerine yapılan çalışmalar içerisinde çoklu yöntem kullananlar, araştırmaya yöntembilimsel açıdan yol göstermektedir. Çalışmada veri toplama yöntemi olarak nicel ve nitel yöntemler birlikte kullanılmaktadır. Bunlarla araştırmada veri çeşitliliğinin yanı sıra araştırma konusuna bütüncül bir yaklaşım sağlanmaya çalışılmaktadır.

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni, küreselleşme karşıtı hareketlerde yer alan örgütlerin ve bunların gerçekleştirdiği etkinliklerin tümüdür. Bu evrende hangi grupların bulunduğu, kaç grup olduğu ya da bu grupların kaç etkinlik gerçekleştirdiği konusunda net bir bilgi vermek zordur. Bu küreselleşme karşıtı hareketlerin, kavram olarak sınırları çizilemeyen bir alanı ifade etmesinden kaynaklanmaktadır.

Harekette yer alan gruplar ve insanlar çok farklı alanlardandır. Bu, küreselleşme konusunun çok farklı alanları etkilemesi ve bunlara yöneltilen eleştirilerin de çok çeşitli kesimlerden gelmesinden kaynaklanmaktadır. Köklü protesto hareketleri küreselleşme karşıtı hareketlerin çatısı altında birleşmektedir. Bu durum harekete, hareketlerin hareketi başka bir ifadeyle üst hareket özellikleri kazandırmaktadır (Hayduk, 2003, s.22).

Çalışmanın amacı açısından küreselleşme karşıtı hareketlerin sanal iletişim ortamlarını kullanım biçimlerini ortaya çıkartmak önem taşımaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek üzere,

çalışmada kullanılan içerik çözümlemesi, yarı yapılandırılmış görüşme ve gözlem tekniklerine örneklem seçimi gerçekleştirilmiştir. Örneklem seçilirken küreselleşme karşıtı hareketlerin düzenledikleri eylemler gözden geçirilmiş ve bunların içerisinde Seattle’da gerçekleştirilen gösteriler seçilmiştir. Seattle’ın seçilme nedenini maddeler halinde açıklamak mümkündür:

- Seattle, küreselleşme karşıtı hareketleri tüm dünyaya tanıtan ve amaçlarına dikkat çeken ilk eylemdir. Hatta kimi kuramcılar hareketin Seattle’daki gösterilerden sonra başladığını da ifade etmektedir. Özellikle bu kentte düzenlenen gösterilerden sonra hareket, dünyanın farklı yerlerinde buna benzeyen gösteriler düzenleme çabası içine girmiştir. Dünyanın farklı kıtalarında birbirini izleyen eylemleri; şirketlerin kârının üzerinde, insan gereksinimlerine ve çevreye öncelik tanıyan, farklı bir “küresel köy” oluşturulması arayışını kıvılcımlamıştır (Hayduk, 2003, s.18). Hareketin durgunluk döneminde, kuramsal çalışmalar yürüten kesimler “Yeni Seattle’lara ihtiyacımız var” diyerek bu gösterinin hareketin tarihindeki önemine dikkatleri çekmişlerdir.
- Seattle savaşından önce Birleşik Devletler’deki çoğu insan ve dünyadaki pek çok kesim, 1995’te kurulmuş olan ve uluslararası ticaret ve yatırıma ilişkin kuralları belirleyen ve bunları zorlayan bir örgüt olan DTÖ’yü hiç duymamıştır. Seattle’da sivil toplum ve DTÖ’nün karşı karşıya gelmesinden sonra örgütün ismi bildik bir isme dönüşmüştür (Danaher ve Mark, 2003, s.222).
- Seattle farklı ilgileri bir araya getirmesi açısından da küreselleşme karşıtı hareketlerin tarihinde önem taşımaktadır. 1990’lar boyunca çeşitli yurttaş grupları, şirketlerin eylemlerinden sorumlu olmaları için çeşitli kampanyalar düzenlemişlerdir. İşçi hakları aktivistleri ve sendikalar büyük perakendecilerin giysilerini yapan insanlara karşı sorumlu olmalarını talep etmektedir. İnsan hakları eylemcileri ve öğrenciler şirketleri baskıcı Burma hükümetiyle iş yapmayı

durdurması için şirketlere çağrıda bulunmaktadır. Çevreciler bazı büyük Amerikan yiyecek şirketlerini sattıkları ton balığının yunusları öldürmeden yakalandığı konusunda emin olmaları için zorlamaktadır. Seattle’da bu farklı ilgiler bir araya gelerek parçalarından çok daha büyük bir güce dönüşmüştür (Danaher ve Mark, 2003, s.222).

- Seattle’daki gösteriler demokrasinin ana sorularını (güce kim sahip, karar veren kim? vb...) sorgulamaya açması açısından da önemlidir (Danaher ve Mark, 2003, s.224).
- Seattle gösterileri neo-liberal siyasete yönelik eleştirilerin ve farklı bir küreselleşmeye yönelik isteklerin kamusal alana girmesini sağlamıştır. Amerikan dergisi Newsweek 13 Aralık 1999’da Seattle’ın en önemli derslerinden birinin de küreselleşmenin iki farklı vizyonunu gözler önüne sermesinde yattığını belirtmektedir: “Bunlardan biri ticaret diğeri de toplumsal aktivizm tarafıdır” (della Porta ve diğerleri 2006, s.8).
- Seattle’ın şirket karşıtlarının güçlerinin farkına varmaları ve kendilerine güvende yeni bir aşamaya geçmeleri açısından da önemli olduğu kaynaklarda belirtilmektedir (Reed, 2005, s. 241).
- Seattle, İnternet ve öteki sanal iletişim ortamlarının kullanımı açısından da önem taşımaktadır (cep teli, e-posta listeleri, haber grupları, vb...). Küreselleşme karşıtı hareketler Seattle’daki gösterilerden sonra uluslararası örgütlere karşı birbirini izleyen eylemlerinde bu ortamlardan yararlanmıştır (Reed, 2005, s. 241).

Seattle’da DTÖ’ye karşı 30 Kasım 1999 yılında gerçekleştirilen, aynı zamanda “Seattle Savaşı” olarak da adlandırılan gösterilere katılan grupların sayısı 1300’den fazladır (della Porta ve diğerleri. 2006, s.1). Çalışmada, bu grupların içerisinde örneklem olarak; Seattle’da gerçekleştirilen protestoları örgütleyen ve başka grupların da protestolara dahil

olması için hazırlıklara gösteri tarihinden aylar öncesinde başlayan örgütlerden hala etkinliklerine devam edenlerin tümü alınmıştır (Thomas, 2000, s.66). Örneklem seçilirken küreselleşme karşıtı hareketleri ele alan literatür, bu konudaki web siteleri, hareketlerin web siteleri ve çalışma kapsamında gerçekleştirilen ön görüşmeden yararlanılmıştır.

Örnekleme yer alan örgütlerin kuruluş tarihleri ve etkinlik alanlarına ilişkin kısa bilgiler aşağıda verilmektedir.

- *50 Years Enough*: IMF ve Dünya Bankası'nın kuruluşunun 50. yıl dönümü olan 1994'te bir araya gelen örgüt, ekonomik bilgisizlikle eyleme yönelik eğitim vererek savaştan yana bir tutum izlemektedir. Koalisyonun gündeminde; borçların silinmesi, kadın, yapısal uyum, sağlık, eğitim, çevre, özelleştirme, serbest ticaret ve G-8 ülkeleri gibi konular yer almaktadır (<http://www.50years.org/>).
- *Citizen Trade Campaign (CTC)*: Çevre, işçi, tüketici, çiftçi, dinsel ve sivil toplum örgütlerinin ulusal bir koalisyonudur. 1992 yılında NAFTA'yı geliştirmek üzere kurulmuştur. Ticaretin yaygınlaştırılmasında daha dengeli yolların aranması gerektiğini savunmaktadır (<http://www.citizenstrade.org/>).
- *Earth First!*: 1979'da kurulmuş olan oluşum, kendisini örgüt olarak değil hareket olarak tanımlamaktadır. Hayvan haklarından çevreye kadar yaygın bir ilgi alanına sahip olan bu oluşum, çeşitli eylemlerle bu konulara dikkat çekmeye çalışmaktadır (<http://www.earthfirst.org/>).
- *Friends of the Earth*: Kurulduğu tarih olan 1969'dan bugüne, çevre için mücadelesini sürdürmektedir. 69 ülkedeki üye grubu ve 5000 civarında yerel eylemci grubu bir araya getiren bir çevresel ağ olan FOE, tüm dünyada, 2 milyonun üzerinde üye ve destekçisiyle günümüzün acil çevre ve toplumsal sorunları üzerine kampanyalar düzenlemektedir (<http://www.foe.org/>).

- *Global Action Network*: Kar amacı gütmeyen bir örgüt olup, çevresel farkındalığı arttırmak ve bu konuda insanları harekete geçirmek üzere oluşturulmuştur. Bu oluşuma göre hayvanların, çevrenin ve insanların refahı birbiriyle bağlantılı olan konulardır ve aralarındaki duyarlı dengenin bozulmaması gerekmektedir (<http://www.gan.ca/>).
- *Global Exchange*: İnsan merkezli bir küreselleşme için 20 yıldır mücadele eden örgüt, uluslararası insan haklarını gözeten bir ekonomik sistemin geliştirilmesinden yanadır. Sürdürülebilir dünya için, eğitim ve eylem merkezi gibi hareket ederek destekçilerinin yerel olarak güçlenmesi ve küresel çapta da bağlantılı olmasına çalışmaktadır (<http://www.globalexchange.org/>).
- *Greenpeace*: 1971'de bir grup eylemci tarafından oluşturulmuş, küresel kampanyalar düzenleyen bağımsız bir çevre örgütüdür. Amacı, çevreyi korumak, muhafaza etmek ve barışı desteklemektir. Bunu, enerji devrimini destekleyerek, okyanusları koruyarak, eski ormanları, yaşamları bunlara bağlı olan hayvanları ve geçimlerini bu ormanlardan sağlayan insanları koruyarak, toksitten arındırılmış bir gelecek yaratmaya çalışarak ve sürdürülebilir tarım için kampanyalar düzenleyerek gerçekleştirmeye çalışmaktadır (<http://www.greenpeace.org/international/>).
- *Jubilee 2000*: 18 Mayıs 1998'de, Birmingham'da yetmiş bin insanın borçların silinmesi için oluşturdukları insan zinciri eylemiyle birlikte etkinlik göstermeye başlamış olan, yoksul ülkelerin zengin ülkelere olan, ödenemez borçlarının tamamının silinmesi için çaba gösteren bir girişimdir. Örgütün Birleşik Devletler ayağı *Jubilee USA*'dır (<http://www.jubileeusa.org/>).
- *National Farmers Union (NFU)*: 1902'de kurulmuş olan sendika, aile çiftçilerine Amerikan endüstri devriminde yararlı olmak üzere oluşturulmuştur. Günümüzde 250.000'den fazla çiftçi üyesi olan bu birlik; özgün amacına, çevrenin korunması

ve ekonomi konularını da ekleyerek etkinliklerine devam etmektedir (<http://nfu.org/>).

- *Peace Action*: Amerika'da 30 eyalette kolu olan örgüt, 1987'den beri etkinliklerini sürdürmektedir. Sağduyulu Amerikan siyasetinin oluşturulabilmesi için kamunun eğitimi ve destekçilerin harekete geçirilmesine odaklanmaktadır (<http://www.peace-action.org/>).
- *People Global Action (PGA)*: Güneydeki Zapatistalar ve öteki küreselleşme karşıtı grupların bir araya gelmesi sonucunda oluşturulmuştur. 1997'de oluşturulan, *PGA*, Brezilya'daki topraksızların hareketi ve Hintli Çiftçiler Birliği'ni de içine alacak şekilde 10 farklı taban örgütünü bir araya getirmektedir (<http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/en/>).
- *Public Citizen*: 1971'de kurulmuş, kar amacı gütmeyen bir örgüttür. Hükümette açıklık ve demokratik sorumluluk; tüketici hakları; temiz, güvenli ve sürdürülebilir enerji kaynakları; toplumsal ve ekonomik adalet konularında mücadele etmektedir (<http://www.citizen.org/>).
- *Rainforest Action Network (RAN)*: 1985 yılında kurulmuş olup, sürdürülebilir bir dünya için çaba göstermektedir. San Francisco ve Tokyo'daki 43 çalışan ile binlerce gönüllü bilim adamı, öğretmen, ebeveyn, öğrenci ve eylemci yurttaşın meydana getirdiği bir örgüttür (<http://ran.org/>).
- *The American Federation of Labor and Congress of Industrial Organizations (AFL-CIO)*: 56 ulusal ve uluslararası işçi sendikasının oluşturduğu bir federasyondur. 1956 yılında oluşturulmuş olan *AFL-CIO*, içlerinde 2 milyon çalışan Amerikalının da olduğu 10.5 milyon üyeyi temsil etmektedir. *AFL-CIO*, küreselleşmeyi; demokrasiyi desteklemekte, yoksulluğa son vermekte, çoğunluğu yetkilendirmekte, yararlarının çoğunlukça paylaşılmasında ve çalışan kesimin

ihtiyaçlarına yanıt vermekte başarısız olduğu için eleştirmektedir (<http://www.aflcio.org/>).

- *The Animal Welfare Institute (AWI)*: Kar amacı gütmeyen bir örgüt olup 1951 yılında kurulmuştur. Amacı, insanların hayvanlara çektirdikleri acıları azaltmaktır. Enstitü kurulduğu ilk zamanlardan bu yana tüm enerjisini, zamanını ve kaynaklarını hayvanların denek olarak kullanımına son verilmesi çalışmalarına ayırmıştır (<http://www.awionline.org/>).
- *The Humane Society of the United States (HSUS)*: 1954 yılında kurulmuş, Amerika'daki en büyük ve en etkili ulusal hayvan koruma rgtlerindendir. *HSUS*, teki hayvan hakları savunucusu gruplar içerisinde ulusal olarak en fazla para desteği alan örgüttür. Bu aldığı parayı, hayvanları kötü muamelelere karşı korumakta kullanmaktadır. Dünyanın farklı yerlerinde bulunan ofisleri, uluslararası anlaşmalar nedeniyle tehdit altındaki türlerin ve çevrenin daha iyi korunması konularında mücadele etmektedir (<http://www.hsus.org/>).
- *The International Brotherhood of Teamsters*: 1.4 milyon üyesiyle dünyadaki en büyük işçi sendikalarından biridir. 1902'de kurulmuş olan *Teamsters* atısı altında a'dan z'ye herkesi temsil etmektedir (pilotlardan hayvanat bahçesinde çalışan bekçilere kadar). Sendika; adil ticaret, evrensel sağlık hizmetleri ve güçlü bir orta sınıf için mücadele etmektedir. Son dönemlerde yrttğu kampanyaların içerisinde serbest ticaret anlaşmalarına karşı olanlar da bulunmaktadır. Bunlar ile kendi ülkelerindeki ve başka ülkelerdeki çalışan kesimin haklarını gözetmektedir (<http://www.teamster.org/>).
- *The International Forum on Globalization (IFG)*: Kuzey-güney araştırma ve eğitim enstitüsü olarak 1994 yılında oluşturulmuştur. atısı altında küreselleşmenin kültürel, toplumsal, siyasal ve çevresel etkileri üzerine çözümlenelerde bulunan ve eleştiriler getiren eylemcilerle ekonomistleri barındırmaktadır. Küreselleşmenin

etkileri konusunda çeşitli çalışmaları bulunmaktadır (<http://www.ifg.org/index.htm>).

- *The International Longshore and Warehouse Union (ILWU)*: 1937'den beri etkinliklerini sürdüren sendika, serbest ticaret anlaşmaları sonucunda var olan iş olanaklarının başka yerlere taşınmasından dolayı büyük uluslararası şirketlere ve bu anlaşmaların yürürlüğe girmesine ön ayak olan hükümete karşı eleştiri oklarını yöneltmektedir (<http://www.ilwu.org/>).
- *The Ruckus Society*: 1995 yılında çevre karşıtı bir yasanın yürürlüğe girdiği ve *Greenpeace*'in bütçesinde kesintilerin gerçekleştiği bir dönemde etkinliklerine başlamıştır. Görevini, çevre, insan hakları ve adalet konusunda etkinlik gösteren örgütlere hedeflerine ulaşmakta gerekli araçları, eğitimi ve desteği sağlamak olarak belirtmektedir (<http://www.ruckus.org/>).
- *The Sierra Club*: 1892 yılında kurulmuş çevreci bir örgüt olan *Sierra Club*, dünyanın doğal kaynaklarını korumak ve kollamak üzere oluşturulmuştur. Kulübün çalışmalarına rehberlik eden hedefleri arasında şunlar yer almaktadır: Çevre hareketini güçlendirmek üzere çevresel koruma ve toplumsal adalet konusundaki kaygıları birleştirmek; çevre hareketi içerisinde kulübün liderlik pozisyonunu ilerletmek; yeni siyasal baskı şekilleri geliştirmek; kamunun çevreye yönelik algısını geliştirmek (<http://www.sierraclub.org/>).
- *United for a Fair Economy (UFE)*: Ekonomik eşitliği destekleyen ve bunun için çaba harcayan bir harekettir. 1995 yılında kurulmuş Boston temelli olan bu oluşumda, her kesimden insan yer almaktadır. Şu anki ekonomik sistemden yarar görenlerin yanı sıra bu sistem tarafından zarar gören kesim de bu hareketin çatısı altında bir araya gelmektedir (<http://www.faireconomy.org/>).

- *United Steelworkers of America (USW)*: Kökleri 1936'lara kadar uzanan Kuzey Amerika'daki endüstriyel işçi sendikalarındandır. Küreselleşmeyle birlikte büyük şirketlerin iş olanaklarını daha ucuz olan ülkelere kaydırmaları, iş güvencesinin azalması, işçilerin hakları ve çevresel koruma önlemlerinden büyük çıkar gruplarının gözetilmesi konularında eleştirilerde bulunmaktadır (<http://www.usw.org/>).
- *Washington Association of Churches (The WAC)*: 10 Hıristiyan mezhebi ve 11 ekümenik örgütün bir araya gelmesinden oluşmuştur. 1975 yılından beri etkinlik gösteren *The WAC*'ın, 2008 yılı ve sonrası için belirlediği gündemde yer alan konu başlıklarını şunlar oluşturmaktadır: Erişilebilir barınma, erişilebilir sağlık hizmetleri, yoksulluğun ve açlığın azaltılması, çevrenin korunması, insan hakları, adil vergilendirme, insancıl göçmen reformu, milli eğitim, uluslararası barış ve adalet (<http://www.thewac.org/>).
- *Women's International League for Peace and Freedom (WILPF)*: 1915'te kurulmuş olan örgüt, silahsızlanma, kadınlar için eşit haklar, ırksal ve ekonomik adalet ve her türde şiddetin sonlandırılması için çabalamaktadır. Barış için, toplumun bütün üyelerine siyasal, ekonomik, toplumsal ve manevi özgürlük ortamının yaratılması için mücadele etmektedir (<http://www.wilpf.org/>).

Amaçlı örneklem olarak belirlenen bu örgütlerin ikisi Kanada (*Global Action Network, Peoples' Global Action*), biri İngiltere (*Jubilee*), üçü uluslararası (*Greenpeace International, Friends of the Earth, Earth First!*) ve geri kalan 19'u Birleşik Devletler temellidir. Örnekleme yer alan 25 örgüt, Çizelge 1'de etkinlik alanlarına göre sunulmaktadır.

Çizelge 1. Örgütlerin Etkinlik Alanlarına Göre Dağılımı

Etkinlik alanları	Örgütler	Toplam
Barış	Peace Action	1
Çevre	Rainforest Action Network Greenpeace Friends of the Earth Sierra Club Earth First!	5
Dinsel	Washington Association of Churches Jubilee USA	2
Hayvan hakları	Humane Society of the United States Global Action Network Animal Welfare Institute	3
Kadın hakları	Women's International League for Peace and Freedom	1
Küreselleşme	Public Citizen 50 Years Enough The Ruckus Society International Forum on Globalization United for a Fair Economy Global Exchange People Global Action Citizen Trade Campaign	8
Sendikalar	International Longshore and Warehouse Union United Steelworkers of America AFL-CIO International Brotherhood of Teamsters National Farmers Union	5
Toplam örgüt sayısı		25

3.2.1. İçerik Çözümlemesinin Örnekleme

Çalışma kapsamında yapılan içerik çözümü için seçilen örnekleme Seattle'daki gösterileri düzenleyen hareketlerin web siteleri yer almaktadır. İçerik çözümü için sanal iletişim ortamları içerisinde web sitelerinin alınmasında; küreselleşme karşıtı

hareketlerin hedef kitleleriyle iletişimde ağırlıklı olarak web tabanlı iletişim ortamlarını kullanmaları (Lengel, Thurlow ve Tomic, 2004, s.29) ve çalışma için önem taşıyan, sanal iletişim ortamlarının hareketlerce kullanım yollarının ve bu ortamların avantajlarını değerlendirme biçimlerinin aydınlatılması amaçları belirleyici olmuştur. Örnekleme yer alan örgütlerin web sitesi adreslerine alanyazındaki kaynakların incelenmesi ve Google’da yapılan araştırmaların sonucunda ulaşılmıştır. Çizelge 2’de içerik çözümlemesinin örnekleme yer almaktadır.

Çizelge 2. İçerik Çözümlemesinin Örnekleme

No	Örgütler	Web Siteleri
1	50 Years Is Enough	http://www.50years.org/
2	AFL-CIO	http://www.aflcio.org/
3	Animall Welfare Institute	http://www.awionline.org/
4	Citizens Trade Campaign	http://www.citizenstrade.org/
5	Earth First	http://www.earthfirst.org/
6	Friends of the Earth	http://www.foe.org/
7	Global Action Network	http://www.gan.ca/
8	Global Exchange	http://www.globalexchange.org/
9	Greenpeace	http://www.greenpeace.org/international/
10	Humane Society	http://www.hsus.org/
11	Teamsters	http://www.teamster.org/
12	International Forum on Globalization	http://www.ifg.org/index.htm
13	International Longshore and Warehouse Union	http://www.ilwu.org/
14	Jubilee USA	http://www.jubileeusa.org/
15	National Farmers Union	http://nfu.org/
16	Peace Action	http://www.peace-action.org/
17	People Global Action	http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/en/
18	Public Citizen	http://www.citizen.org/
19	Rainforest Action Network	http://ran.org/
20	Sierra Club	http://www.sierraclub.org/
21	The Ruckus Society	http://www.ruckus.org/
22	United for a Fair Economy	http://www.faireconomy.org/
23	United Steel Workers of America	http://www.usw.org/
24	Washington Association of Churches	http://www.thewac.org/
25	Women’s International League for Peace and Freedom	http://www.wilpf.org/

3.2.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşmenin Örnekleme

Yarı yapılandırılmış görüşme için belirlenen örnekleme Seattle'daki gösterileri düzenleyen 25 örgütün iletişim sorumluları yer almaktadır. Çalışma kapsamında yapılan görüşmeler için iletişim sorumlularının örnekleme olarak seçilmesi amaçlı olarak gerçekleştirilmiştir. Küreselleşme karşıtı hareketlerin sanal iletişim ortamlarını kullanım biçimlerine odaklanıldığından, bu konularda bilgi verebilecek en uygun kişilerin, yapılan ön görüşme ve alanda yapılan gözlemden (21 Şubat 2009 tarihindeki gözlem) sonra, örgütlerde iletişim sorumlusu olarak çalışanlar olduğuna karar verilmiştir.

Bu kişilerin iletişim bilgilerine ulaşabilmek için örgütlerin web siteleri tek tek incelenmiştir. Web sitelerinden iletişim bilgilerine ulaşamayan kişiler için örgütlerin merkezleri aranarak iletişimden sorumlu olanlarla bağlantı kurulmaya çalışılmıştır. Çizelge 3'te yarı yapılandırılmış görüşmenin örnekleminde yer alan örgütlerden hangileriye görüşme gerçekleştirildiği, hangileriyle gerçekleştirilemediği ve hangilerinin görüşme isteğini reddettiği gösterilmektedir.

3.2.3. Gözlemin Örnekleme

Gözlemin örnekleminde, 25 örgütün düzenlediği etkinliklerden çalışmanın sınırlılıkları dahilinde olanların tümü yer almaktadır. Gözlemin örneklemini seçişte çalışma açısından önem taşıyan sanal iletişim ortamlarının nasıl ve ne şekillerde kullanıldığını; bu ortamların sağladığı avantajların örgütler tarafından nasıl değerlendirildiğini aydınlatmak amaçları belirleyici olmuştur. Gözlemci olarak katılan etkinliklerin içerisinde toplantılar, protestolar ve eğitsel amaçlı girişimler bulunmaktadır. Araştırmacı bu etkinliklerin bilgisine örgütlerin web sitelerinden, e-posta listelerinden ve *Facebook*'taki sayfalarından erişmiştir.

Araştırmacının gözlemci olarak katıldığı etkinlikler şunlardır:

- *Non-Violent Direct Action Training-Şiddet Dışı Doğrudan Eylem Eğitimi*: 21 Şubat 2009'da Boston, Massachusetts'de 10.00-17.00 saatleri arasında gerçekleştirilen bu eğitsel toplantı, örnekleme de yer alan *Rainforest Action Network (RAN)* isimli örgüt tarafından düzenlenmiştir. Örgütte çalışan Scott Parkin'in verdiği eğitimde, Washington'da 3 Mart 2009'da düzenlenecek *Capital Climate Action* isimli eyleme katılacak olanlar için, şiddet dışı kalmanın bilgisi verilmiştir.
- *Coffee Tasting-Kahve Tadımı*: 7 Ekim 2009'da Cambridge, Massachusetts'de 19.00-21.00 saatleri arasında gerçekleştirilen toplantı örnekleme de yer alan örgütlerden olan *Jubilee USA* tarafından düzenlenmiştir. Toplantının örgütlenmesinde *Equal Exchange* ve yerel kilise topluluklarının (Hope Church ve First Church) da katkıları bulunmuştur. Toplantıya, *Jubilee*'nin başkanı Neil Watkins, örgütün eski ve yeni yönetim kurulu üyeleri ile bu üyelerin aile bireyleri katılmıştır. Toplantıda örgütün amacı, gerçekleştirdikleri, hedefleri ve yürüttükleri "Change, Not Chains-Bozukluk, Zincirler Değil" isimli kampanyanın ne durumda olduğu konularında bilgi verilmiştir. Ayrıca toplantıya katılan örgütlerden *Equal Exchange*'den bir üye yoksul ülkelerden aldıkları kahvelerin pazara satışını nasıl gerçekleştirdikleri konusunda açıklamalarda bulunmuştur. Verilen bilgilere bu ülkelerin kahvelerinin katılımcılara sunulması eşlik etmiştir.
- *Honk Festivali*: 9-11 Ekim 2009 tarihlerinde Somerville, Massachusetts'de gerçekleştirilen bu festival protest müzik yapan sokak orkestralarını bir araya getirmiştir. Honkerlar, savaş karşıtı gösteriler, siyasal eylemler, törenler ve kamusal alanların geri istenmesine yaptıkları müzikle katılmaktadırlar. Festivale, örnekleme de yer alan *Greenpeace*'in eylemcileri örgütsel amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla katılmıştır.
- *Savaş Karşıtı Gösteri*: 17 Ekim 2009 tarihinde Boston, Massachusetts'de düzenlenen gösteriye katılan örgütlerden biri de örnekleme de yer alan *Women International League for Peace and Freedom*'dir (*WILPF*). Katılan öteki örgütlerin

içerisinde öğrenci toplulukları, kilise toplulukları, savaş karşıtı örgütler ve sol görüşteki örgütler yer almaktadır. Gösteride savaşın getirdiği yıkım konusunda konuşmalar yapılmış, katılımcı örgütler kurdukları masalarda örgütlerine ilişkin broşür ve kitapçıkları eyleme katılanlara dağıtmışlardır. Örgütler ayrıca e-posta listelerine katılım için kayıt olanağı sağlarken bağış da toplamışlardır.

- *International Day of Climate Action-Uluslararası İklim Eylem Günü*: 24 Ekim 2009 Boston, Massachusetts’de gerçekleştirilen iklim eylem gününde; *Greenpeace*, *350* ve *Ocean River Institute*’nin katılımıyla “Boston Under Water Festival-Boston Sualtı Festivali” gerçekleştirilmiştir. Bu etkinlikte oyunlar, tiyatro, eğitsel etkinlikler, aktivizm ağırlıklı etkinlikler (yöneticilere telefon etme, kart gönderme ve imza kampanyaları gibi) ve eylemcilerin fotoğraflarının çekilmesi türünde farklı düzenlemeler yer almıştır. Örgütler e-posta listelerine insanların kayıt olması için çağrılarda bulunmanın yanı sıra bağış da toplamışlardır.

Araştırmacı sayılan bu beş etkinliğe katılarak hem sosyal hem de fiziksel veri toplamıştır.

3.3. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması için araştırmada üç farklı teknik bir arada kullanılmıştır. Seattle’daki gösterileri düzenleyen örgütlerin web sitelerine içerik çözümlemesi yapılmış, aynı örgütlerin iletişim sorumlularıyla yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiş ve bu örgütlerin düzenledikleri etkinliklerden gözlem yoluyla veri toplanmıştır. Kullanılan farklı tekniklerle birbirini tamamlayan türde verilerin elde edilmesinin araştırmanın geçerliliğini sağlaması açısından önem taşıdığı düşünülmektedir. Elde edilen verilerle araştırma amacını gerçekleştiren tutarlı bir veri bütününe ulaşılmaya çalışılmıştır.

Aşağıda içerik çözümlemesi, yarı yapılandırılmış görüşme ve gözlem yoluyla veri toplamada araştırmacının izlediği yol açıklanmaktadır.

3.3.1. İçerik Çözümlemesiyle Verilerin Toplanması

İçerik çözümü, veriden bağlama göre yinelenebilir, geçerli sonuçlar çıkartmakta kullanılan bir araştırma tekniğidir (Krippendorf, 1980, s.21). İletişimin objektif, sistematik ve sayısal içeriğini açığa çıkartan bu araştırma tekniğinde içerik; kelimelere, anlamlara, resimlere, sembollere, fikirlere, temalara ya da iletilen herhangi bir mesaja göndermede bulunmaktadır. Çözümlenen metin; iletişim aracı olan herhangi bir biçim alabilmekte, yazılı, görsel ya da ses temelli olabilmektedir. Bu; kitapları, gazeteleri, makaleleri, reklamları, konuşmaları, resmi belgeleri, web sitelerini, filmleri, video kasetleri, müzikal lirikleri, fotoğrafları, giysi parçalarını ya da sanat ürünleri gibi pek çok şeyi içine almaktadır (Neuman, 2004, s.219).

Küreselleşme karşıtı hareketlerin web sitelerinin içeriği, bazı aşamaları takip ederek çözümlenmiştir. Araştırmacınının takip ettiği adımlar şu şekildedir:

İlk adım, araştırmacınının kayıt birimine karar vermesi olmuştur. Araştırmanın çözümleme birimi web sitelerinin ana sayfalarıdır. Araştırmanın amacı açısından web sitesi terimi, world wide web'deki sayfaların ya da birbirine bağlantılı olan dosyaların toplamı olarak, genel bir düzeyde alınmıştır. Ana sayfalar kodlanırken araştırmacı, üç aşamalı inceleme yapmıştır. Bununla ana sayfada yer alan özet bilgiden daha ayrıntılı olana doğru gidilmesi ifade edilmektedir. Yalnızca ana sayfada yer alan bilgilerin çözümlenmesinin yeterince detay vermeyeceği göz önünde bulundurularak, hem ana sayfalar hem de iki dereceli incelemede ulaşılan sayfalar çözümleme kapsamına alınmıştır. Ancak görsellik boyutu açısından örgütlerin web siteleri incelenirken yalnızca ana sayfalarından veri toplanmıştır.

Kategorilerin belirlenmesi izleyen aşamadır. Kategorilerin belirlenmesinde araştırma amaçlarından aşağıdakiler göz önünde bulundurulmuştur.

1. Küreselleşme karşıtı hareketler hangi amaçlar doğrultusunda sanal iletişim ortamlarının kullanımına yönelmektedirler?

2. Küreselleşme karşıtı hareketler amaçlarını gerçekleştirebilmek adına sanal iletişim ortamlarından nelerin kullanımına ağırlık vermektedirler?
3. Sanal iletişim ortamlarının küreselleşme karşıtı hareketlere sağladığı avantajlar nelerdir?
4. Küreselleşme karşıtı hareketler sanal iletişim ortamlarının avantajlarını nasıl değerlendirmektedirler?

Küreselleşme karşıtı hareketlerin sanal iletişim ortamlarını kullanım amaçlarına ilişkin kategoriler; ön görüşme, yapılan gözlemler, hareketlerin web sitelerinin incelenmesi ve alanyazında yer alan kaynakların yol göstermesiyle belirlenmiştir. Buna göre kategoriler bilgi sağlamak, eğitmek, örgütün tanıtımını yapmak, örgütlemek (yerel örgütlenme, örgütü ekonomik açıdan destekleme, eylem ve harekete geçirmek) ve diyalog kurmaktır. Belirlenen bu kategoriler doğrultusunda sanal iletişim ortamlarından hangilerinin ne sıklıkta kullanıldığı araştırılmıştır. Kategorilerin araştırmanın amaçları doğrultusunda web sitelerinde yer alan hiçbir bilgiyi dışlamamasına dikkat edilmiştir.

Küreselleşme karşıtı hareketlerin sanal iletişim ortamlarını kullanım amaçlarının yanı sıra bunlardan sağladıkları avantajlar konusuna da içerik çözümlemesinde odaklanılarak araştırma amaç sorularından üçüncü ve dördüncüye açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Yapılan ön görüşme, gözlem, hareketlerin web sitelerinden derlenen bilgiler ve alana ilişkin literatür göz önünde bulundurularak hareketlerin sağladığı avantajlar ekonomik, teknolojik, görsellik, etkileşim ve siyasi aktivizm olarak belirlenmiştir. Bu boyutlardan teknoloji, görsellik ve etkileşimin sanal iletişim ortamlarında nasıl değerlendirildiğini anlamak için kategoriler geliştirilmiştir. Bu kategoriler: Medya zenginliği (teknoloji boyutu için), görsel özellikler (görsellik boyutu için) ve etkileşimdir (erişilebilirlik, hız, kullanıcı kontrolü, bilgi toplama, kişiselleştirme, iletişim, oynusallık).

Küreselleşme karşıtı hareketlerin web sitelerinin içeriği geliştirilen toplamda 79 alt kategorinin yer aldığı kodlama klavuzuna göre kaydedilmiştir. Kodlama klavuzu her bir

web sitesinin içeriğini kaydetmek üzere, çözümleme birimi dahilinde kullanılmıştır. İçerik çözümlemesi için kullanılan klavuz EK 1’de sunulmaktadır.

3.3.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Verilerinin Toplanması

İçerik çözümlemesinin yanı sıra veri toplamada kullanılan tekniklerden biri olan görüşme, başkalarının gözlemlerine erişmeye olanak vermektedir. Bu teknik, hiç bulunmadığımız, gitmediğimiz yerlere, yaşamadığımız zaman dilimlerine ilişkin bilgi alabilmemizi sağlamaktadır. Daha derinlemesine bilgi almak adına, sorulan sorulardaki tek düzeliği bir yana bırakan görüşmeler, daha küçük bir örnekleme uygulanmaktadır. Daha dolgun olan cevaplar da kolaylıkla kategorize edilebilir olmadıklarından, bunların analizleri saymaya ve korelasyona daha az, yorumlamaya, özetlemeye ve bütünleştirmeye daha çok dayanmaktadır (Weiss, 1994, s.1).

Çalışmada gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerde, araştırmacı görüşme sorularını çalışmanın amaçları doğrultusunda açık uçlu olarak hazırlamıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme; görüşme sürecinde esnekliğe sahip olmak adına soruların yeniden düzenlenmesine olanak sağlamıştır. Bu sorular araştırmacı için görüşme rehberi işlevi görmektedir (interview guide). Görüşmede ele alınan konuların ya da soruların düzenli olarak yer aldığı bu liste, nelerin önce konuşulacağını ya da herhangi bir alanın atlanıp atlanmadığını göstermesi açısından son derece yararlıdır. Araştırmacı bu rehberi görüşmelerin sonunda her şeyin sorulup sorulmadığını gözden geçirmek üzere, kontrol amaçlı kullanmıştır. Alınan yanıtlar doğrultusunda bunlardan bazılarının sırası değiştirilmiş ya da atlanmıştır.

Hazırlanan soruları sınamak için pilot görüşme, küreselleşme karşıtlığı konusunda etkinlik gösteren ancak örnekleme yer almayan bir örgütün iletişim sorumlusuyla telefonda gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma sonucunda sorulardan bazılarının yeterince açık olmadığı

ve bazı ek sorulara gereksinim duyulduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlara göre soruların bazılarında değişiklik yapılmıştır.

Görüşme için hazırlanan sorularla, araştırma sorularından aşağıdakilere yanıt verilmesi amaçlanmıştır:

1. Küreselleşme karşıtı hareketler içerisinde sanal iletişim ortamlarının kullanımına yönelik eleştirel yaklaşımlar var mıdır? Eğer varsa ne neden ötürü eleştirilmektedir?
2. Sanal iletişim teknolojilerinin küreselleşme karşıtı hareketlerin üzerinde etkisi var mıdır? Varsa bu ne şekilde gerçekleşmektedir?
3. Küreselleşme karşıtı hareketlerin sanal iletişim ortamlarına ilişkin gelecek planları ve beklentileri nelerdir?

Araştırmacı içerik çözümlemesiyle elde edilen veriyi çeşitlendirmek ve yukarıda belirtilmiş olan araştırma sorularına yanıt verebilmek üzere bazı alt soruları ana hatlarıyla belirlemiştir. Soruların hazırlanmasında alanyazından ve içerik çözümlemesinde elde edilen verilerden yararlanılmıştır.

Hazırlanan sorulardan ilki görüşülen kişinin örgütteki görevine ilişkindir. Araştırmacı bununla görüşme gerginliğini ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Araştırmacı daha sonra sanal iletişim ortamlarının kullanımına yönelik sorulara geçmiş, bu ortamların örgütsel amaçlar açısından katkısı, hangilerinin amaçlarına daha çok hizmet ettiği, bu ortamların kullanımının örgütlerine, eylem yapılarına ve hedefledikleri kitleye ulaşmalarına olan etkileri ve bu ortamların sağladığı avantajları nasıl değerlendirdiklerine ve içeriğin hazırlanışına yönelik açık uçlu soruları, örgütlerin iletişim sorumlularına yöneltmiştir. Bu sorularla içerik çözümlemesiyle elde edilen verilerin desteklenmesi amaçlanmıştır.

Küreselleşme karşıtı hareketlerin sanal iletişim ortamlarını kullarımlarında sorunların olup olmadığına odaklanan soru, hareketlerin bu ortamlara ilişkin eleştirelliklerini ortaya

çıkartarak alt amaç sorularından ilkinde veri sağlamayı amaçlamaktadır. Sanal iletişim ortamlarının hareketler üzerindeki etkisini anlamaya yönelik olan soru, ikinci alt amaç sorusunu cevaplamak üzere geliştirilmiştir. Sanal iletişim ortamlarının geleceğine yönelik olan soru da araştırma alt sorularından sonuncuya açıklık getirmek amacıyla sorulmuştur. Görüşmede sorulan son soru ise, görüşülen tarafın eksik gördüğü, eklemek istediği konulardan söz edebilmesi amacıyla sorulmuştur. Görüşme sorularına EK 2’de yer verilmektedir.

Görüşmeler için 5 Nisan 2009 tarihinde iletişim sorumlularına ilk e-posta gönderilerek, araştırmanın kısaca amacından ve örgütlerinin neden çalışmanın örnekleminde yer aldığından bahsedilmiştir. Aynı iletide görüşme isteği ifade edilmiş ve görüşme soruları genel hatlarıyla fikir vermesi açısından iletiye eklenmiştir. Araştırmacı bu mesajda iletişim sorumlularının karşı çıkmaması halinde isimlerini ve de yanıtlarından alıntılarını araştırmada kullanacağını da açıkça belirtmiştir.

Tamamlanması 7 ay süren görüşmelerde (5 Nisan 2009-9 Ekim 2009) 25 örgütün 5’nin iletişim sorumlularına ulaşmakta ve ulaşılanlardan bazılarını da görüşme sorularını yanıtlamaya ikna etmekte çeşitli sorunlar yaşanmıştır.

Örgütlerin bazılarının iletişim bilgilerinde değişiklikler olmuştur. *50 Years Is Enough*’ın web sitesinde verilen telefon kullanılmamaktadır. Sitede yer alan öteki iletişim bilgisi ise posta adresidir. Bu adrese araştırmanın amacı ve görüşme soruları mektup olarak gönderilmiştir. Bu mektup alıcının belirtilen adreste olmamasından dolayı araştırmacının adresine geri gelmiştir. Örgütün Facebook’taki sayfasında iletişim için verilen e-posta adresine atılan iletiler ise karşılıksız kalmıştır.

İletişim sorumlusuna ulaşamayan örgütlerden bir diğeri de *People Global Action*’dır. Örgütün web sitesinde yer alan iletişim bilgisi (e-posta, posta adresi) üzerinden örgütle bağlantıya geçme çabalarından bir sonuç alınamamıştır.

The Ruckus Society isimli örgütün iletişim sorumlusu sorulara güvenlik nedeniyle yanıt veremeyeceğini ifade etmiştir. Araştırma amacının yanlış anlaşılma olasılığına karşı bu kişiyle tekrar bağlantıya geçilmiş, araştırmanın amaçları bir kez daha açıklandıktan sonra araştırmanın geleceği açısından örgütün yanıtlarının taşıdığı önem vurgulanmıştır. Ancak örgütün kararında herhangi bir değişiklik olmamıştır.

Rain Forest Action'nın iletişim sorumlusuyla gerçekleştirilen telefon görüşmeleri ve de e-posta ile haberleşmelerin sonucunda, bu kişi görüşme sorularına e-postayla yanıt vermeye karar vermiştir. Ancak daha sonra bunu, örgütünde sanal iletişim ortamlarının kullanımı açısından durgunluk yaşandığını öne sürerek iptal etmiştir.

Women's International League for Peace and Freedom isimli Boston temelli örgütün iletişim sorumlusuna gönderilen e-posta, faks iletileri ve telefonla bırakılan mesajlardan sonra, örgütün iletişim sorumlusu görüşme konusunda gün ayarlamak üzere araştırmacıya geri döneceğini ifade etmiştir. Ancak aradan geçen bir aylık sürenin sonunda kendisinden görüşme tarihine ilişkin herhangi bir haber alınamıştır. Yapılan arama hatırlatmasından sonra bu kişi görüşme sorularını yanıtlamayacağına ilişkin bir e-posta göndermiştir.

Bu beş örgütün iletişim sorumluları yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı örneklemin dışında bırakılmıştır. Görüşme için örnekleme yer alan örgütlerin sayısı 20'dir.

Görüşme örnekleminde yer alan yirmi kişiden altısıyla telefonda görüşme gerçekleştirilmiş, yedisi ise görüşme sorularını e-postayla yanıtlamayı tercih etmiştir. Telefonda görüşme yapılan kişilere görüşmenin başında, görüşme amacı hatırlatılmış ve araştırma kapsamında isimlerinin kullanılıp kullanılmayacağı, konuşmalarından doğrudan alıntı yapılıp yapılamayacağı sorulmuştur. Ayrıca konuşmanın başında kayıt için sözlü izin istenmiştir. Çalışmaya katılanların hiçbiri buna karşı çıkmamıştır.

Görüşme gerçekleştirilen örgütlerin içerisinde dört sendika, dört küreselleşme konularına dikkatlerini yoğunlaştırmış olan örgüt, iki dinsel temelli ve birer de çevre, hayvan hakları

ve barış örgütü yer almaktadır. Araştırmacı geriye kalan yedi örgütteki iletişim sorumlularına ulaşmış ancak bu kişiler herhangi bir neden belirtmeden görüşmeye katılmamışlardır. Görüşme gerçekleştirilen kişiler, bunların hangi örgütten oldukları, görüşme tarihi, süresi ve yöntemi Çizelge 4'te gösterilmektedir.

Çizelge 4. Görüşmeye Katılanlar

Katılımcı	Örgüt adı	Tarih	Süre	Yöntem
Angela Broadbery	Public Citizen (küreselleşme)	06.04.09		E-posta
Rebecca Conners	Friends of the Earth (çevre)	16.07.09		E-posta
Liz Friendlander	National Farmers Union (sendika)	19.05.09		E-posta
Andrew Gussert	Citizen Trade Campaign (küreselleşme)	28.04.09	19'	Telefon
Bob Keener	United for a Fair Economy (küreselleşme)	22.05.09	42'	Telefon
Connie Mabin	United Steel Workers (sendika)	06.04.09		E-posta
Paul Martin	Peace Action (barış)	19.05.09	27'	Telefon
Craig Merrilees	ILWU (sendika)	14.04.09	19'	Telefon
Richard Negri	Teamsters (sendika)	23.06.09		E-posta
Andrew Plumbly	Global Action Network (hayvan hakları)	07.07.09	14'	Telefon
Reede Stockton	Global Exchange (küreselleşme)	25.04.09		E-posta
Neil Watkins	Jubilee USA (dinsel)	09.10.09	14'	Telefon
Alice Woldt	Washington Association of Churches (dinsel)	01.08.09		E-posta

Görüşmelerin telefonda gerçekleştirilme nedeni ülkenin coğrafi yapısı (doğu kıyısında yer alan Boston'da yaşayan araştırmacının çoğu batı kıyısında bulunan örgütlerin merkezlerine gidememesi) ve iletişim sorumlularının yoğun programları olarak ifade edilebilir. Örneğin, Boston'da merkezi olan *United for a Fair Economy*'den Bob Keener ile yüz yüze görüşme yapılması planlanırken, Keener'ın yoğun programından dolayı bu görüşme telefonda gerçekleştirilmiştir.

Telefon görüşmelerinden beşi araştırmacı tarafından biri ise yardımcı araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Görüşme için başka bir araştırmacıdan yararlanma nedeni,

görüşmeye katılanların sayısını arttırmaktır. İletişim alanında doktorası olan bu kişinin ana dili İngilizce olup, görüşme için son hatırlatma aramalarını gerçekleştirmiştir. Bu hatırlatmalar sonucunda bir kişiyle daha telefon görüşmesi gerçekleştirilmiş, iki kişiden de elektronik posta olarak yanıtlar elde edilmiştir. Araştırmacının araştırma amacını ve görüşme sorularını ayrıntılı olarak açıkladığı yardımcı araştırmacı, merkezi Kanada'da bulunan *Global Action Network*'ten Andrew Plumbly ile telefonda görüşme yapmıştır.

Küreselleşme karşıtı hareketlerin sanal iletişim ortamlarını kullanımlarına yönelik gerçekleştirilen görüşmeler tamamlandıktan sonra, araştırmacı bazı örgütlerin farklı ortamları kullanımlarını daha iyi anlayabilmek adına ek görüşmeler gerçekleştirmiştir. *Humane Society*'nin hedef kitlesiyle iletişimde kullandığı webinarlar için, örgütün gençlerin eğitsel etkinliklerine ilişkin bölümünde yönetici olarak çalışmakta olan Stephanie Clark'a bazı sorular sorulmuştur. Clark bunları 2 Kasım 2009 tarihinde e-posta ile yanıtlamıştır. Aynı örgütün sağladığı eğitsel paketler için, gençlerin eğitsel etkinliklerine ilişkin yürütülen kampanyalarda çalışan Kerry Bannon'a bazı sorular yöneltilmiştir. Bannon bunlara 5 Kasım 2009 tarihinde gönderdiği e-posta ile yanıt vermiştir. Ayrıca örgütler içerisinde yalnızca *Jubilee*'nin kullandığı gözlenen aylık konferans aramalar konusunda, bu örgütte organizatör olarak çalışan Carly Pildis'e çeşitli sorular sorulmuştur. Pildis bu soruları 13 Kasım 2009 tarihinde gönderdiği iletiyle yanıtlamıştır.

Görüşmelerin telefonda ve e-posta ile gerçekleştirilmesi bazı avantaj ve dezavantajları beraberinde getirmektedir. Telefonda yapılan görüşmelerin uzak mesafelerdeki insanlara ulaşılması ve araştırmacının evinden bunları kolaylıkla gerçekleştirmesi açısından avantajları bulunmaktadır. Ayrıca, araştırmacı gerektiğinde daha ayrıntılı bilgiler edinmek üzere ek sorular sorabilmektedir. Ancak en büyük dezavantaj olarak görüşmenin kısıllığı (görüşme öncesinde randevu alınmış olsa da) gösterilebilir. Telefonda gerçekleştirilen görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilen görüşmeler kadar uzun olamayabilmektedir.

Yanıtların e-postayla toplanmasındaki en büyük avantaj, yanıtlayanın istediği zamanda soruları yanıtlaması ve gerektiğinde yanıtlamaya ara vererek daha sonra tekrar devam

edebilmesidir. Ancak bunun da bazı dezavantajları bulunmaktadır. Araştırmacı verilen yanıtlara ek olarak daha fazla ayrıntı gereksindiğinde ek soru soramayabilmekte ve bu nedenle e-postayla toplanan yanıtların derinliği sınırlı olabilmektedir.

3.3.3. Gözlem Verilerinin Toplanması

Çalışmada kullanılan son veri toplama tekniği gözlemdir. Etnografik araştırma yöntemi olarak gözlem uzun bir tarihe sahiptir. Gözlemin değeri araştırmacıların, insanları doğal çevrelerinde “şeyleri” onların perspektifinden anlamak üzere çalışmalarına olanak sağlamasında yatmaktadır (Baker, 2006). Araştırmacı gözlem yaparken farklı düzeydeki katılımcı rolünü benimseyebilmektedir. Bunlar tam katılımcı araştırmacı rolünden katılımcı olmayana kadar derecelenmektedir. Araştırmacı bu rollerden birini seçerken araştırma amaçlarını, özelliklerini ve konusunu göz önünde bulundurmaktadır.

Araştırmacı çalışma için yapılan gözlemleri, içerik çözümlemesi ve görüşme ile elde edilen verileri desteklemek üzere kullanmıştır. Özellikle sanal iletişim ortamlarının toplantı, seminer ve gösteri türünde etkinliklerin düzenlenmesinde kullanıldığının bulgulanmasından sonra, hangi sanal iletişim ortamlarının, ne şekilde bu türden etkinliklerin örgütlenmesinde kullanıldığına ve bunlardan sağlanan avantajların nasıl değerlendirildiğine açıklık getirmek üzere gözlemler gerçekleştirilmiştir.

Bu sorulara yanıt verebilmek amacıyla örnekleme yer alan örgütlerin düzenlediği etkinliklere katılan araştırmacı, örgütlerin taraftarlarıyla ve etkinlikleri düzenleyenlerle kısa görüşmeler de gerçekleştirmiştir. Bu açıdan araştırmacının rolü, katılımcı olarak gözlemci (observer as participant) şeklinde ifade edilebilir. Bu rolü üstlenen araştırmacılar Gold (1958) ve Pearsall'ın (1965) betimlediği gibi, katılımdan daha çok gözlem yapmaktadırlar. Araştırmacı alandaki kişilerle olan ilişkisini derinleşmeden ilerletmekte ve gözlemci kimliği araştırma yaptığı alandakilerce bilinmektedir. Bu noktada araştırmacının

dikkat ettiği konu Adler ve Adler'in (1994) ifade ettiği gibi araştırma odaklı kalmak ve alandakilerle arkadaşlık boyutuna geçmemektir.

Araştırmacının bu rolünden sağladığı iki avantaj bulunmaktadır. Pearsall (1965) bunlardan ilkinin alandakilerin tanıdık insanlardansa “attentive strangers-İlgili yabancılar”la konuşmaya daha hevesli olması; ikincisini de gözlemcinin alandakilere karışmaya ya da alandakilerin gözlemcinin yaşamlarına kalıcı bir şekilde dahil olması için çabalamaya daha az eğilimli olması şeklinde ifade etmektedir. Bu rolün dezavantajı araştırmacının yaptığı kısa görüşmelere zaman ayırmasıdır (Gold, 1958).

Verilerin toplanmasında araştırmacının üstlendiği rolün yanı sıra önemli olan bir başka konu da araştırmacının alana girişidir. Alanda yapılan çalışmalar, iyi planlanmış bir araştırmaya ve bir gruba yönelik belirli bir ilgiye karşın “gaining access-giriş kazanma”nın kolay bir süreç olmadığını ifade etmektedirler. Zaman, çaba, sabır ve diplomasinin başarıda anahtar olduğu belirtilmektedir. Bunlara karşın araştırmalarında sorunlar yaşayan araştırmacıların sayısı az değildir (bakınız Chatman'ın bekar anneler ve hizmetliler üzerine yaptığı çalışmaları).

Araştırma kapsamında küreselleşme karşıtı hareketlerin ele alınan etkinlikleri, kamusal ilgiyi çekmek için tasarlandıklarından bunlara katılım için araştırmacının grup üyesi olmasına gerek kalmamıştır. Genel kamuya açık olan bu etkinliklere katılım her ne kadar kolay olsa da bunları gerçekleştirenler ve öteki katılımcılardan araştırma çerçevesinde bilgi almak konusunda çeşitli sıkıntılar yaşanmıştır. Chatman (1990) hizmetlilere ilişkin yaptığı çalışmada alandakilerin “üstüne vazife olmayan şeylere burnunu sokarak etrafta dolanan ve yaptığı araştırmaya ilişkin sorular soran bir bayandan şüphe ettiklerini” belirtmektedir. Araştırmacı buna benzer bazı tepkilerle karşılaşmıştır. Bu nedenle alan notlarına eşlik eden kısa görüşmeler yüzeysel kalmıştır. Ayrıca, etkinlikler kısıtlı bir zaman zarfında gerçekleştirildiğinden katılımcıların odak noktası o anda etraflarında olup bitenlerdir. Bu nedenle dikkatlerini bu odak noktasından uzaklaştıran değişkenlere kapalı durmaktadırlar.

Gözlem verilerinin toplanmasında kullanılan veri toplama teknikleri araştırmacılar açısından önem taşıyan konular içerisinde yer almaktadır. Polit ve Hungler'e (1987) göre en çok kullanılan veri toplama çeşidi, loglar ve alan notlarıdır. Günlük konuşmalar ve olayları kayıt edenler de bulunmakla birlikte alan notlarının daha yaygın, analitik ve yorumlayıcı olduğu ifade edilmektedir. Araştırmaçı etkinliklerden elde ettiği veriler için alan notlarını kullanmıştır. Alan notlarının araştırma amaçları çerçevesinde kullanımında araştırmacının tuttuğu araştırma günlüğü de yararlı olmuştur. Bunun yanı sıra alandan toplanan veriler görsel olarak desteklenmek üzere fotoğraf çekimi gerçekleştirilmiştir.

3. 4. Verilerin Çözümlemesi

Çalışmada, elde edilen verilere, kullanılan veri toplama tekniğine bağlı olarak farklı çözümleme teknikleri uygulanmıştır.

3.4.1. İçerik Çözümlemesi Verilerinin Çözümlemesi

Verilerin toplanması aşamasından sonra, içerik çözümlemesinde 25 örgütün web sitelerinden elde edilen bütün bilgiler araştırmaçı tarafından düzenlenmiştir. Çözümleme işinin kolaylığı açısından veriler çizelgeler olarak düzenlenmiştir.

Veriler düzenlendikten sonra araştırmaçı her bir web sitesi için alt kategorilerin hepsini benzerlikleri, farklılıkları ve ilişkileri aydınlatabilmek için tek tek gözden geçirmiştir. Web sitelerinin tek başlarına değerlendirilmelerinin ardından karşılaştırmalara gidilmiştir. Farklı alanlardan örgütlerin web siteleri arasındaki ortaklıklar ve farklılıklar araştırma sorularına yanıt vermek üzere değerlendirilmiştir. Çözümlemeler görüşme ve gözlemlerle toplanan verilerin çözümlemeleriyle birlikte gerçekleştirilmiştir. Bütün verilerin birlikte değerlendirilmesi, araştırmada bütün bir resmin çizilmesi için gerekli görülmüştür.

İçerik çözümlemesi verilerinin güvenilirliklerini sağlamak üzere kodlayıcılar arası güvenilirlik olarak da ifade edilen yeniden üretilebilirlik (reproducibility ya da inter-rater

reliability) test edilmiştir. Kodlayıcılar arası güvenilirlik, yapılan sınıflamanın aynı metine birden fazla kodlayıcı tarafından uygulanması sonucunda aynı sonuçları vermesi olarak ifade edilmektedir. Kategorilerin güvenilirliği için her kategoriye web sitelerindeki bilgilerin dışarıda bırakılmasını önlemek için ayrıntılı bir şekilde betimlemeye ve eş anlamlı kelimelerin kullanımına gidilmiştir (Petch, 2004, s.27). Örneğin, kodlama şemasındaki site haritası (site map), profil (outline) ve indeks olarak ifade edilmiştir.

Güvenirlik için, iletişim alanında doktora yapmakta olan bir araştırmacıyla örneklemden rastgele seçilmiş olan 5 web sitesinin kodlaması gerçekleştirilmiştir. Kodlamadan önce yardımcı araştırmacıya kategorilerin neyi ifade ettiği ve neyi kapsadığı konusu açıklanmış, belirsiz ifadelerden kaynaklanan durumlar varsa, bunlar aydınlatılmaya çalışılmıştır. Kodlayıcılar web sitelerini içerikte meydana gelen değişikliklerin güvenilirliği etkilememesi için aynı günde kodlamışlardır. Başlangıçta kayıt hatalarından ortaya çıkan bazı kodlama anlaşmazlıklarıyla karşılaşmıştır. Weber (1990) kodlayıcılar arasındaki kodlama anlaşmazlıklarının genellikle aralarındaki bilişsel farklılıklardan, belirsiz kodlama açıklamalarından ya da kayıt hatalarından kaynaklandığını ifade etmektedir. Yeniden yapılan kodlamadan sonra kodlayıcılar arasındaki güvenilirlik katsayısı 0.91 çıkmıştır. Araştırmacı ReCal2 (iki kodlayıcı için güvenilirliğin test edilmesi üzerine) isimli bir programı kullanarak iki kodlayıcı arasındaki güvenilirliği Scott's Pi, Cohen's Kappa ve Krippendorff's Alpha'ya göre hesaplamıştır. Krippendorff ve Bock'un (2007) ifade ettiği gibi ≥ 0.800 güvenilirlik katsayısı kabul edilmelidir. Buna göre elde edilen güvenilirlik, yaygın olarak kabul edilen düzeyin üzerinde çıkmıştır. ReCal2'nin sonuçları EK 3'de görülmektedir. Kodlama klavuzu tüm örnekleme 28 Ocak 2009-16 Mart 2009 tarihleri arasında uygulanmıştır.

3.4.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Verilerinin Çözümlemesi

Nitel verilerin kodlanması ve çözümlemesinin gerçekleştirilmesinde unutulmaması gereken konu, elde edilen verilerin yorumlanmasında tek doğru yol olmadığıdır. Araştırmacının

izlediği yol pek çok yoldan biridir. Yapılan yorumlar verilerle desteklendiği sürece başka araştırmacılar veriyi çözümlene yöntemi anlayacak ve yorumlama şekli, ortada pek çok farklı yorumlama yolu olsa da geçerli olacaktır (Auerbach ve Silverstein, 2003, s.32).

Gerçekleştirilen altı görüşme İpod'un bir parçası olan İtalk ile kaydedilmiştir. Bunların deşifresi araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Görüşme sırasında alınan notlar da deşifrelerde kullanılmıştır. Telefonda yapılan ve e-postayla yanıtları elde edilen görüşmelerin tamamı araştırmacı tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.

Araştırmacı çevirisini yaptığı bu metinleri tekrar tekrar temaları ortaya çıkartmak üzere gözden geçirmiştir. Bu aşamada araştırmacı metni kontrol edilebilir hale getirmeye çalışmıştır. Araştırmanın soruları ve kuramsal çerçevesi göz önünde bulundurularak görüşme metinleri süzgeçten geçirilmiştir. Araştırmacı bu noktada eldeki verilerin hangilerinin çözümleneceğine hangilerinin eleneceğine karar vermiştir.

Araştırmacı ikinci aşamada neyin söylendiğini duymaya çalışarak metinde tekrar eden kelimelere, ifadelere ve fikirlere bakmıştır. Tekrar eden düşüncelerin arasında ortaklık bulunmasıyla temaları ortaya çıkartmıştır. Metni tekrarlanan düşünceler ve bunları da daha genel temalar olarak organize etmiştir. Bunların da altına giren kodları geliştirmiştir. Araştırmacı, nitel verileri çözümlene üzere Weiss (1994) gibi alanda pek çok pratik uygulamayı gerçekleştirmiş araştırmacının tercih ettiği biraz uzun zaman alan, kodlamaların çeşitli konu başlıkları altında dosyalara ayrılarak klasörlerde toplanması yolunu izlemiştir.

Araştırmacı daha soyut bir aşama olan son aşamada temaları daha genel kavramların altında gruplamak için araştırmanın amaç sorularını aydınlatmak üzere bir araya getirmiştir. Bunlar adım adım ele alınmakla birlikte kodlama sürecinin doğrusal olmadığı ifade edilmelidir. Araştırmacı kodlama yaparken bu aşamalar arasında sürekli ileri geri hareket etmiştir (Auerbach ve Silverstein, 2003, s.43).

Araştırmacı yarı yapılandırılmış görüşme verilerinin geçerliliği (reliability) ve güvenilirliği (validity) terimlerinin yerine Guba ve Lincoln'ün (1989) de ifade ettiği gibi inanırlık (credibility), tutarlılık (dependability ya da consistency), onaylanabilirlik (confirmability) ve aktarılabirliği (transferability) kullanmaktadır. Bu nedenle nitel bir verinin “doğru” ya da “geçerli” olmasına karar vermek gibi gerçekleşmesi olanaksız duran bir konuda çaba harcamak yerine araştırmacı araştırma bulgularının ve ortaya konulan yorumların inandırıcılığını korumaya çaba göstermiştir.

Araştırmacı görüşme verilerinin inanırlığı için, görüşmeye katılanların kontrolünü (member check); alandan araştırmacıyla temaların ve bunlar için yapılan yorumların gözden geçirilmesini; görüşme verilerinden elde edilen verilerin içerik çözümlemesi ve gözlemlerle elde edilen verilerle çeşitliliğini (triangulation) kullanmıştır. Çeşitlilik, yer tayin edilmesinden gelen bir terimdir. Haritadaki yerin belirlenmesinde yalnızca bir noktanın alınması yeterli değildir. Bunun için ikinci bir konumun belirlenmesi gerekmektedir. İki noktanın kesişimine göre bulunulan yerin belirlenmesi olanaklıdır. Gemi kaptanları denizde yerlerini bulabilmek için trigonometriyi yüzyıllardır kullanmaktadırlar. Ayrıca GPS alıcıları da yeryüzündeki yerlerini saptamakta çeşitliliği kullanmaktadırlar (Bogdan ve Biklen, 1998, s.104).

Araştırmacı, nitel araştırmalarda güvenilirliğin bulguların tutarlılığıyla temsil edilmesini göz önünde bulundurarak (Aurebach ve Siverstein, 2003; Miles ve Huberman, 1994) araştırma sürecinin saydamlığına (transparency) dikkat etmiştir. Araştırmada ulaşılan yorumlara hangi aşamalardan geçilerek varıldığı sergilenmeye çalışılmıştır. Bunun için görüşülen kişilerin konuşmalarından doğrudan alıntılara metin içerisinde yer verilmiştir.

Araştırmacı verilerin onaylanabilirliği için, alandan bir araştırmacıyla birlikte veri çözümlemesi üzerinde çalışmıştır. Bu şekilde veriden çıkarttığı temaları, daha genel kavramları, veriyi yorumlamayı başka bir araştırmacının eleştirileri ve önerileriyle desteklemiştir. Bu sürecin, geliştirilen temaların ve yapıların başka araştırmacılarca

anlaşılabilir olması ve anlam taşıması demek olan söylenebilirlik (communicability) açısından taşıdığı önem ortadadır (Aurenbach ve Silverstein, 2003, s.84).

Görüşmeyle elde edilen verilerin genelleme yerine kullanılan aktarılabirliğine (transferability) bakıldığında, bunun bazı yönlerden sınırlı olduğu görülmektedir. Bunun nedenleri: Örneklemin tamamıyla görüşmenin gerçekleştirilememesi, görüşmelerin telefon aracılığıyla kısıtlı sürelerde yapılması ve e-postaya elde edilen bazı görüşme yanıtlarının ek sorular sorulmadığından ayrıntıdan yoksun olmasıdır. Bu durum verilerin derinliğini etkilemektedir.

3.4.3. Gözlem Verilerinin Çözümlemesi

Gözlem verilerinin çözümlemesinde alanda tutulan notlar ve araştırma günlüğünden yararlanılmıştır. Toplanan veriden araştırma sorularını ilgilendiren kısımlar alınmış ve bunlar içerik çözümlemesi ve görüşmede elde edilenleri desteklemek ve çeşitlilik sağlamak üzere kullanılmıştır.

Temel veri toplama tekniği olmayan gözlemde, araştırmacı geçerlik konusunda Johnson'un (1997) ortaya koyduğu geçerlik kategorilerinden yola çıkmıştır: Betimsel, yorumlayıcı ve kuramsal geçerlik. Geçerliğin artırılmasında da yine Johnson'un önerdiği yollar kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından rapor edilen açıklamanın olgusal doğruluğunu ifade eden betimsel geçerlik (descriptive validity) için araştırmacı çeşitlemesinden (investigator triangulation) yararlanılmıştır. Johnson, verinin toplanmasında ve çözümlemesinde birden fazla araştırmacının kullanılmasının betimsel geçerlik için gerekli olduğundan söz etmektedir. Araştırmacı gözlemleri tek başına gerçekleştirmekle birlikte, görüşme verilerinin değerlendirilmesinde birlikte çalıştığı araştırmacıdan gözlem verilerinin çözümlemesinde de yararlanmıştır. Yorumlayıcı geçerlik (interpretive validity) gerçeklerin rapor edilmesinde doğruluğu ifade etmektedir. Yorumlayıcı geçerliğin artırılmasında katılımcılardan gelen geribildirimler ve konuşmalarından alıntılar yapmak önemli bir yer

tutmaktadır. Araştırmacı gözlem esnasında bazı noktaların daha iyi anlaşılması adına alandakilere sorduğu sorulara gelen yanıtlardan doğrudan alıntılar yapmıştır. Kuramsal geçerlik, araştırmadan geliştirilen kuramsal açıklamaların veriye uygunluk derecesiyle ilgidir. Araştırmacı çeşitliği, kuramsal geçerliğin arttırılması konusunda kullanılmıştır. Ayrıca başka veri toplama tekniklerinden elde edilen verilerden de kuramsal açıklamalar geliştirmekte yararlanılmıştır.

Nitel araştırmalar, güvenirliliğin eksik olmasından dolayı sıklıkla eleştirilere hedef olmaktadır. Çoğu nitel araştırmacı, çalışmalarıyla genelleme yapmayı amaçlamasa da bulgularının güvenirliliğini sağlamak durumundadır (Baker, 2006). Bunun yapılan gözlemlerde sağlanabilmesi için gözlemlerin, sistematik ve tekrar eden bir şekilde farklı koşullarda gerçekleştirilmesi önerilmektedir (Adler ve Adler, 1994). Çeşitli zaman ve yerde gerçekleştirilen gözlemler bu açıdan önem taşımaktadır. Araştırmacı bu anlamda küreselleşme karşıtı hareketlerin etkinliklerini farklı zaman ve yerde gerçekleştirilen toplantılar ve protestolar çerçevesinde gözlemlemiştir. Bu gözlemlerle hem etkinlikler arasında sanal iletişim teknolojilerinin kullanımı açısından var olan benzerlikler değerlendirilmiştir hem de gözlemsel tutarlılık (observational consistency) sağlamaya çalışmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

Çalışmanın bu bölümünde küreselleşme karşıtı hareketlerin sanal iletişim ortamlarını kullanım yolları harekette yer alan örgütlerin web sitelerinden, iletişim sorumlularından ve düzenledikleri etkinliklerden elde edilen bulgular ve kuramsal çerçeve kapsamında değerlendirilmektedir. Sanal iletişim ortamlarının kullanımına yakından bakışı sağlamak amacıyla örgütlerin iletişimsel eylemleri; hedef kitleleriyle iletişim, örgüt içi ve dışı iletişim olarak gruplara ayrılmıştır. Bu gruplamayla örgütlerin iletişim pratikleri açığa çıkartılmakta, sanal iletişim ortamlarından yararlanma amaçları ve bu doğrultuda kullanılan teknolojilerin neler olduğu ele alınmaktadır. Örgütlerin sanal iletişim ortamlarından sağladıkları avantajlar konusunda yapılan değerlendirmelerle, temsil sorununu aşmak için örgütlerce geliştirilen çözüm yolları ve bu ortamların olanaklarından yararlanma biçimleri sergilenmektedir. Sanal iletişim ortamlarının kullanımlarının getirdiği avantajların yanı sıra bu ortamlara yönelik geliştirilen eleştiriler sorgulanarak bunların nedenleri anlaşılmaya çalışılmaktadır. Ayrıca bu bölümde kullanılan iletişim ortamlarının hareketler üzerindeki etkileri ve bunlara yönelik gelecek planlarının neler olduğu üzerinde durulmaktadır.

4.1. Hedef Kitleyle İletişimde Sanal İletişim Ortamları

Başka bir dünyanın olanaklı olduğu sloganıyla yola çıkan küreselleşme karşıtı hareketlerin amaçlarını gerçekleştirmekte, hedef kitleleriyle iletişimi önemli bir yere sahiptir. Bu sayede mesajlarını yayabilmekte, örgütlenebilmekte, hareketi güçlü hale getirebilmekte, taraftar kazanabilmekte, kulis yapmakta ve etkinlikler organize edebilmektedir.

Küreselleşme karşıtı hareketlerde yer alan örgütler sanal ortamlar içerisinde çok farklı teknolojileri içinde barındırması ve yaygın olması gibi avantajlarından dolayı ağırlıklı olarak İnterneti hedef kitlelerine erişimde kullanmaktadırlar. Özellikle de örgütlerin web siteleri bu açıdan örgütlerin ana iletişim kanalı olarak dikkatleri çekmektedir. *USW* de iletişim teknisyeni olarak çalışmakta olan Connie Mabin'in de ifade ettiği gibi,

Başarımız web sitemiz sayesinde gerçekleşiyor...Yeni teknoloji sayesinde daha önce olmadığı kadar daha fazla insana ulaşmakta ve de mesajlarımızı daha ileriye yaymaktayız. Öykümüzü başkasının bizim için anlatmasını beklemeden kendimiz anlatabilmekteyiz. Bütün bunların hepsi olumlu değişiklikler.

Öykülerini başkasının başka kelimeler ve görüntüler kullanarak anlatmasına gerek duymayan örgütler, web sitelerinden bu öykülerin eksiksiz olarak insanlara ulaşması konusunda ellerinden geleni yapmaktadırlar.

Küreselleşme karşıtı hareketlerin sanal iletişim ortamlarını hedef kitleleriyle iletişimde kullanımında farklı amaçlar öne çıkmaktadır. Bunlar: Bilgi sağlamak, eğitim, örgütün tanıtımını yapmak, örgütlemek (bireyleri bilinçlendirmek, yerel örgütlenmelere yardımcı olmak, örgüte ekonomik destek sağlamak, eylem ve harekete geçirmek) ile diyalogdur. Bu amaçlar inceleme kolaylığı sağlaması açısından ayrı ayrı başlıklar altında ele alınmakla birlikte aralarındaki sınır geçirgendir.

Aşağıda örgütlerin bu amaçlardan hareketle hedef kitleleriyle iletişim kurmakta sanal iletişim ortamlarından web siteleri, e-posta listeleri, e-posta, CD-ROM, webinar, blog, toplumsal iletişim siteleri –Facebook, Twitter, My Space, YouTube gibi-, toplumsal paylaşım siteleri –dig ve delicious gibi- ve cep telefonlarını kullanım yolları ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

4.1.1. Bilgi Sağlamak ve Eğitim

Sanal iletişim ortamları hareketin kimliğine, görüşlerine ve hem hareketin içindeki hem de dışındaki kişilerin ilgilendiği konulara ilişkin bilginin yayılmasına olanak sağlamaktadır. Gruplar anaakım medyada kendilerine ilişkin yer alan yanlış ya da eksik bilgiyi gidermek üzere bilgi sağlayabilmekte ve yaygın ideolojiyi alternatiflerini ortaya koyarak kesintiye uğratabilmektedirler. Alternatif bilgi hareketin devamı için gerekli olup, alternatif bakış açıları ve gelecek için olasılıklar konusunda da yardımcı olabilecek niteliktedir. Sanal iletişim ortamları, özellikle İnternet, harekete doğrudan ve bozulmamış mesajlarını iletmesi için, merkezi eşik bekçilerinden ve hükümetin baskılarından uzak bir ortam sağlamaktadır (Stein, 2009, s.753).

Örgütler, etkinlik alanlarındaki konularda belgelere, raporlara, çözümlemelere, tartışmalara, web siteleri aracılığıyla ulaşılmasını sağlamaktadırlar. Ayrıca kendileriyle benzer amaçlar güden öteki örgütler, ağlar ve alternatif bilgi kaynaklarının bağlantılarına da web sitelerinde yer vermektedirler. Bu sayede farkedilmek ve öykülerini “doğru” bir şekilde anlatmak için kitlesel medyaya bel bağlamak zorunda değildirler (Denning, 2001, s.246). Çizelge 5’te örgütlerin bilgi yaymakta ve eğitsel amaçlarına hizmette kullandıkları yollar ve bunların kullanım sıklığı gösterilmektedir.

Örgütler web sitelerinde kendileriyle benzer konular üzerine çalışan öteki örgütlerin bağlantılarına yer verebilmektedirler. Ele alınan 25 örgütün tamamı bu türde bağlantıları web sitelerinde verirken, bu bağlantıları genellikle “links-bağlantılar” başlığı altına yerleştirmektedirler. Örgütlerin web sitelerindeki dışarıya bağlantılar; ziyaretçilerini kendi hareketleriyle bağlantılı örgütlere taşıyabilmekte, öteki toplumsal değişim eylemcilerinin görüşlerinin farkına varmalarını sağlayabilmekte ve hareketin üyeleri arasında birliklerin oluşumunu kolaylaştırabilmektedir (Stein, 2009).

Örgütler öteki örgütlerin web sitelerinin bağlantılarını erişim kolaylığı açısından etkinlik gösterdikleri alanlara göre çeşitli başlıkların altına yerleştirebilmektedirler. Örneğin *IFG*;

tarım, yiyecek güvenliği, bio-teknoloji, tüketici hakları, adil ticaret, çevre-sürdürülebilir kalkınma, küreselleşme, sağlık, yerel halk, işçiler, medya, uluslararası örgütler, kurumlar ve hükümet kuruluşları gibi başlıklar altında çeşitli örgütlerin bağlantılarını toplamaktadır.

Çizelge 5. Bilgi Sağlama ve Eğitsel Özellikler

Bilgi sağlamak ve eğitsel yollar	Toplam sayı (N=25)
Benzer örgütlerin bağlantıları	25
Makaleler ya da raporlar	24
Daha fazla bilgi için öneriler	24
Eğitici etkinliklerin (toplantılar, seminerler vb.'nin) bilgisi	23
Yasa ya da politika çözümlemesi	22
Güncel konulara ilişkin haberler	21
Örgütün basın bildirimleri	20
Medyada çıkan haberler	15
Eğitsel etkinlik materyalleri	10
Örgüt başkanının konuşmaları ya da yazıları	8

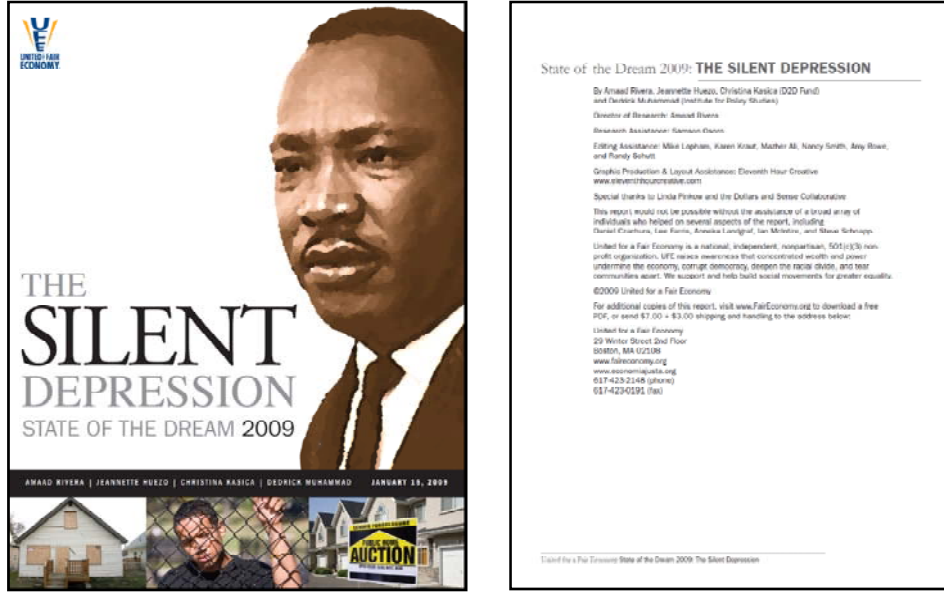
Örgütlerden 24'ü etkinlik gösterdikleri alanlara ilişkin makalelere ve raporlara web sitelerinde yer vermektedir. Bunlar hem kendi örgütlerinin ürünü hem de farklı yerlerden alıntıladıkları olabilmektedir. Bu türdeki yazılar ele aldıkları konulara ilişkin daha ayrıntılı bilgiye erişimi sağlamaktadır. Özellikle de raporlar derinlemesine araştırmalar olup, web sitelerinin ziyaretçilerine örgütün ilgilendiği genel konulara ya da güncel olaylara ilişkin ayrıntılı bilgiyi ücretsiz olarak sunmaktadır.

Bu makale ve raporların içeriği konusunda örgütlerin etkinlik alanları belirleyici olmaktadır. Örgütlerin web sitelerinin içeriğinde yer alan içeriği bu açıdan değerlendirdiğimizde karşımıza şu şekilde bir tablo çıkmaktadır: *50 Years Is Enough*, ekonomik adalet ve Social Forum'un raporlarına; *AFL-CIO*, ekonomi, işçilerin ücretleri ve şirket uygulamalarına; *AWI*, hayvanların deneylerde kullanımına; *CTC*, yatırım, ticaret ve küresel büyümenin desteklenmesine; *EF*, çevreyeseller uygulamalara; *FOE*, gelişme ve

iklimsel değişimlere; *GAN*, çiftlik ve ev hayvanlarına; *Global Exchange*, küresel ekonomik adalete; *Greenpeace*, çevresel felakete, uygulamalara ve alınması gereken önlemlere; *Humane Society*, hayvanlara ilişkin bilgilere, uygulamalara ve haklarına; *Teamsters*, iş yerlerindeki uygulamalara ve işçilerin haklarına; *IFG*, küreselleşmenin ekonomik ve politik yönelerine; *ILWU*, çalışma ortamı, iş güvenliği ve sağlığına; *Jubilee* borçların affedilmesine; *NFU* tarımsal uygulamalar ve çiftçileri ilgilendiren gelişmelere; *Peace Action*, bölgesel gerginlikler, çatışmalar ve savaşlar ile barış için yapılması gereken politika değişikliklerine; *PGA*, küreselleşme ve Sosyal Forumlara; *Public Citizen* ağırlıklı olarak ekonomi ve küreselleşmeye; *RAN* çevresel uygulamalara ve bundan etkilenen halklara; *Sierra Club* insanların uygulamaları sonucunda yarattıkları çevresel felakete ve nüfus artışının etkilerine; *The Ruckus Society* sosyal adalete; *UFE* ekonomik adalet, küreselleşmenin çeşitli alanlardaki etkileri, vergilendirme ve iç politikaya; *USW* sendikalı işçilerin hakları, hükümet uygulamalarının işçiler üzerindeki etkilerine; *WILPF* kadın haklarına ilişkin makale ve raporlara web sitelerinde yer vermektedir.

UFE tarafından hazırlanmış ve örgütün web sitesinde PDF dosyası olarak verilmiş olan raporun ilk iki sayfası Resim 1’de yer almaktadır. Rapor, Marthin Luther King’in 80. Yaş günü kutlamaları ve Amerikan tarihindeki ilk siyahi başkanın göreve başlaması nedeniyle hazırlanmıştır. Raporda, ekonomik bunalımın toplumdaki siyahi kesimi nasıl etkilediği, özellikle siyahların ve Latin Amerikalıların toplumdaki eşitsiz konumu ele alınmaktadır. Toplamda 75 sayfa olan raporun basılı halini isteyenler, buna örgütün adresinden belirli bir ücret karşılığında ulaşabilmektedir.

Örgütlerden 24’ü daha fazla bilgi için web sitelerinde olanak sağlamaktadırlar. Bunu alternatif haber ve araştırma siteleri, veritabanları, portalların bağlantılarının verilmesi; okuma listeleri ve film önerileri ile gerçekleştirmektedirler. Örgütler bu önerilerini genellikle “sources-kaynaklar” başlığı altında sunmaktadırlar. Bu şekilde bilgi sağlamanın, örgütün web sitesini ziyaret edenlere, eleştirel bakış açısına sahip olan farklı kesimler tarafından sağlanan bilgiyi sunmak amacıyla gerçekleştirildiği araştırmacılarca ifade edilmektedir (Foot ve Schneider, 2006; Rogers ve Marres, 2000).

Resim 1. Ekonomik Rapor
<http://www.faireconomy.org/>

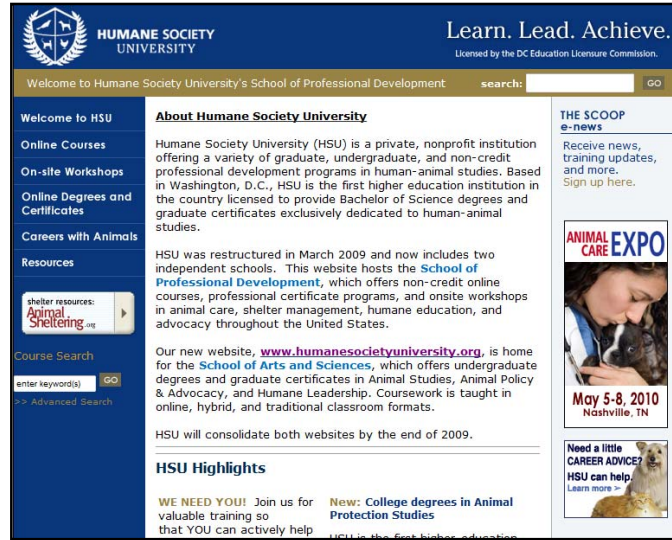
Örgütler web siteleri aracılığıyla bilgi sağlamanın yanı sıra eğitsel etkinliklerde de bulunmakta ve bunların bilgisini web sitelerinden sağlamaktadırlar. Örgütlerin 23'ü web siteleri yardımıyla eğitsel etkinlikler düzenlemektedir. Bu etkinlikler içerisinde sanal üniversite uygulamaları ile toplantılar, konferanslar, seminerler ve çalıştaylar yer almaktadır. Örgütler, başlıca görevlerinden birinin insanları mücadele ettikleri konularda eğitmek olduğunu düşünmektedir. *UFE*'den Bob Keener bu konuda şunları söylemektedir:

Görevimizin insanları eğitmek ve halkı harekete geçmek üzere, özellikle de ekonominin yapısını değiştirmek üzere güçlendirmek olduğu düşünülürse, İnternetin eğitsel bir araç olarak son derece yararlı olduğu görülecektir.

UFE gibi İnternetin eğitim için yararlı bir araç olduğunu düşünen örgütler bu iletişim ortamını doğrudan ve dolaylı olarak eğitim amacı çerçevesinde kullanmaktadır.

Eğitsel amaçlarını doğrudan sanal iletişim ortamlarında gerçekleştiren örgütlere örnek olarak *Humane Society* verilebilir. *Humane Society*, web sitesinde hayvanlarla ilgili kariyer

yapmak isteyenlere bu konuda yapmaları gerekenlerle ilgili bilgi verirken bu alanda eğitim alabileceklerinden söz etmektedir. Eğitim alabilecekleri üniversitelerden biri olarak Humane Society University gösterilmektedir. Ancak bunun geleneksel anlamda bir üniversite olmadığı, burada çevrimiçi olarak verilen dersleri alabilecekleri ya da sertifikalı programları bitirebilecekleri ifade edilmektedir. Örgüt çevrimiçi üniversite için George Washington Üniversitesi ile işbirliği içerisindedir. Örneğin Graduate Certificate in Community Advocacy for Non Profit Organizations isimli sertifikalı program için dersler yalnızca çevrimiçi değildir (okul kampüsünde dört gün kalmayı içeren bir program). Resim 2’de örgütün bu bilgilere yer verdiği web sayfası görülmektedir.

Resim 2. Humane Society Üniversitesi'nin Web Sitesi

<http://www.humansocietyu.org/>

Örgütlerin kitlelerine yönelik eğitim etkinliklerinde sanal ortamlardan doğrudan yararlanmanın yanı sıra dolaylı olarak yararlanmaları da söz konusudur. Bu amaçla web siteleri ve e-posta listeleri eğitim etkinliklerini tanıtmak ve duyurmak için kullanılmaktadır. Örgütlerin tanıtımlarını yaptıkları eğitsel etkinlikleri; toplantılar, konferanslar, çalıştaylar, paneller ve seminerler oluşturmaktadır. Bunların içeriğini örgütler

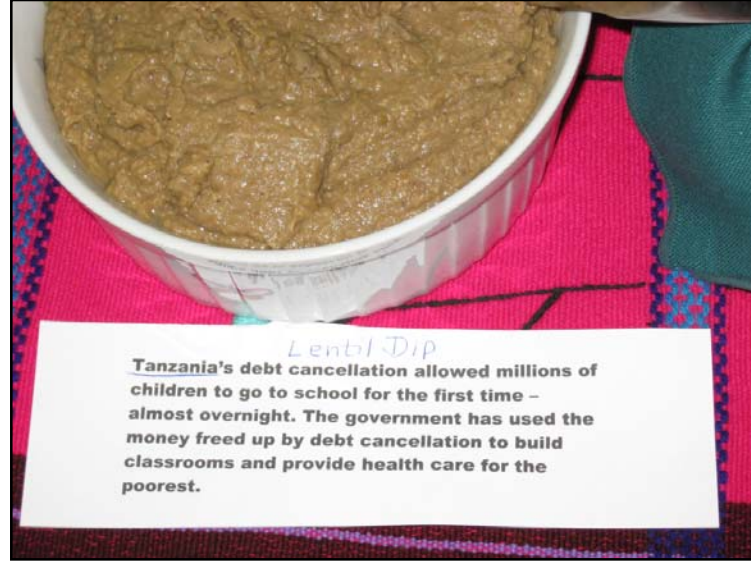
kendileri şekillendirmekte bazense içerik konusunda destekçilerinin önerilerini web siteleri aracılığıyla değerlendirmektedirler (*UFE*'nin yaptığı gibi). Bu eğitsel etkinliklerde içerik genellikle örgütün ilgi alanıyla paraleldir.

Bu toplantılara örnek olarak yoksul ülkelerin uluslararası finans kurumlarına olan borçlarının silinmesi konusunda etkinlik göstermekte olan *Jubilee*'nin 07.10.2009 tarihinde Cambridge, Massachusetts'de gerçekleştirdiği Coffee Tasting toplantısı verilebilir. Örgüt Facebook'taki sayfasından, web sitesinden ve e-posta listesinden yararlanarak bu eğitsel toplantının duyurusunu yapmıştır.

Jubilee bu toplantıyı çeşitli yerel kilise örgütleri (*Hope Church* ve *First Church*) ve *Equal Exchange* (yoksul ülkelerde yer alan küçük kahve üreticilerinin üretimlerine devam edebilmeleri için ürünlerini piyasa değerlerinin üzerinde alan ve pazara satan bir örgüt) ile birlikte gerçekleştirmiştir. Bu örgütlerin hepsinin ortak amacı yoksul ülkelerin borç yükünün hafifletilmesi ve bu konuda bilinçliliğin artırılmasıdır.

Toplantıda IMF'den borç alan ülkelerin içerisinde bulunduğu durum konusunda bilgi verilmiş, küçük kahve üreticilerine küresel şirketlerin (Starbucks gibi) verdiği ücretlerin düşüklüğünden söz edilmiş ve kişilerin küçük hareketlerle büyük farklılıklar yaratabilecekleri vurgulanmıştır. Ayrıca *Jubilee*'nin başkanı Neil Watkins şu ana kadar başlattıkları girişimlerle hangi ülkelerin borç yüklerinde azalma gerçekleştirdiklerini açıklamış ve daha sırada bekleyen pek çok ülke olduğunu belirtmiştir.

Sohbet havasında geçen toplantıda ülkelerin içerisinde bulunduğu borç çıkmazı hazırlanan yiyecekler ve kahveler eşliğinde anlatılmıştır. Bu yiyecekler temsil ettikleri ülkelerin ekonomik koşulları hakkında bilgi veren küçük kağıtlarla birlikte sunulmuştur. Resim 3'teki fotoğrafta bu şekilde hazırlanmış olan mercimek sosu yer almaktadır.

Resim 3. Jubilee Coffee Tasting Toplantısı

Toplantıda örgütün düzenlenlediği kampanyalara ilişkin güncellemelerin gönderilebilmesi için katılımcıların e-posta adresleri, telefon numaraları ve posta adresleri toplantı öncesi alınmıştır. Toplantıya katılanlara bağış zarfları dağıtılmış, isteyenler para ya da çek olarak örgüte bağışta bulunmuşlardır. Ayrıca katılımcılara bilgi veren basılı materyaller dağıtılmıştır. Bunlar hem örgütün etkinlik alanına ilişkin daha ayrıntılı bilgi vermekte hem de örgüte destek vermek için nelerin yapılması gerektiği konusuna açıklık getirmektedir. Bu materyallerin içerisinde örgütün yoksul ülkelerin uluslararası finans kurumlarına olan borçlarının silinmesine yönelik düzenlediği kampanyalardan biri olan “Change, Not Chains- Bozukluk, Zincirler Değil” için eyaletin senatörü John Kerry’ye gönderilmek üzere hazırlanan posta kartları da yer almaktadır. Bu posta kartları kongrede bekleyen Jubilee Act (sağduyulu borç verme ve yaygın olarak borçların silinmesi için) isimli yasanın onaylanması için destek talep etmektedir. Resim 4’te örgütün dağıttığı materyaller görülmektedir.

Resim 4. Jubilee'nin Toplantısında Katılımcılara Dağıtılan Materyaller

Örgütler buna benzer toplantı, seminer ve konferanslar düzenleyerek etkinliklerine, neye karşı, neden mücadele ettiklerine ilişkin bilgi vermektedirler. Bu türde bilgilendirici toplantıların yanı sıra daha eyleme dönük toplantılar da gerçekleştirmektedirler. Örneğin *RAN* şiddet dışı taktiklerin eylemlerde kullanımına ilişkin, Şiddet Dışı Doğrudan Eylem Eğitimi adını taşıyan eğitsel bir toplantı düzenlemiştir. Örgüt web sitesinde ve e-posta listesi aracılığıyla üyelerine gönderdikleri e-postalarda 2 Mart 2009 tarihinde Washington DC'de gerçekleştirilecek olan Capitol Climate Action'a katılmak isteyenlere şiddet dışı kalmaları konusunda eğitim alabileceklerinin duyurusunu yapmıştır.

RAN'ın ülke çapında düzenlediği eğitsel toplantılardan biri de 21 Şubat 2009 tarihinde Boston, Massachusetts'te gerçekleştirilmiştir. Bu bölgeden eyleme katılmak isteyenler için gerçekleştirilen toplantıda, sivil itiaatsizlik ve şiddet dışı doğrudan eylem taktikleri konusunda bilgi verilmiştir.

Bizzat araştırmacının da bulunduğu bu toplantıya katılanlara karşılaşılabilecekleri farklı durumlarda nasıl davranacakları, polisle fiziksel temasta ne yapacakları, Starbucks'ın

mülkiyetine zarar verip vermeyecekleri ve yolda barikatlar oluşturmak konusunda ne düşündükleri tarzında sorular sorulmuştur. Toplantıda gözlemci olarak bulunan araştırmacı, polisle fiziksel temas konusunda sorulan soruya; en başta ülkedeki statüsünün zarar görme tehlikesi nedeniyle bundan kaçınacağına ilişkin bir yanıt vermiştir. Başka bir katılımcı bu konuyu daha önce hiç düşünmediğini bu türde toplantıların bu anlamda son derece yararlı olduğunu ifade etmiştir. Bu sayede “ötekiler ne düşünüyor ve neden herkes aynı yönde hareket etmiyor” konusunun açıklık kazandığını belirtmiştir.

Toplantıda ele alınan konularda sergilenen farklı yaklaşımlar, eyleme katılacak olanların farklı düşünce iklimlerinden geldiğini ve bu farklılıkların normal karşılanması gerektiği gerçeğini sergilemiştir. Ayrıca katılımcılardan verilen durumlar karşısında çeşitli rollere bürünmeleri ve bunun sonucunda neler hissettiklerini grupta ifade etmeleri istenmiştir. Örneğin ormanda köpeğini tekmeleyen bir kişiyi gören ya da işyeri çevreci eylemcilerce ablukaya alınan birini canlandırmaları istenmiştir. Bu etkinliklerin sonunda kişinin karşısındakiyle fiziksel bir temasta ve sözlü şiddette bulunmadan nasıl etkili bir şekilde iletişim kurabileceğinin bilgisi verilmiştir.

Örgütlerin sanal iletişim ortamlarını dolaylı olarak eğitsel amaçlarla kullanmalarında başvurdukları başka bir yol seminer duyurularını yapmalarıdır. Bu seminerler örgütlerin merkezinde ya da istekte bulunanlar olursa bu kişilerin buldukları bölgelerde gerçekleştirilmektedir. Örneğin *UFE* düzenli olarak örgüt merkezinde seminerler vermekte ve bunların duyurusunu da web sitesinde gerçekleştirmektedir. Örgütün eğitim verdiği konuların içerisinde vergi, küresel ekonomik adalet, gelir uçurumu, ırksal gelir uçurumu ve şirket yöneticilerinin kazançları gibi konular yer almaktadır. Ayrıca web sitesinin kullanıcılarına siteden eğitim almak istedikleri konuları önermeleri olanağı sağlanmaktadır. Örgüt kendi gruplarında eğitim vermek isteyenlere özel eğitim programları da tasarlamakta olup, bu kişiler için gerekli olan materyali de web sitesinden ücretsiz olarak kullanıma sunmaktadır.

Seminerler düzenlemekte başvurulan başka bir yol, örgütün konusunda uzman birini istek doğrultusunda eğitim vermek üzere farklı bölgelere göndermesidir. Bu kişinin kalacak yerinin ve toplantının gerçekleştirileceği yerin ayarlanması sorumluluğu davet edenlerin üzerindedir. Bu türde eğitim gerçekleştiren örgütlere örnek olarak *Teamsters* ve *The Ruckus Society* verilebilir. *Teamsters* bu eğitim etkinlikleriyle yerel düzeyde sendikalaşmayı desteklemektedir. *The Ruckus Society* de sokak tiyatrosu, pankartlar, abluka, doğrudan eylem, medya mesajları ve stratejik kampanya planlaması gibi konularda eğitim seminerlerini gelen istek doğrultusunda farklı topluluklar için örgütlemektedir.

Örgütler web siteleri ve çeşitli e-posta listelerinden; eğitsel toplantılar ve seminerler gibi eğitsel etkinliklerin yanı sıra düzenledikleri eğitsel turları duyurmak amacıyla da yararlanmaktadırlar. Örneğin *Global Exchange*, *Reality Tour* isimli gezici eğitsel turları düzenlemektedir. Küresel sorunlar, sorunların yaşandığı ülkelere giderek, yerinde incelenmektedir. Bu turların düzenlendiği ülkelerin içerisinde Küba, Afganistan, Hindistan, Çin, Kenya, Meksika yer almaktadır. Bu turlara katılım belirli bir ücretle gerçekleşmektedir. Örgüt hangi ülkelerin düzenledikleri turların kapsamında olduğunun bilgisini web sitesinde vermektedir.

Küreselleşme karşıtı hareketler hedef kitleyi eğitmek konusunda sanal iletişim ortamlarından doğrudan ve dolaylı bir şekilde yararlanabilmektedir. Doğrudan yararlanmada sanal üniversite uygulamaları dikkat çekerken, dolaylı kullanımda düzenledikleri eğitsel etkinliklerin duyurularını yapma ve bunlara çağrılarda bulunma öne çıkmaktadır. Bu duyuruları yapmakta web sitelerinden, Facebook'taki sayfalarından, e-postadan ve e-posta listelerinden yararlanılmaktadır. Düzenlenen toplantılar örgütlerle hedef kitlelerini bir araya getirmek açısından önem taşımaktadır. Örgütler destekleyicileriyle yüz yüze iletişim kurabilmekte ve taraftarlarının kimler olduğunu görebilmektedirler. Taraftarlar da yürütülen kampanyaların ardındaki insanlara bu şekilde ulaşabilmektedirler. Bu toplantılar destekçilerin belirli amaçlar etrafında kenetlenmeleri için yararlı görünmektedir. Toplantılara katılanların e-posta adresleri, posta adresleri ve telefon numaraları alınmaktadır. Bu açıdan toplantılar eğitsel bilgilerin verilmesinin yanı

sıra örgütle hedef kitlesi arasındaki iletişim kanallarının çeşitlenmesi açısından da önem taşır görünmektedir. Toplantıların örgütler için bir başka katkısı ise bağış toplanmasıdır. Bireysel desteklerle ayakta duran örgütler için bu önem taşımaktadır.

Örgütlerden 22'si web sitelerinde yasa ya da politika çözümlemesi yapan yazılara yer vermektedir. Bu yazılarda var olan yasal ve siyasal uygulamalar açıklanırken bunlar konusunda neden eleştirel oldukları nelerin yapılmasının gerektiği ifade edilmektedir. Resim 5'te *Peace Action*'ın hem basılı olarak dağıttığı hem de web sitesinde erişime sunduğu Irak Savaşı'na ilişkin çeşitli verilerin yer aldığı ve hükümet uygulamalarının eleştirildiği kitapçığın ilk sayfası görülmektedir.

IRAQ: IN FOCUS

Hurting Our Country
& Our Troops

Peace Action

"There is no military solution to a problem like that in Iraq, to the insurgency of Iraq."
General David Petraeus, U.S. Commander in Iraq

This occupation costs over \$720 million in tax dollars per day.

From National Political Project

THE COST OF OCCUPATION TO OUR TROOPS

American Deaths	
Since war began: (1/19/03)	3595
Since "Mission Accomplished": (3/1/03)	3755
Since Capture of Saddam: (1/1/03)	3434
Since Handover: (3/03/03)	3030
Since Iraqi Election: (1/17/05)	2457
American Wounded	
Official	Estimated
28,629	21,000-100,000
20% of which are serious brain or spinal injuries (total excludes psychological injuries)	
1 IN 8 U.S. soldiers return home with post-traumatic stress disorder.	
According to the Pentagon, there were 2,378 reported cases of sexual assault against women in uniform over the past year.	

SPENDING PRIORITIES

According to the National Priorities Project a median income family in the U.S. paid \$3,736 tax dollars in 2006. Here's a shortened version of where those tax dollars are spent.

MILITARY	\$1.016
Health	\$779
Education	\$169
Veterans' Benefits	\$125
Housing	\$70
Natural Resources	\$57

SUPPORT OUR TROOPS NOT WAR PROFITEERS

Private Contractors in Iraq, Working in Support of US Army Troops - More than 180,000 in August 2007, per The Nation (LA Times).

1 unit & unaccounted for in Iraq - \$0 billion of US taxpayers' money and \$549.7 million in spare parts shipped in 2004 to US contractors.

Halliburton Overcharges Classified by the Pentagon as Unreasonable and Unaccounted - \$1.4 billion.

Portion of the \$20 billion paid to contractor KBR that Pentagon auditors deem "questionable or supportable" - \$3.2 billion.

Blackwater is currently being sued by the families of the four contractors killed in Fallujah in March, 2004. Blackwater has refused to supply details of the deaths, and has showed a callous disregard for the safety of its employees.

VOLUNTEER MILITARY!

The newly instituted 'stop loss' policy of the Bush administration holds U.S. soldiers, long after their contract has expired, in Iraq and Afghanistan combat missions.

A 'economic draft' has unfairly burdened many of our nation's most vulnerable youth with fighting this war. The vast majority of recruits come from households with a median income less than \$50,000.

Resim 5. Irak Savaşı

<http://www.peace-action.org/>

Örgütlerden 21'i güncel konulara ilişkin haberlere web sitelerinde yer vermektedir. Bu haberler örgütlerin gündemlerinde yer alan konuları yansıtmaktadır. Bunların nelerden meydana geldiği konusunda karşımıza şu şekilde bir dağılım çıkmaktadır: *AWI*, fillere kötü davranma, kayotelerin vahşi yöntemlerle yakalanmaları; *CTC*, G-20 toplantılarının

sonuçları; *FOE*, Washington Post'ta çıkan bir yazının düzeltilmesi ve EXIM, OPIC gibi kurumlara açılmış olan küresel ısınmaya ilişkin davaların sonuçlanması; *GAN*, Mart ayının sonunda başlayacak olan fok avı; *Global Exchange*, Dünya Kadınlar Gününde adil ticaretin desteklenmesi; *Greenpeace*, Hindistan'ın ampül üretimini sonlandırması, iklim krizi konusunda liderlere baskı yapılması, Nijerya'da elektronik atıkların yasadışı olarak boşaltılması, balinaların katliamının sonlandırılması, Yunanistan'da Quit Coal kampanyasının başarı kazanması; *Humane Society*, acımasız koşullardan kurtularak hayata döndürülen atlar, bebek fok balıklarının ölümüyle bağlantılı şirketler, hayvan sorunlarına farkındalığını arttıran medya kuruluşlarına verilen The Genesis Awards'a aday olanlar, giysi üreticilerinin ürettikleri mallarda gerçek kürk kullanıp kullanmadıklarına ilişkin etiket kullanmaları; *Teamsters*, çalışanların özgür seçimi yasasının desteklemesi, Hernanda County'deki kamu çalışanlarının *Teamsters*'a katılmaları; *IFG*, Dünya Sosyal Forumu; *ILWU*, Amerika başkanı seçilen Barak Obama'nın tebrik edilmesi, çalışanların özgür seçimi yasasına destek verilmesi, Hawaii'deki otel çalışanlarının eylemleri; *Jubilee*, yoksul halklara yardım edilmesi konusunda yürütülen kampanya (What's On Your Heart? Campaign) çerçevesinde tepkilerin hazine bakanlığına iletilmesi ve örgütün yeni yönetime (IMF ve yoksul ülkelerin borçlarının silinmesi gibi konulardaki) tavsiyeleri; *NFU*, sendikanın 109. kongresinin Washington, DC'de düzenleneceği, kongre oturumlarının tarım ekonomisini ele almasına yönelik çağrı, başkanın tarım bakanıyla görüşmesi, senato finans komitesine rüzgar enerjisinin kullanımını desteklenmesine ilişkin çağrı; *Public Citizen*, sağlık hizmetlerinin bütün herkesi kapsamaya gerektiği, Fox'un telif haklarına ilişkin görüşü; *RAN*, Capital Climate Action, bir elektrik santralini ablukaya alan *Earth First* göstericilerinin hapis cezasına çarptırılması, Coal River Mountain'daki çevre ihlalleri, Amazonlar'daki çevresel kısıma son verilmesi; *Sierra Club*, yeşil yaşam, temiz enerji, Memphis'teki etkinlikler; *The Ruckus Society*, Capital Climate Action, Chicago'daki işçilerin fabrika işgalleri ve Bank of America'nın çevresel zarara yol açan uygulamaları; *USW*, ekonomik krize karşı sendika tarafından başlatılan Buy American kampanyasına yapılan destekler, sağlık ve insan hizmetleri bakanı olarak Kathleen Sebelius'un atanması, Sunoco'da çalışan *USW* işçilerinin iş verene greve gideceklerine ilişkin uyarıda bulunmaları; *WILPF*, örgütün Tucson, Houston, Bloomington, Cleveland ve

Maine'deki yerel kollarının gerçekleştirdiği etkinlikler, nükleer gücün olmadığı bir geleceğin oluşturulması, çocuk asker protokolünün Amerika'da uygulanabilirliği, öncelik verilmesi gereken konulara ilişkin Obama'ya tavsiyeler, Guantanamo'daki hapisanedeki insan hakları ihlalleri ve buranın kapatılmasına yönelik Obama'nın verdiği söz, Gazze'deki insan hakları ihlalleri, Amerika'daki ekonomik sistemin çöküşüne şirketlerin sahip olduğu gücün neden olmasına ilişkin haberlere yer vermektedir.

Örgütler ele aldıkları bu konularda eleştireliliklerini ortaya koymakta ve bu eleştirilerini anaakım medyada yer alan haberlerde sıklıkla göz ardı edilen tarihsel, toplumsal, ekonomik ve çevresel bağlanlatılara ilişkin verilerle desteklemektedirler. Ayrıca bu konulara insani bir yön getirmek üzere gerçek insanların öykülerinden yararlanabilmektedirler. Örneğin örgütlerin içerisinde *USW* isimli sendika, ekonomik bunalıma daha içeriden bir bakış sağlamak üzere web sitesinden insanlara kendi öykülerini siteye göndermeleri konusunda duyurularında bulunmaktadır. Resim 6'da örgütün web sitesinde yer alan bu sayfası görülmektedir.

The image shows a screenshot of the United Steelworkers (USW) website. The header includes the USW logo and the tagline 'UNITY AND STRENGTH FOR WORKERS'. The navigation menu includes 'HOME', 'OUR UNION', 'MEDIA CENTER', 'MULTIMEDIA', 'BLOG', 'ACTION CENTER', 'JOIN US', and 'STORE'. The current page is 'ACTION CENTER > ECONOMY'. The main content area is titled 'Tell Us Your Story' and contains a form for sharing personal experiences. The form includes fields for Name, Local Union Number, Employer, City, State, Zip or Postal Code, and Phone Number. A sidebar on the right lists 'ECONOMY >' with links to 'Our Struggles, Our Hopes, Our Fight', 'Make the Future Work', 'Tell Us Your Story', and 'Downloads'.

Resim 6. USW'de Kişisel Deneyimlerin Paylaşıldığı Sayfa

http://www.usw.org/action_center/economy/story

Örgütlerin içerisinde 20'si sitelerinde basın bildirimlerine yer vermekte ve eski bildirimleri için de arşivleri kullanmaktadır. Bu bildirimler örgütlerin güncel olaylar karşısındaki tepkilerini, duruşlarını ve eleştireliliklerini yansıtmaktadır.

Örgütlerin bilgi sağlamakta tercih ettikleri yolların içerisinde, medyada çıkan haberlere yer vermeleri de bulunmaktadır. Örgütlerden 15'nin alanlarıyla ilgili başka kaynaklardan gelen haberlere web sitelerinde yer verdikleri gözlenmektedir. Bu haberleri hem anaakım medyada hem de alternatif medyada yer alanlar oluşturmaktadır. Bunlar genellikle alternatif haber kaynakları olan web siteleri (Z net, Indymedia) kökenlidir. Ancak bunların yanı sıra anaakım medya içerisinde New York Times'ta haklarında çıkan haberler de bulunmaktadır. Bu haberlerin içerisinde örgütün yöneticileriyle yapılan röportajlar ve örgütlerin gerçekleştirdikleri eylemler bulunmaktadır. Bu türde haberler web sitelerinde "media center, media resources-medya merkezi, medya kaynakları" gibi başlıkların altında verilmektedir.

Örgütlerin web sitelerinden eğitsel etkinlik bilgilerinin duyurularını yapmaları ya da sanal üniversite ile eğitim vermelerinin yanı sıra eğitsel açıdan dikkat çeken bir başka konu da kullanıcıya sağladıkları materyallerdir. Örgütlerin içerisinde 10'u bu türde materyali web sitelerinde destekçilerine sunmaktadır. Bunların içerisinde öğretmenlerin sınıflarında kullanmaları için hazırlanan ders planları ve içerikleri; seminer içerikleri; sunumlar için Power Point belgeleri; CD ROMlar ve webinarları içeren çeşitli eğitim paketleri yer almaktadır.

Örgütlerin sağladıkları materyaller açısından en zengin çeşitliliği *Humane Society*'nin web sitesi sağlamaktadır. İçeriklerini hayvanlara ilişkin biyolojik bilgilerin oluşturduğu bu eğitsel materyaller CD-ROMlar, videolar, slaytlar ve üç boyutlu maketler eşliğinde öğrencilerin eğitsel etkinliklerini gerçekleştirmelerine olanak sağlamaktadır. Örgüt Humane Education Loan Program (HELP) çerçevesinde, öğretmenlerin bu malzemeleri ödünç alabilmeleri için bağlantıya geçmeleri gereken iletişim adresini web sitesinde vermektedir. *Human Society*'nin sağladığı eğitsel materyaller içerisinde farklı konularda

hazırlanan webinarlar da yer almaktadır. Belirli bir ücret karşılığında erişilebilen bu webinarlara canlı olarak katılım olanağı da sağlanmaktadır.

Örgütlerin 8'i web sitelerinde liderlerinin konuşmaları ve yazılarına yer vermektedir. Bu örgütün tutumu, görüşleri ve ideolojileri hakkında bilgi vermenin bir başka şeklidir. Liderler örgütlerinin perspektifinden gündemdeki konuları ele alabilmekte ya da var olan uygulamalara yönelik eleştirilerini içeren konuşmalarına web sitelerinde yer verebilmektedirler.

Örgütler web siteleri aracılığıyla çeşitli konudaki bilginin yayılmasını sağlayabilmektedirler. Bunun için şunları kullanmaktadırlar: Benzer örgütlerin bağlantılarını vermek (25'i); makaleler ve raporlara yer vermek (24'ü); daha fazla bilgi için öneriler (24'ü); yasa ya da politika analizleri (22'si); güncel konulara ilişkin yazılar (21'i); basın bildirimleri (20'si); medyada çıkan haberler (15'i) ve örgüt başkanın konuşmaları ve yazıları (8'i). Örgütler etkinlik gösterdikleri alanlara ilişkin bilgiyi sunulan bu başlıklar altında detaylı olarak hedef kitlesine sunmaktadır. Örgütlerin web sitelerinde verdikleri her detay anaakım medyanın yer vermediği, içeriğini değiştirerek sunduğu veya arkaplan bilgisinden soyutlayarak verdiği içeriğin telafisi olarak değerlendirilebilir.

Örgütler destekçilerine bu yollarla perspektiflerini aktarırken, bilgi sağlamada eğitsel yönü ağır basan etkinliklere de web sitelerinde (23'ü) yer vermektedirler. Bunların içerisinde dikkat çeken uygulamalardan biri web sitelerinden eğitsel anlamda doğrudan yararlanma şekli olan sanal üniversite uygulamasıdır. Web sitelerinin eğitsel amaçlarla dolaylı olarak kullanımında etkinliklerin duyuruları dikkatleri çekmektedir. Bunların duyuruları web sitelerinin yanı sıra örgütlerin Facebook'taki sayfaları ve e-posta listeleri aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Örgütler duyurularını yaptıkları bu eğitsel etkinlikleri merkezlerinde ya da belirlenen yerlerde gerçekleştiriminin yanı sıra talep eden topluluklara eğitmenler de gönderebilmektedirler. Örgütlerin eğitsel açıdan web sitelerini kullanmalarının bir başka yolu da eğitsel materyaller sağlamalarıdır (10'u). Bu materyaller ders planlarından seminerlerin içeriklerine kadar farklılık göstermektedir. Örgütlerin

içerisinden *Humane Society* bu materyallere webinarları ve eğitsel paketlerin içinde yer alan CD-ROMları da eklemiştir. Bunlar sanal ortamların eğitsel amaçlarla kullanımlarına örnek oluşturmaktadır.

Humane Society'nin kullandığı eğitsel materyallerin ayrıntılı incelenmesi, örgütün sanal iletişim ortamlarını eğitsel amaçlarla nasıl kullandığı konusunda daha fazla bilgi verecektir. Araştırmacı bu amaçla örgütten Hayvan Öyküleri başlıklı webinarıyla bir eğitim paketini örgütten sağlamış ve bunları araştırmanın amaçları doğrultusunda değerlendirmiştir.

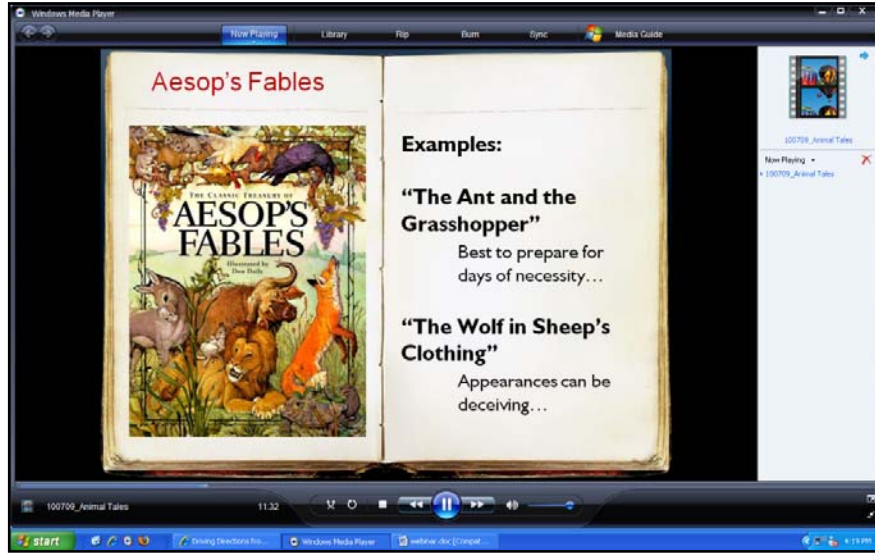
4.1.1.1. Hayvan Öyküleri Webinarı

Humane Society'nin 7 Ekim 2009 tarihinde canlı olarak web sitesinden sunduğu webinarın konusu hayvan öykülerinin insancıl eğitimde (humane education) kullanılmasıdır. Katılımın belirli bir ücret karşılığında gerçekleştiği Hayvan Öyküleri (Animal Tales: The Magic of Stories in Humane Education) webinarının kaydı da yapılmıştır. Bu sayede isteyen istediği zamanda ücretini ödeyerek bu içeriğe ulaşabilmektedir. Web konferansın bir türü olan webinarlarda izleyicilerin katılımı soru yanıt bölümü sayesinde gerçekleştirilmiştir.

Örgütte çalışan Stephanie Clark ve Heidi O'Brein'in gerçekleştirdiği sunum 55 dakika sürmüştür. Sunumun başında Clark ekranda yer alan, soruların, yorumların, ve anlaşılmayan noktaların yazılabileceği kutucuğun işlevini açıklamıştır. İzleyiciler bu sayede sunumu gerçekleştirenlerle doğrudan bağlantı kurabilmekte ancak öteki katılımcılarla etkileşim kuramamaktadırlar. İzleyiciler ve sunumu gerçekleştirenlerin aynı mekandaymış gibi etkileşim kurmalarına olanak sağlayan bu programla *Humane Society*, küçük yaşta hayvanlarla ilgili konulara karşı duyarlılığı arttırmaya çalışmaktadır.

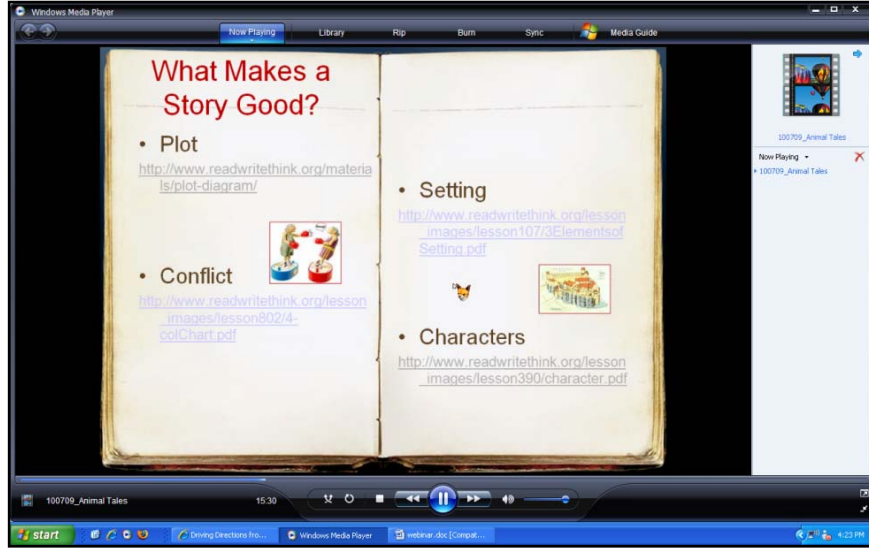
Sunumda farklı gruptaki çocuklar için hazırlanan eğitsel etkinliklerde hayvanlarla ilgili öyküleri kullanmanın neden önemli olduğu, bunları anlatmanın eğitimde neden etkili

olduğu, öykü anlatıcılığının tarihi ve iyi öykü yazmanın ilkelerinden bahsedilmiştir. Sunum power point kullanımıyla görsel açıdan da desteklenmiştir. Resim 7’de öykü anlatıcılığının ve hayvanların öykülerde kullanılmasının tarihinden bahsedildiği bölümde değinilen Ezop’un fablları için kullanılan görsel materyal görölmektedir.

Resim 7. Humane Society'nin Hayvan Öyküleri Webinarı
<http://www.humanesocietyyouth.org/webinars/animal.asp>

Sunumu gerçekleştirenler, konuyla ilgili kullandıkları görsel materyalin yanı sıra izleyicilere ele alınan konularla ilgili daha fazla örnek bulabilmeleri için kaynak önermişlerdir. Bu kaynakların içerisinde çevrimdışı olanların yanı sıra çevrimiçi olanlar da dikkatleri çekmektedir. Örgütün kendi web sitesinden ya da farklı web sitelerinden bahsedilerek bunların bağlantıları sunum boyunca verilmiştir. Clark ve O'Brein zaman zaman bu bağlantılara tıklayarak ekranda yeni pencere açarak ve buradaki içerik hakkında da kısa bilgi vermiştir. Resim 8’de sunum sırasında kullanılan bağlantılardan bir kısmı görölmektedir.

Resim 8. Webinar’da Kullanılan Bağlantılar

<http://www.humanesocietyyouth.org/webinars/animal.asp>

Sunum boyunca çeşitli notlar almanın olanaklı olduğu ancak bunu gerçekleştirirken anlatılanların kaçırılmaması için her şeyin yazılmasına gerek olmadığı, sunumdan sonra gönderilecek olan bağlantıda sunum boyunca verilen bağlantıların ve bilgilerin kullanıcılara sağlanacağı ifade edilmiştir. Ayrıca her zaman konuyla ilgili soruların e-posta olarak gönderilebileceği bunlara kısa zamanda yanıt verileceği belirtilmiştir.

Sunumun sonunda yer alan soru-yanıt bölümünde izleyicilerden gelen sorulara yanıt verilmiştir. Clark ve O’Brein hayvan öykülerinin insancıl eğitimde kullanımı konusunda daha ayrıntılı bilgi almak isteyenler için örgütün çevrimiçi derslerinin olduğunu, isteyenlerin bunlara katılabileceğini vurgulamışlardır.

Araştırmacı hem Hayvan Öyküleri webinarıyla ilgili hem de genel olarak *Humane Society*’nin eğitsel etkinliklerine ilişkin sunumu gerçekleştiren ve aynı zamanda örgütte gençlerin eğitsel etkinliklerine ilişkin bölümde yönetici olan Stephanie Clark’la görüşme gerçekleştirmiştir. Bu görüşmede Clark, bu webinara canlı olarak 20 kişinin katıldığını

ancak programın 1000 kişiye kadar katılıma izin verdiğini belirtmiştir. Clark, katılanlar hakkında şunları söylemiştir:

Katılanların çoğu kadın. Ancak bunun nedeni eğitim ve hayvanların refahının ağırlıklı olarak kadınların egemenliği altında olan konular olması. Katılanlar çoğunlukla 30'ların ortasındaki kişiler, ancak yaş aralığı 25-60 yaş arasında değişiyor. Mesleklerine bakacak olursak, hayvanlarla ilgili profesyonellerden sınıf öğretmenlerine ve üniversite profesörlerine kadar bu çeşitli. Bunlarında arasında yatırım gibi farklı alanlardan olan insanlar da var.

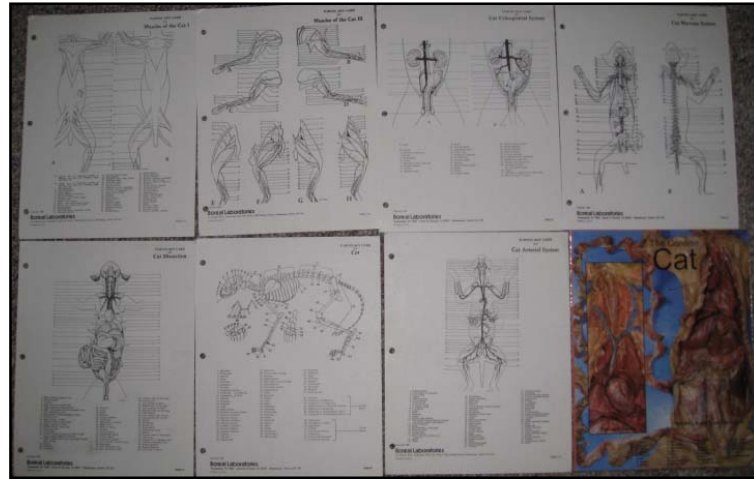
Webinarların *Humane Society* tarafından kullanımına 2008 yılının başında başladığını belirten Clark, başka eğitsel kaynakların kullanımının 1973'lere kadar uzandığını ifade etmiştir. Webinarların öncelikli hedef kitlesinin eğitim alanındaki insanlar olduğunu söyleyen Clark, "eğitsel türdeki webinarlar giderek yaygınlık kazanıyor, çünkü seyahat gerektirmiyor ve profesyonel gelişim konusunda göz önünde bulundurulmaktadırlar" sözleriyle bu sanal iletişim ortamının giderek daha fazla yaygınlaştığını ifade etmektedir. Clark, webinarların etkileşime açıklığı konusunda şunları vurgulamaktadır:

Katılımcılara canlı webinarlar sırasında katılmaları için çağrıda bulunuyoruz. Ancak Hayvan Öyküleri en az etkileşimin olduğu webinarlardandı. Çoğu webinar daha etkileşimli. Katılımcılar yazılı olarak gönderdikleri iletilerle katılımı sağlıyorlar. Katılımcılar eğer mikrofonları varsa sesli olarak da katılabilirler ancak çoğunda bu yok. Sesli katılımın olduğu webinarları denedik ancak bu kaotikti. Çünkü çoğu konuşmuyorken mikrofonlarını sessiz konuma getiremedi.

Clark'ın da belirttiği gibi hayvan hikayelerini konu olan webinar katılımcılarına soru-yanıt bölümüyle etkileşime açık bir iletişim ortamı sağlamıştır (her ne kadar katılımcılar buna fazla ilgi göstermemiş olsa da). Sunumu gerçekleştirenler bu sanal iletişim ortamını kullanırken başka sanal ortamların desteğine de başvurmuşlardır. Bunlar bağlantıları verilen web siteleri ve soruların gönderilebileceği e-posta adresidir. Örgüt kullandığı bu program sayesinde hem eğitsel etkinliklerini gerçekleştirmektedir hem de bunlara katılmak için para ödeyen kişiler sayesinde kendisine mali kaynak yaratmaktadır. Clark canlı olarak gerçekleştirilen webinardan sonra, kaydının 10 kişi tarafından satın alındığını ve hala da satın almaların devam ettiğini belirtmektedir.

4.1.1.2. Humane Society'nin Eğitim Paketi

Humane Society çeşitli düzeylerdeki öğrenciler ve okul öncesi çocuklar için hazırladığı eğitsel materyalleri “Humane Education Loan Program-HELP” programı çerçevesinde ilgilenenlerin kullanımına ücretsiz olarak sunmaktadır. Eğitsel materyallerin içerisinde çizelgeler, üç boyutlu hayvan maketleri, video kasetler ve CD-ROMlar yer almaktadır. Bu materyallerin içerisinde ilgi duyulan konuya ilişkin olanlar, herhangi bir ücret ödmeden örgütten talep edilebilmektedir. Araştırmacı içerisinde kedilerle ilgili iki CD-ROM, bir video kaset ve çizelgenin yer aldığı parçalara ayırarak inceleme (disseksiyon) kampanya paketini örgütten sağlamıştır. Resim 9 ve 10’da bu pakette yer alan materyaller görülmektedir.

Resim 9. Çizelgeler

Resim 10. Video Kaset ve CD-ROMlar

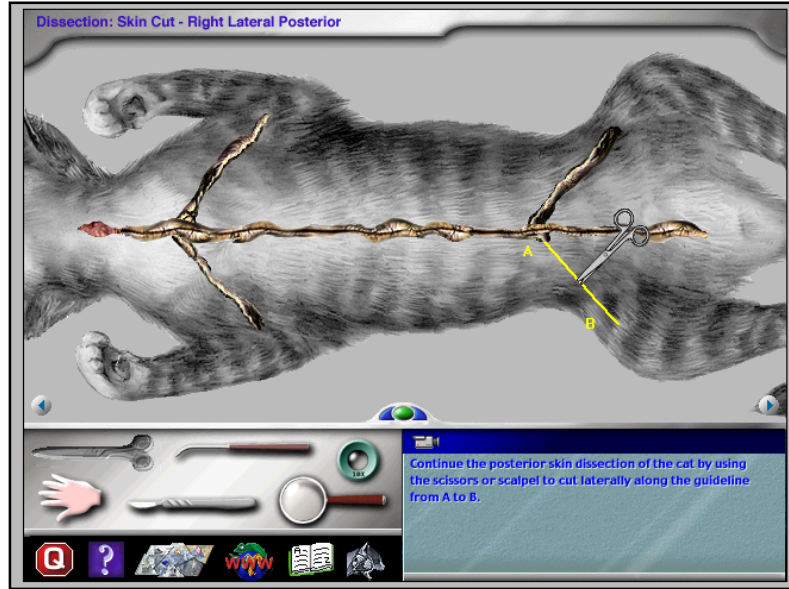
Pakette yer alan materyaller lise ve üniversite düzeyindeki öğrenciler içindir. Parçalara ayırarak inceleme paketleri okulların laboratuvarlarında hayvanların üzerinde deney yapılmasına karşı geliştirilmiştir. Araştırmacı, bu türde eğitsel materyallerin kullanılmasına ilişkin, örgütün gençlere ilişkin eğitsel kampanyalarında çalışmakta olan Kerry Bannon'la görüşmüştür. Eğitsel materyallerin kullanımına 1995 yılında başladığını belirten Bannon; öğrencilere derslerde hayvanların kullanılmasının yanında başka seçeneklerinin de olduğunu göstermek amacıyla olduklarını belirtmektedir. Hayvanların anatomik yapılarına ilişkin bilgiler kağıt üzerinde çizelgelerle ve video kasetlerde görsel olarak öğrencilere sağlanmaktadır. Örgüt ayrıca CD-ROMları kullanarak bu eğitsel deneyimlerin daha etkileşimli bir ortamda gerçekleşmesine olanak sunmaktadır. Kullandıkları materyallere ilişkin geribildirim konusuna da önem verdiklerini belirten Bannon bu konuda şunları söylemektedir:

Materyalleri ödünç alanların deneyimlerine ilişkin bir değerlendirme formumuz var, kişilerden bunu doldurmalarını istemekteyiz. Geribildirim, hem materyallerin değerlendirilmesini hem de kullanıcının yorumlarını ifade etmesini içermektedir.

Resim 10'daki fotoğrafta da görülen CatWorks ve Catlab isimli CD-ROM'larda kedilerin anatomisine ilişkin bilgiler sanal ortamda kullanıcıya verilmektedir. Kullanıcı menüde yer alan başlıkları kullanarak isterse, kedilere ilişkin genel tarihsel bilgi edinebilmekte, sözlüğü kullanarak kullanılan terimlerin açıklamalarına göz atabilmekte (dilerse bunların söylenişlerini hoparlör simgesine tıklayarak dinleyebilmekte), iç organlarının isimleri ve yerleri konusunda küçük testlerle kendisini test edebilmekte, CD-ROMda ele alınan konulara ilişkin test uygulayabilmekte (soru sayısını kullanıcı belirleyebilmekte) ve ek bilgiler için verilen İnternet bağlantılarını kullanabilmektedir.

CD-ROM öğrencilere canlı bir kedi üzerinde işlem yapmadan gerekli olan bilgileri sağlamaktadır. Öğrenci isterse ekranda yer alan makas ya da bıçak simgesini kullanarak var olan kedi resmi üzerinde kesim gerçekleştirebilmekte ve hayvanın iç organlarını bu şekilde inceleyebilmektedir. Hayvanın nerelerden ve nasıl kesilmesi gerektiği çizgilerle

gösterilirken, kişi yanlış yerden kesmeye başladığında ya da istenilen bölgenin dışında kesim yapmaya çalıştığında uyarı sinyali gelmektedir. Aşağıda Catworks isimli CD-ROM'un parçalara ayırma bölümünden bir görüntü yer almaktadır.

Resim 11. CD-ROM'daki Parçalara Ayırma Bölümü

Parçalara ayırmada, kullanıcı dilerse kendisi gerçekleştirebilmekte dilerse de kamera simgesine tıklayarak laboratuarda bunu yapan bir kişinin görüntülerini ve açıklamalarını izleyebilmektedir. Resimde sol alt köşede görülen el simgesi kesilen derinin kaldırılmasında kullanılmakta, büyüteç ve oküler ile de istenilen bölümlere daha yakında bakılabilmektedir. Sağ alt köşede yer alan kutucukta da açıklamalar yazılıdır.

Örgüt web sitesi aracılığıyla sağladığı eğitsel paketlerle hem hedefleri doğrultusunda düzenlediği kampanyalara destek olmakta (disseksiyon kampanya paketi, hayvanların eğitsel amaçlarla öldürülmeslerinin önüne geçmek için hazırlanmıştır) hem de eğitsel etkinliklerini sürdürmektedir. Paketlerde yer alan materyaller sanal iletişim ortamlarından CD-ROMları da içermektedir. İncelenen CD-ROM'da kullanıcı için etkileşimli bir ortam yaratıldığı görülmektedir. Kullanıcı menüde yer alan başlıklardan istediğini seçebilmekte,

derinlemesine bilgi için verilen İnternet bağlantılarını kullanabilmekte, farenin hareket ettirilmesiyle kedi resmi üzerinde kesim yapabilmekte, var olan simgeleri kullanarak görüntüyü yaklaştırabilmektedir. Ayrıca sınıf ortamındaymış gibi öğrendiklerini sımayabilmekte, aldığı puana göre isterse bu testleri tekrar edebilmektedir.

4.1.2. Örgütlerin Tanıtımını Yapmak

Küreselleşme karşıtı hareketler, sanal iletişim ortamlarını kendilerine ilişkin bilgileri destekçilerine sağlamak amacıyla da kullanmaktadırlar. Örgütlerin web sitelerini kendilerini tanıtmak amacıyla kullanımlarının arkasında, anaakım medyada kendilerine ilişkin yer alan eksik ya da yanlış bilgileri gidermek hedefi yatmaktadır (Stein, 2009).

Web örgütlere, başka iletişim ortamlarında sahip olmadıkları türde geniş bir alanda kendilerini tanıtmalarına olanak sağlamaktadır. Verilen bu bilgiler, mücadelenin arkasında yer alanların ete kemiğe bürünmesi ve mücadele sürecine biraz da içeriden bir bakışın sağlanması açısından önem taşımaktadır. Bu açıdan web sitelerinde; örgütün tarihi, çalışanlarına ilişkin bilgi, finansal raporlar, görev bildirimleri ve vizyon bildirimlerine yer verilmektedir. İncelenen web sitelerinin içerikleri örgütlere ilişkin bilgiler açısından şu şekilde bir tablo ortaya koymaktadır:

Çizelge 6. Örgütsel Tanıtım Yolları

Örgütsel tanıtım	Toplam sayı (N=25)
Örgütün amacına ilişkin bilgi	25
Örgütün tarihine ilişkin bilgi	25
Örgütün görev bildirimleri	25
Örgütün vizyon bildirimleri	25
Örgütün yıllık finansal raporu	15
Çalışanlarına ilişkin bilgi	15
Örgütün başarılarına ilişkin bilgi	11

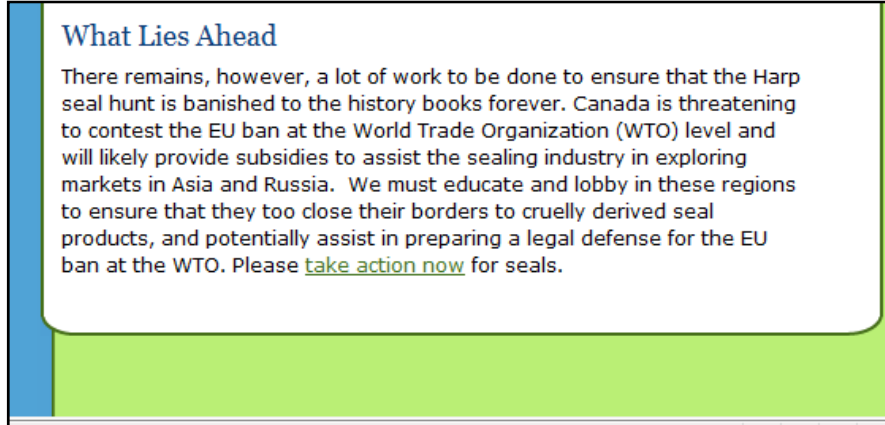
Ele alınan web sitelerinin tümünde örgütlerin amaçları, örgütün tarihi, görev bildirim ve gelecek üzerine planlarına (vizyon bildirim) yer verilmiştir. Bu, başka iletişim kanallarında yeterince yer ve zaman ayrılmaması durumu karşısında örgütler için avantaj olarak görünmektedir. Örgütlere, amaçlarından, kendilerinden ve hedeflerinden bahsetmeleri için sınırsız bir alan sunulmuş durumdadır.

Örgütler web sitelerinde, amaçlarına ve tarihlerine ilişkin bilgilere “about us-hakkımızda” bölümlerinde yer vermektedirler. Amaçların net bir şekilde ziyaretçiye sunulması örgütlerin mücadele ettikleri konuların gözler önüne serilmesini sağlarken, tarihsel bilgi de bu mücadelenin ne kadar zamandır sürdürülmekte olduğuna açıklık getirmektedir.

Görev bildiriminde örgütler, görev bildikleri durumlara açıklık getirmektedirler. Bu, hedef kitlelerine kendilerini ve tasarladıklarını daha iyi anlatmak için yararlandıkları bir özellik olarak ortaya çıkmaktadır. Örgütler verdikleri ayrıntıları, çeşitli PDF belgeleri, ekli dosyalar, bağlantılar ve raporlarla zenginleştirebilmektedirler.

Vizyon bildirim örgütlerin tamamının web sitelerinde açıklık getirdiği konuların arasında yer almaktadır. Örgütler gelecek hedeflerinden ve başarmak istediklerinden söz etmekte, bunların gerçekleştirilebilmesi için nelerin yapılması gerektiği konusunda destekçilerine bilgi sağlamaktadırlar. Resim 12’de *GAN*’ın gelecek hedeflerinin yer aldığı sayfa bulunmaktadır. Örgüt fok balığı avına karşı yürüttükleri mücadelede gelinen noktadan sonra yapılması gerekenleri özetlemektedir.

Örgütlerden 15’i yıllık finansal raporlarına web sitelerinde yer vermektedir. Bu raporların kimi ayrıntılı olup, ayrı PDF dosyalarında verilmekte kimisi ise yıllık raporlarda özet olarak verilmektedir. Bazı web siteleri de ilgi duyanların istekte bulunmaları halinde ayrıntılı finansal raporlarını gönderebilmektedirler (örneğin *RAN*). Örgütlerin finansal raporlarını web sitelerinde vermeleri ya da istek üzerine sağlamaları aldıkları bağışların nerelere ne şekilde kullanıldığını destekçilerine göstermeleri açısından önem taşımaktadır.

Resim 12. GAN Gelecek Hedefleri

<http://www.gan.ca/campaigns/seal+hunt/victory+for+seals%21.en.html>

Örgütün çalışanlarına ilişkin biyografik ve iş sorumluluklarına ait bilgi 15 örgütün web sitesinde yer almaktadır. Bu bilgilerin kimisi birden fazla çalışana kimisi ise yalnızca bir kişiye aittir. Örneğin *The WAC*'ın web sitesinde yalnızca yöneticinin biyografik bilgisine yer verilmiştir. Çalışanlara ilişkin bilgiler bazı örgütlerin web sitelerinde daha ayrıntılıdır. Bunlar özgeçmişlerini, fotoğraflarını ve görev tanımlarını içerecek şekilde hazırlanmıştır.

Örgütlerden 11'i web sitelerinde başarı öykülerine yer vermektedir. Bu özellik “who we are-biz kimiz” ya da “about us-hakkımızda” bölümlerinde yer alan bir bilgidir. Örgütler bu bilgi ile geçmişte gerçekleştirdikleri başarıları destekçilerine sunmakta ve desteklerinin devam etmesi halinde bunlara daha yenilerinin ekleneceğinin mesajını vermektedirler. Örgütlerinin tanıtımlarını yapmalarında başarılarını öne çıkartmak ve etkililiklerini ortaya koymak önem taşımaktadır. Ancak örgütlerin buna ilgisi düşüktür. Resim 13'de *FOE*'nin web sitesindeki “victories-zaferler” sayfası gösterilmektedir.

Resim 13 FOE'nin Örgütsel Başarıları

<http://www.foe.org/victories>

Sanal iletişim ortamlarından web sitelerini; örgütlerin tamamı amaçlarını tanıtmak, tarihlerini açıklamak, görev bildikleri konular hakkında ayrıntılı bilgi vermek, ve gelecek planlarına açıklık getirmek gibi konularda kullanmaktadır. Bunlar örgütün destekçilerine örgüt hakkında başka kaynaklarda erişemeyecekleri bilgileri sağlamaktadır. Örgütlerin 15'i web sitelerinde ekonomik durumlarına ilişkin raporları sunmaktadır. Bu saydamlık örgüte bağlıta bulunanlar açısından, paraların nerelerde kullanıldığını görmelerinde önem taşımaktadır. 15 örgüt çalışanlarına ilişkin bilgi vermekte ve mücadelenin arkasındaki insanların kimler olduğunu destekçilere tanıtmaktadır. 11 örgüt başarı öykülerine de web sitelerinde yer verebilmektedir. Nelerin başarıldığı ve gelecek için hedeflenenlerin başarılması konusunda ne kadarlık bir yolun kaldığı bu öykülerle gözler önüne serilmektedir.

4.1.3. Örgütlemek

Küreselleşme karşıtı hareketlerin sanal iletişim ortamlarını kullanım amaçlarından biri de örgütlemenin gerçekleştirilmesidir. Sanal iletişim ortamlarından özellikle İnternet eş

olmayan örgütsel bir araç olması nedeniyle kullanılmaktadır. İnternet olmaksızın eylemcilerin sanal olarak eşgüdümü sağlaması ve baskı kaynağı haline gelmesi olanaklı değildir. İnternet, bağlantılı kampanyaların örgütlenmesi ve yürütülen etkinliklerin ayrıntılarının paylaşılmasına yardım etmektedir (Juris, 2005, s.197).

Örgütlerin hedef kitlelerini örgütlemekte birbirini tamamlayan üç farklı yol kullandıkları görülmektedir. Bunlar: Yerel örgütlenmelere yardımcı olmak, örgüte ekonomik destek sağlamak ve harekete geçirmektir.

4.1.3.1. Yerel Örgütlenme

Küreselleşme karşıtı hareketlerin amaçlarının yerel düzeyde yayılması ve buradan hareketle küresel çapta etkili olmaları açısından yerel örgütlenme önem taşımaktadır. *FOE*'nin kurucusu David Brower'un ifade ettiği gibi “think globally act locally-küresel düşün yerel davran”ı gerçekleştirebilmek için örgütler bireyleri bilinçlendirmeye, yerel örgütlenmeye yardımcı olmaya ve kendi örgütlerini yaygınlaştırmaya çalışmaktadırlar. Aşağıdaki çizelgede örgütlerin yerel örgütlenme konusunda web sitelerini kullanım yolları ve sıklığı görülmektedir.

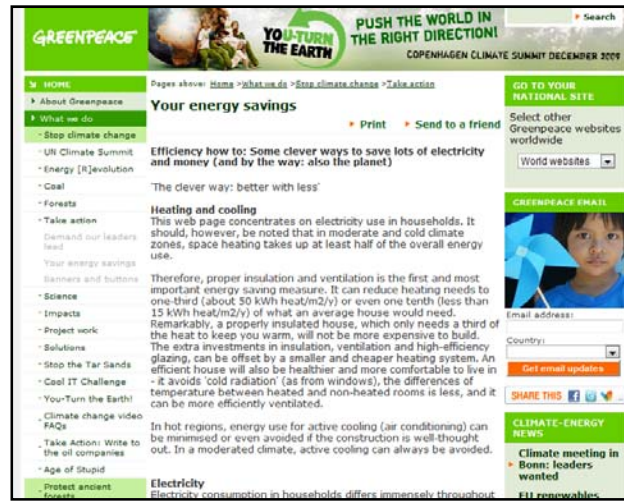
Çizelge 7. Örgütlerin Yerel Örgütlenme Yolları

Yerel örgütlenme	Toplam sayı (N=25)
Yerel örgütlenme için çağrı	25
Yerel örgütlenme için kampanya materyali	21

Örgütlerden tamamı destekçilerine yerel örgütlenme konusunda çağrılarda bulunmaktadır. Yalnızca *PGA* web sitesini güncellemediğinden bu türde çağrılar eski tarihlidir. *50 Years Is Enough*'ın web sitesi de güncellenmemektedir. Ancak örgüt güncelliğini koruyan türde örgütlenmelere çağrılarda bulunmaktadır (ev toplantıları, film gösterileri vb... düzenlemek

yönünde). Örgütlerin yaptığı çağrılara genel olarak bakıldığında bunları; bireyleri bilinçlendirmek, yerel örgütlenmelere yardımcı olmak ve kendi örgütlerini yaygınlaştırmak konusunda ikna etmek yönünde gerçekleştiği görülmektedir.

Bireyleri bilinçlendirmenin, yerel örgütlenme etkinliklerindeki ilk basamak olduğu görülmektedir. Toplumda var olan sorunlara kişilerin dikkatini çekmek, duyarlılıklarını arttırmak ve farkındalık sağlamak örgütlerin özellikle web siteleri aracılığıyla gerçekleştirmeye çalıştıkları örgütlenme etkinlikleri içerisinde yer almaktadır. Resim 14'te *Greenpeace*'in enerji tasarrufu konusunda kişilerin atabileceği adımların açıklandığı sayfa görülmektedir.

Resim 14. Greenpeace'den Enerji Tasarrufu Yolları
http://www.greenpeace.org/international/campaigns/climate-change/take_action/your-energy

Bilinçli tüketici olarak yerel ürünlerin alınması, bu şekilde yerel üreticilerin desteklenmesi; bilinçli çalışanlar olarak çalışanların haklarının korunmasında etkili olduğu için sendikalara katılınması; duyarlı yatırımcı olarak yatırımlarının toplumsal olarak sorumluluk sahibi bankalarla gerçekleştirilmesi ve farklı amaçlar için çalışan örgütlere bağışlarda bulunan kredi kartlarının kullanılması; küresel uygulamaların olumsuz

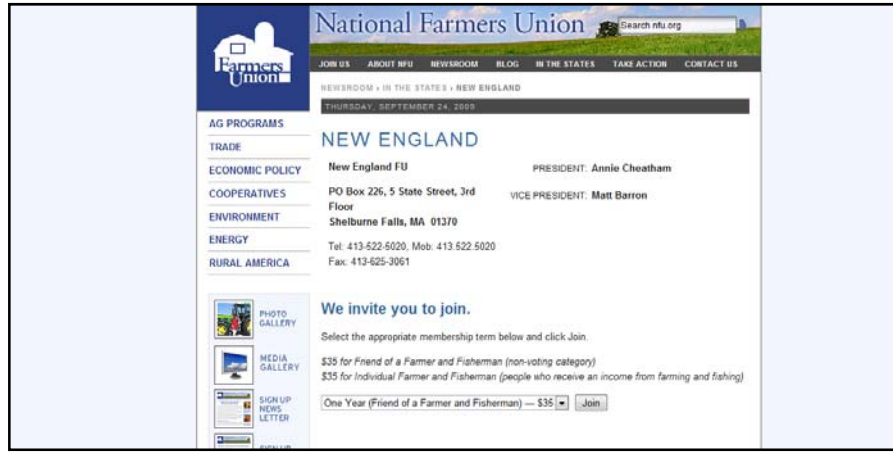
etkilerinin en çok görüldüğü alanlar olan ulaşım, enerji ve atıklar konusunda yerel düzeyde olup bitenlerin farkında olunması ve küresel şirketlerin işe karışmasındansa yerel çözümlerin yöneticilere dayatılması gerektiği örgütler tarafından ifade edilmektedir (<http://ifg.org/programs/Alternatives/WhatYouCanDo.pdf>).

Yerel örgütlenmelere yardımcı olmak, bireyleri bilinçlendirmekten sonraki basamaktır. Örgütler, bilinçlenen bireylerin bu konuda harekete geçerek aynı duyarlılığı çevrelerindeki başka insanlara da yaymalarını istemektedirler. Kişilerin yapabilecekleri etkinliklerin içerisinde, ev toplantıları ve film gösterileri düzenlemek; bahçelerine, arabalarının görünen yerlerine ilgi duyulan konularla ilgili çeşitli pankartlar, özlü sözler yerleştirmek ile web sitelerinden elde edilebilecek el duyurularını insanlara dağıtmak yer almaktadır. Örgütler kişilerin çevrelerindeki insanların da konuya ilişkin farkındalıklarını sağlamak üzere, ev toplantılarının nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin bilgileri web sitelerinde ayrıntılı olarak sağlamaktadır. İnsanların bu toplantılardan nasıl haberdar edileceği, toplantıya çağrılarının nasıl yapılacağı, bu toplantılarda nelerin konuşulacağı ve film gösterimi gerçekleştirmek isteniyorsa uygun olan filmlerin neler olduğu, örgütlerin sağladığı bilgiler içerisinde yer almaktadır.

Kendi örgütlerini yaygınlaştırmak, örgütlerin yerel örgütlenme için gerçekleştirdikleri etkinliklerin bir başka yönüdür. Ele alınan örgütlerin içerisinde çevreci olan *Sierra Club*, yoksul ülkelerin borçları üzerine dikkatini yoğunlaştırmış olan *Jubilee*, küreselleşme konularında çalışan *Global Exchange* ve sendikalardan *Teamsters*, *USW*, *ILWU*, *AFLCIO*, *NFU* örgütlerini yaygınlaştırmakta web sitelerinden yararlanmaktadırlar.

Sierra Club web sitesinde yerel bölümlerinin etkinliklerine ilişkin bilgilere yer vermekte ve katılmak isteyenlere çağrılarda bulunmaktadır. *Jubilee*, web sitesinde kendi bölgelerinde *Jubilee* grubu oluşturmak isteyenlere ne yapmaları gerektiği konusunda çeşitli pratik bilgiler vermektedir. *Global Exchange* de benzer şekilde yerel bölümlerini oluşturmak isteyen insanlara gerekli bilgiyi web sitesi üzerinden sağlamaktadır. Sendikalar örgütlerini yaymak amacıyla web sitelerinde; işçileri örgütlü olmanın ne demek olduğu

konusunda bilgilendirmekte, bunun onlara ne kazandıracığını açıklamakta ve bunu gerçekleştirebilmek için atmaları gereken adımların bilgisini vermektedir. Ayrıca sendikalarının bir parçası olmak isteyenler için web sitelerinde başvuru formlarına da yer vermektedirler. Bu şekilde örgütlerini geliştirmek konusunda çaba harcayan sendikalara örnek olarak *NFU* verilebilir. Sendikaya sanal ortamda üye olmak ve bunun avantajlarından yararlanmak olanaklıdır. Örgüt üyelik için belirli bir ücret talep etmektedir. Üye olanlar sendika içerisinde oy kullanma hakkı elde etmektedir. Resim 15'te *NFU*'nun üyelik için hazırladığı web sayfası görülmektedir.

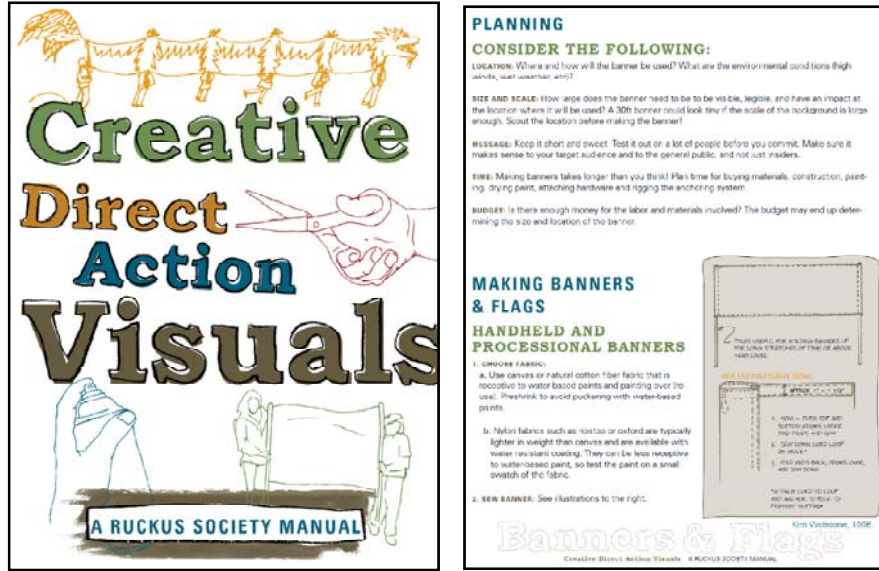

Resim 15. NFU'nun Üyelik Sayfası

<http://nfu.org/in-the-states/en>

Örgütler yerel örgütlenme için çağrılarda bulunurken bunları desteklemek üzere çeşitli kampanya materyellerini de taraftarlarına web siteleri aracılığıyla sağlamaktadırlar. Örgütlerin içerisinde *AWI*, *NFU*, *PGA* ve *The WAC* dışında 21'i bu türde kampanya materyallerine sitelerinde yer vermektedir. Bu türde materyaller genellikle “how to's..-nasıl yapılır..”, “materials-materyaller”, “sources-kaynaklar” ya da “activist sources-eylemcinin kaynakları” türünde başlıkların altında yer almaktadır. Bunların içerisinde ev toplantıları için davetiyeler, el duyuruları, etrafa asılmak üzere çeşitli afişler, eylemciler için çeşitli takımlar ve çeşitli konularda neyin nasıl yapılacağını anlatan yönergeler yer

almaktadır. Resim 16'da *The Ruckus Society*'nin web sitesinde verilen, pankartların ve bayrakların nasıl hazırlanacağını baştan sona ayrıntılı şemalar eşliğinde açıklayan materyal yer almaktadır.

Resim 16. Pankart Yapımı

<http://ruckus.org/article.php?id=305>

Yerel örgütlenme için örgütler web sitelerini (25'i) kullanmakta ve destekçilerine çağrılarda bulunmaktadır. Bu çağrılar farklı düzeylerde gerçekleşmektedir. Bunlar: bireyleri bilinçlendirmek, yerel örgütlenmelere yardımcı olmak ve kendi örgütlerini yaygınlaştırmaktır. Bu konulardaki etkinliklerini desteklemek üzere çeşitli kampanya malzemelerine de web sitelerinde (21'i) yer vermektedirler.

4.1.3.2. Örgüte Ekonomik Destek

Örgütlerin yerel, ulusal ve uluslararası etkinliklerini sürdürebilmelerinde örgütlerini yaygınlaştırmalarının yanı sıra ekonomik olarak güçlendirmeleri de önem taşımaktadır. Yapılan araştırmalar toplumsal hareketlerin İnterneti para toplamakta ve kaynak

oluşturmakta kullanabildiklerini ortaya koymaktadır. Hareketlerdeki gruplar finansal desteği, çevrimiçi bağışlar ve ürün satışları ile sağlayabilmektedirler. Ayrıca personel ve gönüllülerin örgüte dahil edilmesi gibi çeşitli konu başlıkları altında toplanabilecek kaynakları seferber ederek örgütlerini güçlendirmeye çalışmaktadırlar (Constanza ve Chouk, 2003; Stein, 2009; Van Aelst ve Walgrave, 2002). Aşağıda örgütlerin örgütsel yapılarını ekonomik anlamda güçlendirmek adına web sitelerinden yararlanma şekilleri ve sıklığı gösterilmektedir.

Çizelge 8. Örgütsel Yapının Ekonomik Olarak Güçlendirilmesi

Örgüte ekonomik destek yolları	Toplam sayı (N=25)
Sitede örgütün ticari satışı	22
Bağış toplanması	20
Örgüt için çalışmak isteyenlere çağrı	18
Sponsorluk	2

Örgütlerin ekonomik anlamda güçlenmelerinde web siteleri aracılığıyla attıkları adımların arasında çevrimiçi satışlar da yer almaktadır. Araştırma kapsamında incelenen 25 örgütün web sitesinden 22'sinde ticari içerik bulunmaktadır. Örgütler satışlarını gerçekleştirdikleri ürünlerle hem ekonomik açıdan örgüte kaynak yaratmaktadırlar hem de bu ürünlerin üzerinde yer alan logolar ve sloganlarla amaçlarının farklı kesimlere ulaşmaları konusunda çaba göstermektedirler. Bu satışların genellikle örgütlerin logolarını taşıyan ürünleri (t-shirt, kupa, şapka vb...) ve konularıyla ilgili kitapları kapsadığı görülmektedir. Ancak bunların dışında web sitelerinde daha ayrıntılı ticari malzemeye yer veren örgütlerin olduğu da görülmektedir. Örneğin *Global Exchange* web sitesinde, giyim eşyalarından yiyeceklere, takılardan aksesuarlara, el sanatlarından, güzellik ürünlerine kadar çok çeşitli ürünü satışa sunmaktadır. Ayrıca örgütün üç satış yerinin bulunduğu da belirtilmektedir. Bunların gelirlerinin sürekli arttığı ifade edilmektedir. Örgüt satılan ürünlerle bunları üreten yerli halka (Hindistan'dan Tayland'a kadar farklı ülkelerden) yardım etmeye çalışmaktadır. Örgüt bu satışlarla serbest ticaretle değil de adil ticaretle de başarılı

olunabileceğini ve emeğin sahibine hak ettiğini ödeyerek de ticaret yapılabileceğini ispatlamayı hedeflemektedir. Aşağıda örgütün satışlarını gerçekleştirdiği web sayfası yer almaktadır.

Resim 17. Global Exchange'in Çevrimiçi Satış Sayfası

<http://www.globalexchangestore.org/SearchResults.asp?Cat=22>

Örgütlerin finansal olarak güçlü hale gelmelerinde web siteleri aracılığıyla bağış toplamalarının katkısı büyüktür. Örgütlerden 20'si web siteleri aracılığıyla destekçilerinden bağış toplamaktadırlar. CTC, yalnızca üyelerinden bağış toplamayla öteki örgütlerden ayrılmaktadır. Bağış toplamayan örgütlere bakıldığında bunların dördünün sendika (USW, AFL-CIO, NLU, ILWU) ötekine ise küreselleşme konusundaki bir örgüt olduğu görülmektedir (PGA). Sendikalar üyelerinden belirli miktarlarda üyelik ödentisi almakta olduklarından web sitelerinden bağış toplamayabilmektedirler.

Bağış toplama bağlantısı, örgütlerin web sitelerinin ana sayfalarında dikkat çekici bir şekilde tasarlanmıştır. Örgütler bağışlar konusunda destekçilerine çeşitlilik sağlamaktadırlar. Örneğin, *Humane Society*, sevdiği adına ya da ölen tanıdıkları adına

bağış yapılması seçeneklerini vermektedir. Eski arabaların bağışlanması da verilen seçenekler arasındadır. MSN'e "I-ben" ekleyerek, örgütün Microsoft'un reklam gelirlerinden belli bir miktar almasını sağlamak da bağış yapmak isteyenler için bir başka seçenek olarak belirtilmektedir. Bağışta bulunmak için bir başka yol da, *Teamsters*'ın web sitesinde belirttiği gibi, araç çubuğunun bilgisayara indirilmesi sonucunda, bunun her kullanımında örgüte katkıda bulunmaktır. *Greenpeace* de örgüte bağışta bulunmak isteyenlere farklı seçenekler sağlayan örgütlerden biridir. Örgütün kredi kartının alınması durumunda, bunun her kullanımıyla örgüte belirli bir miktarda bağış yapılmaktadır. Aynı uygulama *Humane Society*'de de vardır. Resim 18'de örgütlerden bazılarının bağış için web sitelerinin anasayfalarına yerleştirdikleri butonlar görülmektedir.

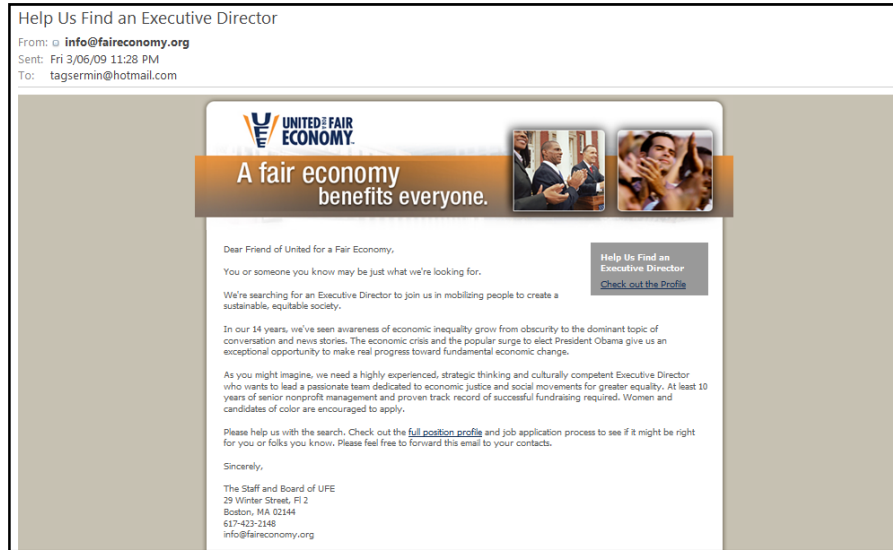

Resim 18. Bağış Butonları

Örgütler ekonomik yapılarını güçlendirmek amacıyla web siteleri aracılığıyla gereksinim duydukları işgücünü bulmaya çalışmaktadırlar. 25 örgütün 18'inin web sitesinde bu türde iş duyuruları verdiği görülmüştür. Örgütler genellikle hakkımızda bölümünde yer alan "job-iş" başlığı altında bu türde duyuruları vermektedir. Bazı örgütlerin web sitelerinde duyuru bölümleri bulunmakla birlikte herhangi bir açık pozisyon bulunmadığı

belirtilebilmektedir (örneğin *GAN*). İş duyuruları içinde en çok aranan pozisyon stajyerliktir. Bunların çoğunda ücret ödenmemektedir. Örgütlerin web sitelerinde çeşitli iş bulma sitelerine yönlendiren bağlantılara yer verenler de bulunmaktadır. Teamsters ve *AFL-CIO* gibi sendikalar iş arayanları verdikleri bağlantıya yönlendirmektedirler. Örgütler iş başlığının altında gönüllü olarak çalışmak isteyenlere de çağrılarda bulunabilmektedirler. Örneğin, *GAN* örgüt için gönüllü olarak çalışmak isteyenlere çağrılarda bulunmaktadır. Bu gönüllülerin (öğrenci iseler); kendi okullarında öğretici seminerler verebilecekleri, ilgili yerlere mektuplar yazabilecekleri, örgütün toplantılarına, eğitim etkinliklerine, gösterilerine katılabilecekleri, ofislerinde çalışarak posta hazırlayabilecekleri ve özel projelerde çalışabilecekleri ifade edilmektedir.

Örgütler web sitelerindeki iş bölümleri dışında e-posta listeleriyle gönderdikleri iletilerle de iş duyurularını, destekleyicilerine ulaştırabilmektedirler. Örneğin, *UFE* yönetici bulmak için üyelerine e- posta göndermiştir. Aşağıda örgütün gönderdiği bu ileti yer almaktadır.

Resim 19. United for a Fair Economy'nin İş İlanı

info@faireconomy.org

Sponsorluk, örgütler tarafından geniş kitlelere erişmek ve güçlenmekte kullanılan yollardan birisidir. Ancak bunun araştırma kapsamında ele alınan örgütler tarafından çok sık kullanılan bir yol olmadığı ortaya çıkmıştır. Örgütlerden 2'sinin sponsor kullandığı görülmektedir. Örgütler genellikle bağımsızlıklarının zarar görmemesi için herhangi bir kurumdan ya da kuruluştan sponsorluk ya da maddi destek kabul etmemekte, bireylerin bağışlarıyla ayakta durmaya çalışmaktadırlar.

Sponsorluk alan örgütler; *NFU* (2008'de düzenlediği kongreye sponsor olanlar arasında AT&T, Swift&Company, UBS, the Fertilizer Institute, JBS, The Farm Credit System, Chicago Climate Exchange vb... yer almaktadır) ve *Humane Society*'dir (düzenledikleri farklı etkinlikler için çeşitli sponsorları bulunmaktadır (örneğin evcil hayvanların kısırlaştırılmasına ilişkin düzenledikleri etkinliklere sponsor olan kurumlar gibi).

Örgütler web siteleri üzerinden satışlarını gerçekleştirdikleri ürünleri kullanarak (22'si) ve topladıkları bağışlarla (20'si) ekonomik açıdan örgütsel yapılarını güçlü hale getirmeye çalışmaktadırlar. Ayrıca örgütler, bünyesinde çalışacak olan kişilere (18'i) hem web siteleri aracılığıyla hem de e-postalarla erişmeye çalışmaktadırlar. Bu şekilde, hem ücretsiz olarak çalışacak olan gönüllülere hem de stajyerlere ulaşabilmektedirler. Bu, örgütlere ekonomik açıdan katkı sağlayan bir başka yoldur. Örgütler arasında sıklıkla olmasa da başvuru bir başka yol da sponsorların maddi desteğinden (2'si) yararlanmaktır. Örgütler bağımsızlıklarını korumak adına sponsorlardan uzak durmaya çalışmaktadırlar.

4.1.3.3. Eylem ve Harekete Geçirme

Sanal iletişim ortamları harekete geçirmek için araç görevinde olup, ortak eylem ve özel sonuçlar ortaya koymak isteyen girişimler için örgütleyici olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal hareketler, gerçek dünyadaki eylemleri ve gösterilerin eşgüdümünü sağlamada, siyasal temsilcilere imza kampanyaları düzenlemede, eylem duyurularını yaymada ve sanal sivil itiaatsızlıkla bağlantı kurmada sanal iletişim ortamlarını kullanmaktadırlar (Stein,

2009). Aşağıda örgütlerin eylem ve harekete geçirmek için kullandıkları yollar ve bunların kullanım sıklığı gösterilmektedir.

Çizelge 9. Eylem ve Harekete Geçirmek İçin Kullanılan Yollar

Eylem ve harekete geçirme yolları	Toplam sayı (N=25)
E-posta/e-kart kampanyaları	23
Çevrimdışı kulis etkinliklerine çağrı	17
Çevrimiçi imza kampanyaları	14
Sitede etkinlik takvimi	12
Çevrimdışı mektup/kart kampanyaları	11
Çevrimdışı eylemlere çağrı	8
Çevrimdışı eylemlerin örgütlenmesi	5
Çevrimdışı imza kampanyaları	5

Örgütlerden 23'ü (*The Ruckus Society* ve *PGA* dışında) e-posta/e-kart kampanyalarına web sitelerinde yer vermektedir. Çevrimiçi eylem biçimleri içerisinde yer alan e-posta/e-kart kampanyaları çevrimiçi imza kampanyalarından daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu kampanyalarda destekçilerden web sitelerinde hazır olarak bulunan e-postaları ya da e-kartlarına isimlerini ve e-posta adreslerini yazmaları ve bunları belirtilen kişilere göndermeleri istenmektedir. Örgütler, kampanyanın düzenlenme nedeni ve elektronik iletinin neden seçilen kişiye gönderildiği konusunda bilgi de vermektedirler. Destekçi isterse iletide çeşitli değişiklikler gerçekleştirebilmektedir. Düzenlenen bu kampanyaların konusu, örgütlerin etkinlik alanları tarafından biçimlenmektedir.

Örgütler yalnızca eleştirel e-posta/e-kart kampanyaları düzenlemekle kalmamakta var olan olumlu uygulamalar karşısında teşekkür e-postaları da göndermektedirler. Örneğin, *The WAC*, hapisanelerde kötü muamelenin yasaklanması ve gizli hapisanelerin kapatılması yönünde bir kararnameye imza attığından başkan Barak Obama'ya teşekkür e-postası gönderilmesi yönünde kampanya düzenlemektedir. Resim 20'de bu e-posta yer almaktadır.

NRCAT National Religious Campaign
Against Torture

President Obama Halts Torture! Now Ask Him to Ensure that We Never Make this Mistake Again!

On January 22nd, President Obama issued an executive order ending the torture and abuse of U.S. held detainees, closing secret prisons, providing the Sentential Committee of the Red Cross with access to detainees, and establishing a Special Task Force charged with reviewing the possibility of activating the additional, non-Army Field Manual, interrogation techniques. Please email the President to thank him for ending CIA-sponsored torture and to ask him to ensure that any and all interrogation techniques that are approved for use by American investigators comply with the "Golden Rule" principle - i.e. they would not be used against a captured American.

It's more important than ever to let the President know how you feel about this. Please let him know by sending it - personalized messages receive more attention.

Send & Edit the Message **Sign & Send the Message**

October 12, 2009

Subject: [Text Box]

Thank you!

Dear President Obama:

Thank you for issuing an executive order ending the torture and abuse of U.S. held detainees, closing secret prisons, and providing the International Committee of the Red Cross with access to detainees. This is a significant step toward restoring the rule of law and maintaining our nation's moral leadership.

I am concerned about the work of the Special Task Force you established to explore "additional or different guidelines" for the CIA. Please ensure that any such guidelines comply with the principle of the "Golden Rule" - that we will not use any those interrogation techniques that would be considered more cruel than if used upon a captured American.

Thank you.

We will address your signature from the information you provide.

First Name* [Text Box]

Last Name* [Text Box]

Email* [Text Box]

City* [Text Box]

Street 1 [Text Box]

Street 2 [Text Box]

City* [Text Box]

State/Province* [Text Box]

Select a state [Dropdown Menu]

Zip/Postal Code* [Text Box]

[Send my Message]

Resim 20. Obama'ya Teşekkür E-postası

http://salsa.democracyinaction.org/o/2162/t/3961/campaign.jsp?campaign_KEY=2646

Çevrimdışı kulis etkinlikleri, siyasal temsilcilere, çokuluslu şirket yöneticilerine ya da uluslararası kurumların başkanlarına yapılan telefon aramaları ve ziyaretleri içermektedir. Örgütlerden 17'si bu türde etkinlikler için destekçilerine web sitelerinden çağrılarda bulunmaktadır. Bu telefon aramaları ya da ziyaretlerin içeriği herhangi bir yasanın onaylanması konusunda baskı oluşturmak, desteklemek ya da çeşitli konularda eleştirel tepkilerin gösterilmesi olarak özetlenebilir. Örgütler web sitelerinde, karar alıcılara yönelik yapılacak telefon aramalarında ya da ziyaretlerde nelere dikkat edilmesi, nasıl konuşulması gerektiği ve görüşme için randevuların nasıl alınacağını bilmesini sağlamaktadırlar. Örgütler ayrıca web sitelerinde aranacak olan kişiye ve konulara göre örnek telefon konuşma metinlerine de yer vermektedirler.

Örgütler destekçilerine kulis etkinliklerini gerçekleştirmeleri için web sitelerinin yanı sıra otomatik telefon aramaları kullanarak da çağrılarda bulunmaktadır. Bunu kullanan örgütlere örnek olarak *UFE* gösterilebilir. Örgütün iletişim sorumlusu Keener bunun kullanılmasında ilgili şunları söylemektedir:

Bu otomatik bir şekilde insanları telefonla arayan bir sistem. Bu internetin dışında kullandığımız bir başka yöntem. Bu şekilde konuya ilgi duyan konuyla ilgili güdülenmiş insanlara ulaşmaktayız. İnsanları hükümet yetkililerini arama konusunda güdülüyoruz. Bu da etkili bir yöntem.

Kulis etkinlikleri konusunda destekçilerine çağrılarda bulunmayan örgütlerin bu davranışlarının altında doğrudan eylemden yana olmalarının yattığı söylenebilir. Bu türde örgütlere örnek olarak *The Ruckus Society* ve *PGA* verilebilir. *The Ruckus Society*, web sitesinde doğrudan eylem için eylemcilerin neler yapmaları gerektiğini ayrıntılı olarak açıklarken; *PGA*, örgütün ilkeleri arasında lobiciliğin mücadele ettikleri konularda değişiklik yaratmada etkili bir eylem türü olmadığını ifade etmektedir (<http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/en/>, 02.02.2009).

Örgütlerden 14'ü çevrimiçi imza kampanyaları düzenlemekte ve destekçilerine bunlara katılmaları konusunda web sitelerinden ve e-posta listelerinden çağrılarda bulunmaktadır. Bu imza kampanyaları örgütlerin etkinlik alanlarına göre çeşitlilik göstermektedir. Örneğin *Greenpeace*, balinaların katliamı ve Londra yakındalarındaki Heathrow havaalanının genişletme kararının protesto edilmesi ile okyanus rezervlerinin korunmasına yönelik sanal ortamda imza kampanyaları düzenlemektedir. *Peace Action*, Irak'tan askerlerin geri çekilmesine ilişkin bir kampanya düzenlemektedir. Bu imza kampanyaları genel olarak çevre, barış, küresel şirketlerin uygulamaları, işçi hakları, çeşitli yasal düzenlemeler ve hayvanların korunması konularında gerçekleştirilmektedir. Resim 21'de *Sierra Club*'ın düzenlediği, temiz enerji konusundaki katkılarından dolayı yetkililere teşekkür içeren bir çevrimiçi imza kampanyası örneği yer almaktadır.

Eylem ve harekete geçirmekte önemli olan bir diğer boyut da, 12 örgütün web sitesinde yer verdiği etkinlik takvimleridir. Bunlar, potansiyel katılımcılara izleyen günlerde ne türde etkinliklerin olduğunun bilgisini pratik bir şekilde sağlamaktadırlar. Bazı örgütler kullanıcının bulunduğu bölgede gerçekleşecek olan etkinliklerin bilgisini posta kodu girilmesi sonucunda sunmaktadırlar. Resim 22'de *AFL-CIO*'nun sitesinde yer verdiği etkinlik takvimi görülmektedir.

SIERRA CLUB EXPLORE, ENJOY AND PROTECT THE PLANET
FOUNDED 1892

Search our websites

[About](#) [Goals](#) [News](#) [Local](#) [Outings](#) [Join, Renew, Give](#) [Take Action](#)

[Member Center](#) | [Login](#) | [Register](#) | [Tell a Friend](#)

Sign Our Petition to Governor Sebelius and Supportive Legislators!

To Governor Sebelius and Supportive Legislators,
Thank you for your leadership in the vital energy debate in our state.
You voted in a way that will allow Kansas to embark on a new energy future that will stimulate our economy, while protecting our land, water, and air for future generations.
Your leadership comes at a time when you faced great opposition and pressure. For this, we commend you! Please continue to vote in a way that creates a clean-energy future for Kansas.

Sincerely,

Enter your information to add your name to the petition:

* Name: First Last

* Email:

Street 1:

Street 2:

* City/State/ZIP: City State ZIP

Phone Number:

Yes, I would like to receive periodic updates and communications from Sierra Club.

Remember me. [What's this?](#)

Resim 21. Sierra Club Çevrimiçi İmza Kampanyası

https://secure2.convio.net/sierra/site/SPagyapitver?pagename=Kansas_Coal_Veto_Petition&JServSessionIdr007=q1tmyogos3.app20a

AFL-CIO America's Union Movement

SEARCH All of AFL-CIO

[ABOUT US](#) [CORPORATE WATCH](#) [JOIN A UNION](#) [UNION SHOP ONLINE](#) [GET INVOLVED](#)

heart of the MOVEMENT
Marie Justice Her Name Says It All

E-MAIL ALERTS
Sign up for action alerts & news.
Enter e-mail
[Update your e-mail.](#)

GET INVOLVED
Take Action
Visit the AFL-CIO Now Blog

GET INFORMED
Working Families Vote 2008
Health Care For All

AFL-CIO Events

Home > AFL-CIO Events

Event Central
[Find An Event](#) | [Plan An Event](#) | [Manage Your Events](#)

Search for an event near you...
To find an event near you, just enter your zip code into the form below.

Zip Code:

Search Radius: miles

[Go to advanced search >](#)

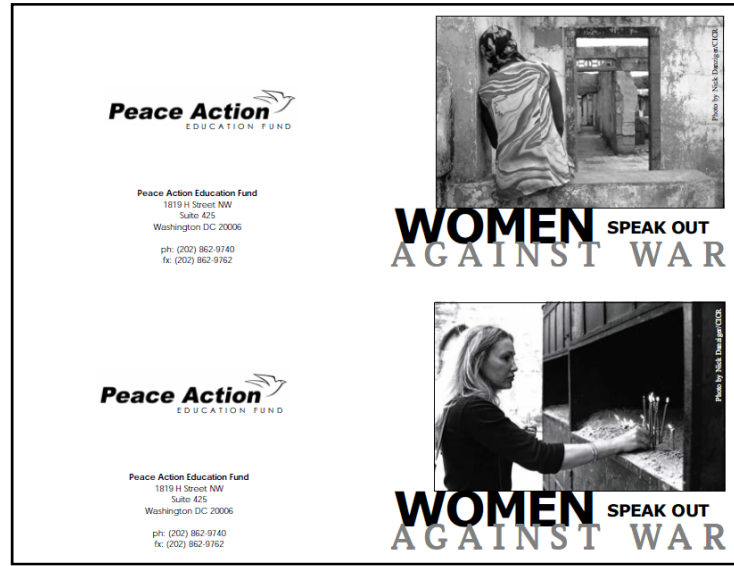
Copyright © 2008 AFL-CIO | American Federation of Labor - Congress of Industrial Organizations

[Contact Us](#) | [Union Jobs](#) | [Privacy Policy](#) | [Site Map](#)

Resim 22. AFL-CIO Etkinlik Takvimi

http://events.aflcio.org/page/event/search_simple

Örgütler, hükümet yetkililerine, uluslararası şirket yöneticilerine ya da uluslararası finansal kurumların başkanlarına yönelik telefon aramaları ya da ziyaretlerle gerçekleştirilen kulis etkinliklerini mektup ve posta kartı kampanyaları ile de desteklemektedirler. Örgütlerden, 11'i bu türde kampanyalar düzenlemektedir. Bu kampanyaları web siteleri aracılığıyla gerçekleştiren örgütler, destekçilerinin örnekleri verilen mektupları belirtilen makamlara göndermeleri için çağrılarda bulunmaktadır. Mektupların yanı sıra yine web sitelerinde sağlanan kartların çıktısı alınarak bunların istenilen kişilere gönderilmesi yönünde etkinlikleri de bulunmaktadır. Bu mektup ya da kartlarla gönderilen kurumlar ya da kişiler üzerinde baskı oluşturarak, eleştirilen uygulamalar konusunda değişiklikler yaratmak amaçlanmaktadır. Aşağıda *Peace Action*'ın web sitesinde yer alan posta kartı gösterilmektedir.

Resim 23. Peace Action'ın Posta Kartı

<http://www.peace-action.org/camp/cnfp/printouts/cards.pdf>

Örgütlerden 8'i web sitelerinde çevrimdışı olarak gerçekleştirdikleri eylemlere destekçilerinin katılımı için çağrıda bulunmaktadır. Çevrimdışı eylemlerin içeriğine bakıldığında bunların protestolar ve boykotlar olduğu görülmektedir. Örgütler, bu

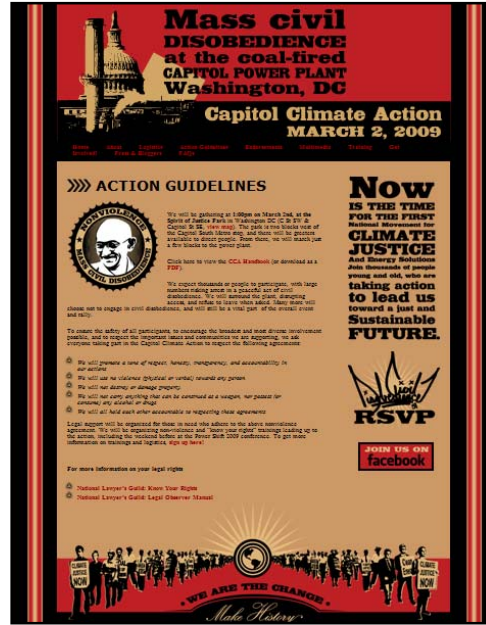
etkinliklere katılımı sağlamak üzere web sitelerinden bunların duyurularını yapmaktadırlar. Bu duyurular genellikle “harekete geç-take action, eylem merkezi-action center, etkinlikler-events, kampanyalar-campaigns, katıl-get involved” gibi bölümlerin altında yer almaktadır. Bu bölümlerde ayrıca öteki çevrimdışı ve çevrimiçi etkinliklerin bilgisi de verilmektedir.

Örgütlerden dördü (*The Ruckus Society, Global Exchange, Greenpeace ve RAN*) web sitelerinde 2 Mart 2009 tarihinde Washington D.C’de gerçekleştirilen, Capital Climate Action’a destekçilerinin katılımını sağlamak üzere eylemin duyurusunu yapmışlardır. İki (*50 Years Enough ve PGA*) küresel eylem günlerine ilişkin gösterilerin duyurularına yer vermiştir. Geri kalan iki örgüt de (*GAN ve WILPF*) düzenledikleri boykotların duyurusunu gerçekleştirmiştir. *GAN*’ın düzenlediği boykot deniz ürünlerinin tüketimine ilişkindir. Örgüt web sitesinde, Kanada’da gerçekleştirilen fok balığı avından dolayı Kanada kökenli deniz ürünlerinin boykot edilmesi yönünde çağrılarda bulunmaktadır. *WILPF* ise şişelenmiş su endüstrisine karşı boykot düzenlemektedir. Amaç su kaynaklarının çökulusü şirketlere karşı korunmasıdır.

Çevrimdışı eylemlerin örgütlenmesi boyutu, bu türdeki eylemlerin eşgüdümünü sağlayacak olan malzemenin sağlanmasını ifade etmektedir. Bu malzemenin içerisinde eylem yerine ilişkin harita, buraya nasıl ulaşılacağına bilgisi; eyleme ilişkin yönerge ve taktikler yer almaktadır. Örgütlerden 5’i (*GAN, Greenpeace, RAN, The Ruckus Society ve WILPF*) çevrimdışı eylemlerin örgütlenmesi için web sitesi, e-posta listesi, bloglar, toplumsal iletişim siteleri (Facebook, Twitter, YouTube, My Space gibi) ve cep telefonları gibi farklı sanal iletişim ortamlarından yararlanmaktadırlar. Bu sanal iletişim ortamlarının çevrimdışı eylemlerin örgütlenmesinde kullanımına örnekler aşağıda verilmektedir.

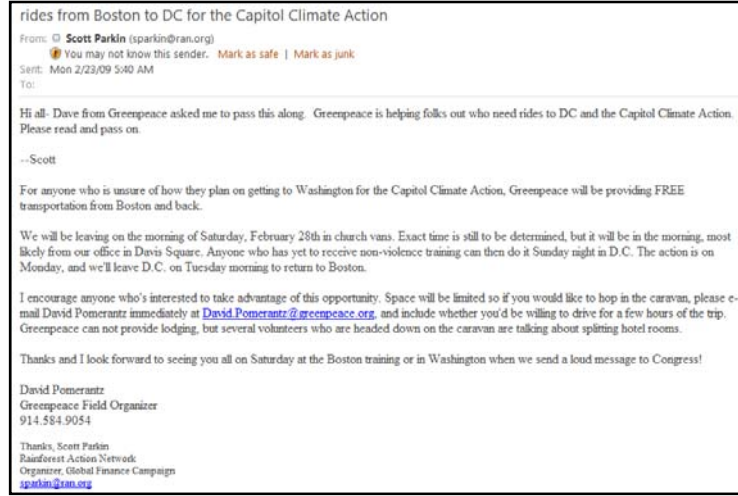
Web sitesinin kullanımı: Capital Climate Action’a katılacaklar için düzenlenmiş ve web sitesinden ilgilenenlere duyurulan yönergede eylemcilerin saygılı dürüst olacaklarına, herhangi bir kimseye karşı fiziksel ya da sözlü şiddet uygulamayacaklarına, mülke zarar vermeyeceklerine, silah olarak kullanılabilecek hiçbir şey taşımayacaklarına, alkol ve

uyuşturucu kullanmayacaklarına, bu kurallara uymaları gerektiğine ilişkin uyarılar yer almaktadır. Resim 24'te bu yönerge gösterilmektedir.

Resim 24. Capital Climate Action Yönergesi
http://www.capitolclimateaction.com/?page_id=2

E-posta listelerinin kullanımı: E-posta listelerini kullanarak çevrimdışı eylemlerini örgütlemelerine örnek olarak, RAN'ın üyelerine gönderdiği e-postalardan biri verilebilir. Örgüt bu iletiliyle Capital Climate Action için lojistik destek sunmaya çalışmaktadır. Washington dışından eyleme katılmak isteyenlere ücretsiz ulaşım olanağı sağlanmaktadır. Bunun bilgisi de insanlara e-posta listeleri aracılığıyla gönderilmiştir. Mesajda Greenpeace'in eyleme Boston'dan katılmak isteyenlere ücretsiz ulaşım sağladığı açıklanmaktadır. Resim 25'te bu ileti yer almaktadır.

Resim 25. Ulaşımın Koordine Edilmesi sparkin@ran.org

Blogların kullanımı: Eşgüdümün sağlanmasında eyleme ilişkin anında yapılan blogların önemi örgütlerce ifade edilmektedir. Bunlar toplumsal iletişim sitelerinden olan Twitter ile cep telefonlarından da takip edilebilmektedir. Capital Climate Action'da *Global Exchange* isimli örgüt canlı olarak blog gerçekleştirmiştir. *Global Exchange*'in iletişim sorumlusu Reede Stockton eylemler sırasında başka insanların olup bitenlerden haberdar olmaları konusunda nelerin yapıldığını şu sözlerle ifade etmektedir.

Mart ayında Washington DC'de gerçekleştirilen Capitol Climate Action'da canlı olarak blog gerçekleştirdik ve bu oldukça etkiliydi. Washington DC'de cep telefonumu kullanarak Wordpress bloga bağlanıp, canlı olarak blog yaptım. California'daki medya eylemcimiz gerçekleştirdiğim blogları Twitter'a koydu. Sonuçlar oldukça etkiliydi...

Toplumsal iletişim sitelerinin kullanımı: Eylemlerin örgütlenmesinde Twitter, Facebook, YouTube gibi toplumsal iletişim araçlarının ortaklaşa kullanımı sonucunda daha büyük bir başarı kazanıldığı daha fazla insanın dikkatinin çekildiğini *FOE*'den Rebecca Connors şu sözlerle ifade etmektedir:

Bu bahar Beyaz Saray'da bir iklim yasaasının onaylanması vardı. Yaptığımız araştırmalar sonucunda buna karşı çıkmamız gerektiğine karar verdik. Oylamadan bir hafta önce bir kampanya başlattık. Bunun öncesinde bir web sayfası hazırlar, basın bildirileri gönderir ve üyelerimize e-posta gönderirdik. Ama bu kampanya için bunların yanı sıra YouTube'da kampanyayı düzenleyenlerin yasadan bahsettikleri bir video hazırladık, yeni gelişmeleri Tweeter'la duyurduk ve Facebook aracılığıyla da bizi destekleyenlerle sık sık konuştuk. Kampanyamız blogların dikkatini çekti ve mücadelemiz daha geniş bir kitle tarafından bilinir hale geldi. New York Times'la röportajımız oldu. Sanırım bu kampanyadaki başarımız mesajımızı farklı yollarla yayınlatabilmemizde yatıyor.

Cep telefonlarının kullanımı: Cep telefonları çevrimdışı olarak gerçekleştirilen eylemlerin örgütlenmesinde kullanılan sanal iletişim araçlarından biridir. Cep telefonlarının, eylemler sırasında hızlı bir şekilde iletilmesi gereken mesajlar için faydalı bir iletişim aracı olduğu daha önce yapılmış olan çalışmalarda ifade edilmektedir. Juris (2005), protestocuların cep telefonlarını; pozisyonlarını belirlemek, polisin eylemlerini bildirmek ve gerçek zaman güncellemelerini sağlamak gibi yenilikçi biçimlerde kullandıklarını ifade etmektedir. Reede (2005), cep telefonlarının bu şekilde kullanılmasına, Seattle gösterilerinden örnek vermektedir. Gösteriler sırasında cep telefonlarının beklenmedik bir rol üstlendiğini belirtmektedir.

Cep telefonlarının eylemlerin eşgüdümü açısından önemini CTC'den Andrew Gussert şu sözlerle ifade etmektedir:

Özellikle kısa mesaj özelliği kullanılırsa ve bir protestoda ya da etkinlikte nelerin yapılmasına yönelik aciliyet taşıyan iletişimde kullanılıyorsa, son derece önemli. Bu hemen hemen walkie talkie özelliği taşıyor. İnsanlarla anında haberleşebiliyorsunuz. Bu şekilde kullanımı çok faydalı buluyoruz.

Örgütler Capita Climate Action'da cep telefonlarının mesajlaşma özelliğinden anında bilgi sağlama amacıyla yararlanmışlardır. Resim 26'da RAN'ın e-posta listesinden destekçilerine gönderdiği, eyleme ilişkin bilgilerin cep telefonuna mesaj olarak gelmesi için yapılması gerekenleri anlatan bir ileti yer almaktadır.

Join the Text Loop for March 2!

From: Capitol Climate Action (jells@ran.org)
 Sent: Fri 2/27/09 6:05 PM
 To: sermin tag (tagsermin@hotmail.com)

Dear sermin,

We're only three days away from the largest mass civil disobedience for the climate in U.S. history!

More than 2,500 people are planning to meet at Spirit of Justice Park, C St. and Capitol St SE in Washington, DC at 1pm and march to the Capitol Power Plant.

On Monday, when you're at the action, the best way to get information about what's going on is by texting "follow capitolclimate" (no quotations) to 40404 and getting updates via text message on your mobile phone.

During the action, we'll have people devoted to making sure you get the most up-to-the-minute information about what's happening, where, and when.

It is really easy, just text "follow capitolclimate" (no quotations) to 40404.

See you Monday!

The Capitol Climate Action Team
<http://www.CapitolClimateAction.org>

P.S. Here are a few useful links to visit before the action:

:: National Weather Service Forecast:
<http://forecast.weather.gov/MapClick.php?zoneid=DC2001>
 :: Training and briefing schedule:
http://www.capitolclimateaction.com/?page_id=42

Resim 26. Cep Telefonlarıyla Mesajlaşma jells@ran.org

Örgütler web sitelerinden ve e-posta listelerinden eylemlerin örgütlenmesi konusunda çeşitli bilgileri sağlarken bloglar, toplumsal iletişim siteleri ve cep telefonlarıyla da bunları desteklemiştir.

Örgütler çevrimdışı eylemlerin örgütlenmesinin yanı sıra çevrimdışı imza kampanyalarını baskı oluşturmak, tepkilerini dile getirmek, olumlu yönde değişiklikler yaratmak ve bazen de olumlu uygulamalar için teşekkür etmek amacıyla kullanılmaktadır. Örgütlerden 5'i (*GAN, Peace Action, RAN, Sierra Club* ve *WILPF*) bu türde çevrimdışı imza kampanyalarına web sitelerinde yer vermektedir. Örgütler çevre, hayvan ve insan hakları gibi konularda hazırladıkları imza formunu web sitelerinde sağlamaktadırlar. Destekçilerinden bunları basarak etraflarındaki insanlardan imza toplamalarını ve bunları örgüt merkezine göndermelerini istemekteydiler.

Sanal iletişim ortamları fiziksel olarak dağınık haldeki bireylerin ortak eylem gerçekleştirmek üzere bir grup içerisinde toplanmalarını sağlamakta güçlü bir araçtır. Bu yolla toplumsal hareketler aktörlerinin eylemlerine yardımcı olabilmektedirler (Bell, Loader, Pleace ve Schuler, 2004, s.143). Örgütler çevrimdışı ve çevrimiçi eylemlerini destekçilerine duyurmak ve bunları örgütlemek adına çeşitli sanal iletişim ortamlarını kullanmaktadırlar. Bu sanal iletişim ortamları içerisinde web siteleri, e-posta listeleri, bloglar, toplumsal iletişim siteleri ve cep telefonları öne çıkmaktadır. Bunların kullanım biçimleri; e-posta/e-kart kampanyaları (23'ü), çevrimdışı kulis etkinliklerine çağrı (17'si), elektronik imza kampanyaları (14'ü), etkinlik takvimi (12'si), çevrimdışı mektup/kart kampanyaları (11'i), çevrimdışı eylemlere çağrı (8'i), çevrimdışı eylemlerin örgütlenmesi (5'i) ve çevrimdışı imza kampanyaları (5'i) olarak düzenlenmiştir.

Küreselleşme karşıtı hareketlerin sanal iletişim ortamlarını örgütlemek stratejisiyle kullanımına bakıldığında bazı amaçların öne çıktığı görülmektedir. Bunlar: Yerel örgütlenmeleri sağlamak; örgütsel yapılarını ekonomik anlamda güçlendirmek ile destekçilerinin eylemlere katılmaları ve harekete geçmelerini sağlamaktır. Örgütler bu amaçlarını gerçekleştirmek üzere çeşitli sanal iletişim ortamlarını kullanmaktadırlar. Bu sanal iletişim ortamları içerisinde web siteleri ve e-posta listeleri en sık kullanılanlar olarak dikkati çekerken, bunları desteklemek üzere bloglardan, çeşitli toplumsal iletişim sitelerinden ve cep telefonlarından da yararlanılmaktadır.

Küreselleşme karşıtı hareketlerin örgütleme amacıyla sanal iletişim ortamlarından yararlanmaları düzenledikleri eylemlere odaklanarak daha yakından incelenebilir. Bu şekilde hem çevrimdışı hem de çevrimiçi ortamların örgütlemek konusunda ne şekilde kullanıldığı daha iyi anlaşılabilir.

Küreselleşme karşıtı hareketlerin düzenledikleri eylemlerden Uluslararası İklim Eylem Günü hangi sanal iletişim ortamlarının nasıl kullanıldığına odaklanarak incelenmiştir. Eylemden önce yapılan hazırlıkların içerisinde eyleme ilişkin bilgilerin el duyurularıyla dağıtılması yer almaktadır. Bunun küreselleşme karşıtıların yer aldığı iki farklı gösteride

gerçekleştirildiği görülmektedir. Bunlardan biri Honk Festivali diğer ise savaş karşıtı gösteridir.

Honk Festivali: Honk isimli festivalde dünyadaki haksızlıklara ve baskıya karşı müzik yapan orkestralar performanslarını sergilemişlerdir. Çoğunun geçmişi 10 yıldan daha kısa olan, “Honker”lar, protesto amaçlı müzik yapmakta, yaptıkları müziğin yanı sıra renkli kıyafetleriyle de dikkatleri çekmektedirler. Festivale katılanlara kağıtlar dağıtılarak orkestraların e-posta listelerine üye olmaları istenmiştir.

Resim 27, 28 ve 29’da yer alan fotoğraflarda festivalde yer alan orkestralardan Cakalak Thunder ve Carnival Band ile *Greenpeace*’in Uluslararası İklim Eylem günü için el duyurularını dağıtan ve imza toplayan gönüllüleri görülmektedir.

Resim 27. Cakalak Thunder

Resim 28. Carnival Band

Resim 29. Greenpeace Gönüllüleri Honk Festivalin'de

Savaş Karşıtı Gösteri: Bütün birliklerin Afganistan, Pakistan ve Irak'taki savaşlardan geri getirilmesine ilişkin düzenlenen gösteriyi savaş karşıtı etkinliklerde bulunan örgütler düzenlemiştir. Bunlar kendilerini ve amaçlarını tanıtmak amacıyla çeşitli broşürler ve el ilanları dağıtmışlardır. Ayrıca kurdukları masalarda görev alan gönüllüler yardımıyla bağış toplamışlar ve e-posta listelerine katılım için listeler oluşturmuşlardır. Resim 30'da *WILPF*'in masası görülmektedir.

Resim 30. WILPF'nin Eylemdeki Masası

Gösteriye katılan eylemciler savaşın yalnızca büyük şirketlere ve politikacılara kar getiren bir "iş" olduğunu, pek çok kimsenin ise bunun bedelini ödediğini; giydikleri dikkat çekici kıyafetler, taşıdıkları pankartlar, giysilerine yapıştırdıkları çıkartmalar, barışın sembolü beyaz güvercin maketi ve yaptıkları konuşmalarla vurgulamışlardır. Resim 31, 32 ve 33'te bu eyleme katılanların görüntüleri yer almaktadır.

Resim 31. Gösteriye Katılanların Kıyafetleri ve Taşıdıkları Pankartlar

Resim 32. Gösteride Kullanılan Slogan Örneği

Resim 33. Barış Güvercini Maketi

Greenpeace gönüllüleriyle savaş karşıtı gösteride de boy göstererek, düzenlenecek olan Uluslararası İklim Eylem Günü'ne ilişkin duyuruları içeren el duyurularının dağıtımını gerçekleştirmiştir. Ayrıca savaş karşıtı gösteri için bir araya gelmiş olan kalabalıktan, liderlere iklim konusunda acil önlemler almaları gerektiği konusunda düzenledikleri imza kampanyasına katılım için destek sağlamaya çalışmışlardır. Resim 34'te *Greenpeace* gönüllüleri görülmektedir.

Resim 34. Savaş Karşıtı Gösterideki Greenpeace Gönüllüleri

24 Ekim Uluslararası İklim Eylem Günü: “International Day of Climate Action- Uluslararası İklim Eylem Günü” 24 Ekim 2009’da 158 ülkede 3000’in üzerinde etkinlikle dünya liderlerine iklim değişimi ve küresel ısınma konusunda ciddi adımların atılması yönünde mesaj göndermek ve konuya dikkatleri çekmek amacıyla düzenlenmiştir.

Amerika’da bu etkinlikleri organize eden örgütlerden biri de *Greenpeace*’dir. Örgüt eyleme haftalar kala, bunun bilgisini gönüllü çalışanlarının el duyuruları dağıtmalarıyla gerçekleştirmiştir. Bunların yanı sıra web sitesi ve e-posta listesi aracılığıyla da eyleme hazırlanmıştır. Eyleme haftalar kala örgüt destekçilerine e-postalar göndererek eylemin duyurusunu yapmış, eyleme katılmanın neden önemli olduğunu açıklamış ve eyleme katılmak isteyenlerin neler yapabileceğine ilişkin çeşitli yaratıcı fikirler ortaya atmıştır. Örgütün hazırlık sürecinde gönderdiği iletiler ve bunların içeriğinde yer alanlar şunlardır:

12 Ekim 2009 tarihinde gönderilen e-posta ile eyleme ilişkin kampanya materyalinin indirilmesi yönünde çağrıda bulunulmuştur. Kampanya materyali olarak hazırlanan yedi sayfalık kitapçık incelendiğinde, bunda eyleme katılacak olanları ilgilendiren konuların ele alındığı görülmektedir. Bu konuların içerisinde eylemin neden düzenlendiği, etkili bir eylem düzenlemek için neler yapılması gerektiği, kişi eğer örgütün ya da başka örgütlerin düzenlediği eylemlere katılmaktansa kendi eylemini düzenlemek istiyorsa bunu örgütün verdiği bağlantıyı kullanarak kayıt etmesi böylelikle başka insanların bundan haberdar olabileceği, eylemin nasıl örgütleneceği, eylem anında ve sonrasında neler yapılacağı, gerekli materyaller ve sıklıkla sorulan sorulara yanıtlar (bu türde eylemlerde tutuklanma olup olmadığı, yerel medyanın ilgisini çekmek için neler yapılacağı, başka büyük gösterilerin nerede düzenlendiği gibi) yer almaktadır. Resim 35’de örgütün hazırladığı bu kitapçık görülmektedir.

14 Ekim 2009’da gönderilen e-postada bu kitapçığın indirilebileceği bağlantı tekrar verilmiş ve hazırlanan kısa videonun bağlantısı iletiye eklenmiştir. Bu kısa klipte 24 Ekim’de nerede olunacağı sorusu izleyene yöneltilirken, yangın, sel, eriyen buzlar, hava kirliliği ve düzenlenen eylemlerden görüntüler; alternatif enerji arayışlarının geliştirilmesi yönündeki konuşmalar eşliğinde sunulmaktadır. Örgüt YouTube’a yüklediği bu videonun sonunda web sitesinin adresini vererek “yakınlarda düzenlenen bir eylemi bulun ya da kendi eyleminizi düzenleyin” diye bir çağrıda bulunmaktadır. Resim 36’da bu videonun yer aldığı web sayfası görülmektedir.

October 24th: International Day of Climate Action

Dear Global Warming Activist,

On September 21st, over one million people turned out for the global premiere of a powerful new film called *The Age of Stupid*. The film — which is set in a post global warming future — looks back at footage from the current time and asks the question: “Why didn’t we save ourselves when we had the chance?” It’s a pretty grim outlook, but at the same time it’s also empowering.

We are those people. And our actions right now can save the future of the planet.

It’s time to take the climate movement to the next level. That’s why on October 24th we’re joining an International Day of Action to tell Obama and other world leaders that “it’s time for leadership, not politics.”

We’re partnering with 350.org and hundreds of international environmental, labor, and faith groups to be sure our message is heard all over the world.

Your goal is to send this message to President Obama: Be a leader, not a politician. Stop global warming.

In this toolkit you will find everything you need to make your event a success, including how to...

- brainstorm ideas for a powerful event.
- register your event online.
- recruit attendees.
- run an excellent event.
- And other great resources.

There’s still time to stop the worst impacts of global warming. But just barely. The most recent science is saying that the earth is heating even faster than earlier models had predicted. We seriously can’t wait much longer. That’s why it’s time to take the movement to the next level and let our leaders know that the time for political games has passed.

This is our moment.

Ben Kravitz
Greenpeace Online Organizer

Table of Contents

1. Why are we doing this?
2. Brainstorm ideas for a powerful event
3. How to register your event
4. Recruit attendees
5. How to organize the event
6. Materials
7. Frequently asked questions

2. Brainstorm ideas for a powerful event

The President of the Maldives (a small island country that has pledged zero future CO2 emissions) is personally staging the world’s largest underwater protest. Which is cool, but probably won’t work for you.

So, what can you do to send the message to President Obama? Hold a march, rally, or vigil and do it as creatively as you like. Just remember that the focus is to very publicly challenge President Obama to be a leader — so if it’s a pollack for the planet, he may not notice. :)

Here are a few examples of the kinds of events that will work:

- **A demonstration:** is a form of nonviolent action by groups of people in favor of a cause, normally consisting of walking in a march and a meeting (rally) to hear speakers.
- **A candlelight vigil:** is an assembly of people carrying candles, held in protest (of disaster, tragedy, or suffering). Vigils can include speakers with a public address system and may be covered by the media.
- **A “think and wave”:** is when a group of people assemble at a busy intersection, hold signs, and encourage others to look in support of their issue.

Here are some ideas for where you could go to tell Obama to “be a leader, not a politician. Stop Global Warming!”

- **Dirty Energy Sites:** is Duke Energy a huge polluter in town that’s been trying to convince everyone they’re “going green”? Is your Congressman really rotten on environmental issues? Hold a rally outside their office.
- **A site of climate destruction:** is there a coal fired power plant or other environmentally hazardous site in your town? March to it, and call for climate leadership!
- **An iconic location:** Show what’s at stake. Is your town already experiencing global warming impacts like fires, sea level rise, and floods? Go there. Is there an iconic local place or landmark? Go there and hold a rally with signs and banners to show what’s happening.
- **Busy intersections or community parks:** Head to anywhere where there are lots of people. Are there busy intersections or bustling downtown shopping areas near you? Hold a “think and wave” at a busy intersection where you ask drivers to “think to Stop Global Warming!”
- **Show who is affected by global warming:** Future generations will be affected, and communities located near coal plants already are. Hold a silent vigil in their honor at the busstop spot in town.

Deciding the scope of your event:

- **Set a goal. How many people do you want to attend?**
- **Pick a goal and get everyone excited to hit it.**
- **Think about what will get lots of people’s attention and the media’s attention where you live.**
- **What have other groups done that was successful?**
- **What are you and your friends most excited about doing?**

Talk it over with friends but don’t sweat it. Just pick something that you’re excited about and start recruiting. The sooner you set a time and location, the more time you have to spread the word. So check it out yourself! We **Definitely** encourage you to add your own personal twist to whatever you do.

Note: If you live within 2 hours of Lawrence, KS, Chicago, IL, Raleigh, NC, Tampa, FL, or Boca Raton, FL— please get in touch! We’re planning some BIG events and we’d love to have you caravan there instead! Simply send an email to activists@350.org.

Resim 35. Greenpeace Eylem Kitapçığı

https://secureusa.greenpeace.org/students/kits/files/92/10_24_Day_of_Action_Toolkit.pdf

GREENPEACE
USA

October 24 Day of Action: Register Now!

What can you do on October 24th to make sure President Obama and world leaders get the message about the need for urgent action on climate change? Well, basically anything you like. Just make sure it is legal and just make sure it’s creative! The President of the Maldives, for example, is holding an underwater protest.

Whatever you do, it should get the President’s attention...and that can only happen if you make it public by registering your event below.

After you register, your event will show up on a map along with every other event organized by people around the world. You’ll also get a confirmation email from 350.org (we’re working with them on this and it’s their tool) telling you everything you need to know about managing your event.

Have fun and good luck!

Where will you be on October 24th?

☆☆☆☆☆

Resim 36. Greenpeace Eylem Videosu

<http://www.greenpeace.org/usa/getinvolved/102409>

19 Ekim 2009'da gönderilen e-postada eylem için el duyurusu ve pankart örneklerine yer verilmiştir. Örgüt profesyonel bir pankart yapımının nasıl gerçekleştirileceği konusunda açıklayıcı bilgi vermiş, fotoğraflarla bunu göstermiş ve pankartta kullanılacak bir slogan önermiştir. Resim 37 ve 38'de örgütün gönderdiği el duyurusu ve pankart örnekleri yer almaktadır.

23 Ekim 2009'da "Good Luck!-İyi Şanslar!" başlıklı bir e-posta gönderilmiş ve o güne kadar gönderilmiş olan eylem kitapçığı, el duyurusu ve pankart örneğinin bağlantısı bu iletiye eklenmiştir.

Greenpeace'in Uluslararası İklim Eylem Günü'ne çevrimdışı ve çevrimiçi olarak hazırlanması ayrıntılı olarak ele alındıktan sonra gösterinin nasıl geçtiği ve nelerin yapıldığı ele alınabilir. *Greenpeace, 350* ve *Ocean River Institute* İklim Eylem Günü'nün bir parçası olarak düzenledikleri gösteriye "Boston Under Water Festival-Boston Sualtı Festivali" adını vermiştir. Bu etkinlikte örgütler şunları gerçekleştirmişlerdir:

Sele karşı engel oluşturma: Küresel ısınma konusunda uyarılar dikkate alınmazsa su seviyesinin yükseleceği belirtilmekte, bu durumda da ortaya çıkacak olan sellerden korunmak için engellerin inşaa edileceği belirtilmektedir. Bu açıdan, okyanus sularının hemen kenarına inşa edilen engel simgesel bir anlama sahiptir. Resim 39'da sel sularını engellemesi için yapılan duvar görülmektedir.

Pano önünde sel fotoğrafı çekirme: Gösteri öncesinde dağıtılan el ilanlarında katılımcılara mavi renkte giysi giymeleri yönünde çağrıda bulunulmuştur. Gösteri alanında yer alan pano önünde fotoğraf çekirmek isteyenlere suda boğuluyormuş gibi yapmaları söylenmektedir. Ellere verilen kürekle dalgalarla boğuşuyor havasında fotoğraf çektiren insanlar, giydikleri mavi giysiler sayesinde mavi olan arka plan ve öndeki dalgaların yer aldığı panoyla kaynaşmaktadırlar. Bu şekilde suların arasında kaybolmaları simgesel olarak fotoğraflanmaktadır. Fotoğraf çekim alanı Resim 40'da görülmektedir.

Resim 37. Greenpeace El Duyurusu

http://usactions.greenpeace.org/students/kits/files/93/Day_of_Action_Flier.pdf

How to Create Your Signs and Banners
There are 2 ways you can make the signs for your event—standard and professional (optional)

1. Standard: You can always make signs out of cardboard and sharpie markers

- **Decide your message.** Please include "President Obama, America Honors Leaders Not Politicians. Stop Global Warming." If you'd like to localize it to your state—go for it!
- **Grab some cardboard** posterboard or whatever you can find
- **Get some markers or paint!** If you'd like to paint your banner, acrylic paint works well
- **Grab some friends** to help make signs
- **Get a sample image**—There's a graphic below you can use
- **Paint the edges sharply**—If the outside edges of the letters are sharp, your banner will look good.
- **Let it dry** if you paint it—the longer you let your banner dry, the less likely it will be to fade.
- **Have fun!**

2. Professional: Here's how we make banners at Greenpeace. Nice banners make for powerful images, and banner making is a fun excuse to get people together before your event!

- **Decide your message.** Please include "President Obama, America Honors Leaders Not Politicians. Stop Global Warming" on the banner so the Obama Administration receives photos with similar messages from all over the country. If you'd like to localize it to your state—go for it!
- **Grab some fabric** that is the size you want (a white tablecloth or old sheet will do). If you'll be hanging the finished banner, you should hem the edges before painting.
- **Select your paint colors** and brushes usually matte emulsion or acrylic paint will work for cotton fabric
- **Grab some friends to help,** and find someone with a projector. Schools are a good place to start.
- **Get a sample image**—See below for a sample image, or email us at activist@info.greenpeace.org for a word doc you can localize. Obviously, do this before you start painting.
- **Attach the banner to the wall,** project your banner image and start stenciling with pencil.
- **When you finish stenciling,** head somewhere where it's ok to get a little mess (paint can be dirty)
- **Paint the edges sharply**—As long as the outside of the letters and images are painted sharply, your banner will look good from a distance.
- **Let it dry**—The longer you let your banner dry, the less likely it will be to fade.
- **Have fun!**

Here is a sample image that you can project onto a banner on the wall, and start stenciling! →

Resim 38. Greenpeace Pankart Yapımı ve Örnek Pankart

http://usactions.greenpeace.org/students/kits/files/94/How_to_make_a_sign_or_banner.pdf

Resim 39. Sahil Duvanı

Resim 40. Sel Fotoğrafi

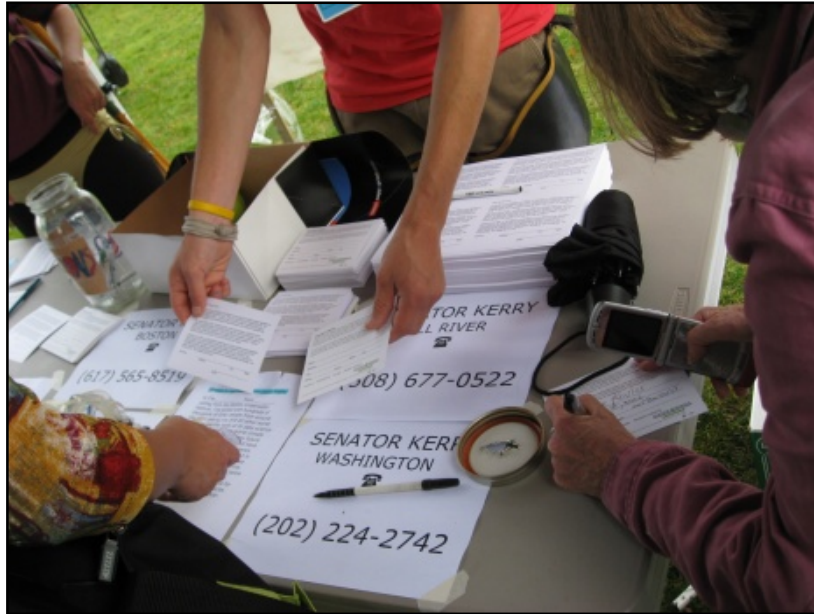
Aktivizm merkezi: Life Saving Station-Hayat Kurtarma Merkezi adı verilen aktivizm merkezinde, etkinliğe katılanlara, yöneticilerine iklim değişimi konusunda kararlı adımlar atmaları için telefon etme, kart gönderme ve imza kampanyasına katılma olanakları sağlanmıştır. Telefon etmek isteyen eylemcilere yardımcı olmak üzere örnek konuşma metinleri ve eyaletin senatörü olan John Kerry'nin telefon numarası verilmiştir. İsteyenlere imza kampanyalarına isimlerini eklemeleri olanağı da sağlanmıştır. Aktivizm merkezinin fotoğrafları Resim 41'de gösterilmektedir.

Plaj ve su oyunları: Etkinliklere katılanlardan verilen küreklerle alanda kürek çekmeleri istenerek ve bu şekilde yarışlar düzenlenmiştir. Bu oyunlarda sular altında kalmış bir çevrede hayatta kalma teması ele alınmaktadır. Resim 42'deki fotoğraf plaj ve su oyunlarının gerçekleştiği alanı göstermektedir.

Katılımcı tiyatro etkinlikleri: Bu etkinlikler çerçevesinde örgüt üyeleri gitarlarıyla, düzenlenen etkinliğe, çevreye ve çevre felaketlerine yol açan uygulamalara ilişkin gitar eşliğinde şarkılar söylemişlerdir. Resim 43'te şarkı söyleyen insanlar görülmektedir.

Eğitsel merkez: Bu merkez eylemin neden gerçekleştirildiği konusunda katılanlara bilgi vermek amacıyla oluşturulmuştur. Merkezde, küresel ısınmanın nelere neden olduğuna ilişkin bilgiler katılımcılara sağlanmıştır. Hazırlanan panolarda küresel ısınmanın ne şekilde ilerlediği ve bunun etkilerinin neler olduğuna fotoğraflarla anlatılmaktadır. Bu merkezde çalışan gönüllüler katılımcılardan gelen soruları yanıtlamıştır. Resim 44'de eğitsel bilgilerin yer aldığı merkezden bir görüntü yer almaktadır.

Toplu fotoğraf çekimi: Gösteride ne kadar insanın toplandığını kanıtlamak ve düzenlenen başka gösterilerden fotoğraflarla birlikte yöneticilere göndererek, iletilmek istenen mesajın etkisini arttırmak amacıyla toplu fotoğraf çekimi gerçekleştirilmiştir. Resim 45 ve 46'da toplu fotoğraf çekiminden görüntüler yer almaktadır.

Resim 41. Aktivizm Merkezi

Resim 42. Plaj Oyunları

Resim 43. Katılımcı Tiyatro Etkinlikleri

Resim 44. Eğitsel Merkez

Resim 45. Toplu Fotoğraf Çektiren Eylemciler

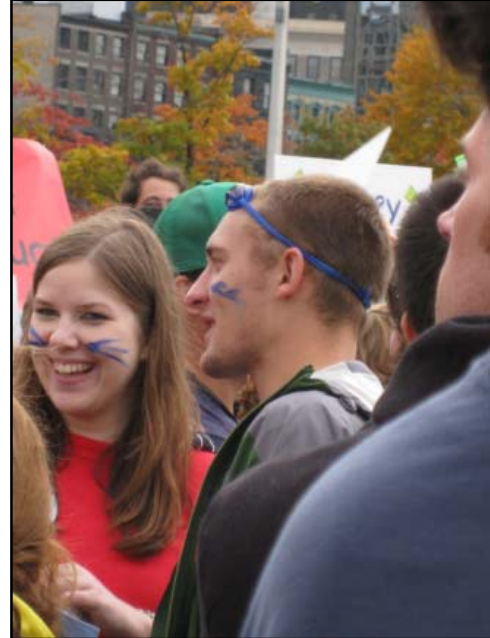

Resim 46. Toplu Fotoğraf Çekimi

Columbus Park'ta düzenlenen etkinliklere katılanların beraberlerinde çocuklarını, hayvanlarını ve hazırladıkları pankartları getirdikleri; deniz kıyafetleri (şnorkel, dalma kıyafeti, bikini vb...) ve yaptıkları farklı makyajla (fok balığı gibi) katıldıkları gözlenmiştir. Resim 47'deki fotoğraflarda iklim eylem gününe katılanların görüntüleri yer almaktadır.

Örgütler her yaşta katılımcı için düzenledikleri etkinliklerin yanı sıra örgütlerini geliştirmek adına bazı girişimlerde de bulunmuşlardır. Bunlar: Örgütlerinin e-posta listeleri için katılımcıların e-posta adreslerini almak ve bağış toplamaktır. Örgütlerin içerisinde *Ocean River Institute*, örgütün e-posta listesine kayıt olanlara pusula dağıtmıştır. Resim 48'de örgütün masası görülmektedir.

Bireysel bağışlarla ayakta durmaya çalışan örgütler, katılımcıların bağışlarının toplandığı bir köşe de düzenlemişlerdir. Resim 49 bağış masasını göstermektedir.

Resim 47. Etkinliğe Katılanlar

Resim 48. Ocean River Institute'un Masası

Resim 49. Bağış Masası

Örgütler mesajlarını hazırladıkları pankartlar, dağıttıkları el duyuruları, düzenledikleri etkinliklerin yanı sıra yaratıcı ve esprili bir dille de iletmeye çalışmışlardır. Bunu küresel ısınmadan karlı çıkan olarak görülen zengin kesimi sembolik olarak kullanarak gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Milyonerler kulübü olarak ifade edilen bu kesim, puro içip içkilerini yudumlayan takım elbise giymiş örgüt üyelerince canlandırılmıştır. Bu kişilerin taşıdığı pankartlar da dikkat çekicidir: “En az 450 (atmosferdeki karbondiyoksit seviyesinin tehlikeli sınırı 350 ppm’dir), Küresel ısınma=Daha uzun yat sezonu, Yatçılar rüzgar türbinlerine karşı, Para yeşildir, Petrol+Kömür=Sürdürülebilir Zenginlik,”. Aşağıda sözü edilen pankartları taşıyan milyonerler kulübü görülmektedir.

Resim 50. Milyonerler

Uluslararası İklim Eylem Günü’nden önce çevrimdışı ve çevrimiçi yollar kullanılarak buna nasıl hazırlandığı ve etkinlikler sırasında nelerin yapıldığı ayrıntılı olarak ele alındıktan sonra, etkinliklerin ardından yapılanlara da kısaca değinilebilir.

Greenpeace, web sitesinden iklim günü çerçevesinde farklı etkinliklere katılanların fotoğraflarını, deneyimlerini paylaşımları yönünde çağrılarda bulunmanın yanı sıra elektronik anket uygulamıştır. E-posta listesi aracılığıyla gönderilen ankette eylem mi örgütlendiği yoksa var olan birine mi katıldığı, buna kaç kişinin katıldığı ve eylem başarısızsa bunun nedenlerinin ne olduğu sorulmaktadır.

Uluslararası İklim Eylem Günü'nün *Greenpeace* tarafından örgütlenişinin incelenmesi sonucunda hangi sanal iletişim ortamlarının nasıl kullanıldığı açığa çıkartılmıştır. Bu eylemin örgütlenmesinde örgüt hem çevrimdışı yolları (Honk Festivali ve savaş karşıtı gösteride el duyuruları dağıtmak ve imza toplamak) hem de çevrimiçi yolları (web sitesi ve e-posta listesi) kullanmıştır. Gerekli bilgileri ve kampanya malzemesini eylemden önce e-posta listesi ile destekçilerine sağlayan örgüt eylemden sonra da katılanların kişisel deneyimlerini öğrenmek üzere sanal ortamda anket düzenlemiştir. Etkinliğin düzenlenmesinde karma yolların kullanımı (hem çevrimdışı hem de çevrimiçi) daha çok insana ulaşmada daha etkili görülmektedir.

4.1.4. Diyalog Kurmak

Sanal iletişim ortamlarının bilgi sağlamak ve eğitsel amaçlara hizmet, örgütlerin tanıtımını yapmak ve örgütlemek amaçlarıyla kullanılmalarının yanı sıra dikkat çeken bir diğer kullanım biçimi de diyalog kurmaktır. Sanal iletişim ortamları siyasal konularda diyalog kurmak ve tartışma için çeşitli olanakları örgütlerin kullanımına sunmaktadır. Bunlar, haber grupları, web forumları, tartışma panoları, bloglar ve sohbet odalarını içermektedir. Hükümet uygulamalarını etkilemek üzere kullanılan bu iletişim biçimleriyle, güncel sorunlara ve olaylara yorumda bulunma olanağı da sağlanmaktadır. (Denning, 2001, s.253). Ayrıca bunların örgütün hedef kitesindeki insanları birbirine yaklaştırdığı ve bir topluluk hissi yarattığı araştırmacılarca ifade edilmektedir (Horrihan, 2005, s. 237). Aşağıda örgütlerin diyalog amacıyla kullandıkları sanal iletişim ortamları kullanım sıklıklarıyla birlikte gösterilmektedir.

Çizelge 10. Diyalog İçin Kullanılan Yollar

Diyalog kurma yolları	Toplam sayı (N=25)
E-posta listesi (tek yönlü)	25
Blog	19
Toplumsal iletişim siteleri	17
Toplumsal paylaşım siteleri	11
Tartışma listesi	1
Sohbet	-

Örgütlerin tamamının web sitesinde e-posta listesi bulunmaktadır. İki çeşit e-posta listesi vardır: Duyuru listesi ve tartışma listesi. Aralarındaki temel fark, duyuru listesinde listenin yöneticisi mesajları göndermektedir. Tartışma listesinde ise etkileşim egemen olup, moderatörlü ya da moderatörsüz listedeki herkesin mesaj göndermesine olanak sağlanmaktadır. Duyuru listeleri tek yönlü liste olarak da bilinmekte olup, e-posta gazeteleri ve duyurular için kullanılmaktadır. Tartışma listeleri ise sanal toplulukların yaratılıp, insanların bir araya gelerek çeşitli konuları tartışmaları içindir (http://www.lsoft.com/products/about_emaillists.asp). Örgütler web sitelerinde duyuru listelerine yer vermektedirler. Bunlarla gönderilen mesajların içeriğini ağırlıklı olarak, örgütle ilgili son gelişmeler, yürütülen kampanyalar hakkında bilgiler, duyurular ve e-gazeteler oluşturmaktadır.

Örgütlerin web sitelerinde diyalog açısından değerlendirilen bir başka değişken bloglardır. 25 web sitesinin 19'unda kullanılan bloglar (*50 Years Is Enough*, *CTC*, *GAN*, *ILWU*, *PGA* ve *The WAC* dışında), örgüt çalışanları ve üyeler tarafından çok farklı konularda yazılabilmektedir. Örneğin yoksul ülkelerin borçlarının iptali için etkinliklerini sürdüren *Jubilee* isimli örgütün web sitesinde bloglar borç konuları üzerinedir. *NFU'nun* web sitesindekiler sendika üyeleri, stajyerleri ve çalışanlarının tarım deneyimlerine ilişkindir.

Greenpeace'in web sitesinde blog kullanımıyla ilgili uygulama öteki örgütlerinkilerden farklı özellikleriyle dikkat çekmektedir. Ziyaretçiler blog bölümüne üye olduktan sonra,

başka üyelere ait genel bilgilere ulaşabilmekte (nereden katıldıkları ve üyelerin kendileriyle ilgili yazdıkları tanıtım yazıları), fotoğraf koymuşlarsa bunları görebilmekte ve üyelere doğrudan ileti gönderebilmektedirler. Bu uygulamanın kullanıcılar arasındaki diyalogu arttırdığı ortadadır. Aşağıda *Greenpeace*'in web sitesindeki blog bölümü görülmektedir.

Resim 51. Greenpeace'in Blog Sayfası

http://members.greenpeace.org/blog/greenpeaceusa_blog/

Toplumsal iletişim siteleri örgütler arasında giderek yaygınlık kazanan bir diyalog kurma aracıdır. Örgütler içerisinde 17'si Facebook, Myspace, YouTube, Flickr, Twitter gibi farklı siteleri örgütle hedef kitlesi arasındaki ve destekçilerinin kendi aralarındaki diyalogu geliştirmek üzere kullanmaktadır. Örgütler web sitelerinden bu sitelere bağlantılar vermektedirler. Toplumsal iletişim sitelerinden olan Facebook, toplumsal ağların geliştirilmesinde görüşlerin, fotoğrafların ve videoların paylaşılabilirdiği bir sitedir. Twitter, metin temelli mesajların web sitesi aracılığıyla ya da cep telefonlarıyla gönderilip alınmasını sağlamaktadır. Fotoğraf yöneticisi olarak ifade edilen Flickr ile resimlerin ve görüntülerin paylaşımı gerçekleşmektedir. YouTube da görüntülerin paylaşımında kullanılan bir web sitesidir. Bu web sitelerinin hepsiyle örgütün öteki üyelerine ulaşmak ve onlarla iletişime geçmek mümkündür. Ayrıca çeşitli bilgilerin, belgelerin ve görüntülerin

paylaşımı da yine bu web sitelerinde gerçekleştirilebilmektedir. Örgütler kullanıcılarını bu web sitelerindeki sayfalarını kullanarak sosyalleşmeye çağrılmaktadırlar.

UFE'den Keener örgütünün toplumsal iletişim siteleri konusundaki deneyimini şu şekilde ifade etmektedir:

Toplumsal iletişim kanallarından Facebook ve Twitter'ı kullanıyoruz. Bunu da oldukça faydalı bulduk. Stratejik öncelik olarak bunlara bir yaklaşımımız yok, ama bunları hala keşfediyoruz ve test ediyoruz.

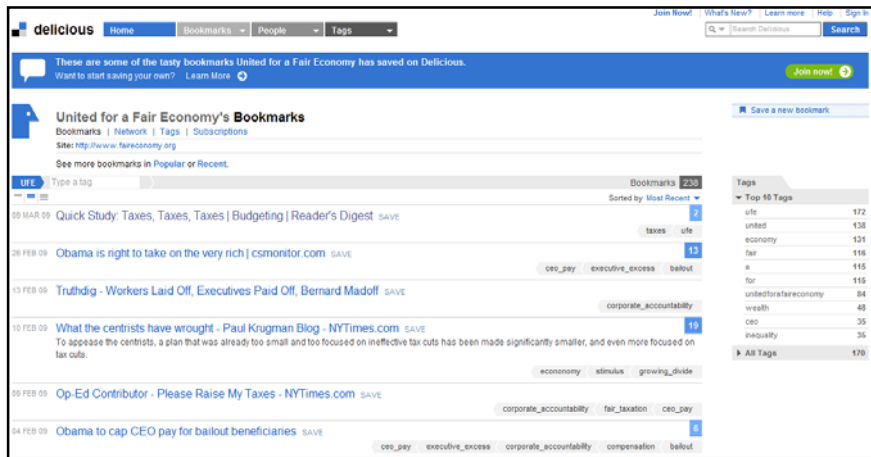
Bazı örgütler bu siteleri kendi web sitelerine kullanıcıları çekmek amacıyla kullanmakta ve bunun nedenini bu araçları yaratıcı bir şekilde kullanabilmek için zamanlarının olmamasıyla açıklamaktadırlar. *GAN*'den Andrew Plumbly toplumsal iletişim araçlarının kullanımını şu sözlerle özetlemektedir:

Facebook, Myspace ve YouTube kullanıyoruz....ancak bu minimum düzeyde ve web sitemize akışı çekmek üzere bunu bir araç olarak görüyoruz. Toplumsal iletişim araçlarına bunların tek başlarına etkili olabilmeleri için yeterince zaman ayıramadık. Eğer bu araçlara yeterince zaman ayırıp insanlara yanıt göndermezseniz ve çeşitliliği yaratamazsanız karşılığında bu araçlar da sizin için çok fazla bir şey yapamaz. Şu anda bizim web sitesine geçiş aracı olmaktan öte kullanamamızda olduğu gibi. Bu araçları uygun bir şekilde kullanmaya ayıracak zamanımız yok.

Toplumsal iletişim sitelerine örgütlerin ayırdıkları zaman bunların kullanımından elde edecekleri başarıyla bağlantılı görünmektedir. Örgütlerin diyalog konusunda önemli işlevlere sahip duran toplumsal iletişim ortamlarına yeterince zaman ayıramamalarının sonucunda bu tür ağlarda süreklilikleri tehlikeye girmektedir. Bu ortamların içeriklerinin güncel olarak düzenlenmesinin yanı sıra içeriklerinde katılımcıların etkin halde tutulabilmeleri için geribildirimlerle sürekli beslenmeleri gerekmektedir. Ancak iletişim bölümünde yeterli iş gücüne sahip olmayan örgütler bunu gerçekleştirememektedirler. Bu konuda *FOE*'den Connors şunları söylemektedir:

Tek sorun bu konuda sürekli olamamız. Bütün zamanımı Facebook ve Twitter'da geçiremem ve bazen YouTube'a video yüklemek uzun zamanımı alıyor. Dolayısıyla toplumsal medya ile iletişimimizde bazı sorunlar var. Bir de sürekli izleyemediğimden yapılan yorumlara ya da sorulan sorulara istediğim gibi hızlı yanıt veremeyebiliyorum.

Örgütlerin toplumsal paylaşım sitelerini kullanımlarındaki durumlarına bakıldığında, 11'inin çeşitli paylaşım sitelerine web sitelerinde bağlantı verdiği görülmektedir. Bu siteler kullanıcıların örgütlerin sitelerinde yer alan içeriği paylaşmalarını sağlamaktadır. Ayrıca bu siteler ortak ilgilerin paylaşımında da kullanılabilirler. Bu sitelerin içerisinde en sık kullanılanlar Digg ve Delicious'dır. Digg üyelerin webteki bilgiyi paylaşmaları için oluşturulmuş bir sistemdir. Webte farklı yerlerde görülüp başka insanlarla paylaşılmak istenen içerik buraya konulmakta ve öteki insanların ilgisine sunulmaktadır. Bu sistemde üyelere ve de üye olmayan kişilere paylaşılmak istenen içerik gönderilebilmekte ve bunlara yorum yapıp görüşler paylaşılabilir. Örgütlerin kullandığı öteki paylaşım sitesi Delicious; kullanıcılarının İnternetteki paylaşımı, keşifte bulunması ve hatırlamasını geliştiren bir sistemdir. Üyeler Delicious ile web sayfalarını etiketleyebilmekte, kayıt etmekte, kontrol etmekte ve paylaşabilmektedir. Resim 52'de UFE'nin Delicious sayfası yer almaktadır.

Resim 52. United for a Fair Economy'nin Delicious Sayfası

<http://delicious.com/ufe>

Diyalog boyutunun değişkenlerinden olan tartışma listesi incelenen örgütlerden yalnızca *PGA*'nın web sitesinde yer almaktadır. Güncellenmeyen bu sitenin tartışma listesi hala etkin olup, 178 üyesi bulunmaktadır. Örgüt web sitesinde verdiği bağlantıya e-posta atarak ya da siteyi ziyaret ederek bu listeye kullanıcıların üye olabileceklerini ve bu şekilde güncel duyurulardan ve tartışmalardan haberdar olacaklarını belirtmektedir. Kullanıcıların genellikle çeşitli duyurular yapmak üzere bu listeyi kullandıkları görülmektedir.

Diyalog boyutunun etkileşimi en yüksek değişkeni olan sohbet özelliği hiçbir örgütün web sitesinde kullanılmamaktadır. Ancak *PGA*, 2005 yılında kullanıcılarını belirlenen konuları tartışmak üzere bir araya getirmiştir. Günümüzde etkin olmayan sitenin bu özelliği, 2005 yılında İngiltere, Almanya, İsviçre, Rusya, Lübnan, Arjantin ve Birleşik Devletler gibi farklı ülkelerden insanları bir araya getirmiştir. İngilizce konuşulmayan ülkelerden olan katılımları arttırmak amacıyla özel bir çaba gösterilmiştir. Sohbet için önceden bir tarih belirlenmiş, bunun yanı sıra ek bir tarih de kararlaştırılmıştır. Gerçekleştirilen sohbette bir sonrakinde tartışılacak olan konular da belirlenmiştir. Bunlar arasında küresel gazete, genişletilmiş siyasal değişim, sanal sohbet gibi etkinlikler düzenlemek üzere dönüşümlü olarak görev yapacak grupların oluşturulması, toplantılar için tarihlerin tartışılması (çiftçi örgütlerinin Brezilya'daki toplantısı, Yunanistan'daki Avrupa Toplumsal Forumu ya da Zapatistaların toplantıları gibi gelen toplantılar için) yer almaktadır (<http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/en/index.html>).

Örgütler içerisinde *Jubilee* diyalog açısından farklı bir uygulama gerçekleştirmektedir. Örgüt aylık olarak tabandakilerin konferans aramalarına katılmaları (monthly grassroots conference call) için e-posta listesi aracılığıyla çağrılarda bulunmaktadır. Örgütün verdiği telefon numarası aranarak, son gelişmeler, örgütün kampanyaları ve etkinlik alanlarına ilişkin konular belirlenen saatler arasında öteki destekçiler ve örgüt çalışanlarıyla tartışılabilmektedir. Bu tartışmalarda örgüt düzenlediği ve düzenleyeceği kampanyalara ilişkin beyin fırtınası yaparak destekçilerini karar alım sürecine katmaktadır. Destekçiler etkileşimli bir ortamda, hem fikirlerini açıklayabilmekte hem de nelerin yapılması

gerektiğine ilişkin önerilerde bulunabilmektedirler (<http://www.jubileeusa.org/get-active/get-involved/conference-calls.html>).

Jubilee'de organizatör olarak çalışmakta olan Carly Pildis, aylık olan gerçekleştirilen bu konferans aramaların hem örgüt destekçilerine hem de örgüte yararlı olduğunu ifade etmektedir. Pildis bu aramalara ilişkin şunları söylemektedir:

Genellikle 10-20 kişinin katılımıyla gerçekleştirilen bu konferans aramalar herkesin katılımına açık. Ancak genellikle katılanların profiline baktığımızda bunun örgütün destekçilerinden oluştuğu görülmekte. Bu aramalarda eylemciler hem bizim Washington'da neler gerçekleştirdiğimizi öğrenmekte hem de biz onlardan alanda gerçekleştirdikleri etkinliklerde nelere ihtiyaçları olduğunu öğrenmekteyiz. İki taraf arasında karşılıklı haber akışı hızlı bir şekilde bu aramalar sayesinde gerçekleşmekte. Öte yandan anında geribildirim alınması da söz konusu. Ayrıca bu konferans aramalara konuk konuşmacılar da katılıyor. Genellikle bu katılımcılar hareketimizle ilgili olan alanlardan kimseler. Bunların arasında farklı ülkelerde Jubilee hareketinin temsilcileri de yer almakta.

Jubilee'nin sergilediği bu farklı uygulamanın diyalog boyutu açısından taşıdığı önem açıktır. Etkileşimi yüksek bir iletişim ortamını kullanan örgütün bu uygulamasına diğer örgütlerde rastlanmamaktadır.

Örgütler sanal iletişim ortamlarını örgütleri ve hedef kitleleri arasındaki diyalogun geliştirilmesi ve destekçilerinin arasındaki iletişim düzeyinin artırılmasında kullanılmaktadırlar. Örgütler bu anlamda e-posta listelerine (25'i), bloglara (19'u), toplumsal iletişim sitelerine (17'si), toplumsal paylaşım sitelerine (11'i) ve tartışma listelerine (1'i) web sitelerinde yer vermektedirler. Örgütlerin uygulamaları içerisinde dikkat çeken konu, iletişimde etkileşim oranı yüksek olan sohbet gibi sanal iletişim ortamlarının kullanılmamasıdır. Örgütlerden *Jubilee*'nin gerçekleştirdiği aylık konferans aramalar bu açıdan dikkatleri çekmektedir. Tabandakilerle konferans aramaların kullanılması etkileşim açısından yüksek olan bir yöntemdir. Ancak genel anlamda etkileşim oranı yüksek iletişim türlerinin az kullanımı örgütlerin hedef kitleleriyle iletişimlerini tek yönlü bir akışa itmektedir.

Küreselleşme karşıtı hareketlerin hedef kitlesiyle iletişimde öne çıkan bilgi sağlamak-
eğitmek, örgütün tanıtımını yapmak, örgütleme ve diyalog kurmak amaçları etrafında
hangi sanal iletişim ortamlarının nasıl kullanıldığı verilen örneklerle ayrıntılı bir şekilde ele
alınmıştır. Hareketin hedef kitlesiyle olan iletişimsel eylemlerinden sonra öteki aktörlerle
olan iletişimine ve bunun gerçekleştirilmesi için kullanılan sanal iletişim ortamlarına daha
yakından bakılabilir.

4.2. Örgüt Dışı İletişimde Sanal İletişim Ortamları

Örgütler sanal iletişim ortamlarını örgütsel hedeflerini ve siyasal ideallerini daha geniş
kitlelere iletmek ve mücadele ettikleri amaçlar doğrultusunda insanları hareke geçirmekte
yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu sayede kampanyalar, eylemler örgütleme ve
eleştirdikleri uygulamalarda değişim için baskı oluşturmaktadırlar. Bu baskının bir yönünü
de örgütlerin doğrudan gerçekleştirdikleri oluşturmaktadır. Örgütler, hedef kitlelerinden
yapmalarını istedikleri etkinliklerin benzerlerini, düzenledikleri kampanyalar çerçevesinde,
kendileri yerine getirmektedir. Telefon aramaları, videokonferansla gerçekleştirilen
toplantılar, e-postalar, e-posta listeleri, faksla gönderilen iletiler (Blastfax), Knowledgist
gibi programlar; örgütlerin sıklıkla hükümet yetkilileri, çokuluslu şirket yöneticileri,
uluslararası finans kurumlarının başkanları, medya ve öteki örgütlerle gerçekleştirdikleri
iletişimsel eylemlerinde kullandıkları sanal iletişim ortamlarındandır.

Örgütler, baskı oluşturmak, etkilemek, etkinliklerinden haberdar etmek ve ortak mücadele
konuları etrafında birlikler oluşturmak üzere bu iletişim araçlarından yararlanmaktadırlar.
Bu amaçlar doğrultusunda sanal iletişim ortamlarını kullanırken farklı uygulamalar ortaya
koymaktadırlar. Bu farklılıklar sahip oldukları farklı örgütsel yapı ve ekonomik güçten
kaynaklanmaktadır. Örgütlerden küçük olanları iletişim için yeterli insan gücü
ayırılmamakta, dolayısıyla karar alıcılar, medya ve başka örgütlerle iletişim kurarlarken
neyin ne zaman kullanılacağı konusunda stratejik olmaktan çok sağduyuya dayalı hareket

etmektedirler. *GAN*'dan Plumbly bu konuda örgütünün hareket tarzını şu şekilde ifade etmektedir:

İletişimden sorumluyum. Örgütü ben başlattım. Çoğu zaman da yalnızca bir ya da iki kişiyiz. 8-9 yıldır bu örgüt için çalışıyorum. Burada tam zamanlı olan tek kişiyim...Global Action Network çok küçük...İletişim stratejimize gelince bu oldukça basit... hangi durumda nasıl bir iletişim aracına ihtiyacımız olduğuna karar vermek sağduyuya dayalı, bu e-posta da olabilir telefon da.

Örgütsel yapının yanı sıra ekonomik güç de iletişim alanında seçilen araçları etkilemektedir. Örgütler bazı sanal iletişim ortamlarını ücretsiz olarak kullanabilmektedirler. Ancak İnternet üzerinden erişilebilen bu programların etkisi tartışmalıdır. Daha pahalı ve karmaşık programların kullanımı örgütün iletişim için ayırdığı bütçeyle ilişkilidir. Plumbly bu konuda örgütle ilgili şunları söylemektedir:

Elbette belli bir miktarda sermaye gerekiyor... e-posta temelli bağış toplamak ve de iletişim için. Bunu bedava da yapabilirsin. Ancak bedava olan yazılımları kullanarak bağış toplamak pek olanaklı değil. Eğer büyük ölçekte ve de etkili bir şekilde yapmak istiyorsan yeterince sermaye ayırman gerekiyor.

Genel anlamda örgütlerin örgütsel yapıları ve ekonomik güçleri farklı olsa da karar alıcılar, medya ve başka örgütlerle iletişimlerinde kullandıkları sanal iletişim ortamları içerisinde telekonferans, e-posta ve e-posta listeleri yer almaktadır. Bu teknolojiler örgütlerin iletişimlerini hızlı ve ucuz bir şekilde gerçekleştirmelerine yardımcı olmaktadır. Bunlar sayesinde örgütler hem zamandan hem de paradan tasarruf ederler, dünyanın farklı yerlerindeki insanlarla iletişim kurabilmekte, toplantılar gerçekleştirebilmekte ve etkinlikler düzenleyebilmektedirler. *USW*'den Mabin örgütlerinde kullanılan telekonferansın bir türü olan videokonferanslar için şunları söylemektedir: “uluslararası toplantılar da dahil toplantıları gerçekleştirmek için videokonferansları kullanıyoruz. Bu hem zamandan hem de paradan tasarruf etmemiz anlamına geliyor”.

Örgütler bu sanal iletişim ortamlarının yanı sıra bazı farklı teknolojileri de iletişimsel eylemlerinde kullanmaktadırlar. Bunlar, Blastfax ve Knowledgeist'dir. Blastfax, bir faksın

binlerce alıcıya gönderilmesine olanak veren bir yazılımdır. Bu yazılım kullanıcının alıcı listesini düzenlemesine ve farklı tipteki belgeleri (çeşitli bilgisayar dosya tiplerini, kağıt belgeleri, elektronik postaları vb...) kullanıcılara fax olarak gönderebilmesine olanak sağlamaktadır. CTC bu teknolojiye yararlanan bir örgüt olup, iletişimsel eylemlerinde bunun kullanımını Gussert şu şekilde ifade etmektedir:

Blast fax teknolojisinden de yararlanmaktayız. Bununla farklı gruplara, yönetim kuruluna, belirli bir eyaletteki bir sendikaya ya da medyaya fax gönderebilmekteyiz.

Knowledgist, örgütlerin kullandığı bir başka teknolojidir. Bu program, bilgiyi bulmak, çözümlenmek ve örgütlemekte kullanıcıya yardımcı olmaktadır. Ayrıca kişilerin webte, intranette, veritabanında, kişisel dosyalar ve e-postalar içerisinde ilgili bilgiyi arama geçirdikleri zamanı kısaltmaktadır. Kaynak belgelerdeki anahtar öğeleri, linguistik çözümlenmelerle çıkartmakta ve bunları çözümlenmekte ve belgelerin gözden geçirilmesi konusunda kullanılmaktadır. Başka bir kullanım alanı da, kullanıcının kişisel e-postasını örgütlemesine yardımcı olması ve aranan bilginin e-postalar arasında bulunabilmesi için sayısız iletinin okunması gerekliliğini ortadan kaldırmasıdır (http://findarticles.com/p/articles/mi_m0EIN/is_2001_Sept_17/ai_78328548/). Bu özellik, çok sayıda e-posta gönderen ve de alan kimseler için önem taşımaktadır. Bu programı kullanan örgütlere örnek olarak *Peace Action* verilebilir. Örgütten Paul Martin örgütünün bu yazılımı kullanım deneyimiyle ilgili olarak şunları söylemektedir:

Knowledgist olarak bilinen bir program kullanıyoruz. Bununla bir mektup yazıp bunu, ilgili kongre üyesine ya da kongrede çalışan belirli kişilere kolaylıkla gönderebiliyorum. Bu teknolojiler erişimi genişlettiler...bunları kullanarak daha fazla insana erişebilmekteyiz.

Örgütler karar alıcılar, medya ve öteki örgütlerle sanal iletişim ortamlarını kullanarak iletişim kurarken yaygın olarak bazı sanal iletişim ortamlarından yararlanmaktadırlar. Bunların içerisinde telefon aramaları, videokonferans, e-posta ve e-posta listeleri yer almaktadır. Örgütler bunların yanı sıra Blasfax ve Knowledgist gibi teknolojileri de kullanmaktadırlar. Bu iletişim ortamları kısa zamanda daha çok insana ulaşmalarını

sağlarken etki alanlarını da genişletmiş görünmektedir. Bu sayede örgütler daha etkili kampanyalar düzenleyebilmekte ve siyasal hedeflerini gerçekleştirmek konusunda önemli adımlar atabilmektedirler.

4.3. Örgüt İçi İletişimde Sanal İletişim Ortamları

Küreselleşme karşıtı hareketler çatısı altında incelenen örgütlerin ülkenin farklı yerlerinde coğrafi açıdan dağınık bir biçimde yerel birimlerinin olmasından ve ülkenin farklı yerlerinde etkinlikler düzenlemelerinden dolayı örgüt içi iletişimlerinde sanal iletişim ortamlarını kullandıkları görülmektedir. Örgütler eşgüdüm, bilgi paylaşımı, işbirliği, takım çalışması, karar alma, belge paylaşımı, proje yönetimi, planlama ve eğitim amaçlarıyla bu ortamların kullanımına yönelmektedirler. Kullandıkları sanal iletişim ortamları içerisinde telekonferans, videokonferans Skype, anında mesajlaşma programları, webinar, cep telefonları, e-posta, e-posta listeleri, Basecamp, Drupal Driven, SharePoint, Meeting Wizard, Outlook, Google takvim ve Google belgeleri yer almaktadır.

Örgütler telefonlardan sıklıkla örgüt içi iletişimlerinde yararlanmaktadır. Bazı örgütler telefonla iletişimi metne dayalı sanal iletişim türlerinden daha yararlı bulmaktadır. Bu konuda *CTC*'den Gussert şunları söylemektedir:

Örgüt olarak karar alma sürecinde e-postanın kafa karıştırıcı tonundansa konferans görüşmeler yapıyoruz. Dolayısıyla karar alma süreçlerimizde e-postayı çok fazla kullanmamaya çalışıyoruz. Ben de karar alma süreçlerinde konferans aramaları kullanmaya çalışıyorum...

Örgütler coğrafi açıdan dağınık olmalarının getirdiği dezavantajları konferans aramalarla aşmaya çalışmaktadırlar. Bu anlamda konferans aramalar bilginin paylaşımı, birlikte hareket etme ve uyumun sağlanmasında önem taşımaktadır. Farklı yerlerde çalışan olan örgütlerden biri olan *ILWU*'dan Craig Merrilees bu durumda konferans aramadan nasıl yararlandıklarını şu şekilde ifade etmektedir:

Konferans arama önemli, çünkü 3 ya da 4 eyalete dağılmış çalışmamız var. Eşgüdüm, birlikte çalışma ve bilgi paylaşımına ihtiyacımız var. Yüz yüze gerçekleştireceğimiz toplantılar son derece pahalı. Bu nedenle konferans telefon görüşmeleri uygun bir alternatif.

Örgütler farklı kentlerde bulunan ofisleri arasında uyum sağlamak, görüş alış verişinde bulunmak ve toplantıları gerçekleştirmekte videokonferans ve Skype'den de yararlanmaktadırlar. *UFE*'den Keener örgütlerinin bu teknolojilerin kullanımına neden yöneldiklerini şu şekilde açıklamaktadır:

Örgüt içi iletişimde videokonferans kullanıyoruz çalışanlarımız için. Ayrıca coğrafi olarak dağınık olan yönetim kurulu üyelerimizle de bu şekilde çalışıyoruz. Skype de kullanıyoruz...bunları daha çok iç iletişimimizde kullanıyoruz, bunlar kamuya açık değil. Bunlardaki içerik, insanlara yardım etmeye yönelik, işlerini daha iyi yapmaları konusunda. Bunlar tabandaki örgütler ve kişiler. İçerik de gereksinim duydukları şeyler ya da çalışmalarında işlerine yarayacak olan ilgi duydukları şeyler. Ayrıca etkinlik düzenlemek konusunda lojistik bilgi de bunlarda verilen bilginin içerisinde yer alıyor.

Coğrafi açıdan dağınık yapıda olan örgütler iç iletişimlerinde çeşitli sohbet programları da kullanmaktadırlar. İnternet messenger ve G-chat bu konuda kullandıkları programlara örnek olarak verilebilir. Bu sohbetler görüntülü de gerçekleştirilebilmekte, bu şekilde dağınık yerde olan ofislerin birbirlerini görmeleri İnternet üzerinden sağlanabilmektedir. *FOE*'den Connors örgütünün gerçekleştirdiği iletişimi şu şekilde ifade etmektedir:

Batı yakasında da bir ofisimiz var ve teknolojiyen toplantılarımızın daha bütünleşik olması açısından yararlanıyoruz. Örneğin, web kamerası ya da video kamera toplantılarda ofislerin birbirlerini görmelerini sağlıyor.

Örgütler sanal ortamları kullanarak farklı yerlerdeki çalışanlarını bir araya getiren toplantıları düzenlemeleri sayesinde karar alım sürecine farklı görüş ve düşüncedeki insanların katılımını sağlamaktadırlar. *The WAC*'dan Alice Woldt bu konuyu şu sözlerle açıklamaktadır: “Ülkenin farklı yerlerinden olan yönetim kurulu üyelerinin katılımı telekonferans ve e-posta ile olanaklı hala gelirken, bu durum katılımı farklılaşmayı da sağlamıştır”.

Örgütler, örgüt içi iletişimlerinde eğitsel amaçlar taşıyan toplantılarını webinarları kullanarak gerçekleştirebilmekteydiler. Bu şekilde hem coğrafi açıdan farklı yerlerde bulunan çalışanlarına ulaşabilmekteydiler hem de paradan tasarruf edebilmekteydiler. *USW* örgüt içi eğitimde webinar kullanan bir örgüttür. Örgütten Mabin, webinar kullanımını “eğitim vermekte kullanılıyor, zaman ve masraflar açısından avantajlı” sözleriyle ifade etmektedir.

Örgütlerin örgüt içi iletişimde kullandıkları teknolojilerden biri de cep telefonlarıdır. Örgütlerin iletişim sorumluları bu tercihlerini ofis telefonlarının olmaması ya da sıklıkla seyahat etmeleriyle açıklamaktadırlar. *CTC*'den Gussert bu konuyu şu sözlerle değerlendirmektedir:

Ofisimizde telefon yok. Ancak iki tane cep telefonum var. Çalışanlarımızı sıklıkla seyahat ettiklerinden yanlarında cep telefonlarını bulundurmaları konusunda teşvik ediyoruz. Bu sayede herhangi bir ofis telefonu için endişe duymalarına da gerek yok. Washington D.C.'de bir ofis telefonumuz var. Ancak çok sık seyahat ettiğimden bunu genellikle kontrol edemiyorum. Bu nedenle sabit hatlı telefonlarsa cep telefonlarını daha çok tercih ediyoruz. Kimisinin ofis telefonları yoktur ya da sahada çalışmalar yürüten örgüt sorumlularına erişmekte cep telefonları en pratik olanıdır.

Örgütlerin içerisinden sendikalar da cep telefonlarını yararlı bulduklarını, ofislerinden çok zamanlarını örgütlerini genişletmek adına insanlarla tanışmak için alanda geçiren örgüt üyelerine bu şekilde ulaşmanın kolaylığını belirtmektedirler. *ILWU*'dan Merrilees şunları söylemektedir:

Çalışanlar ya da liderlik sorumlulukları olan insanlar iş sorumlulukları gereği zamanlarının çoğunu üyelerle tanışmak, iş yerlerindeki sorunları yerinde görmek üzere dışarda geçirmekteler. Sabit hatlı telefonlarla bu kişilere ulaşılması olanaklı değil. Bu nedenle birbirimize ulaşmamızda cep telefonları önem taşıyor.

Örgütler cep telefonunun kısa mesaj servislerinden de yararlanarak iç iletişimlerine katkıda bulunmaktadır. *USW*'den Mabin cep telefonu ile mesajlaşmanın örgütünde kullanılmasını şu sözlerle belirtmektedir:

Seçim döneminde cep telefonlarıyla mesajlaşmayı üyelerimizle etkinlikler ve siyasal gelişmeler hakkında haberleşmek üzere kullandık.

Örgütler düzenledikleri toplantılara katılamayan çalışanlara, cep telefon mesajlarıyla gelişmeleri bildirilebilmektedirler. Ayrıca cep telefonları toplumsal iletişim siteleriyle birlikte de kullanılabilir. Buna örnek *UFE*'den verilebilir. Keener, örgütünde Twitter'ı bu konuda nasıl kullandıklarını şu şekilde açıklamaktadır:

Çalışanlarımızdan toplantılarda eksik olanlar için Twitter'a gönderdiğimiz küçük raporlar var. Bilgi içeren bu raporları cep telefonlarına mesaj olarak gönderiyoruz. Bu şimdilik deneysel bir adım, ancak son derece verimli.

Cep telefonları, örgütlerin iç iletişimlerinde önemli bir yere sahip olmayı, yaşanan teknolojik gelişmeler sonucunda bilgisayar özelliklerine sahip olmalarına da borçludurlar. Telefonların e-posta kontrolüne ve İnternete bağlanmaya olanak veren özellikleri kullanımlarını arttırmaktadır. *Peace Action*'dan Martin, bu konuyu şu şekilde ifade etmektedir:

Telefonum benim dizüstü bilgisayarım. E-postalarımı kontrol edebilirim, Facebook'a bakabilirim, haberlere göz atabilirim...Bence telefonum; bilgisayarım, takvimim, mesajlaşmamı sağlayan, iletişimimi sağlayan bir teknoloji.

Örgüt içerisinde hızlı bilgi akışını ve iletişimi sağlayan cep telefonlarının yanı sıra örgütler sıklıkla e-posta ve e-posta listelerinin kullanımına da başvurumaktadırlar. *CTC*'den Gussert örgütü için bu konuda şunları söylemektedir:

Hem ulusal hem de uluslararası düzeyde ayrı e-posta listelerimiz var. Bunlar sayıları genellikle beş ile on beş arasında olan yönetici kadro ve eyaletlerde sayıları yirmi ile elli beş arasında olan üye grupları için. Ayrıca eyaletlerde ve ülke çapında alt kümelerde yer alan çeşitli farklı grupların listeleri de var. Bu listelerimizi çeşitli başlıklarla kümeleyebilmekteyiz. Bu şekilde çevreci listemiz, tarım örgütlerimiz var. Böylelikle bir mesajı standartlaştırabilmekte ya da farklı ilgi alanlarına hitap eden mesajlar oluşturabilmekteyiz. Wisconsin'deki tarım grubuna yönelik mesajın içeriğini Texas'taki tarım grubuna yönelik olandan farklı olarak oluşturabiliyoruz.

Örgütler, örgüt içerisinde farklı üye gruplarına ve yöneticilerine yönelik mesajları standartlaştırmakta e-posta listeleriyle gönderdikleri e-postalardan yararlanmaktadır. Bu sayede hem farklı ilgi grupları kendilerini ilgilendiren mesajları alabilmekte hem de örgüt bunu çok fazla zaman harcamadan pratik bir şekilde gerçekleştirebilmektedir. Ancak bazı örgütler özellikle de sendikalar, örgüt içi iletişimlerinde aylık olarak gerçekleştirdikleri toplantılara katılımın kullanılan teknolojilerden daha önemli olduğunu ifade etmektedir. *ILWU* dan Merrilees bu konuyu şu şekilde özetlemektedir:

E-posta kullanıyoruz. Ancak şunu söylemem gerekiyor ki, bu çoğu üyeye ulaşan öncelikli iletişim aracı değil. Sendikanın pek çok üyesinin halen toplantılara katılmaları ve etkin olarak sendikada etkinlikte bulunmaları beklenmektedir. Bu toplantılar aylık olarak gerçekleştirilmekte. Her ay işçiler ve büyük çalışma yerleri için toplantılar yapılmakta. İşçilerin bu toplantılara katılmaları, sorunları tartışmaları, oylamada bulunmaları ve kararlar almaları teşvik edilmektedir.

Örgütler, telekonferans (alt türü olarak videokonferans), Skype, anında mesajlaşma programları, cep telefonları, e-posta ve e-posta listeleri gibi sanal iletişim ortamlarından örgüt içi iletişimlerini gerçekleştirmekte yararlanmaktadır. Bunların yanı sıra proje yönetiminde, belge paylaşımında ve toplantıların organize edilmesinde farklı programlar da kullanılmaktadır. Proje yönetimi için Basecamp ve Drupal Driven; belge paylaşımında SharePoint; toplantıların organize edilmesinde Meeting Wizard ile planlamaya ve mesajlaşmaya olanak sağlayan Outlook gibi programların kullanımına yönelmektedirler. Ayrıca örgütlerin iletişim sorumluları Google takvim ve belgelerinden de yararlandıklarını belirtmektedirler.

Örgütlerin proje yönetiminde kullandıkları programlardan olan Basecamp, yürütülen bütün projeleri bir arada göstermektedir. Program, yapılacak işlerin bir listesinin yapılmasına ve bu listeye eklemeler gerçekleştirilmesine izin vermektedir. Bu listede tamamlanan kısımlar işaretlenebilmekte, kimin neden sorumlu olduğu belirtilebilmekte, dosya yüklenmesi, sınıflandırılması, paylaşımı ve panoya mesaj yazılması gerçekleştirilebilmektedir. Ayrıca bu yazılım neyin ne zaman bitirilmesi gerektiği ve bir projenin bitirilmesi için ne kadar

zaman harcadığının bilgisini de sağlamaktadır (<http://basecampHQ.com/tour>). *UFE*'den Keener ve *USW*'den Mabin Basecamp'i proje yönetiminde kullandıklarını belirtmişlerdir.

Drupal, web sitelerinin içeriklerinin ve weblogların oluşturulmasında, podcastlerin (sayısal medya dosyaları) teslim edilmesinde, çevrimiçi toplulukları birbirine bağlamakta, sanatçı kolektiflerini biçimlendirmekte ve kitleleri bilgilendirmekte kullanılan bir programdır. Teamsters'dan Richard Negri bu proje yöneticisi sistemi örgütlerinde "iletişim ve web bölümündeki iç iletişimlerinde" kullandıklarını ifade etmektedir.

Örgütlerin kullandıkları bir başka program SharePoint olup, Microsoft SharePoint ya da Microsoft SharePoint Products and Technologies olarak da bilinmektedir. Bu program, giderek artan parçalardan, web tarayıcısı temelli işbirliği işlevlerinden, süreç yönetimi modüllerinden, arama modülü ve belge yönetimi platformlarından oluşmaktadır. Bu programı kullandıklarını *USW*'den Mabin, "Sharepoint olarak bilinen bir programı belge ve grafik gibi kaynakların paylaşımında iç iletişimimizde kullanıyoruz" sözleriyle ifade etmektedir.

Örgütlerin kullandıkları programlardan olan Meeting Wizard; toplantılarını ve başka etkinliklerini düzenlemekte, planlama sürecini kolaylaştırmakta ve daha etkili hale getirmektedir. Katılımcıların davet gönderilmesi, alternatif saatlerin bildirilmesi, yanıtların özetlenmesi, sonuçlar konusunda son durumu haber vermesi, onaylamalar ve toplantılardan önce hatırlatmalar göndermesi gibi özelliklere sahiptir. *Peace Action*'dan Martin bu türde uygulamalar kullandıklarını "en iyi zamanı bulmak üzere Meeting Wizard'ı kullanıyorum. Bunu her türde toplantı için kullanıyorum" sözleriyle ifade etmiştir..

Örgütlerin iç iletişimlerinde kullandıkları sanal iletişim ortamlarından biri de Outlook'dur. Bu program, bilginin hızlıca aranması, önceliklerin kontrol edilmesi ve bilginin görsel olarak kategorilere ayrılmasında farklı seçenekler sunmaktadır. Outlook, Sharepoint ile birlikte çalışarak bilginin istenilen kişilerle paylaşımına, elektronik mesajların gönderilmesine ve elektronik iş kartlarının oluşturulmasına olanak sağlamaktadır.

Örgütlerden *The WAC*'ın yöneticisi Woldt, bu programla bireyler ve küçük gruplarla iletişimin sürdürüldüğünü belirtmiştir.

Örgüt içi iletişimde kullanılan öteki sanal iletişim ortamları Google takvim ve belgeleridir. Keener *UFE*'de iç iletişimlerinde Google takvim ve belgelerini kullandıklarını ifade etmiştir. Google takvim; iş programlarının paylaşımını, cep telefonu sürümünü, programda yer alan bir etkinliğin hatırlatılması için cep telefonuna mesaj gönderilmesini, programda yer alan etkinliklere insanların davet edilmesini ve İnternet bağlantısı yokken de yalnızca okunabilir haline erişimi olanaklı hale getiren bir programdır. Google belgeleri, temel bazı belgelerin oluşturulmasında (özgeçmiş, bütçe, fatura, takvim vb...), çalışmaların saklanmasında, gerçek zamanda belgelerin paylaşımı ve işbirliğinde kullanıcıya yardımcı olmaktadır (<http://www.google.com/google-d-s/tour2.html>).

Özetlemek gerekirse; örgütler sanal iletişim ortamlarını örgüt içi iletişimlerinde; bilgi ve belge paylaşımı, işbirliği, karar alma, proje yönetimi, planlama ve eğitimde kullanabilmektedirler. Örgütlerin kullandıkları teknolojiler içerisinde telekonferans (videokonferans), Skype, anında mesajlaşma programları, webinar, cep telefonları, e-posta, e-posta listeleri, Basecamp, Drupal Driven, Sharepoint, Meeting Wizard, Outlook, Google takvim ve belegeleri yer almaktadır. Örgütler bunların içerisinde neleri kullanacaklarına örgütsel yapılarına ve ekonomik bütçelerine göre karar vermektedirler. Bir kaç çalışandan meydana gelen örgütler, *GAN* ve *Jubilee* gibi, iç iletişimlerinde karmaşık ya da pahalı sistemlerin kullanımından uzak durmakta; daha fazla çalışmanı olan ve iletişim konusunda daha fazla zaman ve para ayırabilecek örgütler, sendikalar gibi, farklı yazılımların kullanımına yönelebilmektedirler.

4.4.Sanal İletişim Ortamlarından Sağlanan Avantajlar

Sanal iletişim ortamları; İnternet, elektronik posta, web ve başka görünümüleriyle tabandakilere siyasal değişim için yeni bir araç vermektedir. Bu araç kullanıcılarına bazı

avantajlar sağlamaktadır. Bu avantajların bazıları, daha eski teknolojilerin yanında hız ve maliyet açısından yalnızca evrimsel ilerleme gibi durmakta; bazıları ise, sanal iletişim ortamlarının benzersiz doğasını yansıtmakta ve devrimci görünümde dirler (Danitz ve Strobel, 2001, s.158). Sanal iletişim ortamlarının küreselleşme karşıtı hareketlere sağladığı avantajlar ekonomik, teknolojik, görsellik, etkileşim ve siyasal aktivizm boyutları altında özetlenebilir. Bu avantajların örgütlerce nasıl değerlendirildiği aşağıda ele alınmaktadır.

4.4.1. Ekonomik Boyut

Sanal iletişim ortamlarının düşük maliyetli oluşu, küçük ve hatta popüler olmayan sivil toplum örgütlerinin yeni bir elektronik anlatıya katılmaları anlamına gelmektedir. Bu aktörler anaakım medyada dışlanmakta ve görüşleri çoğu zaman ciddiye alınmamaktadır (Rash, 1997, s.21).

Bu konuda Zapatistaların hareketlerini örgütlemeleri ve dünya çapında ilgiyi üzerlerine çekmeleri araştırmacıların sıklıkla verdikleri örneklerdendir. Zapatistalar küresel profil oluşturmakta ve Meksika hükümetine karşı duruşlarını somutlaştırmakta webten yararlanmışlardır. Web, yerel ve ulusal çaptaki çatışmaları uluslararasılaştırmakta ve sorunlara dünyanın çeşitli bölgelerinden giderek artan bir ilgiyi canlandırmaktadır (Dartnell, 2006, s.18).

Küreselleşme karşıtı hareketlerin hedef kitlesiyle iletişim kurarken kullandığı geniş e-posta sistemi, web, e-posta listeleri, toplumsal iletişim siteleri, toplumsal paylaşım siteleri ve bloglar ile hızlı ve ucuz bir şekilde, bağlantılı olan kesime erişimi sağlamaktadır (Dartnell, 2006, s.23). Ayrıca kampanya için çeşitli materyalleri (poster, fotoğraf, kayıt vb...) de ucuz bir şekilde bu araçlarla dağıtabilmektedirler (Danitz ve Strobel, 2001, s.158). *USW* den Mabin sanal iletişim ortamlarının ekonomik anlamda avantajlı olmasını şu şekilde ifade etmektedir:

İnternet, özellikle web sitemiz www.usw.org; Facebook, YouTube, Flickr ve çevrimiçi video gibi toplumsal iletişim araçları etkinliklerimiz açısından özellikle kullanışlı araçlar. Kitlemizi genişletmenin yanı sıra mesajlarımızın hem zamanında hem de düşük maliyetle iletilmesini bunlarla sağlıyoruz. Örneğin, 2008 başkanlık seçimlerinde, işyerlerinde üyelerimiz tarafından dağıtılmak üzere el duyuruları tasarladık, daha sonra bunları istenilen yerde kolayca indirilmesi ve basılması için web sitesine yükledik. Mesajımızı coğrafya, sorunlar ve işyeri gibi konulara göre biçimlendirdik ve de basım ve postalama gibi maliyetlerden de tasarruf ettik.

Örgütler dış iletişimlerinde benzer örgütlere, karar alıcılara ve medyaya erişirken de sanal iletişim ortamlarının sağladığı ekonomiklikten yararlanmaktadır. Mesajlarını daha etkili ve ucuz yollarla iletebilmektedirler. *Peace Action*'dan Martin bu konuda şu şekilde görüşlerini ifade etmektedir:

Her türlü insana ulaşabilmekteyiz. Bir belgeyi yazıp e-posta olarak bir kaç farklı e-posta listesine göndererekten yüzlerce karar alıcı kişiye ulaşmasını sağlayabilirim...Etkililiğimi arttırıyor...kongreden biriyle buluşmak için faks göndermem gerekirdi. Her faks da uzun zaman alırdı. Şimdi bazı yazılımları kullanarak istediğim kimselere rahatlıkla e-posta gönderebilirim...bu beni daha etkili kılmakta...Küçük örgütler için büyük bir adım...masraflar minimumda...normal bir web tarayıcısı için herhangi bir yazılım alınmasına gerek yok. Ve daha fazla insana ulaşmak açısından bu kesinlikle eşitleyicidir.

Örgütler iç iletişimlerinde de sanal iletişim ortamlarının getirdiği ekonomik avantajlardan yararlanmaktadır. Yüz yüze grup toplantıları özellikle coğrafi olarak dağınık olan insanlar için, ayrıntılı stratejiler tasarlamak konusunda daha az işlevseldir (Danitz ve Strobel, s.167). Bu nedenle işbirliğinin dağınık örgüt birimleri arasında gerçekleştirilmesi, toplantıların ayarlanması, planlamaların yapılması, karar alınması, belgelerin ve bilgilerin paylaşımı, proje yönetimi ve eğitim konularında örgütler var olan yazılımlardan yararlanabilmektedir. Bu sayede fiziksel anlamda bir araya gelmenin getireceği masraflardan da kaçınabilmektedirler.

Örgütler, örgüt dışı ve içi iletişimlerinde sanal ortamların sağladığı ekonomik avantajlardan yararlanmaktadır. Bu avantajlar sayesinde kaynak açısından sınırlı olan örgütler iletişimsel eylemlerini etkili ve verimli bir şekilde gerçekleştirmeye devam

etmektedirler. Bu anlamda sanal iletişim ortamları iletişimsel açıdan örgütlere eşitleyici olanaklar sağlamaktadır. Geniş ölçekli kurumları içeren kitle iletişimimizin aksine sanal iletişim ortamları, özellikle de İnternet açık bir sistemdir. Bu sistem hem pahalı ve karmaşık ağların altından kalkabilecek örgütlere hem de daha kısıtlı bütçelere sahip olanlara açıktır (Slevin, 2000).

4.4.2. Teknolojik Boyut

Sanal iletişim ortamlarının örgütlere sunduğu avantajların bir yönünü de teknolojik olanlar oluşturmaktadır. Bunlar örgütlerin iletişim kalitesini ve hızını arttırmıştır. Ayrıca örgütler sanal iletişim ortamlarının sağladığı teknolojik avantajlar sayesinde, mesajlarını medya zenginliğini kullanarak sunabilmektedirler.

Sanal iletişim teknolojileri içerisinde özellikle İnternet bağlantılı teknolojilerin, hedef kitleyle iletişimin hızlı bir şekilde gerçekleşmesinde katkısı büyüktür. *Peace Action*'dan Martin'in ifadesiyle " taraftarlarınıza bilgi ulaştırmanız gerektiğinde hızlı bir şekilde davranabilirsiniz". İnternetin, mesajların hızlı bir şekilde değiş tokuşuna izin vermesinden ve dünyanın farklı yerlerindeki insanlara gönderilmesine olanak tanınmasından dolayı, çok sayıdaki insanın daha iyi bir şekilde eşgüdümü ve fikirlerin değişimi gerçekleştirilebilmektedir (Juris, 2005, s.197).

Örgütler hızlı bir şekilde mesajlarını yaymalarının avantajlarından örgüt dışındaki iletişimlerinde de yararlanmaktadır. Bir mesajın belirli bir kesime iletilmesinde hedefli e-posta listeleri örgütlerin sıklıkla kullandığı araçlardandır. Bunlarla mesajlar medyaya ya da hükümet yetkililerine yüksek hızda ve zaman kaybetmeden gönderilebilmektedir. Önemli bilgilerin hızlı bir şekilde iletilmesinde cep telefonları da örgütlere avantaj sağlayan bir sanal iletişim ortamı olarak öne çıkmaktadır. Gerçekleştirilen eylemlerde polislin konumunu anında aktarmada, stratejik bilgilerin iletilmesinde ve eyleme

katılmamış olan kesime orada ne olup bittiğinin anında haber verilmesinde cep telefonları etkili bir şekilde kullanılmaktadır (Reede, 2005).

Sanal iletişim ortamlarının teknolojik açıdan örgütlere sağladığı avantajlardan biri de mesajın farklı medya kullanımıyla oluşturulabilmesidir. Siber alanda “eski” ve “yeni” medya teknolojileri yakınsamakta; başka bir deyişle giderek bir araya gelmektedir. Buna iki önemli örnek olarak basılı gazetelerin İnternette yerlerini almaları ve web tabanlı radyonun popülaritesi gösterilebilir. Bu yakınsamada eski iletişim teknolojileri daha etkileşimli hale gelirken internet de daha çok çoklu ortama açılmaktadır (videolar, web kameralar, hareketli gifler ve ses gibi) (Thurlow, Lengel ve Tomic, 2004, s.33).

Sesin ve görüntünün metinle birlikte kullanımını sağlayan teknolojik avantaj; mesajların farklı öğeler kullanılarak oluşturulmasını, mesajın etkililiğinin artırılmasını ve daha geniş kesimlere erişimin sağlanması gibi yararları beraberinde getirmektedir. Medya zenginliğinin kullanımı örgütlerin giderek gündemlerini meşgul eden bir konu haline gelmektedir. *USW* den Mabin bu konuda örgütünün tutumunu şu sözlerle ifade etmektedir:

Teknoloji, özellikle çok ortamlı iletişim, ana hedefimiz haline geldi. Şu aralar yaptığımız pek çok şey çok ortamlı öğeyi içeriyor ve bunu sendikanın çalışmalarıyla ilgili tartışmalarının içine ekliyoruz. Açıkçası büyük sayıdaki kitlelerle daha uygun bir şekilde iletişim kurabiliyoruz ve bu etkinlikleri planlamamızı ve mesajlarımızı yaymamızı sağlıyor.

Örgütler ürettikleri mesajları bölgesel ve küresel olarak yayma yeteneklerini arttıran ve geniş kesimlerce görünür olmalarında önem taşıyan web sitelerinde (Dartnell, 2006, s.20) medya zenginliğini farklı derecelerde kullanmaktadırlar. Bu çalışmada, örgütlerin web sitelerinde medya zenginliğini kullanımı video, çevrimiçi gazete, ses, canlandırma, sanal gerçeklik, radyo ve televizyon kullanımı olmak üzere 6 değişkenle araştırılmıştır. Bu değişkenlerin örgütler tarafından nasıl değerlendirildiği çizelge 11’de gösterilmektedir.

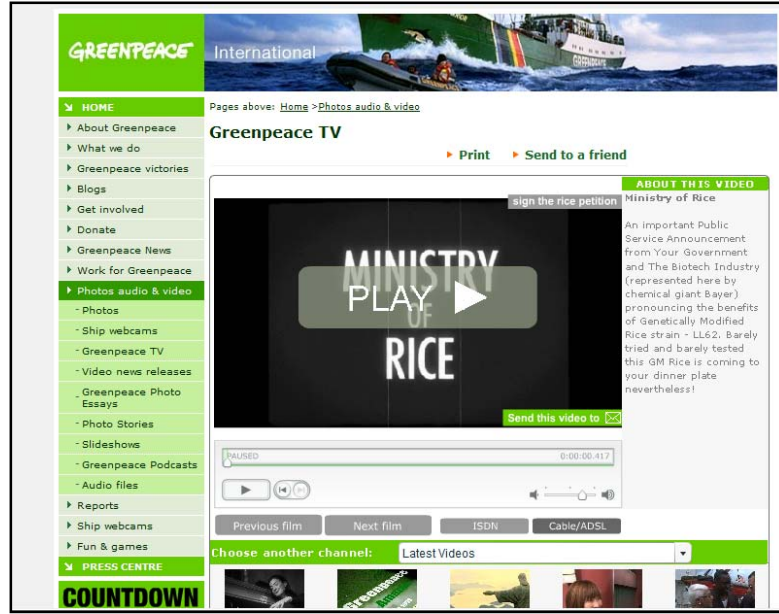
Çizelge 11. Medya Zenginliğini Kullanım Yolları

Medya zenginliği	Toplam sayı (N=25)
Video kullanımı	21
Çevrimiçi gazete	15
Ses kullanımı	12
Canlandırma kullanımı	3
Sanal gerçeklik yeteneğine sahiplik	-
Radyo özelliği	-
Televizyon özelliği	-

Örgütlerden 21'i web sitesinde, etkinlik gösterdikleri alanlarla ilgili görüntülü bilgiler sunan bağlantılara yer vermektedir. Bu görüntüler genellikle YouTube'a yüklenenlerden oluşmaktadır. Bunun dışında örgütler kendi yapımı olan videolara ve televizyonlardan aldıkları haber görüntülerine web sitelerinde yer vermektedir. Örneğin, *Humane Society*, web sitesinde hayvan kanalı isimli bölümde, kendi yapımı olan programlara, belgesellere ve çeşitli haber görüntülerine yer vermektedir. Burada bulunan yapımlar arasında aramaların kolaylıkla yapılabilmesi için çeşitli konu başlıkları konulmuştur. Evcil hayvanlar, vahşi yaşam, çiftlik hayvanları, hayvan dövüşleri ve işkence, fok balıkları, köpek balıkları vb... gibi. *Greenpeace* de benzer şekilde Greenpeace TV ile çevreyle ilgili çeşitli konularda bilgiler vermektedir. Hava, toprak, su, iklim değişikliği, teknoloji, insan ve türler gibi konu başlıklarından biri seçilerek, örgütün hazırladığı kısa belgesel türünde yapımlar izlenebilmektedir. Ayrıca sitede Ocean Defenders TV'ye de bağlantı verilmektedir. Bu şekilde su kaynaklarıyla ilgili farklı yapımları izleme olanağı da bulunmaktadır. Resim 53'te Greenpeace TV sayfasından bir kesit yer almaktadır.

Örgütlerin çeşitli kaynaklardan görüntülere sitelerinde yer vermelerinin yanı sıra dikkat çeken bir başka özellik de kullanıcılarını görüntü göndermeleri konusunda cesaretlendirmeleridir. Bu türde yapımlara da yine YouTube üzerinden ulaşılabilir. Bu durum, kitlesel medyada var olan birkaç yapımcı ve çok alıcının aksine, pek çok

yapımcı ve alıcının sanal ortamlarda bulunmasını yansıtmaktadır. Bu, bireylerin hem yapımcı oldukları hem de alıcı oldukları merkezsiz bir iletişim sistemidir (Weimann, 2006, s.23).

Resim 53. Greenpeace TV

<http://www.greenpeace.org/international/photosvideos/greenpeace-tv>

Medya zenginliği değişkenlerinden biri de çevrimiçi gazetelerdir. Örgütlerin web sitesi bu değişken açısından incelendiğinde, çevrimiçi gazetelere web sitelerinde yer verenlerin sayısının 15 olduğu görülmüştür.

Örgütler çevrimiçi gazetelerinde çalışanlarının yazılarına yer vermekte ve bunları web sitelerinde ziyaretçinin kullanımına sunmaktadırlar. Bazı örgütlerin web sitelerinde yer alan çevrimiçi gazetelerin, basılı olanların çevrimiçi sürümleri olduğu görülmektedir. Örneğin *Public Citizen* yayınladığı gazetenin makalelerinden çevrimiçi olanını oluşturmuştur. Örgütler çevrimiçi gazetelerini üyelerine elektronik posta olarak da göndermektedir. Örneğin *UFE*, *WILPF* ve *Greenpeace* aylık olarak e-posta listeleri ile

elektronik gazetelerini üyelerine göndermektedir. Bunların içeriğini örgütün mücadele ettiği alanlardaki konular oluştururken, gündemde var olan konuların tartışıldığı yazılara da içerikte yer verilmektedir. Aşağıda Greenpeace'in elektronik gazetesi yer almaktadır. Örgüt, bu gazeteyi aylık olarak hazırlayıp, üyelerine göndermektedir.

Resim 54. Greenpeace'in Elektronik Gazetesi
webmaster@greenpeaceusa.org

Örgütlerden 12'sinin web sitesinde ses dosyalarının yer aldığı görülmektedir. Bu ses dosyalarında örgütler, etkinlik gösterdikleri alanlara ilişkin bilgiler vermektedirler. Örneğin *USW*, web sitesinde 'powercast' başlığı altında bölümler halinde farklı konulardaki ses kayıtları vermektedir. Bu kayıtlarda ele alınan konuların dağılımına bakıldığında bunların; işçilerin çalışma koşullarının düzeltilmesi, adil ticaret, yeşil iş, küresel ısınma, kölelik koşullarında işçi çalıştıran yerler, adil vergi sistemi, işçilerin küresel birliği gibi çok çeşitli olduğu görülmektedir. Bunun dışında düzenlenen toplantılar ya da konferanslardaki konuşmaların kayıtlarını veren örgütler de bulunmaktadır. Örneğin *Jubilee*, 2008 yılında düzenlediği konferansın ses kayıtlarını sitesinde vermektedir.

Web sitelerinde canlandırma kullanan örgütlerin sayısı 3'tür. Bunlar, *Greenpeace*, *UFE* ve *RAN*'dir. *Greenpeace* sitesinde canlandırma bağlantısı altında çevreyle ilgili çeşitli bilgiler vermektedir. Örneğin bilgisayarlar ile cep telefonlarının, çevre ve bunların üretiminde çalışanlar için neden zararlı olduğu açıklanmaktadır. *UFE*, dünya zenginliğinin adil paylaşılmasına ilişkin bir canlandırmaya sitesinde yer vermektedir. *RAN*, çocukların ilgisini çekecek şekilde bir bölüm düzenlemiştir. Hazırlanan canlandırma 14 dakika olup, bunda yağmur ormanlarına ilişkin bilgi verilmektedir. Ayrıca canlandırmanın videosu öğretmenlere ücretsiz olarak dağıtılmaktadır. Aşağıda *RAN*'ın hazırladığı canlandırmanın yer aldığı web sayfası görülmektedir.

Resim 55. RAN'ın Web Sitesindeki Canlandırma Bölümü

http://ran.org/new/kidscorner/protect_an_acre/help_sappy_grow/

Örgütlerin web sitelerinde sanal gerçeklik, radyo ve televizyon özellikleri bulunmamaktadır. *USW*, web sitesinde podcast bölümünü İnternet radyosu olarak tanıtmaktadır. Ancak bu, var olan ses dosyalarının bir toplamıdır. Bunun dışında farklı bir uygulama *Sierra Club* tarafından gerçekleştirilmektedir. Örgüt, 960 Green adlı radyo istasyonunu kullanarak 30 dakikalık programlar hazırlamaktadır. Haftalık olan bu

programlarda siyasetçiler, yazarlar, sanatçılar ve eylemcilerle yapılan derinlemesine görüşmeler yer almaktadır. Bu programlar ses dosyası olarak örgütün web sitesinde kullanıcılara sunulmaktadır.

Örgütler sanal iletişim ortamlarının sağladığı avantajlardan olan teknolojiyi iletişim süreçlerinin hızını arttırması ve medya zenginliği yönleriyle kullanmaktadırlar. Medya zenginliği web sitelerinde, video (21'i), çevrimiçi gazete (15'i), ses (12'si) ve canlandırmalar (3'ü) ile değerlendirilmektedir. Mesajın bu teknolojilerden yararlanarak oluşturulması, hem farklı kitlelere ulaşılmasını kolaylaştırmakta hem de mesajı daha dikkat çekici hale getirmektedir. Görüntülerin kullanımı akılda kalıcılığı etkilemekte, çevrimiçi gazeteler örgütlerin gündemini okuyucuya ulaştırmakta, ses dosyaları uzun bir metni okumanın sıklılığını ortadan kaldırmakta ve kullanılan canlandırmalar farklı yaş kesimlerine ele alınan konuları dikkat çekici bir şekilde sunmaktadır.

4.4.3. Görsellik Boyutu

Yeni iletişim teknolojileri insanları bilgi bombardımanına tutmaktadır. Çoğu insan e-posta adreslerine çok sayıda ileti almakta ve bunların çoğunu okumadan silmektedir (Wright, 2002). Küreselleşme karşıtı hareketler mesajlarının bu yoğun ileti akışında dikkat çekmesi için sanal iletişim ortamlarının sağladığı görsellik boyutundan çeşitli şekillerde yararlanmaktadırlar. *USW*'den Mabin bu konuda şunları söylemektedir:

Pek çok grubun karşı karşıya kaldığı sorun, var olan pek çok aracı en iyi şekilde nasıl kullanacaklarını bulmaları ve insanlar mesaj bombardımanı altındayken mesajlarının göze çarpmasını sağlamalarıdır.

Mesajların çarpıcı hale getirilmesi insanlara erişmekte, etkilemekte ve kendi tarafına çekmekte önem taşımaktadır. Web sitelerinde ziyaretçilerini etkilemek için dikkat çekici düzen, renk ve grafiklerin kullanılması gerektiği yaygın bir kanıdır. Bu nedenle web sitesi tasarımcıları web sitelerini Flash, Java Script gibi programlar kullanarak; renklerle göz alıcı ve etkileyici yapmaya çalışmaktadır. Ancak “web sitelerine daha çok öge koyarak

ziyaretçileri etkilemek” düşüncesi her zaman doğru olmayabilmektedir. Stevensen, Bruner ve Kumar (2000) web sayfalarındaki karmaşık ve ayrıntılı arka planların reklam açısından etkiliklerini incelediklerinde; bunların ötekilerle karşılaştırıldığında daha iyi olmadıklarını ortaya çıkartmışlardır. Arka planın sade olduğu siteler, web sitelerine tutum, markaya, reklama karşı tutum ve satın alma isteği açısından bakıldığında daha etkili bulunmuştur.

Örgütlerin web siteleri Bacheldor’un (2000) web tasarımıyla ilgili rehberinden yola çıkılarak iki ana boyut çerçevesinde ele alınmıştır: Renk ve tipografi. Aşağıdaki çizelge küreselleşme karşıtı hareketlerin web sitelerinde renk boyutunun kullanımını arkaplan özellikleriyle birlikte göstermektedir.

Çizelge 12. Renk ve Arkaplan Özellikleri

Görsel özellikler	Toplam sayı (N=25)
Anasayfada kullanılan renkler	
Nötr	22
Sıcak renk	2
Soğuk renk	1
Arkaplanın tasarımı	
Sade	24
Görüntülü	1

Örgütlerin web siteleri incelenirken sıcak renkler olarak sarı, kırmızı ve turuncu; soğuk renkler olarak mavi, yeşil, mor; nötr renkler olarak da beyaz, siyah ve gri alınmıştır. Renk olmadan bir sayfanın kişiliğinin eksik olacağı ifade edilmektedir. Web tasarımında en güçlü araç olan rengin mesajın iletilmesinde yardımının büyük olduğu belirtilmektedir (<http://webdesignfromscratch.com/web-design/colour.php>). Tutarlı ve dengeli bir renk şemasıyla sayfanın tutarlı ve de dengeli bir kişiliğe bürüneceği belirtilmektedir. Çok fazla rengin ya da düzensiz renk kullanımının ziyaretçide karmaşa, aşırı dolu, kirli ve güvenilmezlik hissi yaratacağı vurgulanmaktadır (<http://www.cyberindian.com/web-designing/importance-of-color-in-web-design.php>).

Bu yaklaşımlardan hareketle sitelere bakıldığında 22 örgütün sitelerinde nötr renkleri (siyah, beyaz ve gri) soğuk renkler (genellikle mavi ya da yeşil) ile birlikte kullandıkları; iki örgütün (*50 Years Is Enough* ve *The Ruckus Society*) web sitelerinde ağırlıklı olarak sıcak renkleri kullandığı bir örgütün ise (*Earth First*) soğuk renk olarak bilinen yeşilin kullanımına ağırlık verdiği görülmektedir.

Örgütlerden 22'sinin sitelerinde nötr renkleri nasıl kullandıklarına bakacak olursak ortaya şöyle bir tablo çıkmaktadır: *CTC* griyi beyaz ile birlikte kullanmaktadır. Örgütlerden 2'si (*RAN*, *Global Exchange*) web sitelerinde ağırlıklı olarak siyaha yer vermektedir. Örgütlerden 19'u web sitelerinde beyazı yeşil ya da mavi ile birlikte kullanmaktadır. Bu 19 örgüt içinde yer alan çevreci örgütlerden 3'ü (*FOE*, *Greenpeace* ve *Sierra*), hayvan hakları örgütlerinden 2'si (*AWI* ve *Humane Society*) ve küreselleşme konusunda etkinlik gösteren bir örgüt (*IFG*) beyazın yanında yeşili kullanmaktadır. Sendikalar ile küreselleşmenin borç, insan hakları, gelir dağılımı, kadın, barış gibi farklı alanlar üzerindeki etkileri üzerine etkinliklerini sürdüren 13 örgüt beyazı mavi renkle birlikte kullanmaktadır. Örgütlerin renkleri bu şekilde kullanımlarında dikkat çeken uygulamalara daha yakından bakılabilir.

Nötr renk kullanımında dikkat çeken uygulamalar olarak *RAN*'ın web sitesi ve yaygın bir şekilde beyazı maviyle birlikte kullanan örgütlerin web siteleri ele alınabilir. *RAN* web sitesinde siyahı yeşille birlikte kullanmaktadır. Örgütün yeşili tercih etmesinde çevre alanında mücadelesinin etkisi açıktır. Örgütün amblemi olan siyah panter örgütün sloganını da simgeleştirmektedir "Environmentalism with teeth-Yırtıcı çevrecilik". Ayrıca örgüt başış için anasayfasında yer verdiği butonlar için kırmızı rengi seçmiştir. Bu da sayfayı ziyaret edenlerin dikkatinin buraya yönelmesinde stratejik bir karar olarak durmaktadır. Resim 56'da web sitesinin ana sayfasından bir kesit yer almaktadır.

Örgütlerden 13'ünün web sitesinde nötr renklerden beyazı soğuk renklerden maviyle kullanımında dikkatleri çeken konu, birbirlerinin benzeri olan siteler ortaya koymalarıdır. Web tasarımcıları, pek çok şirketin sitelerinde güvenli renk şemalarının kullanımına yöneldiğini ve bunun sonucunda da birbirinin benzeri siteler yarattığını belirtmektedir.

Mavinin sıkça kullanılmasında güven, barış ve kararlılık çağrıştıran anlamının etkisi büyüktür. Resim 57’de web sitelerinde beyaz ve maviyi kullanan örgütlerden *Public Citizen*’ın ana sayfası görülmektedir.

Sıcak renk kullanımında dikkat çeken uygulamaların içerisinde *50 Years Is Enough*’ın web sitesindeki kırmızı kullanımı ve *The Ruckus Society*’nin kahverengi kullanımı yer almaktadır. *50 Years Is Enough* parlak kırmızıyı web sitesinin anasayfasında ağırlıklı olarak kullanmaktadır. Kırmızının borç konularında etkinlik gösteren bir örgütün web sitesinde kullanılmasının, ziyaretçinin konunun üzerinde durması ve dikkatini buna yönlmesi açısından işlevsel olduğu söylenebilir. Etkileyici bir web sitesi tasarlamakta kırmızı rengin önemi büyüktür. Bunun dengeli kullanımıyla dikkatin istenilen yöne çekilebileceği belirtilmektedir. Ancak örgüt sitesinin ana sayfasında kırmızı rengi sayfanın her iki tarafında aşırı kullanarak, dikkati farklı yönlere doğru çekmektedir. Ayrıca örgütün parlak kırmızıyı yeşil ile birlikte kullanmasının gözü yorduğu da belirtilmelidir. Web tasarımında metnin yer aldığı bölümde açık renklerin kullanımının hem uzlaşım sal hem de beynin beklediği bir durum olduğu ifade edilmektedir (<http://webdesignfromscratch.com/web-design/colour.php>). Ancak örgüt bu alanda canlı tonda yeşili daha koyu yeşil tondaki yazılarla birlikte kullanmaktadır. Bu, metni okurken gözün zorlanmasına neden olmaktadır. Geniş kitlelere ulaşmak ve mesajlarını bunlara iletmek açısından önem taşıyan web sitesinde renklerin bu şekilde kullanımı örgütün hedefleri açısından olumsuz etkiye sahip olabilir. Resim 58’de örgütün web sitesinin ana sayfası görülmektedir.

Resim 56. RAN'ın Web Sitesinde Renk Kullanımı

<http://ran.org/>

Resim 57. Public Citizen'in Sitesinde Beyaz ve Mavi Kullanımı

<http://www.citizen.org/>

Resim 58. 50 Years Is Enough'in Web Sitesinde Renklerin Kullanımı

<http://www.50years.org/>

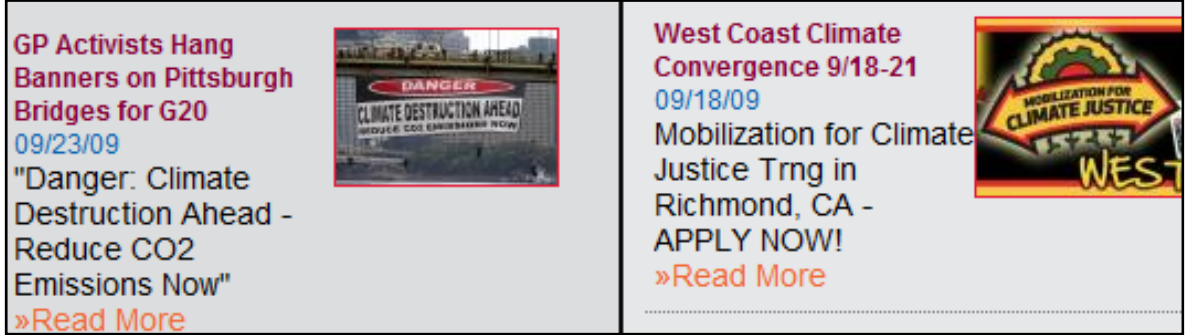
Web sitesinin anasayfasında sıcak renklere yer veren bir başka örgüt *The Ruckus Society*'dir. Turuncu ve kahverenginin ağırlıklı olarak kullanıldığı web sitesinde, içeriğin kahverengi fon üzerinde turuncu renkli yazılarla birlikte kullanımı okumayı ve metne odaklanmayı zorlaştırmaktadır. Örgüt web sitesinin tasarımını içerik çözümlemesinin yapıldığı tarihten sonra değiştirmiştir.

The Ruckus Society celebrates the birthday of Malcolm X, who approached direct action in many ways over the course of his short life, coming to a vision of nonviolence and multi-ethnic struggle shortly before his assassination. Malcolm taught us that 'By Any Means Necessary' included deep personal transformation and standing up fearless against all odds for a vision of self-determination.

Resim 59. The Ruckus Society'nin Eski Web Sitesinde Renk Kullanımı

<http://ruckus.org/>

The Ruckus Society web sitesinde yazıları daha açık renkli bir fon kullanarak vermeye başlamıştır. Bu, dikkatin metne verilmesini kolaylaştıran bir özellik olup, iletilmek istenen mesajın yerine ulaşmasında önem taşımaktadır. Aşağıda örgütün yeni web sitesinin ana sayfasından bir kesit yer almaktadır.

Resim 60. The Ruckus Society'nin Yeni Web Sitesinde Renk Kullanımı

<http://ruckus.org/>

Soğuk renk kullanımında dikkat çeken uygulama *Earth First*'ünkidir. Soğuk rengi web sitesinin ana sayfasında ağırlıklı olarak kullanılan tek örgüt olan *Earth First*, ayrıca görüntülü arka plan kullanan tek örgüttür. Soğuk renk grubunda olan yeşil rengin ağırlıklı olarak kullanıldığı web sitesinde yazılar için sarı kullanılmıştır. Web tasarımında sarı rengin kullanımının yoğunlaşmayı arttırdığı ancak bunun gözü yorduğu ifade edilmektedir (<http://webdesignfromscratch.com/web-design/colour.php>). Örgüt sitesinin ana sayfasında yeşil fonda sarı renkli yazıları kullanarak hem okunmayı zorlaştırmakta hem de kullanıcının gözünün yorulmasına neden olmaktadır. Resim 61'de örgütün web sitesinin ana sayfası yer almaktadır.

Örgütlerden 22'si nötr, 2'si sıcak ve 1 tanesi soğuk renklerin kullanımına yönelmektedir. Örgütlerin renk kullanımlarına genel olarak bakıldığında ne aşırı ne de az renk kullanımını tercih ettikleri ortaya çıkmaktadır. Aşırı renk kullanımının web tasarımında karmaşaya, az

kullanımının ise sıkıcı ve etkisiz bir içeriğe neden olduğu web tasarımcıları tarafından ifade edilmektedir (<http://webdesignfromscratch.com/web-design/colour.php>).

Resim 61. Earth First'ün Web Sitesinde Renk Kullanımı

<http://www.earthfirst.org/>

Örgütlerin görsellik konusunda kullandıkları bir başka değişken de arka plandır. Web siteleri içerisinde arka planın tasarımı genellikle sadedir. Fon olarak beyaz renk sıklıkla kullanılmaktadır. Açık renk kullanımı ziyaretçinin ilgisini dağıtmadan konuya yoğunlaşabilmesinde önem taşımaktadır. Ayrıca bu türdeki web sitelerinin yüklenme hızı da yüksektir. Bunda band genişliği yoğunluğunu etkileyecek öğelerin ve grafiklerin kullanılmamasının etkisi büyüktür

(<http://www.informationweek.com/773/design.htm;jsessionid=GQRQ04KAPXEY3QE1GHPCKH4ATMY32JVN>).

Bu anlamda örgütlerin web siteleri değerlendirildiğinde, içeriklerinde yer verdikleri mesajlara kullanıcının hızlı bir şekilde erişebilmesi için sade arka plan kullanmayı tercih ettikleri görülmektedir. Arka plan kullanımında yalnızca bir örgüt farklı bir uygulamaya

yönelmektedir. *Earth First* web sitesinin anasayfasında çam ağacı görüntüsü kullanmaktadır.

Örgütlerin görsellik avantajından yararlanmalarında bir başka değişken de tipografi kullanımınıdır. Bununla örgütlerin web sitelerinde yazı tipi (font) özellikleri değerlendirilmiştir.

Web sitelerinde görsellik özelliklerinden yazı tipi kullanımına bakıldığında, *AWI*'nin örgüt adını tırnaklı font kullanarak yazdığı görülmektedir. Geri kalan web sitelerinde bunun kullanılmadığı bulgulanmıştır. Aşağıda *AWI*'nin örgüt adını yazım stili yer almaktadır.

Resim 62. AWI'nin Yazı Tipi Kullanımı

<http://www.awionline.org/>

Örgütlerin tırnaklı yazı tiplerini kullanmak yerine Times New Roman, Verdana, Trebuchet MS ve Arial gibi tasarımlarında önceliğin okunabilirlik olduğu yazı tiplerine yöneldikleri görülmektedir (Gray, 1999, s.24).

Görsellik, örgütlerin mesajlarını daha geniş kitlelere ulaştırmalarında avantaj olarak kullanılabilir bir boyut olarak görülmektedir. Küreselleşme karşıtı hareketlerin web sitelerinin görsellik özellikleri renk ve tipografi değişkenleri açısından incelenmiştir. Renk web sitelerinin mesajlarını kitlelere ulaştırmalarını etkileyen önemli bir araçtır. Örgütler kullandıkları fon renkleri, yazı renkleriyle mesajlarını öne çıkartabilmekte ve daha dikkat çekici hale getirebilmektedirler. Örgütlerden çevreci olanların yeşil rengin kullanımına ağırlık verdikleri geri kalanların ise ağırlıklı olarak beyaz ve mavi rengi kullandıkları görülmektedir. Bunda güvenli renk şemalarını pek çok şirket gibi tekrar etmelerinin etkisi

büyüktür. Örgütler arka plan kullanımında sadelikten yana bir tutum sergilemektedirler. Bu mesaja yönelen dikkati dağıtmamak ve web sitesinin indirim hızını olumsuz yönde etkilememek için gözetilen bir strateji olarak değerlendirilebilir.

Örgütlerin tipografik öğeler açısından web sitelerini tasarlamaları konusunda ise farklı değişkenlerin kullanımlarından uzak durdukları gözlenmiştir. Bu durum, örgütlerin iletişim konusunda yeterli kadrolarının olmaması; bu konuya zaman ayıramamaları ve estetik kaygılardansa mesajın net bir şekilde taraftarlara ulaştırılmasına öncelik vermeleriyle açıklanabilir.

4.4.4. Etkileşim Boyutu

Sanal iletişim ortamlarının küreselleşme karşıtı hareketlere sağladığı avantajların bir başka yönünü etkileşim boyutu oluşturmaktadır. Weimann (2006) sanal iletişim ortamlarının etkileşimli doğasının siyasal aktivizm için büyük bir avantaj sağladığını ifade etmektedir.

Kitle iletişiminin sağladığı tek yönlü iletişime yönelik memnuniyetsizliğin uzun bir geçmişi vardır. Etkileşim, İnternet çağında sıkça kullanılan bir kavram olmadan çok önce, kitle iletişiminde eksik olması nedeniyle medya araştırmacılarının ilgi odağıdır. Tek yönlü iletişimde bir kaynak içeriği belirlemektedir. Bu iletişim akışında, geribildirim son derece sınırlıdır. İki yönlü iletişimde ise mesaj dizisi söz konusudur ve mesajın akışı karşılıklıdır (Schultz, 1999, s.1).

Etkileşimin bileşenleri farklı şekillerde farklı disiplinlerce tanımlanmıştır. Etkileşim ele alınırken odak noktası olan konular şu şekildedir; gerçek zamanda gerçekleştirilen diyalog, yüz yüze iletişim, mesaja karşılık vermek, iki taraf arasındaki etkileşim (bir makinayla ya da kişiyle) ve kullanıcının etkin katılımı ve kontrolü. Bu öğeler etkileşimin özünü farklı disiplinlerdeki farklı yaklaşımlardan ortaya koymaktadır. Etkileşimin ele alınışında baskın olan, birbirini tamamlayan iki yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar sistem merkezli yaklaşım

ve kullanıcı merkezli yaklaşımdır. Sistem merkezli yaklaşımda hedef, teknolojinin tasarımı için en iyi yolu bulmaktır. Bu perspektifteki araştırmalar aracın etkileşim özelliklerini araştırmaktadır. Kullanıcı merkezli yaklaşımda insan ve teknoloji arasındaki etkileşim üzerinde durulmaktadır (Kim, Stout ve Villegas, 2001).

Küreselleşme karşıtı hareketler içerisinde özellikle örgütsel yapıları dağınık olan örgütler için sanal iletişim teknolojilerinin etkileşim yönü önemli görünmektedir. Ülkenin farklı yerlerindeki ofisleriyle diyaloglarının iki taraflı olması, gerçek zamanda gerçekleştirilebilmesi ve anında yanıt alınabilmesi örgütsel etkinliklerin devamı açısından yaşamsal önemdedir. Bu açıdan kullanılan telekonferans, web temelli sohbet odaları, cep telefonu, webinar, İnternet üzerinden ses (Skype), proje yönetimi, belge paylaşımı ve işbirliğini kolaylaştıran programların örgütlerin örgütsel hedeflerini gerçekleştirmekteki yerleri büyüktür.

Küreselleşme karşıtı hareketlerin hedef kitleleri ve taraftarlarıyla kurdukları iletişimin etkileşimli olması, geniş kesimlerin örgütsel hedefler etrafında etkin hale getirilmesinde önem taşımaktadır. Çalışma kapsamında etkileşim, küreselleşme karşıtı hareketlerin hedef kitleleriyle ve taraftarlarıyla kurdukları iletişimde başat bir yeri olan web siteleri çerçevesinde incelenmiştir. Bu incelemede sistem merkezli yaklaşım ve kullanıcı merkezli yaklaşım bütünleşik olarak benimsenmiştir.

Küreselleşme karşıtı hareketlerin web siteleri literatürde etkileşimin karakteristikleri olarak ele alınan erişilebilirlik (Bucy 1999; Kioussis 2002; Lee 2000; McMillan 2002); kullanıcı kontrolü (Downes ve McMillan 2000; Heeter 1988; Jensen 1998; Rafaeli 1988; Steuer 1995; Wu 2005); kişiselleştirme (Chung 2004); karşılıklı iletişim (Ha ve James 1998; Steuer 1995); bilgi toplama (Ha ve James 1998); hız (Kioussis 2002) ve oynusallık (Ha ve James 1998) boyutu açısından incelenmiştir.

4.4.4.1. Erişilebilirlik

Etkileşimin bir yönü olan erişilebilirlik (accessibility), web sitesiyle etkileşimin kolay olmasını (ilk açıldığında, bilgiye erişimde ya da sorumlulara erişimde kayıt olmaya gerek olmaması); bilgisayarları ya da yazılımları güncel olmayan kullanıcılara gerekli yazılımların sağlanmasını ve web sitelerinde yer alan içeriğe açıklık kazandıran terimler sözlüğünün olmasını kapsamaktadır (Kim, Stout ve Villages 2001). Aşağıdaki çizelgede küreselleşme karşıtı hareketlerin web sitelerinde bu özelliklerin kullanım sıklığı yer almaktadır.

Çizelge 13. Erişilebilirlik Boyutunun Kullanımı

Erişilebilirlik	Toplam sayı (N=25)
Gerekli yazılıma uzantı	6
Terimler sözlüğü	3
Bilgi belgelere erişim ya da kullanımda kayıt	1
İlk açıldığında kayıt olmak	-
Örgüt sorumlularıyla etkileşim-iletişim için kayıt olmak	-

İncelenen web sitelerinde örgütlerin kullanıcılara daha ayrıntılı bilgi sağlamak, çeşitli araştırmalara ve rapolara yer vermek üzere PDF dökümanlara yer verdiği görülmektedir. Ancak bu belgelerin kullanıcı tarafından değerlendirilebilmesi için Adobe Acrobat isimli programa gereksinim duyulmaktadır. Örgütlerden 6'sı (*Public Citizen, RAN, Greenpeace, Global Exchange, Humane Society ve Teamsters*) web sitelerinde kullanıcının bu programı bilgisayarına indirmesi için gerekli bağlantıya yer vermektedir. Örgütlerin web sitelerinde gerekli yazılım uzantılarına yer vermemeleri kullanıcının içerikte yer alan bilgilere erişimlerini kısıtlamaktadır. Resim 63'te *Teamsters*'ın web sitesinde yer alan Adobe Acrobat programının indirilmesi için verilen bağlantı görülmektedir.

To download the frequently asked questions about this program in PDF format (requires **Adobe Acrobat**, which is a free download), [click here](#).

[Click here](#) to download the registration form.

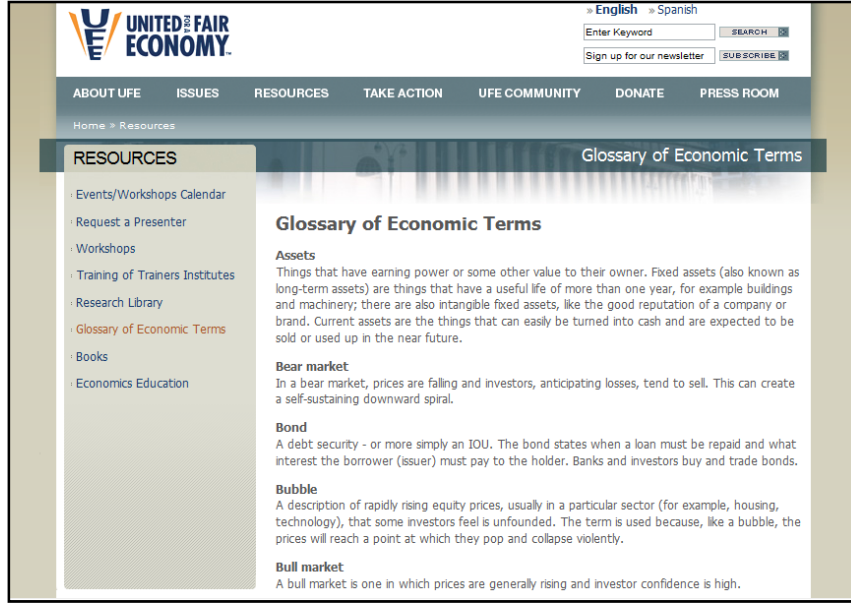
Resim 63. Gerekli Yazılıma Uzantı

<http://www.teamster.org/content/teamsters-benefit-funds-trustee-meeting-be-held-december-9-10>

Web sitelerinin içeriğine erişimde başka önemli bir değişken de terimler sözlüğüdür. İçerikte yer alan, anlamları herkesçe bilinmeyen kavramların açıklamalarına yer vermek örgütlerin web sitelerinin erişilebilirliğini artırıcı bir özelliktir. Belgelere fiziksel olarak erişmek yetmemekte bunları anlamsal açıdan daha açık hale getiren araçların da kullanıcının hizmetine sunulması gerekmektedir. Üç web sitesinde (*Jubilee*, *NFU* ve *UFE*) çeşitli konulara açıklama getiren terimler sözlüğüne yer verilmektedir. Bu konulara yakından bakıldığında bunların ekonomik terimlerden oluştuğu görülmektedir. Bretton Woods kurumları, doğrudan yabancı yatırım, G10, GATT bu sözlüklerde tanımlaması verilen kavramlara örnek olarak verilebilir. Resim 64'te *UFE*'nin web sitesinde yer alan terimler sözlüğü gösterilmektedir.

Örgütlerden yalnızca birinin web sitesinde bilgi ve belgelere erişimde kayıt olmak gerekmektedir. *ILWU*, konferans ve çalıştay materyallerine erişimi, yalnızca üyelerine sağlamaktadır. Bu durum, eğitsel malzemeye ulaşmak isteyen, ancak örgüt üyesi olmayan kişilerin önünde bir engel olarak durmaktadır. Resim 65'te *ILWU*'nun konferans ve çalıştay materyallerinin yalnızca üyeler için olduğunu ifade eden sayfadan ayrıntı görülmektedir.

Küreselleşme karşıtı hareketlerin web sitelerinin tamamı ilk açıldığında ve örgüt sorumlularıyla etkileşim ve iletişimde kayıt olmayı gerektirmemektedir. Bu durum ziyaretçinin web sitelerine erişilebilirliğini arttırmaktadır.

Resim 64. UFE'nin Terimler Sözlüğü

http://www.faireconomy.org/news/glossary_of_economic_terms

[Learning opportunities \(members only\)](#)

[Conference and workshop materials \(members only\)](#)

Resim 65. Eğitsel Malzemeye Erişimde Kısıtlılık

<http://www.ilwu.org/training/index.cfm>

Örgütlerin web sitelerinde gerekli yazılıma (6'sı) ve terimler sözlüğüne (3'ü) sıkça yer vermedikleri görülmektedir. Bu durum kullanıcının içeriğe erişimini olumsuz etkilemektedir. Ancak çeşitli belgelere erişim-kullanım, örgüt sorumlularıyla etkileşim ve iletişimde (1'inde) kayıt olmanın istenmemesi erişilebilirlik düzeyini arttırmaktadır. Bu türde kayıt olma işlemleri, içeriğe erişimde engel olarak değerlendirilmektedir. Çünkü kullanıcı web sitesini ziyaret ettiğinde fazla zaman kaybetmeden istediği içeriğe ya da bilgiye erişmeye çalışmaktadır. Karşısına çıkan kayıt olma süreci kullanıcının web

sitesinden uzaklaşmasına neden olabilmektedir (Kim, Stout ve Villages, 2001). Küreselleşme karşıtı hareketlerin web sitelerinde bu türde kayıt olma işlemlerinin olmaması geniş bir kesime erişmede ve mesajları yaymada olumlu etkidedir.

4.4.4.2. Hız

Zaman, etkileşimde önemli bir değişkendir. Web sitelerindeki iletişimde gerçek zamana yakınlık, dolaylı iletişim üzerinde kontrol etme yeteneğini arttırmaktadır. Gecikme zamanının daha az olması dolaylı deneyim yerine gerçek dünya deneyimi yaratmaya yardımcı olmaktadır. Bu yüzyüze iletişime en çok benzeyen etkileşim özelliği olup, hem insan hem de araç etkileşimini temsil etmektedir. Örneğin güncellenme özelliğinin bulunması araç etkileşimi; web sitesi yapımcılarının yanıt verme süresi insan etkileşimi olarak değerlendirilmektedir (Chung, 2004).

Hız, örgütlerin web sitelerinde erişim hızı, örgütün iletişimden sorumlu kişilerinin iletişim etkinliklerine ilişkin temel sorulara yanıt verme hızı ve güncellenen yazıların yer aldığı RSS (Really Simple Syndication ya da Rich Site Summary) açısından değerlendirilmiştir. Çizelge 14'te örgütlerin hızlılığı bu üç değişkene göre gösterilmektedir.

Çizelge 14. Hız Boyutu

Hız	Toplam sayı (N=25)
Web sitelerine erişim hızı	3.19 saniye
İletişim sorumlularının yanıt verme hızı	
1 gün	3
2-4 gün	1
5 gün ve fazlası	12
Yanıt vermeyen	9
RSS	16

Örgütlerin ana sayfalarının yüklenmesi kronometre kullanılarak, yüksek hızlı İnternet sağlayıcısında (indirme hızı 3.06 mb/s) ölçülmüştür. Araştırmacı sitelerdeki bütün

görüntülerin, fotoğrafların ve yazıların İnternet Explorer 8'e yüklenmesini beklemiştir. Bunun sonucunda sitelerin yüklenme hızının yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. En hızlı yüklenen 1.49 saniye ile *GAN*'nin en uzun sürede yüklenen ise 5.44 saniye ile *USW*'nin web sitesi olmuştur. Bütün sitelerin yüklenme hızı ortalaması 3.19 saniyedir. Örgütlerin sitelerinin kısa sürede yüklenmesinde yüklenme hızını ağırlaştırılan programları kullanmamaları etkilidir.

İletişim sorumlularının yanıt verme hızında; araştırmacının örgütlerin iletişimsel süreçleriyle ilgili gönderdiği sorulara ne kadar sürede yanıt verdikleri değerlendirilmiştir. En kısa süre olan 1 günde *USW*, *ILWU* ve *Public Citizen*'dan yanıtlar gelmiştir. *CTC* 2 günde, 12 örgüt ise 5 gün ve daha uzun zamanda yanıtlarını göndermişlerdir. 12 örgütten 9'u sorulara yanıt verirken üç örgüt (*The Ruckus Society*, *WILPF* ve *RAN*) bu sorulara yanıt veremeyecekleri yönünde bir karşılık vermişlerdir. Hiç yanıt göndermeyenlerin sayısı ise 9'dur.

Örgütlerin web sitelerinde güncel olarak yükledikleri yazılara, ses ya da görüntü dosyalarına yer verdikleri RSS bölümlerine yer verenlerin sayısı 16'dır. Örgütler RSS'lerle destekçilerine içeriklerine yeni olarak eklenen ürünleri özet olarak ya da daha ayrıntılı sunabilmektedirler. RSS'i kullanmayan örgütlerin web sitelerinde, içeriğe yüklenen güncel yazıların ya da güncel dosyaların miktarının az olması dikkat çekicidir.

Etkileşimin bir boyutu olan hız açısından örgütler değerlendirildiğinde, ziyaretçinin sayfalarına erişim hızının başka koşullar (bilgisayarın, İnternet'in hızı vb...) dışarıda bırakıldığında son derece yüksek olduğu görülmektedir. Ancak sorun, örgütlerin iletişim sorumlularının yanıt verme hızındadır. En hızlı yanıt verme süresinin bir gün olması çoğu örgütte ise bunun hatırlatma e-postaları ve aramalarından sonra bile en azından 2 hafta olması ve bunun kimi örgütlerde aylar alması düşündürücüdür.

Örgütlerin kullanıcının kişisel olarak yönelttiği soruları yanıtlamakta yavaşlığı çalışanların az olmasıyla açıklanabilir. Bu konuyu *FOE*'den Connors,

Küçük bir örgütüz. İletişimden sorumlu çalışanlarımız 2.5 kişiden oluşuyor...az sayıda çalışanımız olması, ve her zaman üzerinden kalkabileceğimizden daha fazla işimizin olması gelen e-postalara geri dönüşümüzün düşük olmasına neden oluyor

sözleriyle ifade etmektedir. Çalışanların sayısının az olmasının bir başka sonucu ise örgütlerin web sitelerindeki içeriği yenileyememeleridir. Bu konuda bazı örgütler içeriklerini 2006'dan beri yenilemediklerinden etkinliklerinin durduğu izlenimini yaratmaktadırlar (*PGA*'nın web sitesi gibi).

İçeriğin yenilenmesi konusuna özen gösterilmemesinin nedenleri arasında çalışan eksikliğinin yanı sıra etkin olarak bir kampanya yürütülmemesi de gösterilmektedir. Bu konuda *ILWU*'dan Merrilees şunları söylemektedir :

Şu aralar web sitesi güncel değil. Bunun nedeni şu anda gerekli değişiklikler yapacak olan çalışanımızın olmaması. Ayrıca bu dönem önemli kararlar aldığımız bir dönem değil. 18 ay önce 20 bin işçi için yeni bir sözleşmenin görüşmelerinde bulunuyorduk. Bu kritik dönemde web sitesini güncellemek konusunda iyi bir iş çıkardık. Artık bu kritik dönem geçti. Çalışanlarımızı başka projelere tahsis etmemiz gerekiyor. Bunun anlamı web sitemizin yenilgisi. Ancak bu sorunu yakında düzelteceğiz.

Etkileşimde önemli bir değişken olan hız (Steur, 1995) açısından ele alınan küreselleşme karşıtı hareketlerin web sitelerinden çıkan sonuç; makina etkileşimi açısından yüksek (yüklenme hızı ve güncellenme sıklığını gösteren RSS'ler açısından), insan etkileşimi açısından (web sitesinin içeriğinden sorumlu olanların yanıt verme hızı) düşük olmalarıdır.

4.4.4.3. Kullanıcı Kontrolü

Kullanıcı kontrolü (audience control) boyutu, aracın etkileşimliliğini yansıtmaktadır. Yeni iletişim teknolojilerinin yükselişiyle birlikte medyanın iletişim akışı değişmiştir. Akışın kilit özelliği, tek yönlülükten kurtulması ve izleyicinin iletişimin içeriği üzerinde kontrolünün yüksek olmasıdır. Yeni medya ile alınmak istenen bilgi türü, daha etkin ve katılımcı konum seçilebilmektedir (Chung, 2004, s.13).

Kullanıcının içerikte ve bilgi üzerindeki kontrolünü web sitesinin bazı özellikleri etkilemektedir. Bu özelliklerin içerisinde; web sitesinin içeriğinin düzenlenişi (sayfanın bilgisayar ekranına sığması, ana sayfaya bir tıklamayla erişim ve uzantıların renk değiştirmesi), aranan bilgiyi ziyaretçinin içerikte etkili ve hızlı bir şekilde bulması (konular için kategorilerin varlığı, her sayfada başlık, site haritası, arşiv, arama işlevi ve ölü bağlantıların varlığı) ve ziyaretçinin kendisini ilgilendiren konuları ve bilgileri paylaşımı (sayfaların başka kullanıcılara önerilebilmesi) değişkenleri yer almaktadır (Lee ve diğerleri 2004). Aşağıdaki çizelgede hareketlerin bu değişkenleri hangi sıklıkta kullandığı görülmektedir.

Çizelge 15. Kullanıcı Kontrolü Boyutunun Kullanımı

Kullanıcı kontrolü	Toplam sayı (N=25)
Menü ya da konular için kategoriler	25
Her sayfada başlık	25
Arşiv	24
Ziyaret edildiğinde bağlantıların renk değiştirmesi	22
Anasayfa bağlantısı	18
Sayfaların başka kullanıcılara tavsiye edilmesi	17
Site haritası /indeks	16
Sitede ölü bağlantı	15
Arama işlevi	
Yalnızca site içinde	16
Hem site içinde hem site dışında	6
Yok	3
İlk sayfanın bilgisayar monitörüne sığması	-

25 örgütün tamamının web sitesinde konular için kategorilerin yer alması, aranan bilgilere ulaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Bunda, sayfalarda başlık kullanılmasının da etkisi vardır. 25 web sitesinin tamamında her sayfada başlık kullanılmaktadır. Web sitelerinde her sayfada başlık olması, site içerisinde araştırma yaparken nerede olduğunun bilinmesi açısından önem taşımaktadır. Bazen bir web sitesi içerisinde

yapılan birden fazla tıklama, kullanıcının bütün içerisindeki yerini kaybetmesine neden olabilmekte, sayfada yer alan başlık ise bunun hatırlanmasına yardımcı olmaktadır.

Sitelerde yer alan arşiv bağlantısı, örgütlerin geçmişte yaptıkları etkinliklerin bilgilerine, fotoğraflarına ve yayınlarına kolay bir şekilde ulaşılmasını sağlamaktadır. Örgütlerden, *The WAC* dışındakilerin, tamamının web sitesinde, farklı içeriklere sahip arşiv bölümü yer almaktadır. Örneğin bu arşiv bölümleri *IFG*'de örgütün etkinlikleri için, *NFU*'da örgütün düzenlediği imza toplama kampanyalarında kullanılan mektuplar için; *ILWU*'da örgütün gazetesinin geçmiş sayıları için, *GAN*'da fok balığı avlanmasıyla ilgili haberler için, *Greenpeace*'de basın bildirimleri için oluşturulmuştur. Resim 66'da *IFG*'nin arşiv sayfası görülmektedir.

Resim 66. IFG Etkinlikler Arşivi

<http://www.ifg.org/events/archive.htm>

Ziyaret edilen bağlantıların renk değiştirmesi, kullanıcının içerik üzerindeki kontrolünü arttıran özelliklerden bir diğeridir. Tıklanan bağlantının renk değiştirmesi hangi uzantıların ziyaret edildiğini göstermektedir. İncelenen 25 web sitesinden 22'sinde bu özellik

bulunmaktadır. Resim 67’de GAN’ın tıklamayla rengi koyulaşan ve belirginleşen bağlantıları görülmektedir.

Resim 67. GAN’ın Sitesindeki Bağlantılar

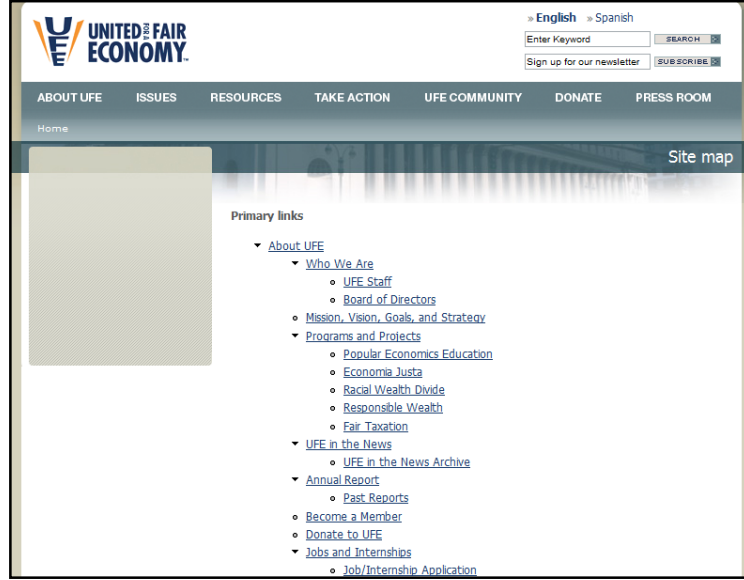
<http://www.gan.ca/campaigns/factory+farms/take+action.en.html>

Web sitelerinde kullanıcının anasayfaya, “homepage-anasayfa” bağlantısına tıklayarak ulaşabilmesi zaman kaybını önlemekte ve kullanımda pratiklik sağlamaktadır. 25 web sitesinden 18’inde anasayfaya bir tıklama ile ulaşılabilir. Örgütlerden *Humane Society, Peace Action, PGA, RAN, Global Exchange, NFU* ve *ILWU*’nun web sitelerinde anasayfa bağlantısı bulunmamaktadır.

Örgütlerden 17’sinin web sitesinde “Arkadaşıma Gönder” seçeneği bulunmaktadır. Bu özellik sitelerde yer alan çeşitli nitelikteki iletilerin e-posta olarak istenilen kişilerle paylaşılmasına olanak sağlamaktadır.

Ele alınan 25 web sitesinden 16’sında site haritası bulunmaktadır. Web sitelerinde bilgilerin ayrıntılı bir şekilde verilmesi ve çok sayıda dosya ve başlık bulunması nedeniyle aranan bilgiye kolaylıkla erişim zor olabilmektedir. Bu gibi durumlarda sitelerde yer alan site haritaları kullanıcının işini kolaylaştırıcı niteliktedir. Kullanıcı site haritalarıyla web

sitesinde yer alan konulara genel itibariyle bakabilmekte ve alt başlıkları bu şekilde inceleyebilmektedir. Aşağıda *UFE*'nin site haritasından bir kesit görülmektedir.

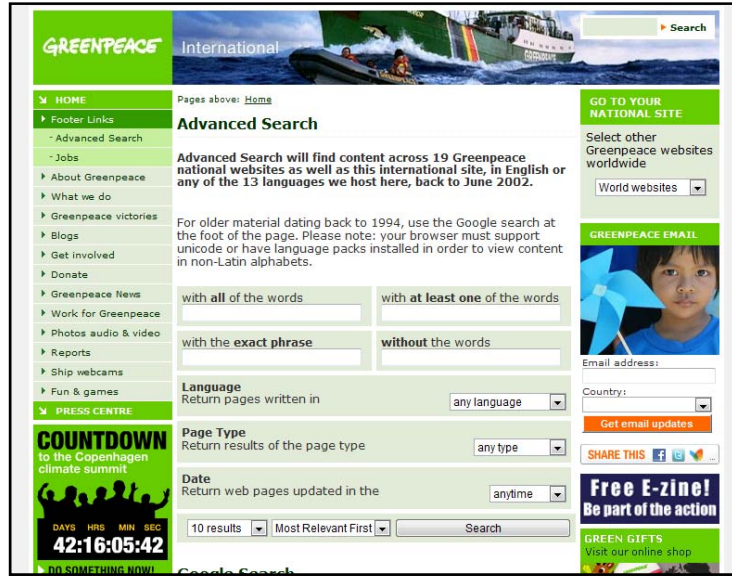
Resim 68. UFE'nin Site Haritası

<http://www.faireconomy.org/sitemap>

Örgütlerden 15'inin web sitesinde ölü bağlantı bulunmaktadır. Ölü bağlantı ile “the page cannot be displayed-sayfa gösterilememekte” ya da “the page is under construction-sayfa yapım aşamasında” türünde hata uyarıları ifade edilmektedir. Kullanıcıların ulaşmak istedikleri konulara erişimini engelleyen bu uyarılar, kullanıcı kontrolünü olumsuz yönde etkilemektedir. Örneğin Sierra Magazin'in üyelik bölümü, *The Ruckus Society*'nin eğitim-eylem bölümü, *Global Exchange*'in yayınlar bölümünde kitaplar ulaşılamayan bağlantılar arasındadır.

Örgütlerden *PGA*, *The WAC* ve *The Ruckus Society* dışında 22'sinin web sitesinde arama işlevi bulunmaktadır. Ana sayfada yer alan bu özellik 16 web sitesinde yalnızca site içerisindeki aramalar içindir. Geri kalan 6 web sitesinde ise bu aramalar isteğe göre site içinde ya da site dışında gerçekleştirilmektedir. Örgütlerden bazıları ayrıntılı arama

yapılmasına olanak sağlamaktadır. Örneğin *Greenpeace*'in web sitesinde ayrıntılı arama gerçekleştirilebilmektedir. Örgütün sitesi farklı dillerde, belirli sayfalarda ya da tarih aralıkları arasında arama yapılmasına izin vermektedir. Aşağıda *Greenpeace*'in web sitesindeki ayrıntılı arama sayfası gösterilmektedir.

Resim 69. Greenpeace'in Arama İşlevi

<http://www.greenpeace.org/international/footer/advanced-search>

Örgütlerin web sitelerinin hiçbirinin ana sayfası bilgisayarın monitörüne sığmamaktadır. Anasayfada yer alan farklı konu başlıklarına ulaşabilmek için sayfayı aşağı yukarı hareket ettirmek gerekmektedir. İçeriğin bu şekilde düzenlenmesi web sitesinde kullanıcı kontrolünü zorlaştıran bir unsurdur. İçerikte yer alan bilgileri değerlendirme süresi uzamakta, bazı alt başlıklar bu şekilde kolaylıkla gözden kaçabilmekte ve bunların bulunması zaman almaktadır.

Kullanıcı kontrolü, küreselleşme karşıtı hareketlerin web sitelerini ziyaret edenlerin edinmek istedikleri bilgi üzerinde daha etkin ve katılımcı bir şekilde kontrol sahibi olmalarını sağlamaktadır. Örgütler web sitelerinin bazı özellikleriyle kullanıcı kontrolünü arttırmakta bazılarıyla ise bunu olumsuz etkilemektedirler. Web sitelerinin tasarımı

açısından kullanıcı kontrolünü kolaylaştırıcı yönlerin ağır bastığı görülmektedir. Ana sayfaların bilgisayar ekranına sığmaması kullanıcının içerik üzerindeki kontrolünü azaltsa da, ansayfaya bir tıklamayla gidilmesi (18'inde) ve ziyaret edilen uzantıların renk değiştirmesi (22'sinde) kullanıcı kontrolü üzerinde olumlu etkide bulunmaktadır.

Örgütlerin web sitelerinde kullanıcının kontrolünü kolaylaştıran özelliklerden menü kategorileri (25'inde), her sayfada başlık (25'inde), arşiv (24'ünde) ve arama işlevine (22'sinde) büyük oranda yer verdikleri gözlenmektedir. Bunlar siteleri ziyaret edenlerin aradıkları bilgiye rahatlıkla ulaşmalarını olumlu yönde etkileyen öğeler olarak karşımızda durmaktadır. Örgütlerin site haritalarına (16'sında) yer verme oranlarının daha yüksek olması ve ölü bağlantıların (15'inde) sayısının azaltılması örgütlerin web sitelerinden en yüksek düzeyde yarar sağlanması açısından gerekli görülmektedir. Sayfaların başka kullanıcılara önerilebilmesi (17'sinde) kullanıcı kontrolünde bir başka değişken olup, kullanımının artırılması iletilmek istenen mesajların farklı kesimlere destekçiler aracılığıyla yayılması açısından önem taşımaktadır.

4.4.4.3. Bilgi Toplamak

Web sitelerinin kullanıcıları hakkında bilgi toplamalarını ifade eden bir boyuttur. Kullanıcılardan ne kadar bilgi toplanırsa onların gereksinimleri ve beklentileri hakkında o kadar bilgi sahibi olunacağı ifade edilmektedir (Chung, 2004). Bilgi toplamak boyutunda (information collection) örgütlerin web siteleri anketler ve ziyaretçi sayacı değişkenlerine göre değerlendirilmiştir. Aşağıdaki çizelgede örgütlerin bu değişkenleri kullanımları görülmektedir.

Çizelge 16. Bilgi Toplama Boyutunun Kullanımı

Bilgi toplamak	Toplam sayı (N=25)
Anketler	4
Ziyaretçi sayacı	1

Örgütlerin içerisinde 4'ü çeşitli anketlere web sitelerinde yer vermektedir. Bunlara katılım sonucunda web siteleri ankete ilişkin geri bildirim de sağlamaktadır. Bu anketler *Teamsters*, *AFL-CIO*, *Public Citizen* ve *Sierra Club*'ın web sitesinde bulunmaktadır. *Teamsters*'ın web sitesinde otobüs şoförlerine yönelik; *AFL-CIO*'nun web sitesinde kullanıcının evini kaybetmekten duyduğu endişeyi ortaya çıkartmaya yönelik; *Public Citizen*'ın web sitesinde Obama yönetimiyle ilgili; *Sierra Club*'ın web sitesinde güçlü bir yeşil toplumun nasıl yaratılacağına ilişkin anketler yer almaktadır. Bu web sitelerindeki anketlerin yanıtlanması durumunda geri bildirim olarak hangi seçeneğin ne oranda oy aldığı gösterilmektedir.

Örgütlerin içerisinde yalnızca birinin web sitesinde ziyaretçi sayısına ilişkin bilgi bulunmaktadır. *Earth First*'ün anasayfasında 11 Temmuz 2006'dan beri web sitesini ziyaret edenlerin sayısını gösteren bir sayaç bulunmaktadır. Geri kalan örgütlerin web sitelerinde ise bu türde bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür. Sendikaların sayfalarında, sendikalarına üye olanların sayısından bahsedilmekle birlikte web sitelerini kullananların sayısına ilişkin bilgiler yer almamaktadır. Örneğin *Teamsters*'ın sitesinde sendikaya üye olan kişilerin sayısının 1.4 milyon olduğu belirtilmektedir. Ancak web sitesinin ziyaretçi sayısına ilişkin herhangi bir bilgi verilmemektedir. Aşağıdaki resimde *Earth First*'ün sitesinde yer alan ziyaretçi sayacı gösterilmektedir.

Resim 70. Earth First'ün Ziyaretçi Sayacı

<http://www.earthfirst.org/>

Küreselleşme karşıtı örgütlerin sitelerini ziyaret edenlerden toplanan bilgi, anketler (4'ünde) ve ziyaretçi sayacı (1'inde) açısından değerlendirilmiştir. Örgütlerin sitelerini kullananlara ilişkin topladıkları bilginin son derece sınırlı olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmacılar bilgi toplama özelliğinin, web sitesini oluşturanların ziyaretçilerine önem vermelerinin bir işareti olduğunu ifade etmektedirler (Chung, 2004). Küreselleşme karşıtı hareketlerin web sitelerinde bu özelliğin azlığı, web sitesi içeriğinin farklı kesimlere seslenecek şekilde düzenlenmesi yönünde engel oluşturmaktadır.

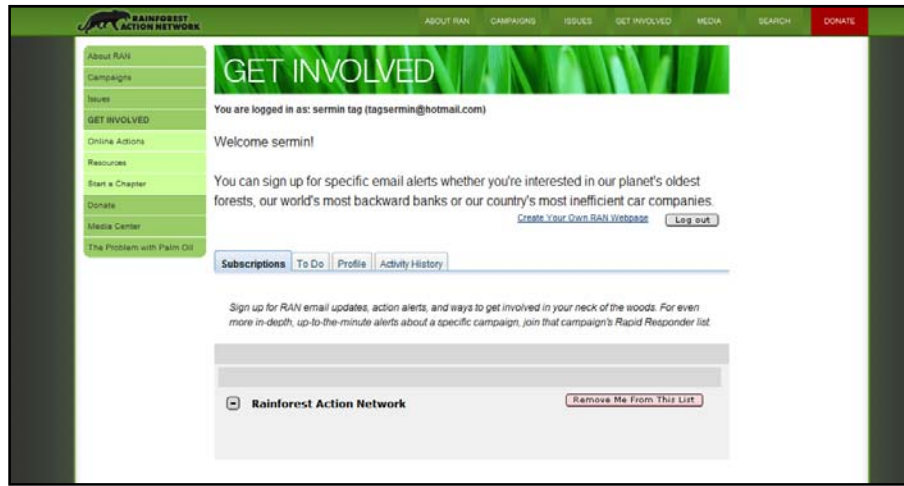
4.4.4.3. Kişiselleştirme

Etkileşim özellikleri içerisinde ele alınan başka bir boyut da kişiselleştirme (personalization). Webin en önemli özelliklerinden birinin, kişilerin bilgilerini saklama ve kişisel isteklerini yerine getirme kapasitesinde yattığı belirtilmektedir (Stout, Vilages ve Kim, 2001). Web sitelerinde kişiselleştirmenin olması daha etkileşimli deneyimin yaratılması açısından önem taşımaktadır. Kullanıcıdan belirli bilgiler toplandıktan sonra web sitesini oluşturanlar bir adım daha ileriye giderek bu toplanan bilgilere göre içeriğini düzenleyebilmektedirler. Çizelge 17'de küreselleşme karşıtı hareketlerin kişiselleştirme boyutundan ne sıklıkta yararlandığı gösterilmektedir.

Çizelge 17. Kişiselleştirme Boyutunun Kullanımı

Kişiselleştirme	Toplam sayı (N=25)
Kişisel bilgilerin girilmesi	1
Sitenin kullanıcıyı ismiyle karşılaması	1
Sitenin konu seçim olanağı sağlaması	1
Yerel etkinliklerin bilgilerini izleme	1

25 örgütün web sitelerinde etkileşim özelliğinin bir boyutu olan kişiselleştirmenin ne oranda kullanıldığına bakıldığında, bunun çok düşük bir düzeyde kaldığı ortaya çıkmıştır. 25 web sitesinden yalnızca birinde kişiselleştirmek adına kişisel bilgiler girilmesi seçeneği bulunmaktadır. RAN web sitesinde telefon, adres, doğum tarihi ve meslek türünde bilgilerin yüklenmesine ve bu girilen bilgiler doğrultusunda içeriğinin şekillendirilmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca yine aynı örgütün web sitesi kullanıcıyı ismiyle karşılamakta ve konular arasında seçim olanağı sağlamaktadır. Resim 71’de örgütün kullanıcıyı adıyla karşıladığı ve konular arasında seçim olanağı sağladığı sayfası yer almaktadır.

Resim 71. RAN’ın Web Sitesindeki Kişiselleştirme Özelliği

<http://ga3.org/ran/home.html?domain=ran>

Yerel etkinlikleri izleme web sitesini kişiselleştirmek açısından önem taşıyan bir boyuttur. 25 örgütten yalnızca *Sierra Club*’ın web sitesinde ayrıntılı bir şekilde yerel etkinliklerin bilgisine ulaşılabilmektedir.

Kullanıcının kişisel bilgilerini web sitesine girerek içeriği kendi öncelikleri doğrultusunda düzenlemesini sağlayan kişiselleştirme boyutunun, küreselleşme karşıtı hareketlerin web sitelerinde düşük bir oranda kullanıldığı görülmektedir. Örgütlerin sitelerinde

kişiselleştirme yönünün eksikliği, bazı programlara erişimlerinin kısıtlı olmasıyla açıklanmaktadır. Örgütlerin bazıları web sitelerini daha etkileşimli ve kullanıcı merkezli hale getirecek olan teknolojilere yeni yeni yatırım yapmaya başlamışlardır. *USW*'den Mabin bu konuda örgütüyle ilgili şunları söylemektedir.

USW'nin web sitesini yeniden tasarlama ve web 2.0'a geçişin ortasındayız... Web 2.0 kullanıcılarını etkileşimli olmak yoluyla güçlendirmektedir. Bu teknoloji ve çevrimiçi platform bize uygundur. Bu geleneksel aktivizmi etkileşimli araçlarla birleştirmekte ve bize de mesajlarımızı ve eylemlerimizi etkili bir şekilde şekillendirmek, iletirmek ve büyütmek için olanak sağlamaktadır.

Örgütlerin web sitelerinde kişiselleştirme boyutu dört değişkene göre incelenmiştir. Bu değişkenlerden kişisel bilgilerin girilmesi, kullanıcının ismiyle karşılanması ve konu seçim olanağının sağlanmasına *RAN*'ın; yerel etkinliklerin bilgilerine ise *Sierra Club*'ın web sitesinde yer verilmektedir. Web sitelerinde kişiselleştirme boyutuna örgütlerin vereceği önem, çalıştıkları konulara destekçilerin yakınlık duymalarını sağlamak açısından önem taşımaktadır.

4.4.4.4. Karşılıklı İletişim

Etkileşim özelliklerinden karşılıklı iletişim boyutu (reciprocal communication) kullanıcılarla web sitesi arasındaki ilişkinin oluşturulmasını ifade etmektedir (Lee ve diğerleri 2004). Web insanları birbirine bağlamakta ve alıcıyı mesaj göndericiye dönüştürme olanağını yaratmaktadır. Bu değiş tokuş iki yönlü iletişime olanak sağlamaktadır (Kim, Stout ve Vilages, 2001). Bu karşılıklı mesaj alış verişinin gerçekleşebilmesi için kullanıcıya farklı iletişim kanallarının sağlanması gerekmektedir. Bu şekilde alıcı; yazılar hakkında yorumlarını, web sitesinin içeriğine ilişkin çeşitli görüş ve eleştirilerini rahatlıkla iletilebilmektedir.

Karşılıklı iletişim boyutu; küreselleşme karşıtı hareketlerin web sitesini oluşturanlarla iletişim (web sitesinin düzenleyicisiyle iletişim, yardım seçeneği ve örgütle iletişim) ve

içerikle etkileşimi (yazılarda yazarın e-posta adresi ve yazılarda yorum yazma seçeneği) kapsamaktadır. Aşağıdaki çizelgede küreselleşme karşıtı hareketlerin karşılıklı iletişim boyutunu kullanımı gösterilmektedir.

Çizelge 18. Karşılıklı İletişim Boyutunun Kullanımı

Karşılıklı İletişim	Toplam sayı (N=25)
Örgütle iletişim	25
Örgüt çalışanlarıyla iletişim	17
Yazılarda yorum yazma seçeneği	14
Web sitesinin düzenleyicisiyle (webmaster) iletişim	9
Yazılarda yazarın e-posta adresi	6
Yardım seçeneği	4

Örgütlerden tamamı iletişim bilgilerini web sitelerinden sağlamaktadırlar. Bu genellikle “Bize ulaşın-Contact us” bağlantısıyla gerçekleşmektedir. Burada, örgütün genel telefon numarası, posta adresi ve e-posta adresi verilebilmektedir. Bu iletişim araçlarının kullanım sıklığına bakıldığında en yaygın olanının posta adresi olduğu görülmektedir. Bunu sık kullanım olarak telefon, e-posta ve faks izlemektedir.

Örgüt çalışanlarıyla iletişim bilgisi genellikle “About us-Hakkımızda, Who we are-Biz kimiz, Staff-Personel, Board members-Yönetim kurulu üyeleri” başlıkları altında yer almaktadır. Bu, örgütlerden 17’sinin web sitesinde yer alan bir bilgidir. Örgütler iletişim için çalışanlarının genellikle e-posta adreslerini ve ofis telefonlarını vermektedirler. Bu iletişim bilgilerine *Jubilee* cep telefonlarını da eklemiştir. *AFL-CIO* öteki örgütlerden farklı bir şekilde çalışanlarının Facebook adreslerini de vermektedir. Resim 72’de *AFL-CIO*’nun çalışanlarına Facebook’tan ulaşma olanağı sağlayan bağlantı görülmektedir.

AFL-CIO Top National Officers

Home > About Us > This Is the AFL-CIO > AFL-CIO Leadership

Click [here](#) to see AFL-CIO officers emeritus.

Richard L. Trumka, AFL-CIO President

On September 16, 2009, Richard L. Trumka was elected President of the AFL-CIO by acclamation at the Federation's 26th convention in Pittsburgh, Pa. His election, following 15 years of service as the AFL-CIO's Secretary Treasurer, capped Trumka's rise to leadership of the nation's largest labor federation from humble beginnings in the small coal mining communities of southwest Pennsylvania.

[Click photo to enlarge and download.](#)

[Friend President Trumka on Facebook.](#)

Twelve-year-old Richard Louis Trumka was sitting on the porch

Resim 72. AFL-CIO'nun Facebook Kullanımı

<http://www.aflcio.org/aboutus/thisistheaficio/leaders/officers.cfm>

Karşılıklı iletişim açısından bir başka değişken olarak kullanıcının web sitesinde okuduğu yazılara yorum yazma özelliği değerlendirilmiştir. Bu değişken, 14 örgütün web sitesinde bulunmaktadır. Sitelerin ziyaretçilerinin yaptıkları bu yorumlar içerikle etkileşime geçilmesine olanak vermektedir.

Örgütlerin 9'unun web sitesinde, site düzenleyicisiyle iletişim bulunmaktadır. Bunlardan 8'inde bu e-posta ile bir web sitesinde de bu hem e-posta hem de sohbetle gerçekleştirilmektedir (UFE).

Web sitelerinde yer alan yazarların e-posta adreslerinin sitede bulunması bu kişilerle iletişim açısından kullanıcıya kolaylık sağlamaktadır. Ancak 25 web sitesinden yazılarda yazarın e-posta adresinin olanlarının sayısı 6'dır.

Örgütlerden 4'ünün web sitesinde yardım bağlantısı yer almaktadır. Sitelerde yer alan yardım seçeneği, kullanıcının pek çok sorusuna yanıt niteliğindedir. Sitede çalışmayan bazı bağlantıların site yöneticilerine haber verilmesi, çeşitli teknik konuların danışılması ya da

içerikle ilgili soruların, sorunların yöneltmesi için yardım bağlantısı kullanıcının hizmetine sunulmaktadır. Örgütler bunlara sitelerinde farklı isimlerle yer vermektedirler. Örneğin, *Public Citizen*'nin web sitesinde "Site problem", *RAN*'ın web sitesinde answers@ran.org, *Sierra Club*'ın web sitesinde "website help", *Teamsters*'da "site help" kullanıcının yardım için başvurabileceği bağlantılardandır.

Genel olarak bakıldığında, küreselleşme karşıtı hareketlerin web sitelerinde karşılıklı iletişim boyutunu düşük bir düzeyde kullandığı görülmektedir. Örgütlerin tamamı örgütle iletişim için iletişim bilgilerine web sitelerinde yer vermekle birlikte; çalışanlarla iletişim (17'sinde), yazılarda yorum seçeneği (14'ünde), site düzenleyicisiyle iletişim (9'unda), yazılarda yazarın e-posta adresinin verilmesi (6'sında) ve yardım için danışma (4'ünde) gibi özelliklere fazla yer ayrılmadığı ortaya çıkmıştır. Bu durum, web sitesininin ardındaki isimlerle etkileşime geçmede engel olabilmektedir. İki taraflı iletişim akışının sağlanması açısından sitelerde fazla yer almayan bu özelliklerin kullanımının değerlendirilmesi gerekmektedir.

4.4.4.5. Oyunsallık

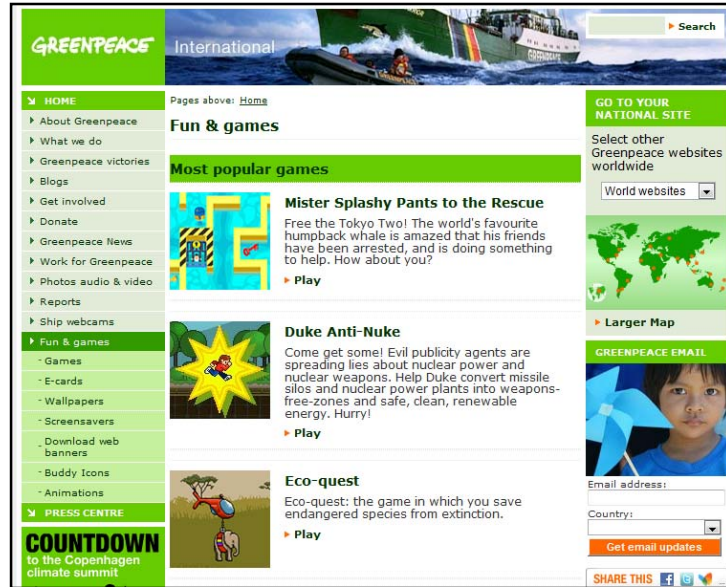
İletişimin amaçları arasında yer alan oyunun; çalışmaya ara verilmesi ve gönüllü bir davranış olduğu ifade edilmektedir. Bilgi teknolojisi, izler kitlenin oyun deneyimini arttırmakta ve değiştirmektedir. Web, oyunsallığı ve eğlence değerini arttıran pek çok özellik ortaya koyabilecek niteliktedir. Bu özellikler kullanıcının etkin bir rol üstlenip çeşitli girdiler ortaya koymasıyla (farenin tıklanmasıyla) etkileşimin özünü açığa çıkartmaktadır (Ha ve James, 1998). Web sitelerine eğlence unsuru katmanın yollarından biri kullanıcıya oyunlar ve küçük testler sunmaktan geçmektedir (Lee ve diğerleri 2004).

Etkileşim özelliklerinden oyunsallık boyutu (playfulness) oyunlar ve eğlence amaçlı küçük testler olmak üzere iki değişkene göre web sitelerinde incelenmiştir.

Çizelge 19. Oyunsallık Boyutunun Kullanımı

Oyunsallık	Toplam sayı (N=25)
Oyun	2
Eğlence amaçlı küçük testler	2

Oyunlara yer veren örgütler *Sierra Club*, ve *Greenpeace*'dir. *Sierra Club*, örgütün kurucusunun yaptıklarına ilişkin bir bulmacaya web sitesinde yer vermektedir. *Greenpeace* de sitesinde çeşitli oyunları kullanıma sunmaktadır. Sitedeki oyunlardan biri Afrika'daki fillerin kurtarılmasına yöneliktir. Kullanıcı oyun süresince bu filleri kurtarmaya çalışmaktadır. Oyun bittiğinde kullanıcıya bu hayvanların neden tehlikede olduklarına ilişkin bilgi verilmektedir. Resim 73'te Greenpeace'in oyunlara yer verdiği web sayfası görülmektedir.

Resim 73. Greenpeace Oyunlar

<http://www.greenpeace.org/international/fungames>

Eğlence amaçlı küçük testler aynı 2 örgütün web sitesinde yer almaktadır. *Sierra Club* çevreyle ilgili farklı konularda testlere, *Greenpeace* de Amerika'nın Avrupa'daki nükleer silahlarına ilişkin soruları içeren Nuk Pub Quiz adı altında küçük teste sitesinde yer vermektedir.

Sitelerinde testlere yer vermeyen ancak farklı uygulamalarla dikkat çeken örgütler de bulunmaktadır. Örneğin, *FOE*, çevreyle ilgili esprili video yarışması düzenlemektedir. Öğrenciler için düzenlenen bu yarışmada ödül 1000 dolardır. *Humane Society* de sitesinde bir yarışmaya yer vermektedir. Bu yarışmada hayvan sahipleri hayvanlarının fotoğraflarını siteye göndermektedir. Kazananlara web sitesinde yer alan alış veriş bölümünde kullanılmak üzere belli bir miktarda kredi verilmektedir.

Küreselleşme karşıtı hareketlerin web siteleri oyunsallık boyutu açısından incelendiğinde, bunun örgütler tarafından çok yoğun olarak kullanılan bir yön olmadığı ortaya çıkmıştır. Sitelerin etkileşimliliğini attıran bir boyut olan oyunsallık, içeriğin farklı bir tasarımla (oyunlar, testler vb...) kullanıcıya sunulmasını içermektedir. Verilmek istenen mesaj bu şekilde iletilirken, eğlendirirken düşündürmek konusunda örgütler yaratıcılıklarını ortaya koyabilmektedirler. Örgütlerden yalnızca çevreci olan *Sierra Club* ve *Greenpeace*'in oyunsallık özelliklerinden oyunlara ve küçük testlere web sitelerinde yer verdiği kaydedilmiştir. Gerçek yaşamda düzenlediği eylemlerinde dikkatleri çekmek ve mesajlarını iletmek için karnaval havası yaratan küreselleşme karşıtı hareketlerin, sanal ortamda bu yaratıcı yönünün eksik olduğu görülmektedir.

4.4.5. Siyasal Aktivizm Boyutu

Sanal iletişim ortamlarının avantajlarından biri de demokrasiyi canlandırmasıdır. Özellikle geniş kesimlere erişim açısından avantajlı duran İnternet kullanılarak siyasal temsilcilerle, değişmez güçlü grupların kurumlarıyla karşı karşıya gelmekte ve hatta küresel şirketlerin

siyasal karar alma süreçlerine müdahalede bulunmaktadır. Bu durum yeni bir demokratik paradigma önermesi olarak nitelenmektedir (Bell, Loader, Pleace ve Schuler, 2004, s.71).

İnternet aracılığıyla genişleyen siyasal katılımın potansiyeline ilişkin yapılan yorumlardan biri olan mobilizasyon kuramına göre, netin kullanımı siyasal aktivizmin yeni biçimlerini kolaylaştırmakta ve cesaretlendirmektedir. Negroponte (1995) ve Dertouzos (1997) sanal demokrasinin, sayısal dünyada yetkilendirmeyi vaat ettiğini ifade etmektedir. Schwartz (1996) sanal toplulukların potansiyeline vurgu yapmaktadır. Rheingold (1993) İnternetin sağladığı olanakların demokratikleştirdiğini; fikir alış verişinin, kamunun mobilizasyonu ve toplumsal sermayenin güçlendirilmesinde kullanıldığını ileri sürmektedir. Grossman (1995) yeni iletişim teknolojilerinin kullanılmasıyla, yöneten ve yönetilen arasındaki mesafenin azalmasının yaratacağı fırsatları öngörmektedir. Budge (1996) world wide web'in doğrudan demokrasiyi kolaylaştıracağını ileri sürmektedir. Mobilizasyon kuramının en güçlü iddiası, net aktivizminin ayırt edici tipte siyasal katılımı temsil etmesidir (Norris, 2002, s.59, s.60).

Küreselleşme karşıtı hareketler geniş kitlelere erişebildikleri İnternet ve uygulamaları sayesinde mobilizasyon kuramını savunanların ifade ettiği gibi siyasal aktivizm alanında yeni biçimleri kolaylıkla denemekte, tabanlarını örgütlemekte, yöneten ile yönetilen kesim arasında yakınlaşmayı sağlamakta ve siyasal karar alma süreçlerine yaşamları bu kararlardan etkilenen insanları dahil etmektedir.

Küreselleşme karşıtı hareketler, protesto gösterileri ve grevleri sanal iletişim ortamlarını kullanarak örgütleyebilmekte ve tamamen yeni teknoloji temelli olan sivil itiaatsizlik biçimlerini, küreselleşme sürecinin demokratikleştirilmesine dikkat çekmekte kullanabilmektedir. Büyük protestolar; e-postalar gönderilerek, e-posta listeleri ve elektronik temelli tartışma biçimleri kullanılarak örgütlenmektedir. Gösteriler esnasında cep telefonlarından kitleleri yönlendirmekte yararlanılmaktadır. Bunlar var olan sivil itiaatsizlik yöntemlerinin sanal iletişim ortamları kullanılarak yaşama geçirilmesinin örnekleridir. Tamamen yeni teknoloji temelli olan sanal sivil itiaatsizlik türleri de

küreselleşme karşıtı hareketlerce kullanılmaktadır. Virüs ve solucanlar, sanal oturma eylemleri, sahte web siteleri oluşturma, e-posta bombardımanı ve çevrimiçi imza toplamak sanal ortamda düzenlenen eylemlerdendir. Araştırma kapsamında ele alınan örgütler bunların içerisinde en çok e-posta, e-kart göndermek ve çevrimçi imza toplamayı kullanmaktadırlar.

Örgütler e-posta ve e-kart gönderme biçimindeki çevrimiçi eylem türlerine ağırlıklı olarak yer verirken, bu girişimlerin etkililikleri üzerine tartışmalar da yapılmaktadır. Wall Street Journal'a göre senator Charles Schumer'in ofisi önceliği geleneksel mektuplara vermektedir. Senatörün e-postasına posta gönderenler, kişisel yanıt almak istiyorlarsa mektup göndermeleri yönünde otomatik bir yanıt almaktadırlar (Denning, 2001, s.263). *Jubilee*'nin başkanı Watkins ise bu konuda şunları söylemektedir:

Karar alıcılara gönderilen e-postalar ve benzeri yöntemlerin etkililiği konusunda basit bir yanıt bulunmuyor. Gönderilen birkaç mesajın etkililiği tabii ki tartışma götürür. Ancak bu eğer büyük sayılarla gerçekleştirilebilirse bir etkisi olabilir. Bu amaçlarla, neyin başarılmaya çalışıldığıyla ve kimin hedeflendiğiyle de ilgilidir. Ayrıca bunların öteki iletişim yöntemleriyle desteklenmesi etkililiklerini arttırmak açısından önem taşıyor.

Sanal ortamda gerçekleştirilen e-posta göndermek gibi eylemlerin etkililikleri üzerine yapılan tartışmalarda dikkat edilmesi gereken konu Watkins'in de vurguladığı gibi bunların farklı iletişim yolları ve eylemlerle desteklenmeleridir. Bu sayede hem etkililikleri artacak hem de erişim alanları genişleyecektir.

Küreselleşme karşıtı hareketler sanal ortamlarla yöneten ve yönetilen arasında yakınlaşma sağlamak ve siyasal karar alım süreçlerine yaşamları bunlardan doğrudan etkilenen insanları dahil etmektedirler. Çalışmada ele alınan örgütlerin web siteleri aracılığıyla seslendikleri kesime yöneticilerinin iletişim bilgilerini sağladığı görülmüştür. Bu bilgiler sıradan yurttaşlara onaylamadıkları siyasal gelişmeleri protesto etme (telefon, faks ya da e-posta ile) olanağı sağlamaktadır. Bunlar sergiledikleri siyasal aktivizm açısından önem taşımaktadır. Ayrıca sanal iletişim ortamlarının çevrimiçi ve dışı etkinliklerin

örgütlenmesinde karma bir biçimde kullanımı, örgütlerin eylem birikimine yenilerinin eklenmesine katkıda bulunmaktadır.

4.5. Sanal İletişim Ortamlarına Eleştirel Yaklaşımlar

Sanal iletişim ortamları küreselleşme karşıtı hareketlere ekonomik, teknolojik, görsellik, etkileşim ve siyasal aktivizm konularında avantajlar sağlamakla birlikte, farklı konularda eleştirilere de hedef olmaktadır. Bu konuların içerisinde şunlar yer almaktadır: Erişim, gizlilik, kullanım-insan kaynakları, etkililik, mesajların oluşturulması, dolaşımdaki mesajların fazlalığı ve hedef kitleye ulaşmak. Örgütlerin bu konulardaki eleştirel yaklaşımları kuramsal çerçeveye birlikte değerlendirilebilir.

- *Erişim konusunda*, sanal iletişim ortamlarına erişimdeki eşitsizlik vurgulanmaktadır. Buna göre, bu teknolojilere sahip olanlarla olmayanlar arasındaki katılım açığı güçlenmekte ve genişlemektedir. Örneğin Owen ve Davis, sanal iletişim ortamlarından İnternetin siyasal ilgililere yeni bilgi kaynakları sağladığını ancak bunlara erişimin eşitsiz olduğunu bulgulamıştır. Murdock ve Golding hemen hemen bütün siyasal katılımın geleneksel biçimlerinde yer alan bildik sosyo-ekonomik önyargıların İnternette erişim genişletilse bile ortadan kaybolmadığı konusunda uyarılmaktadır (Norris, 2002, s.60).

Teknolojinin ülkeler arasında eşitçe dağılmadığı yapılan istatistiklerde de ortaya çıkmaktadır. International Telecommunication Union (ITU) 2002’de Afrika’da her 10.000 kişiden 99’unun İnternet kullanıcısı olduğunu, bu sayının Kuzey ve Güney Amerika’da 2421, Asya’da 557, Avrupa’da 2079, Okyanusya’da 3330 olduğunu ortaya koymuştur. Afrika ortalaması, 10.000 kişide 972 olan dünya ortalamasının onda biridir. 2002’de her 100 kişiye 1.23 bilgisayar düşmekteyken bu oran Amerika’da 27.5, Asya’da 3.95, Avrupa’da 20.01 ve Okyanusya’da 38.94’dür. Bu

sayılar çoğu insan için son zamanlardaki, teknolojik yeniliklerin bilgi, altyapı ya da beceriler üzerinde hiçbir etkisinin olmadığını göstermektedir (Dartnell, 2006, s.7).

Sayısal uçurum yalnızca gelişmekte olan ülkelerle gelişmişler arasında değildir. Gelişmiş ülkelerde de bu uçurum bulunmaktadır. Örneğin bilgisayar sahipliği ve İnternete erişim Birleşik Devletler’de en fazla beyaz sınıfın tekelindedir. Afrikan Amerikanlar ve Latin Amerikalılar bu açıdan en şanssız kesimdir. DTÖ sorunundan Latin Amerikalılar ile siyahların çok fazla haberdar olmamaları ve gösterilere katılmamalarında bu toplulukların İnternete erişimden yoksun olmaları önemli bir rol oynamaktadır (Martinez, 2002, s.81).

NFU’dan Liz Friendlander sendikasında hem alt yapı hem de demografik özelliklerinden dolayı erişim sorunu yaşayan insanların varlığından söz etmektedir “üyelerimizin büyük bölümünü İnternet bağlantısı olmayanlar oluşturuyor. Ayrıca, üyelerimizin büyük çoğunluğu yaşlılardan oluşuyor. Bu kesim sayısal iletişim yöntemlerini rahat bir şekilde kullanamıyorlar” demektedir.

- *Gizlilik konusunda*, yöneltilen eleştirilerde vurgulanan konu sanal iletişim ortamları üzerinden iletişimin kolaylıkla izlenebilmesidir. Araştırma kapsamında görüşme gerçekleştirilen sendikalardan *ILWU*’da iletişimden sorumlu olan Merrilees, İnternet üzerinden ne kadar ve ne yoğunlukta bilgi verileceğinin tartışma konusu olduğunu belirtmektedir. Kendi sözleriyle bu konuyu şu şekilde ifade etmektedir:

Ne kadar bilginin iletilebileceğine ilişkin bir görüş ayrılığı bazen de tartışma her zaman vardı. Bazı konular gizlilik gerektirdiğinden, iş yerlerindeki yönetime ulaşması halinde sorun yaratabilir. Dolayısıyla sendika gerektiği kadar bilginin verilmesi konusunu dengelemeye çalışmaktadır. Üyelerin çalışanlara gizli bilgileri vermeleri çalışanlar açısından dezavantaj yaratabilmektedir.

Özel, bire bir elektronik posta biraz daha güvenli olmakla birlikte bunlar da kolaylıkla “hack”lenebilmektedir. Ancak bu konudaki bir kaç anket izlenmenin o

kadar da kötü bir şey olmadığını ortaya koymuştur. Eylemcilerden biri bunu ‘Umarım yazdıklarımızı okurlar. Bir şekilde öğrenmek zorundalar’ olarak ifade etmektedir (della Porta ve diğerleri. 2006, s. 114).

- *Kullanım ve insan kaynakları konusunda*, yöneltile eleştirilerde örgütlerin iletişim sorumluları farklı konulara vurgu yapmaktadırlar. Bunlar: Teknolojilerden bazılarının kullanımlarının karmaşık olması ve ek işgücünü olan gereksinimi açığa çıkartmalarıdır.

The WAC'dan Woldt, sanal iletişim teknolojilerinin kullanımlarından dolayı karşılaştıkları sorunları şu şekilde özetlemektedir: “Genellikle kullanımları zor olan çeşitli yazılımlar kullanılmaktadır. Bunları kullanmak için de kullanımlarına değeceğinden fazla zaman harcamaktayız”. Benzer şekilde kullanım konusunda sorunlar yaşayan örgütlerden biri de *Peace Action*'dır. Örgütten Martin bu konuyu şu şekilde ifade etmektedir:

Bu teknolojilerin her biri nasıl kullanıldığına ilişkin sıkıntıları da beraberinde getiriyor...adımları doğru takip ettiğinizden emin olmanız gerek...bazı şeyleri yanlış yapabilirsiniz...dolayısıyla sorunlar kesinlikle var...

Örgütler yeni iletişim teknolojileri için ek çalışana gereksinim duymaktadırlar. Bazı örgütler için bu sınırlayıcı bir durum yaratmaktadır. Örneğin Facebook, YouTube, Twitter gibi kitleleriyle etkileşimli iletişim kurmalarını sağlayan sitelerin içeriğinin güncellenmesi ve sürekli taze bilgiyle beslenmesi örgütleri zorlayan bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Çalışan sayılarının az olması bundaki en önemli etkidir. *UFE*'den Keener karşılaştıkları sorunu şu sözlerle belirtmektedir:

Karşılaştığımız en büyük sorun insan kaynakları. Bu araçlardan bazılarını insanların kullanması gerekliliği önümüzdeki en büyük engel. Örneğin Facebook, Twitter etkin olarak birinin bir şeyler göndermesini, içerik oluşturmasını gerektiren kanallar. Bu konuda iş bölümü gösteren bir yapımız yok. Ancak bunu işlerinin bir parçasıymışcasına yapan

çalışanlarımız var. Benim gibi olanlar hariç. Burada her türlü görevi yerine getirmeye çalışan tek kişiyim. Eminim ki bu, karşılaştığımız en zorlayıcı durum.

Benzer sorunlarla yüz yüze olan bir başka örgüt de *ILWU*'dur. Merrilees sendikasında yeni iletişim teknolojilerinin olanaklarından etkin bir şekilde yararlanmaları için gerekli çalışana sahip olmadıklarını şu sözlerle belirtmektedir: “Son teknolojilerin ne olduğunu keşfedecek ve bunların nasıl uygulandığını araştırarak olan çalışanlar açısından kısıtlı durumdayız”.

- *Etkililik konusunda;* sanal iletişim ortamlarının tek başlarına kullanılmasına, istenen etkiyi yaratamayacağını düşündüklerinden eleştirel yaklaşan ve iletişimsel eylemlerinde bu ortamların öncelikli tercihleri olmadıklarını belirten örgütlerin görüşleri ele alınmaktadır. Bu örgütler hedef kitleleriyle iletişimde ve çeşitli kampanyaları örgütlemekte daha etkili olduğuna inandıkları geleneksel iletişim biçimlerinin kullanımına yönelebilmektedirler.

Peace Action'dan Martin bu konuda örgütlemeyle ilgili şunları söylemektedir:

Daha genel olarak bakarsak, insanları örgütlemek gibi, elektronik örgütleme gerçek organizatörlerin yerini alamaz...üyelerimiz topluluk oluşturmakta, etkinlik düzenlemekte, yüz yüze görüşmeleri gerçekleştirmekteler. İnsanların kapısını çalmakta hala organizatörleri kullanıyoruz. Bütün çalışanlar önceden olduğu gibi hala önemli... İnternet örgütlemesi gerçek örgütlemenin yerine geçemez.

- *Mesajların oluşturulması konusunda,* sanal iletişim ortamlarının örgütlerinin üzerinde olumsuz etkilerinden söz edenler de bulunmaktadır. *CTC*'den Gussert bu konuyu şu sözlerle açıklamaktadır:

Küreselleşme ve ticaret gibi son derece ayrıntılı olan konularda çalıştığımız için, mesajın sıkıştırılıp özetlenmesi bizim için başka grupların bunu yapmasından daha zor. Dolayısıyla çevreci harekette ya da yerel ürünlerin satın alınması konusunda ya da işçi sendikalarının örgütlenmesi için çalışan

biri daha kısa mesajların yaratılmasını başarabilir. Çünkü bunlar daha az karmaşık olan konulardır. E-posta ve başka teknolojiler için kısa mesajların, iletilerin kullanılması uzun ve ayrıntılı olanlardan daha kullanışlıdır. Birisi sana 2000 kusura kelimededen oluşan bir mesaj gönderirse bunu okumazsın. Bence, küreselleşme başka pek çok konudan daha karmaşık. İnternet seni sınırlar hale gelebilir. Bu soruna yönelik kullandığımız yöntemlerden biri de sorunları gerçek insanlara ilişkin öykülerde özetlemek. Bana kalırsa bu öykülerle, pek çok fotoğraf da kullanarak insanları bu oldukça karmaşık olan konuyla yakınlaştırebilmekteyiz.

- *Dolaşımda çok fazla mesaj olması*, eleştirilerin yöneltildiği konulardan biridir. UFE'den Keener konuyla ilgili olarak şunları söylemektedir: “Sorunlardan biri de çok fazla bilginin olması. Pek çok insan kendileri için çok da önemli olmayan bilgileri gözden geçirmekle zamanlarını geçiriyorlar. Bunların hızlıca çözümlenmesi ve saklanması zaman almaktadır”. Örgütlerin iletişim sorumlularının yanı sıra araştırmacılar da bu konuya dikkat çekmektedirler. İnsanların çok sayıda e-posta aldığı ve bunları yeterince değerlendiremedikleri belirtilmektedir. Wright (2002) çoğu yoğun eylemcinin çok sayıda e-posta almakta olduğunu, ancak bunların hepsine yanıt veremediğini, bu durumda yalnızca bir ya da biraz daha fazlasına yanıt verebildiğini, gerisini ise dikkate almadığını vurgulamaktadır.
- *Hedef kitleye erişim konusunda*, sanal iletişim ortamlarını kullanarak mesajların hedeflenen kesime ulaştırılmasında bazı sorunlara dikkat çekilmektedir. CTC'den Gussert bu konuda şunları söylemektedir:

Mesajın ulaşıp ulaşmadığını, ulaşırsa kişinin bunu okuyup okumadığını, kişi bunu okuduysa sizin ifade ettiğiniz anlamda bunu yorumlayıp yorumlamadığını bilmiyorsunuz... Sıklıkla insanlar e-posta göndermekte ucuz olmasından dolayı ve iletişim kurduklarını düşünüyorlar, aslında kurmadıkları halde. Etkililik açısından e-postaya daha az yer vermekte ve sözlü iletişime ve toplantılara daha çok yer vermeye çalışmaktayız. Daha pahalı olsa da bu daha yüksek düzeyde iletişim.

Örgütler sanal iletişim ortamlarının getirdiği avantajların yanı sıra bazı yönlerinin sorunlara neden olduğunun da farkındadırlar. Eleştirelliklerini yönelttikleri erişim, gizlilik,

kullanım-insan kaynakları, etkililik, mesajların oluşturulması, dolaşımdaki mesajların fazlalığı ve hedef kitleye erişim olarak özetlenebilecek alanlara yaklaşımlarında geliştirecekleri çözümler sanal iletişim ortamlarından hem daha çok yararlanmalarının önünü açabilir hem de kullanımda yenilikçi yöntemlerin geliştirilmesini sağlayabilir.

4.6. Sanal İletişim Ortamlarının Etkileri ve Gelecek Planları

Sanal iletişim ortamlarını iletişimsel etkinliklerde kullanmanın, küreselleşme karşıtı hareketler üzerinde bazı etkilere sahip olduğu bulgulanmıştır. Bu etkilerin gözlendiği alanlar; eğitim gereksinimleri, uyum sorunları ve çok seslilik olarak ifade edilebilir.

Küreselleşme karşıtı hareketlerin çatısı altında yer alan örgütler sanal iletişim ortamlarını kullanırken çalışanları için çeşitli eğitim programları düzenleme gereksinimi duyabilmektedirler. Bu eğitim programları, sanal iletişim ortamlarının örgütsel hedeflerin gerçekleştirilmesinde etkili bir şekilde kullanılması açısından önem taşımaktadır. Keener *UFE*'nin örgüt içi eğitim konusundaki etkinliklerini şu şekilde açıklamaktadır:

Farklı düzeylerde pek çok hizmetiçi eğitimimiz oldu. Yüksek düzeyde neden bazı teknolojileri keşfetmemiz gerektiğine ilişkin, orta düzeyde insanların kendi başlarına bu teknolojileri nasıl kullanacaklarına ilişkin. Örneğin Facebook. Bütün bir oturumu Facebook için ayırıyoruz. İnsanların neden bunu keşfetmesi gerektiğini; ne olduğunu, çünkü pek çok çalışmamız bunun ne olduğunu bilmiyor, nasıl kullanılacağını ve değerini anlamaya yönelik. Bunları anlamak çalışanlarımızı oldukça rahatlatmakta ve gerilimi de azaltmakta. Bence kesinlikle bunu yapmaya değiyor. Yeni teknolojiyi getirdiğinizde bu kullanılabilmesi için eğitim gerektiriyor ve insanların bunun ne olduğunu anlamaları için zaman gerekiyor.

Verilen eğitimin, çalışanların yeni iletişim teknolojilerine uyum sağlamaları konusunda duydukları kaygıları ve gerginlikleri azaltmakta etkili olduğu belirtilmektedir. *ILWU*'dan Merrilees, “yeni teknolojiye uyum sağlamak açısından korku var. Hepimiz yaptıklarımızı farklı şekilde yapmaktan korkuyoruz. Alışkanlığın tutsaklarıyız, bildiğimiz şeyleri bildiğimiz şekilde yapıyoruz, bilmediğimiz konularda ise şüpheciyiz” sözleriyle uyum sorunlarının nedenlerini açıklamaktadır.

Sanal iletişim ortamlarının küreselleşme karşıtı hareketler üzerinde etkide bulunduğu bir başka konu da örgüt içi karar alımı süreçlerinde çok sesliliği getirmesidir. Farklı yerlerde ofisleri olan örgütler ve kalabalık çalışan kadrosu olanlar karar alımı süreçlerinde sanal iletişim ortamlarını kullanarak, bu süreçleri daha demokratik hale getirecek katılımı farklılaşmayı gerçekleştirmektedir. Woldt, örgütü *The WAC için*, sanal iletişim teknolojilerinin kullanımıyla toplantılara katılan üyeler açısından “farklılaşma” sağladıklarını belirtmektedir.

Küreselleşme karşıtı örgütler iletişimsel eylemlerinde sanal iletişim ortamlarını kullanmalarıyla örgütlerinde çeşitli dönüşümlere tanık olmaktadır. Bunlar eğitim gereksinimleri, yeni teknolojinin kullanımı konusunda çeşitli uyum sorunları ve daha farklı kesimlerin karar alma sürecine katılımı olarak özetlenebilir. Örgütler sanal iletişim ortamlarının etkilerini örgütlerinde hissederken gelecekte bu ortamların daha etkili kullanımlarına yönelik çeşitli planlar da yapmaktadır. Bu planların içerisinde sanal iletişim ortamlarına daha fazla yatırım yapılması, daha etkileşimli hale getirilmesi, içeriğinin zenginleştirilmesi ve bu ortamların düzenlenmesi için yeni insanların işe alınması yer almaktadır.

Örgütler, web sitelerini daha etkileşimli hale getirmek ve kullanıcıyı merkeze oturtmak üzere web 2.0’a geçme çalışmaları yapmaktadır. Web sitelerinin bakımlarını arttırırken ILWU’dan Merrilees’in ifade ettiği gibi içeriği “daha dostane ve güncel yapmak konusunda” çaba harcanmaktadır. Ayrıca içeriğin zenginleştirilmesi konusunda örgütlerin planları da bulunmaktadır. Teamsters’dan Negri, “daha fazla video, ses dosyası ve fotoğraf galerisine daha fazla fotoğraf koymak istiyoruz” sözleriyle bunu ifade etmektedir.

İçeriğin düzenlenmesi konusundaki planlar, dil seçeneklerinin zenginleştirilmesi ve çevrimiçi bağış toplamanın daha etkili hale getirilmesini de içine almaktadır. Keener *UFE*’nin web sitesi için şunları söylemektedir:

Web sitemizi 1.5 yıl önce oluşturduk. Bu nedenle büyük değişikliklere ilişkin her hangi bir planımız yok. Ancak küçük adımlarla gerçekleştirmeyi umduğumuz küçük iyileştirmeler söz konusu...Web sitemizde hala İspanyolca çevirileri tamamlamaya çalışıyoruz. Bunu henüz tamamlamış değiliz.

Örgütler arasında çevrimiçi yapılan bağışları arttırmak konusunda çalışma yapanlardan biri olan *GAN*'ın bu etkinliklerini Plumbly şu sözlerle açıklamaktadır:

Bağış toplamayı kesinlikle geliştireceğiz...şu anda listelere son derece basit bir e-posta gönderdik... E-postayı aldıklarında insanların bununla ne yaptığını takip ediyoruz. Bu kullandığımız yazılım ücretsiz. Kesinlikle bir kaç bin doları, bir yazılım paketi için harcamayı planlıyoruz. Bu bağışları izlememize olanak sağlayacak ve bunları arttırmamıza yardım edecek.

Sanal iletişim ortamlarının kullanımı konusunda çalışan eksikliği çeken örgütlerden bazıları bu alanlarda yeni pozisyonlar yaratmayı planladıklarını belirtmişlerdir. *Global Exchange*'den Stockton, “toplumsal iletişim siteleri için yeni bir pozisyon yaratmaktayız. İçeriği genişletmek ve daha devamlı hale getirmeyi umuyoruz. Şu anda web ve e-posta iletişimimizle karşılaştırıldığında bu sitelerdeki varlığımız oldukça hafif kalıyor” sözleriyle bu konudaki planlarını açıklamaktadır. *Jubilee*'nin de benzer şekilde planları bulunmaktadır. Watkins bu konuyu “toplumsal iletişim siteleri türünde alanlara eğilecek olan, mesajımızın buralara taşınması konusunda çalışacak yeni birini işe alma aşamasındayız” sözleriyle ifade etmektedir.

Sanal iletişim ortamlarının kullanımı, örgütlerin üzerinde farklı derecelerde etkiye sahiptir. Bu etkiler uyum sorunu yaşayan çalışanlardan; bu sorunların üstesinden gelmek konusunda harekte geçen, eğitsel oturumlar düzenleyen, yeni iletişim ortamlarının daha etkili kullanımı için yollar arayan, bunun için hem teknik hem de iş gücü anlamında yeni yatırımlar yapmaya yönelen örgütün yönetim yapısına kadar kendisini hissettirmektedir.

Örgütler sanal iletişim ortamlarının kullanımlarının geleceği konusunda benzer planlara sahiptir. Bunlar bu araçları daha etkili bir şekilde kullanmak üzere yatırım yapmak; içeriklerini etkileşime daha açık olarak düzenlemek, bu içeriği zenginleştirmek ve farklı

sanal iletişim ortamlarının olanaklarının keşfi için yeni çalışanları örgüt bünyesine katmaktır.

Örgütlerin gelecek planlarına bakıldığında bunlar, sanal iletişim ortamlarının sağladığı olanaklardan en üst seviyede yararlanma çabası olarak değerlendirilebilir. Örgütlerin bu çabalarını sahip oldukları ekonomik güç ve örgüt çatısı altındaki çalışanların sayısı doğrudan etkilemektedir. Ekonomik açıdan güçlü olanlar sanal iletişim ortamlarının kullanım kapasitesine yönelik daha sofistike yazılımlara yatırım yapabilmekte; çalışan sayısı fazla olanlar veya yeni insanları işe alabilecek gücü olanlar iletişimsel eylemlerinde sanal iletişim ortamlarının daha etkili kullanımı için zaman ayırabilmektedirler.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Çalışma, küreselleşme karşıtı hareketlerin sanal iletişim ortamlarını kullanım yollarını ortaya çıkartmak amacını taşımaktadır. Bu amacı gerçekleştirebilmek adına, Seattle'da 30 Kasım 1999 tarihinde gerçekleştirilen gösterileri örgütleyen 25 küreselleşme karşıtı örgütün web sitesine içerik çözümlemesi yapılmış; bunların iletişim sorumlularından 13'üyle ve çalışanlarından 3'üyle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiş ve düzenledikleri toplantılar ve gösterilerden 5'ine katılarak gözlem yapılmıştır. Farklı tekniklerle toplanan veriler alanda var olan kuramsal çerçevelerin yardımıyla çözümlenmiştir. Çözümlemeler sonucunda küreselleşme karşıtı hareketlerin, hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla sanal iletişim ortamlarını kullanım yollarının neler olduğuna ve hangi teknolojileri ne sıklıkta kullandıklarına; sanal iletişim ortamlarının ne türde avantajlar sağladığına ve bunların örgütlerce nasıl değerlendirildiğine; sanal ortamlara ne gibi eleştiriler yöneltildiğine; örgütlerin sanal iletişim ortamlarını kullanımlarıyla birlikte yaşadıkları dönüşümlerin ve gelecek planlarının neleri içerdiğine ilişkin bulgular sunulmuştur. Bu bulgulardan yola çıkılarak elde edilen sonuçlar ve geliştirilen öneriler bu bölümde tartışılmaktadır.

5.1. Sonuçlar

Eleştirel perspektifte yer alan çalışmalar toplumsal hareketlerin anaakım medya aracılığıyla temsillerinde çeşitli zorluklarla karşılaştıklarını ortaya koymaktadır. Anaakım medya var olan toplumsal düzene karşı eleştirel olan kesimlere karşı sistematik olarak değiştirme, olumsuz seçimler ya da gözardı etmelere başvurmuştur (Cottle, 2000; McCullagh, 2002; Postman, 1994). Bu kesimlerin içerisinde toplumsal yapının işleyişinde gördükleri aksaklıkları eleştiren ve bunların değiştirilmesi için mücadele eden toplumsal

hareketler de yer almaktadır (Bernstein, 2002; Heberle, 1951). Bu hareketlerin eleştirelilikleri kadınların karşılaştıkları sorunlardan, savaşların durdurulmasına, çevresel yıkımın engellenmesinden, ana gelir kaynağı olan toprakların çokuluslu şirketlere kaptırılmamasına, işçilerin çalışma koşullarının iyileştirilmesinden, AIDS ilaçlarından kar elde etmek adına yüksek fiyat belirleyen büyük ilaç şirketlerine kadar çok farklı konulara yönelik olabilmektedir.

Toplumsal hareketlerin eleştirilerini yönelttikleri konular her ne kadar farklılık taşısa da küreselleşme süreci içerisinde bu farklılıklar ortadan yavaş yavaş kalkarak sorunların arasında bir yakınlaşma ve sorunların kaynağı konusunda ortaklıkların fark edilmesi süreci yaşanmıştır (Brecher, Castello ve Smith, 2000). Hareketlerin giderek ortak bir düşmanın varlığının farkına varmaları sonucunda da mücadelelerinde bir araya gelerek koalisyonlar oluşturmalar ortaya çıkmıştır. Küreselleşme karşıtı hareketler bu türde bir araya gelişin ürünü olup, çok farklı hareketleri çatısı altında barındırmaktadırlar (Tuna, 2005). Farklı mücadele alanlarına odaklanan hareketler küreselleşmenin getirdiği ortak sorunlarla birlikte hareket etmeye başlayıp, geri döndürülemez olarak ifade edilen ve büyük toplumsal dönüşümlere işaret eden küreselleşme sürecinin yönünü değiştirmek adına mücadelelerine hız vermişlerdir. Küreselleşme sürecinin koşullarının yukarıdan dayatılmasına karşı çıkan bu hareketler; toplumdaki her kesimi ilgilendiren konulara etkisi olan bu sürecin aşağıdan gerçekleşmesi ve hayatları bu değişimden etkilenen insanların da bu süreçte göz ardı edilmemesi gerçeğini her fırsatta küreselleşmenin koşullarını belirleyen zengin ulusların ve uluslararası örgütlerin temsilcilerine hatırlatmışlardır (Brecher, Castello ve Smith, 2000; Hayduk, 2003; Pieterse 2001).

Hareketlerin eylem takvimi küreselleşmeye yön veren toplantıların tarihleriyle paralellik taşımaktadır. Hareketler dünyanın farklı yerlerinde G-8, IMF, Dünya Bankası, DTÖ ve Dünya Ekonomik Forumu'nun toplantılarını takip ederek büyük gösteriler düzenlemişlerdir. Amaçları küreselleşmenin var olan gidiş hatından memnuniyetsizliklerini ifade etmek, küreselleşmenin öteki yüzünü açığa çıkartmak ve koşullarda bir iyileştirme gerçekleştirilmediği sürece güç sahiplerinin uygulamalarının

altını oycak etkinlikler gerçekleştirmekte kararlı olduklarını göstermektir (Brecher, Castello ve Smith, 2000). Amaçlarını gerçekleştirmek açısından yeni taraftarlar kazanmaları; hedeflerini açıklamaları; neyi neden eleştirdiklerini anlatmalarının önemi büyüktür. Ancak anaakım medyada bu amaçlarını gerçekleştirmelerinin önünde engeller bulunmaktadır.

Eleştirel perspektifteki araştırmacılara göre temsilde yaşanan sorunlar, medyanın gündem belirleme gücü, tekelleşme, iletilerin üretimi ve medyanın g çevreleriyle olan ilişkileriyle bağlantılıdır. Gündem belirleme; medyanın hem ne üzerine konuşulacağı konusundaki seçicilik gücünü hem de bu setiklerinin nasıl anlamlandırılması konusundaki yorumlayıcı erevesel sunma yeteneğini ortaya koymaktadır. Tekelleşme; medyaya sahip olanların kendi çıkarlarını gözetmek adına medya içeriğine sansür uygulamasıyla ilgili sorunları içermektedir. İletilerin retimi; tekelleşme sonucu kültür ürünlerinin metaya dönüşerek nitelik kaybına uğraması ve kullanılan dilin toplumda var olan iktidar ilişkilerini üretmesiyle ilgilidir. Medyanın g çevreleriyle ilişkilerinde; askeri, ekonomik ve siyasi çevrelerin nde gelenlerinin kaynak olarak alınması sonucunda bunların medya içeriği üzerinde belirleyici etkisi olması sorun oluşturabilmektedir. Ayrıca uluslararası haber ajanslarının kaynak olarak alınmasında da, medya içeriğinin g çevrelerinin yönlendirmelerine açık hale gelmesi türünde sorunlar ortaya çıkabilmektedir (Bourdieu, 1997; Ergül, 2000; İnal, 1995; McCullagh, 2002; Postman, 1994; Rigel, 2000; Shoemaker ve Reese, 1997).

Eleştirel kuramcıların sözünü ettikleri konulardan kaynaklanan temsil sorunlarının aşılmasında küreselleşme karşıtı hareketlerin önlerinde var olan seçeneklere yönelerek, bunları değerlendirmeleri kaçınılmaz hale gelmektedir. Hareketlerin alternatif arayışıyla yöneldikleri sanal iletişim ortamlarını kullanım biçimlerini aydınlatma amacı taşıyan çalışma; hareketlerin sanal iletişim ortamlarını kullanımları üzerinde, yaşadıkları temsil sorunlarını aşmak amacıyla geliştirdikleri yöntemlerin, örgütsel hedeflerin, tutumların ve sahip olunan kaynakların belirleyici olduğunu bulgulamıştır.

Küreselleşme karşıtı hareketler sanal iletişim ortamlarını kullanarak anaakım medyada haklarında yer alan yanlış ya da eksik bilgiyi giderecek şekilde hareket etmektedirler (Stein, 2009). Çalışmada ele alınan hareketlerin sanal ortamları kullanırken öne çıkarttıkları işlevler bilgi vermek-eğitmek, kendilerini tanıtmak, insanları örgütlemek ve diyalog kurmak bu açıdan değerlendirilebilir. Anaakım medyada hareketleri ve mücadeleleri hakkında bilgi vermek; mesajlarını genel kamuya duyurarak, hedefleri etrafında insanların örgütlenmesini sağlamak işlevlerini yerine getirememeleri, bu amaçlar etrafında sanal ortamları değerlendirmelerini gündeme getirmektedir. Anaakım medyada yaşanan sorunların karşısında sanal iletişim ortamlarının kullanımına yönelme ve bu ortamların içeriğini karşılaşılan sorunlardan yola çıkarak biçimlendirmenin benzer örneği Indymedia'nın oluşturulmasında görülmektedir. Anaakım medyadaki taraflı sunumlardan rahatsız olan alternatif medya örgütleri, bağımsız gazeteciler ve eylemciler Seattle'daki gösterilerden önce Indymedia'yı (Independent Media Center-IMC) kurmuşlar ve olaylara içeriden bir bakış sağlamaya çalışmışlardır (Setchell, 2002, s. 187). Bu yeni iletişim kanalının ortaya çıkışında anakım medya tarafından sağlanan homojen bilgiye karşı hem içerik hem de yaratım süreci açısından zengin bir alternatif sağlama amacı ön plandadır (Reed, 2005, s. 275).

Örgütlerin sanal iletişim ortamlarını kullanım biçimlerinin üzerinde, temsil süreçlerinde yaşadıkları sorunların yanı sıra örgütsel hedeflerinin de belirleyici etkisi bulunmaktadır. Birincil hedeflerini, kitleleri (*UFE, The Ruckus Society*) ve küreselleşme karşıtlığı konusunda var olan benzer örgütleri eğitmek (*The Ruckus Society*); toplumsal farkındalığı arttırmak olarak belirleyenler (*Humene Society, UFE, CTC* gibi), sanal iletişim ortamlarının kullanımına yönelirken özellikle bilgi vermek-eğitmek amacına ağırlık vermektedirler. Ayrıca sanal iletişim ortamları konusunda örgütlerin sahip olduğu tutum da belirleyicidir. Diani'nin (2001) de belirttiği gibi bazı örgütler daha geleneksel ve doğrudan iletişim biçimlerini tercih etmekte ya da önceliği bunlara verebilmektedirler. Bu ortamların geleneksel iletişim biçimlerinden sonra geldiğini düşünen örgütler, bunları kullanımlarında yenilikçi yönleri göz ardı edilebilmektedirler. Örgütlerin içerisinde özellikle sendikaların

sanal iletişim ortamları aracılığıyla iletişimi değerlendirirken önceliği geleneksel olanlara verdiği ortaya çıkmıştır.

Örgütlerin sahip olduğu kaynaklar da sanal iletişim ortamlarından yararlanma biçimlerinde belirleyici bir roledir. Kirschenbaum, Kunamneni (2001) ve Leon (2009) yaptıkları çalışmalarda kaynak yetersizliğinin toplumsal hareket örgütlerinin yeni iletişim ortamlarından yararlanmaları konusunda engelleyici bir etken olabileceğini öne sürmektedir. Bu bağlamda çalışma kapsamında ele alınan örgütlerin durumu değerlendirildiğinde; ekonomik güçlerinin ve sahip oldukları çalışan kadrosunun el verdiği ölçüde sanal iletişim ortamlarının sağladığı olanakları kullandıkları ortaya çıkmıştır.

Bu ortamların kullanımı; geleneksel kitle iletişim araçlarıyla karşılaştırıldığında daha ekonomik olsa da belirli miktarda yatırımın yapılmasını, yeni kaynakların yaratılmasını ve işgücünün bu ortamları kullanabilmek amacıyla istihdam edilmesini gerektirmektedir. Bu, bazı örgütlerin sanal ortamların avantaj olarak görünen yönlerini dışlar bir biçimde kullanmalarına neden olmaktadır. Örneğin bu araçlar hızlı iletişimi sağlamaktadırlar. Ancak çalışan açısından sınırlı kapasitedeki örgütler, sanal iletişim ortamlarının içeriklerini yenilemek ya da taraftarların iletilerine cevap yazmak açısından son derece yavaş hareket edebilmektedirler. Ayrıca ekonomik sıkıntılar sanal ortamların sağladığı medya zenginliğinin kullanımını da sınırlamaktadır. İçeriğin farklı medya iletileriyle zenginleştirilmesi için (örgütlerden *Humane Society*, *Greenpeace*, *Teamsters* gibi kaynakça zengin olanların kendi yapımları olan video görüntüleri kullanabilmektedir) örgütlerin hem ekipmana hem de insan gücüne gereksinimleri bulunmaktadır. İçeriğin daha etkileşime açık hale gelmesi de yapılacak olan yatırımlarla ilgili bir konudur. Ziyaretçilerden bilgi toplanması, bu sağlanan bilgiyle içeriğe etkileşim yönünü arttırıcı özelliklerin kazandırılması (kişiselleştirme gibi) örgütün bazı yazılımlara yapacağı yatırımla doğrudan bağlantılıdır.

Toplumsal hareketler içerisinde sanal iletişim ortamlarının kullanımına diğerlerinden daha fazla ağırlık veren, tüm dünyanın dikkatlerini çeken gösterileri örgütlemeyi bu yeni

iletişim ortamlarına borçlu olan küreselleşme karşıtı hareketlerin (Juris, 2005) bu ortamları nasıl kullandıklarına yakından bakış altında bu araçların olanaklarından yeterince yararlanamadıklarını ortaya koymuştur. Örgütlerin bu kullanımları yaşadıkları temsil sorununa çözüm getirmesi amacıyla yaklaştıkları sanal iletişim ortamlarındaki sunumlarına ket vurur niteliktedir. Hazırladıkları siteler sınırlı medya zenginliğine sahip, yaratıcı anlatım (oyunlar, eğlence amaçlı küçük testler vb...gibi) ve görsel olanakların (güvenli renk şemalarındansa içeriğin dikkat çekici renklerle düzenlenmesi gibi) kullanılmadığı bir ortamda iletişimi kullanıcılara sağlamaktadır.

Kaynak sıkıntılarının sanal iletişim ortamlarının kullanımı üzerindeki bir diğer etkisi de kullanılan ortamın seçimi konusundadır. Örgütler bu açıdan genellikle web sitelerini, e-postayı, e-posta listeleri gibi sanal iletişim ortamlarını kullanmaya yönelmektedirler. Bu ortamların iletişimsel eylemlerinde ağırlıklı olarak kullanımı bunların ekonomik olmalarıyla açıklanabilir. Örneğin örgütlerin tamamının kullanmayı tercih ettikleri tek yönlü e-posta listelerine bakıldığında bunların hem ücretsiz olarak kullanılabilen yazılımlar olduğu hem de moderatörsüz olduklarından ek iş gücüne gereksinim duyulmadığı görülmektedir. Örgütlerin webinar veya CD-ROMlar gibi kullanım açısından hem daha fazla yatırım hem de iş gücü gerektiren teknolojilere yönelimlerinin sınırlı oluşu bu açıdan anlamlıdır.

Küreselleşme karşıtı hareketlerin sanal iletişim ortamlarından yararlanma biçimleri üzerinde yaşadıkları temsil sorunlarını aşmak yönünde hareket etmelerinin, örgütsel hedeflerinin, tutumlarının ve sahip oldukları kaynakların belirleyici etkisinin saptanmasından sonra bu ortamların kullanım biçimlerinde öne çıkan özelliklerin neler olduğuna değinmek yerinde olacaktır.

Örgütler sanal iletişim ortamlarının sahip olduğu sınırsız yer ve zaman; mesajların düşük maliyetle yayılması avantajlarından yüksek oranda yararlanmaktadırlar. Web sitelerinde detaylı bir şekilde örgütsel hedefler, yapılanlar, yapılmak istenenler; nelere neden karşı durulduğu konusunda örgüt çalışanlarının yazdığı yazılar, yaptığı araştırmalar, raporlar,

örgüt liderlerinin yazıları; eğitsel etkinliklere ilişkin duyurular ve materyallere yer verilmektedir. Ancak bu verilen bilgilerin sonucunda insanların toplumsal yapıda istenilen yönde harekete geçmelerini sağlamak açısından sanal iletişim ortamlarının olanaklarından yararlanma konusunun düşük bir düzeyde kaldığı görülmektedir. Örgütler, taraftarlarını kendileri ve mücadele ettikleri konularla ilgili bilgilerle donatırken, bu bilgilerin kullanımı konusunda insanları yönlendirmek için sanal iletişim ortamlarının benzersiz örgütlenme özelliğinden yararlanmayı göz ardı etmektedirler. Yapılan örgütlenme çağrıları daha çok insanları bilinçlendirmeye ve bu bilinçlenmeden hareketle etraflarındakileri de bilgilendirme yönünde harekete geçmeleri konusunda iknaya yöneliktir. Küreselleşme karşıtı hareketlerin destekçilerini etkili çevrimdışı etkinliklere yönlendirmelerinin zayıf olması, toplumsal hareketlerin sitelerine ve siyasal kampanya sitelerine yapılan öteki araştırmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir (Stein, 2009; Foot ve Schneider, 2006). Halbuki, daha fazla çevrimdışı etkinliklerin düzenlenmesi küreselleşme karşıtı hareketin taraftarlarının topluluk hissiyle bir araya gelmesini, bir hedef etrafında kilitlenmesini ve kamuoyunun dikkatini eleştirilen konulara çekmeyi başarmak açısından gerekli durmaktadır.

Örgütlerin eylem ve harekete geçirmek amacıyla sanal ortamlara yönelmelerine bakıldığında, genellikle elektronik imza kampanyaları ve e-kart/e-posta kampanyalarına ağırlık verdikleri görülmektedir. Bunlar çevrimdışı olanlar ile karşılaştırıldıklarında daha düşük aktivizm düzeyine işaret etmektedir. Örgütlerin ağırlıklı olarak kullandıkları çevrimiçi eylem biçimlerini çeşitlendirmeleri gerekmektedir. Sanal ortamlarda düzenlenen protesto etkinliklerini çeşitlendirmeleri, sanal ortamların özelliklerinden tam kapasite yararlanmak açısından önem taşımaktadır. Bu ortamlar farklı düzeylerde katılıma ve etkinlik düzeyini seçmeye olanak vermektedir (della Porta ve diğerleri 2006).

Örgütlerin sanal iletişim ortamlarını kullanımları açısından dikkat çeken konulardan bir diğeri de diyalog kurmak ve var olan diyalogu geliştirmek amaçlarıyla bunlara yönelmeleridir. Sanal iletişim ortamları mesajın üretimi ve alınması konusunda geleneksel kitle iletişim araçlarında var olan gönderici ve alıcı arasındaki ikiliği ortadan

kaldırmalarıyla, iki yönlü mesaj akışına olanak veren etkileşimli bir iletişim ortamını kullanımlarına sağlamaktadırlar. Çalışma kapsamında ele alınan örgütlerin sanal iletişim ortamlarını kullanımları bu açıdan değerlendirildiğinde, ortamların sağladığı karşılıklı iletişime olanak veren yönlerin kullanılmadığı görülmektedir. Örgütlerin hedef kitleleriyle kurduğu diyalogda, alıcı örgütlerin verdiği mesajı tek yönlü olarak almakta, karşılıklı iletişime geçmek istediğinde ise önünde sınırlı seçeneklerin olduğunu görmektedir. Var olan ve giderek popülerlik kazanan sosyal iletişim siteleri bu açıdan diyalogun karşılıklı gerçekleşebileceği ortamlar sunmaktadırlar. Bu ortamlarda yer alan forumlarda insanlar görüşlerini ifade etmektedirler. Bu sayede hem öteki örgüt taraftarlarıyla iletişime geçmekte hem de içeriği düzenleyen örgüt çalışanlarının yazdıkları geribildirimlerle örgütle iletişim kurabilmektedirler. Bu siteler etkileşime daha fazla açıktırlar ve örgütlerin resmi web sitelerinde yer alan tek yönlü iletişim problemini aşmakta örgüte yardım eder bir pozisyonadırlar. Ancak sorun içerikleriyle ilgilenecek olan iletişim sorumlularının fazla zamanlarının olmaması nedeniyle insanlara karşılık vermekte yavaş olabilmeleri ve içeriği yenilemek konusunda var olan talebi karşılamakta zorlanmalarındır. Bunlar aşıldığında örgütlerin web sitelerinde yer almayan özelliklere sahip olmaları nedeniyle sosyal iletişim sitelerinin örgütlerin iletişimsel eylemlerinde giderek artan bir öneme sahip olacağı ortadadır. Ayrıca örgütlerin gerçekleştirdiği konferans aramalar gibi farklı uygulamaların yaygınlaştırılması taraftarlarıyla kurdukları diyalog açısından önem taşımaktadır.

Hareketlerin hedef kitlesine yönelik iletişimsel etkinlikleri büyük bir buz dağının görünen kısmını oluşturmaktadır. Bunun altında kalan kısım, genel kamuya kapalı olan örgütlerin dış (öteki örgütler, medya, karar alıcılar ve vb... ile) ve iç iletişimleridir. Bu alanlarda gerçekleştirilen iletişim pratiklerine ilişkin bilgiler örgüt çalışanlarıyla yapılan görüşmeler ve de etkinliklerde gerçekleştirilen gözlemlerle toplanmıştır. Örgütlerin dış ve iç iletişimlerinde dikkat çeken konu belirli programları ve yazılımları yaygın bir şekilde kullanmamalarıdır. Bu yazılımlar ve programlar hem örgütlerin iletişim kalitesini arttıracak kapasitedir hem de örgütsel hedeflerin gerçekleştirilmesinde olumlu etkileri olacak niteliktedir. Karar almalarını kolaylaştıracak programların; işbirliği açısından yararlı takım yazılımlarının; toplantıların düzenlenmesi, eğitsel etkinliklerin gerçekleştirilmesi ve örgüt

içerisinde bilgi-belge paylaşımını sağlayacak dışarıdan erişime kapalı olan sanal ortamların kullanımı, örgütlerin hedeflerine dönük gerçekleştirdikleri iletişimsel etkinliklere olumlu katkıda bulunmaktadır. Sayılan bu sanal ortamların özellikle fazla çalışanı olan ve coğrafi açıdan dağınık merkezleri olan örgütlere getireceği yarar açıktır. Ancak örgütler daha çok ekonomik güçlerinin yetersiz olmasından, çalışan açısından kısıtlı olmalarından ve teknik bilgiye sahip olmamalarından bu ortamlardan uzak durmaktadırlar. Öte yandan çalışan sayısı 2 ile 10 kişi arasında değişen örgütlerde, bu türde karmaşık sistemlerin kullanımına gerek duyulmaması da anlaşılır bir durumdur.

Çalışma kapsamında ele alınan örgütlerin sanal iletişim ortamlarını nasıl kullandıkları ve bunlara karşı geliştirdikleri yaklaşımlar genel anlamda değerlendirildiğinde hem geçmişleri eskiye uzanan örgütlerin hem de daha yeni olan örgütlerin sanal iletişim ortamları karşısında benzer bir tavır takındıkları görülmektedir: Var olan eksiklerin farkındalığı ve bunların üstesinden gelmek için girişimlerde bulunmak. Bu durum daha önceki araştırmacıların (della Porta ve diğerleri 2006) ortaya koyduğu, uzun geçmişe sahip olan örgütlerin örgütsel yapılarında bilgisayar temelli iletişimi adapte ederken isteksiz hareket edecekleri, yeni ve kaynak açısından yoksul olanların ise tutucu bir tavır sergileyeceklerine ilişkin çıkarımlarının tersini ortaya koymaktadır. Çalışma kapsamında yer alan örgütler sanal iletişim ortamlarının yenilikçi yönlerini göz ardı etmektedirler. Ancak bu durum daha çok maddi yetersizliklerden ve insan kaynaklarının eksikliğinden kaynaklanıyor görünmektedir. Örgütler bu durumun üstesinden gelmek için arayış halindedirler. Sanal ortamlara yönelttikleri eleştiriler bu arayışın bir parçası olarak değerlendirilebilir. Bu eleştiriler daha çok bu ortamların olanaklarının tam kapasite kullanılmamasıyla bağlantılıdır. Örneğin dolaşımdaki mesajların fazla olması konusunda sanal ortamların görsellik özellikleri ve farklı medya kullanımına izin veren yapıları kullanılarak, mesajlar dikkat çekici hale getirilebilir.

Küreselleşme karşıtı hareketlerin sanal iletişim ortamlarını kullanım biçimlerini ortaya çıkartmayı amaçlayan çalışma, örgütlerin sanal ortamları kullanımları üzerinde; yaşadıkları temsil sorununun, örgütsel hedefler, tutum ve kaynakların etkisinin bulunduğunu ortaya

koymuştur. Hareketler sanal iletişim ortamlarında; anaakım medya aracılığıyla yerine getiremedikleri bilgilendirmek, örgütlerinin tanıtımını yapmak, örgütlemek ve diyalog kurmak amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Bu ortamlarda yer alan içerik, hangi teknolojilerin, ne zaman kullanılacağı ve ortamların sağladığı avantajlardan hangilerinin ne ölçüde değerlendirileceği üzerinde; sahip olunan kaynakların etkisi büyüktür. Bu konuda yaşanan sorunlar, sanal iletişim ortamlarının geleneksel iletişim araçları karşısında avantajlı duran yönlerinin değerlendirilememesi sonucunu ortaya çıkartmaktadır.

5.2. Öneriler

Örgütler sözü edilen sorunları aşmak için, aşağıda verilen uygulamaya yönelik önerileri değerlendirebilirler.

- Etkileşime açık diyalog araçlarına (sohbet ve tartışma forumları gibi) web sitelerinde daha fazla yer vermeye çalışabilirler. Bu sayede mesaj akışı tek yönlü olmaktan kurtarılabilir.
- Çalışan eksikliğinden kaynaklanan; web siteleri içeriğinin yenilenememesi; çeşitli sanal iletişim ortamlarından yeterince yararlanılamaması (toplumsal iletişim siteleri gibi); web sitelerinin içeriğinin etkileşime daha açık hale getirilememesi konularında gönüllülerin yardımına başvurulabilir. Üniversitelerin iletişim bölümlerinden bu konuda çalışmak isteyen öğrencilere ulaşılabilir. Ayrıca yine gönüllülerden çeşitli medya biçimlerinin kullanımı konusunda yararlanılabilir. Web sitelerinin içeriğinde bu sayede televizyon ve radyo gibi farklı medyanın kullanımı gerçekleştirilebilir.
- Örgütler ekonomik açıdan sınırlayıcı olan koşullarını aşmak için topladıkları bağışların arttırılmasına önem verebilirler. Bunun için örgüt çalışanları, tabandakilerden bağışların elde edilmesi amacıyla çeşitli etkinliklerin (toplantılar, festivaller vb...) gerçekleştirilmesine daha fazla ağırlık verebilir.

- Örgütler kaynak yetersizliğinin üzerlerindeki sınırlayıcı etkisini daha güçlü olan örgütlerle koalisyonlara giderek aşmaya çalışabilirler. Örneğin, 24 Ekim'deki İklim Eylem Günü kapsamında düzenlenen etkinliklerde, yerel örgütler Greenpeace'le ortaklaşa hareket ederek, kendi amaçlarını ve hedeflerini anlatmak açısından bir fırsat yaratmışlardır. Bu sayede hem isimlerini ve etkinliklerini yeni insanlara duyurmuşlar hem de bağış toplamışlardır. Bu türde girişimler öteki örgütler açısından da yararlı sonuçlar ortaya çıkartabilir.
- Küreselleşme karşıtı hareketlerin, alanda yapılan çalışmalar için (tez, okul projeleri vb...) destekleyici bir tutum geliştirmeleri de kendi yararlarına olacaktır. Bu sayede hangi konularda kendilerini geliştirmeleri gerektiğini, ötekilerin neler yaptığını ve nelerin yapılmasının yararlarına olacağını değerlendirmeleri olanaklı olacaktır.
- Örgütler sanal iletişim ortamlarına karşı bazı konularda geliştirdikleri (gizlilik, kullanım ve etkililik gibi) eleştireliliklerini yapıcı çözümler geliştirecek şekilde değerlendirmelidirler. Sanal ortamların kullanımı konusunda karmaşık olan konular gönüllülerden sağlanacak teknik destekle aşılabılır. Etkililik konusunda da farklı sanal iletişim ortamları birlikte kullanılarak ve işin içine çevrimiçi etkinlikler de eklenerek etkililikte en üst düzey yakalanabilir.

Küreselleşme karşıtı hareketlerin sanal iletişim ortamlarını kullanımı konusunda gerçekleştirilen çalışma kendi içinde bazı sınırlılıklara sahiptir. Bunların yapılacağı olan çalışmalarla aşılması alana ilişkin daha bütünleşik bakış açılarının geliştirilmesinde önem taşımaktadır. Bu anlamda aşağıdaki önerilere dikkat edilmesi yararlı olabilir.

- Toplumsal hareketler ve yeni iletişim teknolojileri üzerine yapılan çalışmalar ağırlıklı olarak İnternet ve İnternet temelli teknolojilerin kullanımlarını ele almaktadır. Çalışmada ise sanal iletişim ortamları genel bir çerçevede alınmıştır. Farklı toplumsal hareketleri ele alacak çalışmaların da benzer bir yaklaşımla bütün olarak sanal iletişim ortamlarının nasıl kullanıldığına odaklanmaları, toplumsal hareketler arasında farklılıkların ve benzerliklerin olup olmadığının sergilenmesi açısından yararlı olacaktır.

- Türkiye’deki toplumsal hareketlerin sanal iletişim ortamlarını kullanım biçimlerini açığa çıkartmaya yönelik çalışmaların gerçekleştirilmesi, hareketlerin iletişimsel eylemlerinde yöneldikleri öncelikli sanal iletişim ortamlarının neler olduğunu ortaya koymakta ve bunların tercih edilmesinin altında yatan nedenlerin aydınlatılmasında yararlı olacaktır. Ayrıca Türkiye’deki toplumsal hareketlerle yurtdışındaki benzerleri arasında ortaklıkların olup olmadığı da bu türde çalışmaların varlığıyla ortaya konulabilir.
- Sanal iletişim ortamlarının toplumsal hareketler tarafından kullanımlarında, bir teknolojiye odaklanmak daha ayrıntılı bilgi elde edilmesini sağlayabilir. Örneğin webinarlar ya da CDlerin toplumsal hareketler tarafından kullanım biçimlerine odaklanacak çalışmalar, sanal iletişim ortamlarından birinin kullanımıyla ilgili daha ayrıntılı bilgi edinmeye yardımcı olacaktır.
- Küreselleşme karşıtı hareketlerin örgütlemekte oldukları bir eylemi öncesi ve sonrasında ele almak sanal iletişim ortamlarının kullanımı konusunda daha ayrıntılı bilgi vermek açısından yararlı olacaktır.
- Toplumsal hareketlerin taraftarlarının sanal iletişim ortamlarına hangi tutumlarla yöneldikleri ve özellikle hangilerinin kullanımını tercih ettiklerini aydınlatacak çalışmaların yapılması; hareketlerin sanal iletişim ortamlarını kullanımlarını şekillendirecek türde bilgiler sağlayabilir.

EKLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
EK 1. İçerik Çözümlemesi Kodlama Klavuzu.....	280
EK 2. Görüşme Soruları.....	283
EK 3. ReCal 2.....	284

EK 1**İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ KODLAMA KLAVUZU****1. Bilgi sağlamak ve eğitsel özelliklerin kullanım yolları**

1. Güncel konulara ilişkin haberler
2. Yasa veya politika analizi
3. Makaleler veya raporlar
4. Daha fazla bilgi için öneriler
5. Benzer örgütlerin bağlantıları
6. Medyada çıkan haberler
7. Örgüt başkanının konuşmaları veya yazıları
8. Örgütün basın bildirimleri
9. Eğitici etkinliklerin (toplantılar, konferanslar, çalıştaylar seminerler, vb...nin) bilgisi
10. Eğitsel etkinlik materyalleri

2. Örgütün tanıtımını yapma yolları

1. Örgütün amacına ilişkin bilgi
2. Örgütün tarihine ilişkin bilgi
3. Örgütün başarılarına ilişkin bilgi
4. Örgütün yıllık finansal raporu
5. Çalışanlarına ilişkin bilgi
6. Örgütün görev bildirimi
7. Örgütün vizyon bildirimi

3. Örgütlerin yerel örgütlenme yolları

1. Yerel örgütlenme için çağrı
2. Yerel örgütlenme için kampanya materyali

4. Örgütsel yapının ekonomik olarak güçlendirme yolları

1. Bağış toplanması
2. Örgüt için çalışmak isteyenlere çağrı
3. Sitede örgütün ticari satışı
4. Sponsorluk

5. Eylem ve harekete geçirmek için kullanılan yollar

1. Çevrimdışı eylemlere çağrı
2. Çevrimdışı eylemlerin örgütlenmesi
3. Sitede etkinlik takvimi
4. Çevrimdışı kulis etkinliklerine çağrı
5. Çevrimdışı mektup/kart kampanyaları
6. Çevrimdışı imza kampanyaları
7. Elektronik imza kampanyaları
8. E-posta/e-kart kampanyaları

6. Örgütlerin diyalog kurma araçları

1. E-posta listesi (tek yönlü)
2. Tartışma listesi
3. Sitede sohbet
4. Blog
5. Sosyal iletişim siteleri
6. Sosyal paylaşım siteleri

7. Medya zenginliğini kullanım yolları

1. Video kullanılması
2. Ses kullanılması
3. Animasyon kullanılması
4. Sanal gerçeklik kabiliyeti
5. Radyo özelliği
6. Televizyon özelliği
7. Çevrimiçi gazete

8. Görsel özelliklerin kullanım yolları

1. Anasayfada kullanılan
2. Arkaplanın tasarımı
3. Tipografi kullanım yolları

9. Erişilebilirlik boyutunun kullanım yolları

1. İlk açıldığında kayıt olmak
2. Bilgi belgelere erişim veya kullanımda kayıt
3. Örgüt sorumlularıyla etkileşim-iletişim için kayıt olmak
4. Gerekli yazılıma uzantı
5. Terimler sözlüğü

10. Hız boyutunun kullanım yolları

1. Web sitelerine erişim hızı
2. İletişim sorumlularının cevap verme hızı
3. RSS

11. Kullanıcı kontrolü boyutunun kullanım yolları

1. İlk sayfanın bilgisayar monitörüne sığması
2. Anasayfaya bir tıklamayla gidilebilmesi
3. Ziyaret edildiğinde linklerin renk değiştirmesi
4. Menü veya konular için kategoriler
5. Her sayfada başlık
6. Site haritası /indeks
7. Arşiv
8. Arama fonksiyonu
9. Sitede ölü bağlantı
10. Sayfaların diğer kullanıcılara tavsiye edilmesi

12. Bilgi toplama boyutunun kullanım yolları

1. Anketler
2. Ziyaretçi sayacı

13. Kişiselleştirme boyutunun kullanım yolları

1. Kişisel bilgilerin girilmesi
2. Yerel etkinliklerin bilgilerini takip etme
3. Sitenin kullanıcıyı ismiyle karşılaması
4. Sitenin konu seçim olanağı sağlaması

14. İletişim boyutunun kullanım yolları

1. Web sitesinin düzenleyicisiyle (webmaster) iletişim
2. Örgütle iletişim
3. Örgüt çalışanlarıyla iletişim
4. Yardım seçeneği
5. Yazılarda yazarın e-posta adresi
6. Yazılarda yorum yazma seçeneği

15. Oyunculuk boyutunun kullanım yolları

1. Oyun
2. Eğlence amaçlı küçük testler

EK 2

GÖRÜŞME SORULARI

Genel Bilgi

1. Başlangıç olarak, hareketle olan alakanız hakkında biraz bilgi verebilir misiniz?
 - Göreviniz nedir?
 - Ne kadar zamandır örgütte çalışmaktasınız?

Sanal İletişim Ortamlarının Kullanımına Yönelik Sorular

2. Sanal iletişim ortamlarının örgütsel amaçlarınızı gerçekleştirmekteki (mesajlarınızı yaymakta, daha fazla insana ulaşmakta) katkısını değerlendirir misiniz?
 - Geçmişte düzenlediğiniz etkinlikleri (gösteriler, konferanslar vb...) göz önünde bulundurursanız, bu araçlardan özellikle hangileri amaçlarınıza hitap etmişti? Neden?
 - Sanal iletişim ortamlarını kullanarak organize ettiğiniz bir etkinlikten bahsedebilir misiniz?
 - Bunları kullanırken sorunlarla karşılaştınız mı? (Bu sorunlar nelerdir? Sorunların nedenleri neydi? Önlem olarak ne yaptınız?)
 - Sanal iletişim ortamlarından özellikle hangilerine: Örgüt üyeleriyle iletişim kurarken, benzer başka örgütlerle iletişim kurarken, ulaşmak istediğiniz kitleyle iletişim kurarken başvuruyorsunuz? Neden?
 - Sanal iletişim ortamlarının kullanımı örgütünüzü hangi konularda, nasıl etkiledi? (örgütsel yapıda herhangi bir değişiklik oldu mu? karar alma süreçleri, liderlik ve merkezi yapıda değişiklik, protestoların düzenlenmesi, olumlu-olumsuz yönde etkileri vs..)
 - Örgütsel iletişim akışınızda cep telefonu kullanımını nasıl değerlendiriyorsunuz? (ne yoğunlukta kullanılıyor, özellikle hangi amaçlarla ağırlıklı olarak kullanılıyor, gösterilerin düzenlenişinde kullanımı vb...)
3. Sanal iletişim ortamlarında ne türde bilgilere yer veriyorsunuz?
 - Bu içeriğe kim karar veriyor?
 - Kullanıcılardan gelen iletiler içerikte yer buluyor mu? (neye göre yer buluyor? editöriyel süreç vb...)

Gelecek Planları

4. Sanal iletişim ortamlarında yer alan içeriğin genişletilmesi ya da değiştirilmesine yönelik herhangi bir plan var mı? (Varsa bunun nedeni ne? Ne türde değişiklikler planlanıyor?)
5. Sanal iletişim ortamlarını örgüt içi ve dışı iletişimde kullanımınızı, daha iyi anlamamı sağlayacak, bana söylemek istediğiniz başka bir şey var mı?

EK 3**RECAL 2**

File size: 1746 bytes
 N columns: 10
 N variables: 5
 N coders per variable: 2

	Percent Agreement	Scott's Pi	Cohen's Kappa	Krippendorff's Alpha	N Agreements	N Disagreements	N Cases	N Decisions
Variable 1 (cols 1 & 2)	94.9%	0.904	0.904	0.905	75	4	79	158
Variable 2 (cols 3 & 4)	93.7%	0.877	0.877	0.878	74	5	79	158
Variable 3 (cols 5 & 6)	94.9%	0.883	0.883	0.884	75	4	79	158
Variable 4 (cols 7 & 8)	97.5%	0.953	0.953	0.953	77	2	79	158
Variable 5 (cols 9 & 10)	97.5%	0.948	0.948	0.949	77	2	79	158

KAYNAKÇA

Adler, P. A. and Adler, P. "Observational Techniques," Handbook of Qualitative Research. Ed.: N. K. Denzin and Y S. Lincoln Thousand Oaks, CA: Sage Publications. 1994.

AIDS Movement,

www.tcnj.edu/~boff3/cassy2.htm - 25k, 03.09.2008.

Armond, Paul de. "Netwar In The Emerald City: WTO Protest Strategy And Tactics," Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy. Ed.: John Arquilla and David Ronfeldt Santa Monica CA: Rand, 2001.

Bacheldor, Beth. "The Art of E-Biz: The Good and Not Good Enough Web Site Design", **InformationWeek**, February 14, 42. 2000.

Baker, C. Edwin. **Media Concentration and Democracy: Why Ownership Matters.** New York, NY: Cambridge University Press, 2007.

Baker, Lynda. Observation a Complex Research Method.

<http://www.thefreelibrary.com/Observation%3a+a+complex+research+method.-a0151440811>, 02.10.2006.

Basecamp, <http://basecamphq.com/tour>, 26.09.2009.

Bell, David, Brian D. Loader, Nicholas Pleace and Douglas Schuler. **Cyberculture : The Key Concepts.** London; New York: Routledge, 2004.

Bell, Mary Ann, Mary Ann Berry, James L. Van Roekel, Frank Hoffmann and Ryan Crissy. **Internet And Personal Computing Fads.** New York: Haworth Press, 2004.

Bennet, W. Lance. "Communicating Global Activism," Information, Communication and Society 6(2): 143-68, 2003.

Berg, John. "Introduction," U.S. Progressive Political Movements in The 21st Century. Ed.: John C. Berg. Lanham, Md. Oxford: Rowman & Littlefield, 2003.

Bhagwati, Jagdish N. **In Defense of Globalization.** New York : Oxford University Press, 2004.

- Bichlbaum, Andy, Mike Bonanno, and Bob Spunkmeyer. **The Yes Men: The True Story of The End of The World Trade Organization**. New York, NY: The Information Company, 2004.
- Billington, J.H. **Fire in the Minds of Men: The Origins of the Revolutionary Faith**. New York: Basic Books, 1980.
- Boff, Cassy. History of AIDS Activism, www.tcnj.edu/~boff3/cassy2.htm - 25k 03.09.2008.
- Bogdan, R. C. and Biklen, S. K. **Qualitative Research in Education: An Introduction to Theory and Methods**. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon, 1998.
- Boyd, Andrew. "Billionaires Crash the Extreme Costume Ball," *The Global Activist's Manual: Local Ways to Change the World*. Ed.: Prokosch, Mike, Laura Raymond and United for a Fair Economy New York: Thunder's Mouth Press/Nation Books, 2002.
- Bourdieu, Pierre. **Televizion Üzerine**. Çeviren: Turhan Ilgaz, İstanbul: YKY, 1997.
- Bowden, Rob. **Globalization: The Impact on our Lives**. Chicago: Raintree, 2004.
- Brecher, Jeremy, Tim Costello and Brendan Smith. **Globalization From Below: The Power of Solidarity**. Cambridge, Mass.: South End Press, 2000.
- Budge, Ian. **The New Challenge of Direct Democracy**. Oxford: Polity Press, 1996.
- Bucy, Erik P., Annie Lang, Robert F. Potter, and Maria Elizabeth Grabe. "Formal Features of Cyberspace: Relationships Between Web Page Complexity and Site Traffic", **Journal of The American Society for Information Science**, 50: 1246-1256, 1999.
- Burton, Graeme. **Görünenden Fazlası**. Çeviren: Nefin Dinç. İstanbul: Alan Yayıncılık, 1995.
- Callaghan, J. **Inside Intranets & Extranets: Knowledge Management and the Struggle for Power**. New York: Palgrave Macmillan, 2002.
- Castells, Manuel. **The Power of Identity**. Malden, Mass.: Blackwell, 1997.
- Chat**, <http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/en/index.html>, 12.03.2009.

Chatman, E. A. "Alienation theory: Application of a Conceptual Framework to a Study of Information Among Janitors", RQ, 29, 3: 355-367, 1990.

Chung, Deborah. "Into Interactivity? How News Websites Use Interactive Features." Paper presented at the annual meeting of the International Communication Association. New Orleans, LA: May 27, 2004.

Citizen Trade Campaign (CTC), <http://www.citizenstrade.org/>

Coats, Stephen. "Central America Labor Solidarity," The Global Activist's Manual: Local Ways to Change The World. Ed.: Prokosch, Mike, Laura Raymond ve United for a Fair Economy New York : Thunder's Mouth Press/Nation Books, 2002.

Color in Web Design,

<http://www.cyberindian.com/web-designing/importance-of-color-in-web-design.php>, 28.09.2009.

Conference Calls, <http://www.jubileeusa.org/get-active/get-involved/conference-calls.html>, 22.10.2009.

Costanza-Chock, S. "Mapping the Repertoire of Electronic Contention," Representing Resistance: Media, Civil Disobedience and the Global Justice Movement. Ed.: A. Opel and D. Pompper Westport, CT: Praeger, 2003.

Cottle, Simon. "Media Research and Ethnic Minorities: Mapping The Field," Ethnic Minorities And the Media: Changing Cultural Boundaries Ed.: Simon Cottle. Buckingham: Open University Press, 2000.

Curran, James. "Medya ve Demokrasi: Yeniden Değer Biçme," **Medya Kültür Siyaset.** Çeviren: Süleyman İrvan. Ankara: Ark Yayınları, 1997.

Çevre, <http://www.wwf.org.tr/tr/dogadakiyakizleri.asp>, 11.04.2004.

Çevre Sorunları,

http://www.kimyaokulu.com/merak%20ediyorsaniz/html/temel_cevre_sorunlari.htm, 11.04.2004.

Danaher, Kevin and Jason Mark. **Insurrection: Citizen Challenge to Corporate Power.** New York: Routledge, 2003.

- Danitz, Tiffany and Warren P. Strobel. "Networking Dissent: Cyber Activist Use The Internet To Promote Democracy in Burma," *Networks And Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy* Ed.: John Arquilla and David Ronfeldt Santa Monica, CA: Rand, 2001.
- Dartnell, Michael Y. **Insurgency Online: Web Activism and Global Conflict**. Toronto: University of Toronto, 2006.
- Davis, Gerald F. **Social Movements and Organization Theory**. Cambridge University Press: New York, N.Y., 2005.
- Denning, Dorothy E. "Activism, Hacktivism, and Cyberterrorism: The Internet As A Tool For Influencing Foreign Policy," *Networks And Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy* Ed.: John Arquilla ve David Ronfeldt Santa Monica, CA: Rand, 2001.
- Dertouzos, Michael. **What Will Be: How the New Information Marketplace Will Change Our Lives**. San Francisco: Harper, 1997.
- Diani, M. "Social Movement Networks: Virtual and Real," *Culture and Politics in the Information Age*. Ed.: F. Webster New York: Routledge, 2001.
- Discussion Board**, <http://www.edtech.vt.edu/edtech/id/ocs/discuss.html>, 15.09.2009.
- Downes, E. J., and McMillan, S.J. "Defining Interactivity: A qualitative Identification of Key Dimensions", *New Media & Society* 2, 2: 157-179, 2000.
- Earth First!**, <http://www.earthfirst.org/>
- Entelektüel Sermayenin Firma Piyasa Değeri Üzerine Etkisi**, http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=182, 09.04.2004.
- E-mail List**, http://www.lsoft.com/products/about_emaillists.asp, 2.10.2009.
- Ergül, Hakan. **Televizyonda Haberin Magazinleşmesi**. İstanbul: İletişim Yayınları, 2000.
- Extranet**, <http://en.wikipedia.org/wiki/Extranet>, 13.09.2008.
- Featherstone, Liza and **United Students Against Sweatshops**. Students Against Sweatshops. London; New York : Verso, 2002.

- Ferree, Myra Marx. "Globalization and Feminism," *Global Feminism: Transnational Women's Activism, Organizing, and Human Rights*. Ed.: Myra Marx Ferree and Aili Mari Tripp New York: New York University Press, 2006.
- Foot, K.A. and S.M. Schneider. **Web Campaigning**. Cambridge, MA: MIT Press. 2006.
- Friends of the Earth**, <http://www.foe.org/>
- Global Action Network**, <http://www.gan.ca/>
- Global Exchange**, <http://www.globalexchange.org/>
- Gold, R. L. "Roles in Sociological Field Observations", *Social Forces*, 36, 3: 217-223, 1958.
- Google Documents**, <http://www.google.com/google-d-s/tour2.html>, 26.09.2009.
- Gray, Daniel. **Looking Good on the Web Build Your Knowledge Base for Creating Professional, Compelling, and Well-Designed Web Sites**. Arizona: Coriolis Group Books, 1999.
- Greenpeace**. <http://www.greenpeace.org/international/>
- Grossman, Lawrence. **The Electronic Commonwealth**. London: Penguin Books, 1995.
- Guba, E., and Y. Lincoln. **Fourth Generation Evaluation**. Newbury Park, CA: Sage, 1989.
- Ha, Louisa and E. Lincoln James. "Interactivity Reexamined: A Baseline Analysis of Early Business Web Sites", *Journal of Broadcasting and Electronic Media* 42, 4: 457-474, 1998.
- Hayduk, Ronald. "From Anti-Globalization to Global Justice: A Twenty First Century Movement," *U.S. Progressive Political Movements in The 21st Century* Ed.: John C. Berg. Lanham, Md Oxford: Rowman & Littlefield, 2003.
- Hathaway Will and David S. Meyer. "Competition and Cooperation in Movement Coalitions: Lobbying for Peace in the 1980's," *Coalitions and Political Movements: The Lessons of the Nuclear Freeze*. Ed.: Thomas R. Rochon and David S. Meyer Boulder Colo: Lynne Rienner, 1997.
- Heberle, Rudolf. **Social Movements : An Introduction to Political Sociology**. New York: Appleton-Century-Crofts, 1951.

- Heeter, C. "Implications of New Interactive Technologies for Conceptualizing Communication," *Media Use in the Information Age*. Ed.: J.L. Salvaggio and J. Bryant Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 1989.
- Herman, Edward and Noam Chomsky. **Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media**. New York: Pantheon Books, 1988.
- Himanen, Pekka. **The Hacker Ethic, And the Spirit of the Information Age**. New York: Random House, 2001.
- Hirst, Paul; Grahame Thompson. **Küreselleşme Sorgulanıyor**. Çeviren: Çağla Erdem, Elif Yücel. Ankara: Dost Kitabevi, 1998.
- Horrigan, John B., "Online Communities: Networks That Nurture Long Distance Relationships and Local Ties," *Taking Sides Clashing Views On Controversial Issues in Science, Technology, and Society*. Ed.: Thomas Easton London: McGraw-Hill, 2004.
- Human Resource&Financial Software. Difference Between an Extranet and Intranet. 2010, <http://www.intoweb.com/articles/article3.php>
- İnal , Ayşe. "Haber Metinlerine Eleştirel Bir Bakış", *Yıllık Dergisi*, 1994.
- _____, "Yazılı Basın Haberlerinde Yapısal Yanlılık Sorunu", *Yıllık Dergisi*, 1995.
- Innovations in Technology and Globalization**,
<http://workinfontet.bc.ca/lmisi/making/CHAPTER2/TANDG1.HTM>, 21.01.2010.
- Internet Telephony**, <http://www.loc.gov/rr/scitech/tracer-bullets/voiptb.html>, 16.09.2009.
- Jasper, James M. **Ahlâki Protesto Sanatı : Toplumsal Hareketlerde Kültür, Biyografi ve Yaratıcılık**. Çeviren: Senem Öner. İstanbul : Ayrıntı, 2002.
- Jensen, J. F. "Interactivity: Tracking a New Concept in Media and Communication Studies", *Nordicom Review*, 1: 185-204, 1998.
- Johnson, R. B. "Examining the Validity Structure of Qualitative Research", *Education*, 118, 2: 282-292, 1997.
- Jordan, John. "Our Resistance Is As Transnational As Capital," *Globalize Liberation: How to Uproot the System And Build a Better World*. Ed.: David Solnit San Francisco CA: City Lights Books, 2004.
- Jubilee 2000**, <http://www.jubileeusa.org/>

Juris, Jeffrey S.. "The New Digital Media and Activist Networking within Anti-Corporate Globalization Movements", *The Annals, Cultural Production in a Digital Age*, 2005.

Karadeli, Cem. "Küreselleşme Karşıtlığının Sorunları ve Sonuçları," *Küreselleşme ve Alternatif Küreselleşme*. Ankara: Phoenix Yayınevi, 2005.

Karasar, Niyazi. **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: N. Karasar, 1995.

Kiouis, Spiro. "Interactivity: A Concept Explication", *New Media and Society* 4, 3: 355-383, 2002.

Kirschenbaum, J. and R. Kunamneni. *Bridging the Organizational Divide: Toward a Comprehensive Approach to the Digital Divide* http://www.policylink.org/pdfs/Bridging_the_Org_Divide.pdf#search=%22organizational%20divide%22, 2001.

Klein, Naomi. "What Is This Movement?," *The Global Activist's Manual: Local Ways to Change The World*. Ed.: Prokosch, Mike, Laura Raymond and United for a Fair Economy New York: Thunder's Mouth Press/Nation Books, 2002.

Knowledgist,

http://findarticles.com/p/articles/mi_m0EIN/is_2001_Sept_17/ai_78328548/, 24.09.2009.

Korten, David C. **When Corporations Rule the World**. San Francisco, Calif.: Berrett-Koehler Publishers, 2001.

Krippendorff, Klaus. **Content Analysis, An Introduction to Its Methodology**. California: Sage, 1980.

_____ and Mary Angela Bock. *The Content Analysis Reader*, http://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=y1KEoBSqHMC&oi=fnd&pg=PT360&dq=Testing+the+Reliability+of+Content+Analysis+Data:&ots=kt5q4vqATR&sig=E7WBXm7_Uv7TwBWUp82cRS4xIiU#, 02.06.2007.

Kültürel Küreselleşme ve Direnç Noktaları,

<http://www.turkiyevesiyaset.com/sayi13/13-10.htm>, 11.04.2004.

Küreselleşme; Kavram, Gelişim ve Yaklaşımlar,

<http://www.genbilim.com/content/view/1659/86/>, 22.01.2010.

Küreselleşmenin Askeri Yönü, <http://ekutup.dpt.gov.tr/dunya/oik560.pdf>, 05.02.2010.

Labor Activism,

<http://www.labornotes.org/node/1116>, 02.09.2008 2006.

LAN, http://praxagora.com/andy/ar/communications_cornucopia.html, December 29, 2003, 15.09.2009.

Lasswell, Harold. "The Structure and Function of Communication in Society," **The Communication of Ideas**. Ed.: Lyman Bryson. New York: The Institute for Religious and Social Studies.

Lechner, Frank J. Lechner and John Boli. **The Globalization Reader**. Malden, MA: Blackwell Pub., 2004.

Lee, Jae-Shin. "Interactivity: A New Approach," Paper presented at the Association for Education in Journalism and Mass Communication. Phoenix, AZ: 2000.

Lee, Se-Jin, Wei-Na Lee, Hyojin Kim and Patricia A. Stout, A Comparison of Objective Characteristics and User Perception of Web Sites, <http://jiad.org/article50>, 11.10.2008.

León, O., S. Burch and E. Tamayo. "The Latin American Minga Informativa," Making Our Media: Global Initiatives Towards a Democratic Public Sphere Vol. 2: 139–50, Cresskill, NJ: Hampton Press, 2009.

Mander, Jerry. "Intrinsic Negative Effects of Economic Globalization on the Environment," *Worlds Apart Globalization and the Environment*. Ed.: James Gustave Speth Washington, DC: Island Press, 2003.

Martinez, Elizabeth "Betita". "Where Was The Color in Seattle," *The Global Activist's Manual: Local Ways to Change The World*. Ed.: Prokosch, Mike, Laura Raymond and United for a Fair Economy New York: Thunder's Mouth Press/Nation Books, 2002.

Marx, Karl and Friedrich Engels. **The Communist Manifesto**. Translated by: Samuel Moore. London: Penguin Books, 2002.

Meadows, D. **Limits to Growth: A Report for the Club of Rome's Project on the Predicament of Mankind**. New York: Universe, 1974.

McCombs, Maxwell. "The Agenda Setting Role of the Mass Media in the Shaping of Public Opinion," http://www.infoamerica.org/documentos_pdf/mccombs01.pdf, 17.04.2010.

McCullagh, Ciaran. **Media Power**. New York: Palgrave, 2002.

- McMillan, Sally and Jang-Sun Hwang. "Measures of Perceived Interactivity: An Exploration of the Role of Direction of Communication, User Control, and Time in Shaping Perceptions of Interactivity", **Journal of Advertising** 31, 3: 29-42, 2002.
- Miles, M. B. and M. Huberman. **Early Steps in Analysis. In: Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook**. Thousand Oaks, CA: Sage, 1994.
- Moghadam, Valentine M., **Globalizing Women: Transnational Feminist Networks**. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2005.
- Morley, David and Kevin Robins. **Kimlik Mekanları**. Çeviren: Emrehan Zeybekoğlu. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1997.
- National Farmers Union (NFU)**, <http://nfu.org/>
- Negroponte, Nicholas. **Being Digital**. AZ: Knopf, 1996.
- Neuman, W. Lawrence. **Basics of Social Research Qualitative And Quantitative Approaches**. Boston: Pearson, 2004.
- Niezen, Ronald. **A World Beyond Difference : Cultural Identity in the Age of Globalization**. Malden, MA: Blackwell, 2004.
- Noll, A. Michael. **Principles of Modern Communication Technology**. Norwood, MA: Artech House Inc., 2001.
- Norris, Pippa. "Revolution, What Revolution? The Internet and U.S Elections, 1992-2000," *Governance.com Democracy In The Information Age: Visions of Governance In The 21st Century*. Ed.: Elaine Ciulla Kamarck and Joseph S. Nye Jr. Cambridge, MA: 2002.
- Notes From Nowhere. **We Are Everywhere: The Irresistible Rise of Global Anticapitalism**. London : Verso, 2003.
- O'Brien, Denise, "Farmers Cross Borders, Cut Through Government Fog," *The Global Activist's Manual: Local Ways to Change The World*. Ed.: Prokosch, Mike, Laura Raymond and United for a Fair Economy New York: Thunder's Mouth Press/Nation Books, 2002.
- O'Connor, J. **Natural Causes: Essays in Ecological Marxism**. New York: Guilford Press, 1998.

- Okin, J. R. **The Internet Revolution: The Not-for-dummies Guide to The History, Technology, And Use of The Internet.** Winter Harbor, Maine: Ironbound Press, 2005.
- Ostertag, Bob. **People's Movements, People's Press: The Journalism of Social Justice Movements.** Boston. Mass.: Beacon Press, 2006.
- Peace Action**, <http://www.peace-action.org/>
- Pearsall, M. Participant Observation as Role and Method in Behavioral Research, 1965, http://journals.lww.com/nursingresearchonline/Abstract/1965/01410/Participant_Observation_As_Role_and_Method_in.10.aspx
- People Global Action (PGA)**, <http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/en/>
- Petch, Teresa. **Content Analysis of Selected Health Information Web Sites**, <http://www.sfu.ca/act4hlth/pub/working/contentAnalysis.pdf>, 13.09.2008.
- Peter, Philips and Project Censored. **Censored 2005: The Top 25 Censored Stories.** New York: Seven Stories, 2004.
- Pieterse, Jan Nederveen. "Globalization and Collective Action," Globalization And Social Movements Global Solidarity. Ed.: Pierre Hamel, Henri Lustiger-Thaler, Jan Nederveen Pieterse and Sasha Roseneil New York: Palgrave, 2001.
- Polit, D. F. and Hungler, B. P. **Nursing Research: Principles and Methods.** Philadelphia: J.B.Lippincott, 1987.
- Pollack, Aaron. "Cross-Border, Cross Movement Alliances in The Late 1990s," Globalization and Social Movements Global Solidarity. Ed.: Pierre Hamel, Henri Lustiger-Thaler, Jan Nederveen Pieterse and Sasha Roseneil New York: Palgrave, 2001.
- Porta, Donatella Della, Massimiliano Andretta, Lorenzo Mosca and Herbert Reiter. **Globalization From Below: Transnational Activists and Protest Networks.** Minneapolis: University of Minnesota Press, 2006.
- Postman, Neil. **Televizyon Öldüren Eğlence.** Çeviren: Osman Akinhay. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1994.
- Prokosch, Mike. "Crossing Borders," The Global Activist's Manual: Local Ways to Change The World. Ed.: Prokosch, Mike, Laura Raymond and United for a Fair Economy New York: Thunder's Mouth Press/Nation Books, 2002.

Public Citizen, <http://www.citizen.org/>

Rafaeli, S. "Interactivity: From new media to communication," Sage Annual Review of Communication Research: Advancing Communication Science Vol. 16: 110-134, 1988.

Rainforest Action Network (RAN), <http://ran.org/>

Rash, W. **Politics on the Nets: Wiring the Political Process**. New York: W. H. Freeman, 1997.

Reed, Thomas Vernon. **The Art of Protest: Culture and Activism from the Civil Rights Movement to the Streets of Seattle**. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2005.

Rheingold, Howard. **The Virtual Community: Homesteading on the Electronic Frontier**. Reading, Mass.: Addison-Wellsley, 1993.

Rigel, Nurdoğan. **İleti Tasarımında Haber**. İstanbul: Der Yayınları, 2000.

Rogers, R. and N. Marres. "Landscaping Climate Change: A Mapping Technique for Understanding Science and Technology Debates on the World Wide Web", Public Understanding of Science, 9(2): 141-63, 2000.

Ross, Andrew. **Low Pay, High Profile: The Global Push for Fair Labor**. New York: New Press, 2004.

Scherer, Randy. **The Antiwar Movement**. Farmington Hills, MI: Greenhaven Press, 2004.

Schultz, T. Interactive Options in Online Journalism: A Content Analysis of 100 U.S. Newspapers, <http://www.ascusc.org/jcmc/vol5/issue1/schultz.html>, 1999.

Schwartz, Edward. **NetActivism: How Citizens Use the Internet**. Sebastopol, Calif.: Songline Studios, 1996.

Setchell, Linda. "Democratizing Media," The Global Activist's Manual: Local Ways to Change the World. Ed.: Prokosch, Mike, Laura Raymond and United for a Fair Economy New York: Thunder's Mouth Press/Nation Books, 2002.

Sharp, Gene. **The Methods of Nonviolent Action**. Boston: Porter Sargent, 1973.

Shoemaker, Pamela ve Stephen Reese. "İdeolojinin Medya İçeriği Üzerindeki Etkisi," Medya Kültür Siyaset. Çeviren-Derleyen: Süleyman İrvan. Ankara: Ark Yayınları, 1997.

- Sklair, Leslie. **Globalization: Capitalism and Its Alternatives**. Oxford; New York: Oxford University Press, 2002.
- Slevin, James. **The Internet And Society**. Cambridge, UK: Polity Press; Malden, MA: Blackwell Publishers, 2000.
- Smith, Jennifer. **The Antinuclear Movement**. MI: GreenHaven Press, 2003.
- Starhawk. "How We Really Shut Down WTO," *The Global Activist's Manual: Local Ways to Change the World*. Ed.: Prokosch, Mike, Laura Raymond and United for a Fair Economy New York: Thunder's Mouth Press/Nation Books, 2002.
- Stein, Laura. "Social Movement Web Use in Theory and Practice: A Content Analysis of US Movement Websites," *New Media Society* 11: 749, 2009.
- Stein, Lorenz von. **The History of the Social Movement in France, 1789-1850**. Translated: Kaethe Mengelberg. NJ: Bedminster Press, 1964.
- Steuer, J. "Defining Virtual Reality: Dimensions Determining Telepresence," *Communication in the Age of Virtual Reality*. Ed.: Biocca and M. R. Levy Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 1995.
- Stevenson, Julie, Grodon Bruner, and Anand Kumar. "Webpage Background and Viewer Attitudes", **Journal of Advertising Research** 40, 1/2: 29-34, 2000.
- Stout, Patricia A., Jorge Villegas, and Hyojin Kim. "Linking Learning and Interactivity on Health-Related Web Sites", **Health Education Research** 16, 6: 721-733, 2001.
- Sunstein, Cass R. **Republic.com**. Princeton, N.J: Princeton University Press, 2001.
- Swingewood, Alan. **Kitle Kültürü Efsanesi**. Çeviren: Aykut Kansu. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1996.
- Şaylan, Gencay. **Değişim Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevleri**. Ankara: İmge Kitabevi, 1994.
- Temporary Anti-Capitalist Teams. "Direct Action Affinity Groups," *We Are Everywhere: The Irresistible Rise of Global Anticapitalism*. London: Verso, 2003.
- The American Federation of Labor and Congress of Industrial Organizations (AFL-CIO)**, <http://www.aflcio.org/>
- The Animal Welfare Institute (AWI)**, <http://www.awionline.org/>

- The Humane Society of the United States (HSUS)**, <http://www.hsus.org/>
- The International Brotherhood of Teamsters**, <http://www.teamster.org/>
- The International Forum on Globalization (IFG)**, <http://www.ifg.org/index.htm>
- The International Longshore and Warehouse Union (ILWU)**, <http://www.ilwu.org/>
- The Ruckus Society**, <http://www.ruckus.org/>
- The Sierra Club**, <http://www.sierraclub.org/>
- The Structure and Dynamics of Multi-Media Business Networks**,
<http://annenbergl.usc.edu/Faculty/Communication/~media/GlobalMultimediaBusinessNetworks.ashx>, 22.01.2010.
- Thompson, John. **The Media and Modernity A Social Theory of the Media**. CA: Stanford University Press, 1995.
- Thurlow, Crispin, Laura Lengel and Alice Tomic. **Computer Mediated Communication: Social Interaction and The Internet**. London: Thousand Oaks, Calif.: SAGE, 2004.
- Thurow, Lester C. **Fortune Favors the Bold : What We Must Do to Build a New and Lasting Global Prosperity**. New York: Harper Collins Pub., 2003.
- Tilly, Charles. **Social Movements, 1768-2004**. Boulder: Paradigm Publishers, 2004.
- Torr, James D. **The Information Age**. Farmington Hills, MI: Greenhaven Press, 2003.
- Tarrow, Sidney G. **Power in Movement: Social Movements, Collective Action, and Politics**. Cambridge: Cambridge University Press, 1994.
- Thomas, Janet. **The Battle In Seattle**. Golden, Colorado: Fulcrum, 2000.
- Tuna, Ozan Doğu. "Küreselleşme Karşıtlığının Gelişimi Üzerine," **Küreselleşme ve Alternatif Küreselleşme**. Ankara: Phoenix Yayınevi, 2005.
- Uluslararası Sermaye**, www.isguc.org/memet2.htm, 02.03.2004.
- United for a Fair Economy (UFE)**, <http://www.faireconomy.org/>
- United Steelworkers of America (USW)**, <http://www.usw.org/>

- Van Aeist, P. and S. Walgrave. 'New Media, New Movements? The Role of the Internet in Shaping the "Anti-Globalization" Movement', *Information, Communication and Society*, 5(4): 465–93, 2002.
- Virtual Communications**, <http://www.doncio.navy.mil/iltoolkit/kezult.htm>, 15.09.2009.
- Wall, Derek. **Babylon and Beyond: The Economics of Anti-Capitalist, Anti-Globalist, and Radical Green Movements**. London; Ann Arbor, 2005.
- Washington Association of Churches (The WAC)**, <http://www.thewac.org/>
- Web Design**,
<http://www.informationweek.com/773/design.htm;jsessionid=GQRQ04KAPXEY3QE1GHPCKH4ATMY32JVN>, 28.09.2009.
- Web Design and Colour**, <http://webdesignfromscratch.com/web-design/colour.php>, 28.09.2009.
- Weber, R. **Basic Content Analysis**. Newbury Park, CA: Sage, 1990.
- Weimann, Gabriel. **Terror on The Internet : The New Arena, The New Challenges**. Washington, D.C: United States Institute of Peace Press, 2006.
- Weis, Robert S. **Learning from Strangers The Art and Method of Qualitative Interview Studies**. New York: The Free Press, 1994.
- What You Can Do**, <http://ifg.org/programs/Alternatives/WhatYouCanDo.pdf>, 19.03.2009.
- What We've Won**, <http://www.motherjones.com/news/feature/2000/04/fotc24.html>, 27.04.2008.
- Wolf, Martin. **Why Globalization Works**. New Haven: Yale University Press, 2004.
- Wright, Betsy Leonard. "Internal Communication: Beyond E-Mail," *The Global Activist's Manual: Local Ways to Change the World*. Ed.: Prokosch, Mike, Laura Raymond and United for a Fair Economy New York: Thunder's Mouth Press/Nation Books, 2002.
- Women's International League for Peace and Freedom (WILPF)**,
<http://www.wilpf.org/>
- Wu, Gouhua. "Perceived Interactivity and Attitude Toward Web Site," **Proceedings From The 1999 American Academy of Advertising Conference**. 1999.

Yates, Michael, **Naming The System: Inequality And Work In The Global Economy**. New York : Monthly Review Press, 2003.

50 Years Enough, <http://www.50years.org/>